

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΕΞΑΜΗΝΟ : Ζ'

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ειδικές Μορφές Τουρισμού (Α' ΤΟΜΟΣ)

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ
ΜΑΡΙΑ ΒΕΝΝΙΕΡΗ - ΙΓΓΛΕΣΗ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ
ΦΙΛΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ
ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ ΔΑΦΝΗ

ΠΑΤΡΑ
Ιανουάριος 2003

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	5799
----------------------	------

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδες**ΕΙΣΑΓΩΓΗ**

Γεωγραφική θέση Ελλάδας	1
Προϋποθέσεις προσέλκυσης τουριστών	2
Χαρακτηριστικά ελλαδικού τουριστικού χώρου	5
Το ελληνικό τοπίο	10

Α' ΜΕΡΟΣ

Ορισμός τουρισμού	11
Βασικές επιδιώξεις τουριστικής πολιτικής	12
Ιστορική εξέλιξη του τουρισμού	13
Τουριστική κίνηση στην Ελλάδα	18
Νέες μορφές τουρισμού – Γενικά	20
Ήπιες (εναλλακτικές) μορφές τουρισμού	24
Οι ευρύτερα διαδεδομένες εναλλακτικές μορφές τουρισμού	29

Β' ΜΕΡΟΣ**- ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ**

Γενικά	45
Διακρίσεις επαγγελματικού τουρισμού	47
Βασικότεροι λόγοι δημιουργίας – Προϋποθέσεις ανάπτυξης	49

- ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Γενικά – Ταυτότητα συνεδριακού τουρισμού	52
Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά συνεδριακού τουρίστα	59
Παρούσα κατάσταση	60
Πορεία συνεδριακού τουρισμού	64
Κριτική – Προτάσεις	65

Διεθνής και Ελληνική Αγορά (1992: Ευρωπαϊκό έτος τουρισμού)	110
Υποδομή - Ανωδομή	114
Κυριότερες μορφές οικοτουρισμού	116
Οργανωτικά χαρακτηριστικά των κυριότερων οικοτουριστικών δραστηριοτήτων	117
Αρνητικές - Θετικές επιπτώσεις επιμέρους μορφών οικοτουρισμού	119
Εκτιμήσεις - Συμπεράσματα	125
- ΣΠΗΛΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	
Εισαγωγή	128
Δραστηριότητες ανάπτυξης σπηλαιολογικού τουρισμού	129
Σημαντικότερα σπήλαια στην Ελλάδα	132
- ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	
Ο Ελλαδικός χώρος & οι τουριστικές του δυνατότητες	134
Εκτιμήσεις για την πορεία του τουρισμού των χειμερινών σπορ στην Ελλάδα	135
Η σημασία του τουρισμού των χειμερινών σπορ	138
Χειμερινά Σπορ	142
Καταφύγια - Χιονοδρομικά Κέντρα	148
Μέτρα ανάπτυξης χειμερινού τουρισμού	151
- ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΣ	
Εισαγωγή - Γενικά	153
Είδη Τουρισμού περιπέτειας: Αθλητισμός & Τουρισμός Περιπέτειας	154
Γκολφ και Τουρισμός	169
Ιπποτουρισμός - Προτάσεις	170
- ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	
Γενικά - Κέντρα παραθερισμού γυμναστών	176
Χαρακτηριστικά & επιπτώσεις του γυμναστικού τουρισμού	177

Άδεια ιδρύσεως κέντρου γυμναστικού παραθερισμού	178
Η Ελληνική Αγορά	179
Συμπεράσματα - Προτάσεις	181
- ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΤΡΙΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ	
Χαρακτηριστικά του τουρισμού τρίτης ηλικίας	183
Δραστηριότητες & Επιπτώσεις (3 ^η ηλικία & τουρισμός, με κρουαζιερόπλοιο)	185
Εξελίξεις στο Διεθνές και Ελληνικό επίπεδο	186
Η Ελληνική Αγορά - Μεσοπρόθεσμες προοπτικές	187
- ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΧΕΙΜΑΣΗΣ	
Χαρακτηριστικά & επιπτώσεις του τουρισμού παραχείμασης	190
Εξελίξεις στο Διεθνές επίπεδο	191
Εξελίξεις στο Ελληνικό επίπεδο	192
Η Ελληνική Αγορά και προοπτικές ανάπτυξης	194
Συμπεράσματα - Προτάσεις	196
- ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ (Θεραπευτικός & Ιαματικός)	
Γενικά - Ιστορική Αναδρομή - Διαφορετικοί Τύποι	198
Σύγχρονη εξέλιξη στο εξωτερικό & στην Ελλάδα	204
Κατηγορίες- Νομοθεσίες	204
Κατηγορίες ιαματικών πηγών	213
Λουτροπόλεις - Πάρκα Υγείας & Αναψυχής	215
Νομοθετικά πλαίσια - Ιδιοκτησιακό καθεστώς	222
Χρήσεις πηγών - Spa tourism	225
Χρήσεις ιαματικών πηγών & εγκαταστάσεις	227
Ιαματικός τουρισμός - Spa tourism	234
- ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	
Ο Θαλάσσιος τουρισμός στην Ελλάδα	248

Προοπτικές εξέλιξης	250
Εννοιολογικοί προσδιορισμοί	252
Μαρίνες (Λιμάνια τουριστικών πλοίων)	253
Κρουαζιέρα - Yachting	255
Τουρισμός & Ιστιοπλοία (Προοπτικές ανάπτυξης)	265
Τουρισμός & Windsurfing (Στόχοι)	273
Καταδύσεις & Τουρισμός	277

ΚΑΜΠΙΝΓΚ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ιστορική Αναδρομή	280
Οργανωμένες τουριστικές κατασκηνώσεις (Camping)	281
Τα camping εν συγκρίσει με άλλα μέσα διαμονής	283
Οργανωμένες κατασκηνώσεις με ειδικές χρήσεις	285
Camping που λειτουργούν και το χειμώνα	285
Οικολογικά κάμπινγκ	287
Κάμπινγκ στην Ελλάδα	288

- ΞΕΝΩΝΕΣ ΝΕΟΤΗΤΑΣ

Οι ξενώνες νεότητας - καταλύματα για τους νέους	289
Ένα παγκόσμιο δίκτυο	289
Σκοποί της Ομοσπονδίας (Μέσα - μέλη)	290
Οι ξενώνες νεότητας στην Ελλάδα	292

- ΧΡΟΝΟΜΕΡΙΣΤΙΚΗ ΜΙΣΘΩΣΗ (TIME SHERING)

Κυριότερα χαρακτηριστικά	295
Ιστορικά στοιχεία	298
Διεθνής Αγορά	299
Οργάνωση & Λειτουργία	300
Το Time Shering στην Ελλάδα - Στόχοι	303
Επιπτώσεις χρονομεριστικής μίσθωσης στην Ελλάδα	304
Προβλήματα - Προοπτικές - Συμπεράσματα	306

ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Γενικά	310
Είδη πολιτιστικού τουρισμού και η ανάπτυξή τους	311
Συμπεράσματα - Προτάσεις	318
Εισαγωγή	320
Έννοια κοινωνικού τουρισμού - Ανάλυση	321
Εκτιμήσεις - Προτάσεις	322
- ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	
Ανάλυση της μορφής αυτής τουρισμού	323
Φιλοξενία σε μοναστήρια	324
- ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ	
Από την ουτοπία σε υπέροχα τοπία	327
- ΕΠΙΛΟΓΟΣ	
α) Αξιολόγηση νέων μορφών τουρισμού	332
β) Συμπεράσματα	343
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	345
- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ - ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ	356

ΕΙΣΑΓΩΓΗ**A. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΕΛΛΑΔΑΣ.**

1) Εξέχουσα θέση στο παγκόσμιο χάρτη κατέχει η γεωγραφική θέση της Ελλάδας η οποία αποτελεί σταυροδρόμι τριών Ηπείρων.

2) Βρίσκεται στο νότιο άκρο της Βαλκανικής Χερσονήσου, μπαίνει στα νερά της Ανατολικής Μεσογείου και συνορεύει από βορρά με την Αλβανία (μήκος συνόρων 246,7 km), τη Γιουγκοσλαβία (245,8 km). Το συνολικό μήκος των συνόρων της είναι 1.170,2 km από τα οποία 928,4 km σε ξηρά, 216,8 km σε ποταμούς και 25 km σε λίμνες. Ανατολικά με την Τουρκία σε "σύνορα" 6 μίλια στο Αιγαίο με κυριαρχικά δικαιώματα επί της θαλάσσης (ναυσιπλοΐα), υπό θάλασσα (υφαλοκρηπίδα) και υπέρ τη θάλασσα (εναέριος χώρος).

Η Ελλάδα έχει συνολική έκταση 131.944 km², από την οποία η ηπειρωτική Ελλάδα έχει έκταση 107.778 km² και η νησιώτικη Ελλάδα 25.166 km².

3) Η θέση της έχει συντελέσει και από πλευράς γεωλογικών φαινομένων στη δημιουργία μιας μοναδικής ποικιλίας φυσικής ομορφιάς, όπου αν συνδυασθεί με την εξαιρετική ποικιλία ενδιαφερόντων, που προκύπτουν από την πολιτισμική κληρονομιά της, επιτρέπουν την ικανοποίηση και των πλέων εξειδικευμένων και απαιτητικών επιθυμιών του επισκέπτη.

Την έλξη που ασκούν αυτοί οι δυο παράγοντες ενισχύουν ακόμα περισσότερο η θάλασσα που είναι παράγοντας ισορρόπησης του Ελληνικού φυσικού περιβάλλοντος, οι κλιματολογικές συνθήκες οι οποίες παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον αφού παρά την ηπιότητα τους, επιτρέπουν ένα ευρύ φάσμα τουριστικών δραστηριοτήτων, από χιονοδρομικό σκι μέχρι γυμνισμό στα μέσα του φθινοπώρου. Το ελληνικό τοπίο αποτελεί πηγή τουριστικού πλούτου και παίζει σπουδαίο ρόλο στην εξέλιξη και αξιοποίηση του Ελληνικού χώρου. Άλλο στοιχείο που συμπληρώνει τα ελληνικά φυσικά τουριστικά ενδιαφέροντα όπως υφαντά, χρυσά, το ούζο, το κρασί, το ελαιόλαδο κτλ.

Β. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ

- Φυσικές καταστάσεις:- Εύκρατο κλίμα
 - Άριστος φυσικός φωτισμός
 - Μεγάλη ηλιοφάνεια
 - Γραφικότητες της στεριάς
 - Αναπτυγμένες ακτές και τα νησιά
 - Ήμερη θάλασσα
- Πολιτιστικό περιβάλλον: με στοιχεία που είναι τα σπουδαιότερα στον κόσμο, σ' ένα πλήθος από πνευματικές μαρτυρίες και μνημεία, διάσπαρτα στον Ελλαδικό χώρο.
- Κοινωνικό περιβάλλον: ο άνθρωπος Έλληνας, δημιουργήμα και δημιουργός του χώρου και του πολιτισμού του.
- Τεχνικά μέσα: οι πιο πάνω προϋποθέσεις δεν θα είχαν αξία για την προσέλκυση τουριστών, αν δεν υπήρχαν τα απαραίτητα τεχνικά έργα, που μέσα από υπηρεσίες έχουν προορισμό την εξυπηρέτηση των τουριστών σ' όλη τη διάρκεια της παραμονής τους στην Ελλάδα.

Εδώ πρέπει να αναφέρουμε ότι οι φυσικοί και πολιτιστικοί παράγοντες τουριστικής έλξης, επηρεάζουν και τον εγχώριο πληθυσμό, που νοιώθει τις πιέσεις για ψυχοσωματική και πνευματική του ικανοποίηση έξω από το περιβάλλον της μόνιμης κατοικίας του και μέσα στα εθνικά όρια.

• Το στεριανό νερό

Στοιχείο του γεωγραφικού χώρου που επηρεάζει το τουριστικού ενδιαφέρον είναι το *στεριανό νερό*. Στη χώρα μας παρουσιάζει αξιόλογο ενδιαφέρον στον τομέα κατ' αρχήν των Ιαματικών Πηγών και των πόσιμων μεταλλικών νερών. Αξιοσημείωτες είναι οι και οι λίμνες της Καστοριάς και οι Πρέσπες, το Δέλτα του Έβρου, ο Πηνειός στα Τέμπη, ο Αίνος, οι καταρράκτες του Εδεσσαίου κ.α.

Το χιόνι, στοιχείο που είναι συνδεδεμένο με τους ορεινούς όγκους της χώρας, δημιουργεί τουριστικό ενδιαφέρον εκεί που μπορεί να γίνει προσιτό από τους τουρίστες που τους αρέσουν τα χειμερινά σπορ. Τα τελευταία χρόνια, μέσα στα πλαίσια του στόχου της προσέλκυσης χειμερινού τουρισμού,

δημιουργήθηκαν στην Ελλάδα τα πρώτα οργανωμένα χιονοδρομικά κέντρα, όπως είναι στο Βέρμιο, στο Πήλιο, στον Παρνασσό, στη Ζήρια και στο Χελμό.

Τα σπήλαια, όσα από αυτά έχει στολίσει η φύση με σταλακτίτες και σταλαγμίτες και αυτά που οι αρχάνθρωποι διακόσμησαν με παραστάσεις, αποτελούν πηγή τουριστικού ενδιαφέροντος. Τέτοια είναι το σπήλαιο Δηρού Λακωνίας, του Περάματος Ιωαννίνων (Ήπειρος), των λιμνών των Καστριών στα Καλάβρυτα (Αχαΐα).

Άλλα αξιόλογα στεριανά στοιχεία είναι επίσης η κοιλάδα των Τεμπών, οι καταρράκτες της Έδεσσας, η χαράδρα της Σαμαριάς (Κρήτη), οι θερμότηγές και οι γεωλογικοί μετασχηματισμοί (Μετέωρα, απολιθωμένο δάσος Μυτιλήνης κ.α.).

• Η θάλασσα

Η θάλασσα για την Ελλάδα είναι παράγοντας *ισορρόπησης* του Ελληνικού φυσικού περιβάλλοντος και *επηρεάζει θετικά* το κλίμα της.

Οι ελληνικές θάλασσες παρουσιάζουν μεγάλες δυνατότητες για θαλασσινά τουριστικά ταξίδια, ιδιαίτερα μάλιστα για τα λεγόμενα ταξίδια *κυκλικής περιήγησης* και αυτό γιατί τα ελληνικά πελάγη είναι κατάσπαρτα με νησιά που προσφέρονται σαν ενδιάμεσοι σταθμοί και δεν πλήττονται από επικίνδυνες θαλασσοταραχές.

Το εκτεταμένο μήκος των ακτών της χώρας μας και ο πολυνησιακός χαρακτήρας της, αποτελούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που την καθιερώνουν σαν ένα από τους πολυζητημένους προορισμούς "θαλάσσιου θερινού τουρισμού".

Η νησιωτική Ελλάδα διακρίνεται σε μικρές ή μεγάλες ενότητες νησιών, όπως είναι:

Επτάνησα – Κυκλάδες – Β. Σποράδες – Ανατ. Σποράδες.

Δωδεκάνησα – Κρήτη – Εύβοια.

- **Το κλίμα.**

Ο παράγοντας κλίμα είναι στενά δεμένος με την αξιολόγηση κάθε τουριστικού γεωγραφικού χώρου, μιά και η επίδραση του είναι αποφασιστική στο περιβάλλον.

Το πλέγμα των κλιματολογικών στοιχείων της Ελλάδας παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και επηρεάζει κατά πολύ την ποιότητα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος και το κάνει ασυναγώνιστο στο μεσογειακό χώρο. Το κλίμα χαρακτηρίζεται σαν μεσο – περίοδο. Αντίθετα στις άλλες δυο κλιματικές περιοχές (Ιονοπελαγίτικη και Αιγαιοπελαγίτικη) ο Οκτώβριος είναι μήνας της θερμής περιόδου. Αυτό φαίνεται από μελέτη των κλιματικών στοιχείων που οι τιμές τους σ' αυτό το μήνα είναι μεγαλύτερες από αυτές του πρώτου μήνα της θερμής περιόδου.

Συμπέρασμα: Το κλίμα της Ελλάδας είναι:

- Ευχάριστο και υγιεινό.
- Έχει μεγάλη ποικιλία τύπων που ικανοποιούν όλες τις προτιμήσεις των ανθρώπων τουριστών και
- Δίνει τις δυνατότητες δημιουργίας μιας πλατειάς θερμής τουριστικής περιόδου, που θ' αρχίζει από τον Απρίλη και θα τελειώνει στο τέλος του Οκτώβρη ή και στα μέσα του Νοέμβρη.

Γ. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΛΛΑΔΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

- **Χωροταξικά χαρακτηριστικά**

Οι γεωλογικοί σχηματισμοί της χώρας συντέλεσαν στην εγκατάσταση του πληθυσμού κυρίως κατά μήκος των ακτών. Έτσι οι μεγαλύτερες ελληνικές πόλεις όπως η Αθήνα, η Θεσσαλονίκη, ο Βόλος, η Πάτρα, το Ηράκλειο κ.α. αναπτύχθηκαν κατά μήκος των ακτών, όπως και πολλές άλλες μικρότερες πόλεις και οικισμοί. Η πρόοδος στην οικονομία της χώρας καθώς και η κοινωνική ανάπτυξη της, τις τελευταίες δεκαετίες συνοδεύθηκαν από ένταση όσο αφορά την κατανομή πληθυσμού και γενικότερα διαφόρων όσο αφορά την κατανομή πληθυσμού και γενικότερα διαφόρων δραστηριοτήτων στη χώρα όπως διαβίωση, τεχνική και κοινωνική υποδομή.

Τα παραπάνω συνθέτουν την εικόνα του περιφερειακού προβλήματος της χώρας, ως χαρακτηριστικά του οποίου θα μπορούσαν να αναφερθούν:

- Η συγκέντρωση του 1/3 του πληθυσμού, του 55% του βιομηχανικού δυναμικού, του 65% των υπηρεσιών και του 85% των εταιρειών στη περιφέρεια της πρωτεύουσας.
- Η μετακίνηση πληθυσμού από την ύπαιθρο στα μεγάλα αστικά κέντρα που έχει ως αποτέλεσμα την αποδυνάμωση ορισμένων ορεινών, ημιορεινών και νησιωτικών περιοχών – βασικό ανασταλτικό παράγοντα στην αυτοδύναμη ανάπτυξη των περιοχών αυτών και την αξιοποίηση των φυσικών τους πόρων.
- Η κατεύθυνση των επενδύσεων, η περιορισμένη χρησιμοποίηση των ανθρωπίνων και φυσικών πόρων και της υπάρχουσας τεχνικής και κοινωνικής υποδομής εντείνουν την άνιση κατανομή των αποτελεσμάτων της ανάπτυξης.

Το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού της χώρας που ζει σε παράκτιες περιοχές, προκάλεσε σημαντικές μεταβολές στο φυσικό περιβάλλον με την εισαγωγή πολλών και νέων δραστηριοτήτων. Ταυτόχρονα, η ταχύρυθμη ανάπτυξη μεγάλων πληθυσμιακών κέντρων στην ενδοχώρα, που απαιτούσαν διέξοδο προς την θάλασσα, συντέλεσαν στο να ενταθούν οι άμεσες και έμμεσες επιδράσεις στην ακτή.

Πάνω από το 70% του πληθυσμού, το 90% του τουρισμού και της αναψυχής, το 35% της γεωργίας και το σύνολο της παράκτιας αλιείας και της ιχθυοκαλλιέργειας είναι συγκεντρωμένα σ' αυτή τη στενή λωρίδα γης. Η κατάσταση αυτή διαμορφώθηκε κατά την τριακονταετία 1951 – 1981 και συντέλεσε στη βίαιη μετατροπή ενός αγροτικού περιβάλλοντος σε αστικό – βιομηχανικό – τουριστικό με όλες τις συνέπειες στις τοπικές, παραδοσιακές κοινωνίες και στη φύση, ενώ παράλληλα οδήγησε στην εγκατάλειψη της υπαίθρου και την υποβάθμιση άλλων δραστηριοτήτων κυρίως στις ημιορεινές και ορεινές περιοχές.

Θα πρέπει λοιπόν η πολιτική ανάπτυξης του τουρισμού να λάβει υπόψη της όλα τα παραπάνω, και να κάνει προσπάθειες, αξιοποιώντας το ανεκμετάλλευτο δυναμικό των ημιορεινών και ορεινών περιοχών και εξαλείφοντας τα προβλήματα των παρακτίων περιοχών. Μ' αυτό το τρόπο θα επιτευχθεί η άμβλυση των διαπεριφερειακών ανισοτήτων που παρατηρούνται στον οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό τομέα.

• Περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά

Αναμφισβήτητα η Ελλάδα κατέχει μια από τις υψηλότερες θέσεις όσο αναφορά τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος. Η περιγραφή των κυριότερων χαρακτηριστικών του ελληνικού περιβάλλοντος αφορά τη σημερινή κατάσταση του από την αναγνώριση του υπάρχοντος δυναμικού καθώς και των τεκμηριωμένων προβλημάτων και πιέσεων που υφίσταται. Η γνώση των αιτιών και της έκτασης τους έχει δεδομένο ότι η περιβαλλοντική ποιότητα είναι άμεσα συναρτημένη με την επιδιωκόμενη ποιότητα του τουρισμού.

Παρά τη σχετικά μικρή της έκταση η Ελλάδα κατέχει την κορυφαία θέση σε ακτογραμμή η οποία ξεπερνά τα 15.000 χιλ. Από αυτά, 7.300 χιλ. αφορούν το ηπειρώτικο μέρος ενώ 7.700 χιλ. αντιστοιχούν στο μήκος των ακτών των περισσότερων από 3.000 νησιών. Ταυτόχρονα έχει μια εκτεταμένη ορεινή και ημιορεινή επιφάνεια, με ιδιαίτερη αισθητική αξία και μοναδικότητα ως προς την επιστημονική σημασία της χλωρίδας και πανίδας. Τα στοιχεία αυτά σε συνδυασμό με το ανθρωπογενές περιβάλλον το οποίο καλύπτει ένα πολιτισμικό φάσμα δεκάδων αιώνων, αποτελούν σοβαρό συγκριτικό πλεονέκτημα του ελλαδικού χώρου.

Η πανίδα με 6.000 περίπου είδη παρουσιάζει ευρύτητα γενετικών πόρων, ενώ τα οικοσυστήματα περιλαμβάνουν τουλάχιστον 400 σημαντικούς βιότοπους σχεδόν ομοιογενώς κατανομημένους σε όλες τις περιφέρειες της χώρας. Στη βορειοανατολική Ελλάδα στα δάση Δαδιά – Λευκίμμη και Σουφλί έχουν ανιχνευθεί 28 από τα 38 ευρωπαϊκά είδη αετών και άλλων αρπακτικών. Η Ελλάδα παρέχει επίσης φιλοξενία ως ένα από τα τελευταία καταφύγια στη σπάνια φώκια «μογκ» ενώ η Κρήτη είναι το μόνο μέρος στην Ευρώπη όπου έχει επιζήσει ο κρητικός αίγαγρος.

Η χλωρίδα περιλαμβάνει είδη τα οποία βαίνουν προς εξαφάνιση σε παγκόσμιο επίπεδο (Adonis Cyllenia), καθώς επίσης πληθώρα ενδημικών φυτών της Βαλκανικής της Ασίας και της Αφρικής που δεν υπάρχουν αλλού στην Ευρώπη.

Στην Ελλάδα, όπως και σε άλλες χώρες, διαφορετικοί τύποι εδάφους και τοπίου προστατεύονται ως προς τα φυσικά τους χαρακτηριστικά με νομοθεσία. Τέτοια τοπία είναι τα εθνικά πάρκα, τα αισθητικά δάση, τα φυσικά μνημεία, οι υγρότοποι, περιοχές εξαιρετικού φυσικού κάλλους κτλ. Ο ελλαδικός χώρος διαθέτει 10 εθνικά πάρκα όπως αυτά του Ολύμπου, Παρνασσού, Αίνου της Κεφαλονιάς και του φαραγγιού της Σαμαριάς. Επίσης αριθμεί 22 αισθητικά δάση που ξεπερνούν σε επιφάνεια τα 400 τετρ. χλμ. Και 15 τετρ. χλμ. Φυσικών μνημείων και ιστορικών τοποθεσιών.

Όσον αφορά τους αρχαιολογικούς θησαυρούς από την μακρόχρονη ιστορία της χώρας και των κατοίκων της αποτελούνται από αντικείμενα, κατασκευές, τοποθεσίες και ολόκληρους οικισμούς που ανήκουν σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους και είναι εξαπλωμένη σε όλη τη χώρα. Αναπόσπαστο τμήμα αποτελούν τα μνημεία και άλλα κτίσματα της νεότερης ιστορίας της χώρας και οι μαρτυρίες της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής.

Έχοντας αναφερθεί παραπάνω στα πλεονεκτήματα που παρουσιάζει ο ελλαδικός χώρος, απαραίτητο είναι να αναφέρουμε συνοπτικά και μερικά από τα προβλήματα του:

- Η ταχύρυθμη αστικοποίηση η οποία δεν συνοδεύτηκε από την κατασκευή της απαραίτητης υποδομής.
- Γρήγορη αύξηση της οικονομίας με επιπτώσεις από την βιομηχανική δραστηριότητα στο θαλάσσιο περιβάλλον (υποβάθμιση των

παραθαλάσσιων οικοσυστημάτων, ρύπανση της θάλασσας από το πετρέλαιο).

- Η αύξηση της αγοραστικής δύναμης και του ελεύθερου χρόνου είχε σαν επακόλουθο την αύξηση των ιδιόκτητων αυτοκινήτων και άλλων οχημάτων, με συνέπεια να αφήσουν τα καταστρεπτικά ίχνη τους στο φυσικό περιβάλλον με πολλούς τρόπους (ασφαλτόστρωση δρόμων πολύ κοντά στις ακτές, ανυπαρξία παρακαμπτηρίων δρόμων, έλλειψη χώρων στάθμευσης).
- Η ραγδαία ανάπτυξη της παραθεριστικής κατοικίας δημιούργησε πιέσεις στις περιβαλλοντικές ζώνες της χώρας (συρρίκνωση της γεωργικής γης, καταστροφή των μέχρι πρόσφατα ανέπαφων φυσικών περιοχών, παράνομη εξόρυξη άμμου για οικοδομικές δραστηριότητες κτλ.).
- Η ενοικίαση ή πώληση της γης, για να χρησιμοποιηθεί από δραστηριότητες ξένες προς το χαρακτήρα της περιοχής και συχνά αντιφατικές ως προς την ισορροπία του φυσικού και του παραδοσιακού δομημένου περιβάλλοντος.

Όλα αυτά τα προβλήματα φθάνουν σε ανησυχητικό επίπεδο ειδικά για περιοχές όπως τα νησιά.

Συνοψίζοντας μπορεί να παρατηρηθεί, ότι παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα είναι μια από τις λίγες χώρες των οποίων το σύνταγμα περιλαμβάνει άρθρο, που αναφέρεται σε θέματα προστασίας και συντήρησης του περιβάλλοντος και η οποία έχει επικυρώσει ένα μεγάλο αριθμό εξίσου σημαντικών διεθνών συμβάσεων, δεν έχει καταφέρει να προστατέψει και να διατηρήσει τις περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές της επιτυχώς. Ένας λόγος είναι η μειωμένη οικολογική συνείδηση των πολιτών στην οποία συμβάλλει η απροθυμία καταπολέμησης του φαινομένου από την πλευρά της πολιτείας.

Η οποιαδήποτε λοιπόν μελλοντική ανάπτυξη τουριστικής δραστηριότητας οφείλει να γίνεται μέσα σε αυστηρά καθορισμένα πλαίσια ανάπτυξης, τα οποία θα πρέπει να είναι συμβατά και καταλυτικά ως προς την επίτευξη σημαντικών στόχων όπως:

- α. βελτίωση, εμπλουτισμός, συνεχείς προστασία και συντήρηση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος της χώρας.
- β. επιλογή των κατάλληλων δραστηριοτήτων και πολιτικής έτσι ώστε να επιτευχθεί η εξεύρεση πόρων για την προστασία του περιβάλλοντος και η ανάπτυξη της περιβαλλοντικής συνείδησης.
- γ. ορθολογικός σχεδιασμός και διαχείριση των φυσικών πόρων, βασισμένος σε μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων πολλών κριτηρίων και αυστηρών ελέγχων συμβατότητας.

Δ. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΟΠΙΟ

Είναι η αισθητική πλευρά του φυσικού περιβάλλοντος ή οι φυσικές ομορφιές κάποιου τόπου.

Το τοπίο σαν πηγή τουριστικού πλούτου που είναι, παίζει σπουδαίο ρόλο στην τουριστική εξέλιξη κάθε τοποθεσίας και συντελεί στην αξιοποίηση της.

Ο γαλάζιος ουρανός και η καθαρή ατμόσφαιρα, μαζί με την πλούσια παρουσία του θαλασσινού στοιχείου, δένουν σ' ένα ισορροπημένο σύνολο. Εκτός από το φυσικό φωτισμό η μορφολογία του εδάφους με την ποικιλία του αποτελούν το ανέβασμα της ποιότητας του ελληνικού τοπίου.

Όπου το τοπίο δένει με τις πολιτιστικές παρουσίες ή ιστορικές μνήμες δημιουργεί ξεχωριστό ενδιαφέρον και μεγάλη τουριστική έλξη.

Ανάλογα με τη γεωγραφική κατανομή του τοπίου έχουμε: το νησιώτικο τοπίο, το ορεινό, το θαλασσινό.

Α΄ ΜΕΡΟΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο τουρισμός (αγγλ. Tourism, γαλλ. Tourisme, γερμ. Tourismus), το ταξίδι, η επίσκεψη ενός τόπου για λόγους αναψυχής, η περιήγηση. Συνεκδοχικά, το σύνολο των δραστηριοτήτων, τεχνικών κλπ. που αποσκοπούν στην πραγματοποίηση των ταξιδιών και της διαμονής για λόγους αναψυχής.

Ο τουρισμός με την έννοια της περιήγησης έχει τις ρίζες του στον αρχαίο ελληνικό κόσμο. Σύμφωνα με τους αρχαίους συγγραφείς, η λέξη *περιηγητής* δήλωνε αφ' ενός εκείνον που καθοδηγούσε τους ξένους σε ενδιαφέροντες τόπους και τους ερμήνευε τα αξιοθέατα, και αφ' ετέρου τον συγγραφέα που περιέγραφε λεπτομερώς τόπους και πόλεις, καθώς και τα άξια θέας και λόγου υπάρχοντα σ' αυτούς.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Βασική επιδίωξη της τουριστικής πολιτικής, είναι σε Εθνικό επίπεδο, η αναβάθμιση της ποιότητας και ο εμπλουτισμός – διαφοροποίηση του συνολικού ελληνικού τουριστικού προϊόντος (βελτίωση επιπέδου προσφερομένων υπηρεσιών, “άνοιγμα” προς τις νέες μορφές τουρισμού).

- α) την άμβλυνση της κυριαρχίας του μαζικού τουρισμού
- β) την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου
- γ) την ανάδειξη και προστασία του περιβάλλοντος (φυσικού και ανθρωπογενούς ως τουριστικού πόρου
- δ) την αντιμετώπιση του προβλήματος της εποχικότητας

Εξυπακούεται ότι οι παραπάνω βασικοί στόχοι τελούν σε μια σειρά αλληλεξάρτηση – αλληλοεπίδραση και αναλύονται ιδιαίτέρω σε μια σειρά επί μέρους στόχων και μέτρων πολιτικής. Με επίκεντρο τους παραπάνω στόχους και την εξειδίκευση τους διαμορφώνονται τόσο η θεσμική – κανονιστική όσο και η επενδυτική αναπτυξιακή διάσταση της τουριστικής πολιτικής καθώς και τα μέσα για την υλοποίηση της.

Στόχοι της τουριστικής πολιτικής πρέπει να είναι η μεγιστοποίηση της οικονομικής ωφέλειας από την τουριστική δραστηριότητα, με το μικρότερο δυνατό κόστος στην ποιότητα ζωής των Ελλήνων και στο φυσικό περιβάλλον. Ο τουρισμός, όπως άλλωστε και κάθε άλλη βιομηχανία που έφθασε στο στάδιο της ωρίμανσης, οδηγήθηκε αναγκαστικά στη διαφοροποίηση για να αναπτυχθεί περισσότερο.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Με την ιστορική εξέλιξη του φαινομένου τουρισμός μπορεί να διακρίνει κανείς τρεις περιόδους, με βάση κύρια την εξέλιξη των μεταφορικών μέσων, που ήταν και ο πιο αποφασιστικός παράγοντας μεταφορικών μέσων, που ήταν και ο πιο αποφασιστικός παράγοντας της ανάπτυξης του: την αρχαιότητα μέχρι τη Βιομηχανική Επανάσταση, τον 19^ο αιώνα και τη σύγχρονη εποχή.

• Αρχαιότητα μέχρι την Βιομηχανική Επανάσταση

Πριν την ανακάλυψη του ατμού για την κίνηση κατά τη Βιομηχανική Επανάσταση, οι μετακινήσεις γινόντουσαν από τους ανθρώπους με ιστιοφόρα, υποζύγια και άμαξες που τα έσερναν ή άλογα ή άλλα ζώα. Οι μετακινήσεις λοιπόν ήταν σπάνιες και γινόντουσαν για ειδικούς και προσωπικούς λόγους όπως:

- *Θρησκευτικούς*: (στα διάφορα ιερά – Ολύμπια).
- *Πολιτικούς*: που οδηγούσαν τους αντιπροσώπους των πόλεων στους Δελφούς, Δήλο κ.α.
- *Αθλητικούς*: αθλητών και θεατών στην Ολυμπία κ.α.
- *Εμπορικούς*: στις οργανωμένες αγορές της εποχής.
- *Θεραπευτικούς*: στα θεραπευτικά ιερά, τις λουτροπόλεις, στις θερμοπηγές και σε περιοχές με ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες.
- *Μορφωτικούς*: στα πνευματικά κέντρα του Ελληνισμού (Αλεξάνδρεια, Πέργαμος, Αντιόχεια, Ρόδο κ.α.)
- *Ψυχαγωγικούς*: σε τοπικές εορτές (Παναθήναια, Ελευσίνα), ιπποδρομίες, θεατρικές παραστάσεις κ.α.
- *Περιέργειας*: σε περιοχές νέες και έγγραφαν εντυπώσεις ιστορικές και γεωγραφικές (Ηρόδοτος, Στράβωνας).

Αν και οι μετακινήσεις αυτές μπορεί να μην είχαν τουριστικό χαρακτήρα θεωρούνται όμως οι πρώτες μορφές στην ιστορική εξέλιξη του σύγχρονου τουριστικού φαινομένου.

- **Ιστορική εξέλιξη 19^{ος} αιώνας**

Η τάση της γνωριμίας και περιγραφής του παλαιότερου αρχαίου κόσμου συνεχίστηκε κατά τους ελληνορωμαϊκούς χρόνους και αναβίωσε από την εποχή της Αναγέννησης.

Η εμφάνιση του σιδηροδρόμου στα μέσα του 19^{ου} αιώνα προκάλεσε καθοριστική καμπή στην εξέλιξη του τουρισμού προαισθανόμενος τις διανοιγόμενες σ' αυτόν τον τομέα προοπτικές, πρώτος ο Τόμας Κουκ οργάνωσε ταξίδια περιήγησης, μεταξύ των οποίων ένα που διέσχισε την Ευρώπη. Ο σιδηρόδρομος επρόκειτο επίσης να συμβάλλει στα τέλη του αιώνα, στην ανάπτυξη του τουρισμού προς τις λουτροπόλεις.

Το αεροπλάνο, χάρη στον θεσμό των ναυλώσεων (charter), διαδραμάτισε, έναν αιώνα αργότερα, ρόλο εξίσου καθοριστικό στην ανάπτυξη και διεθνοποίηση του μαζικού τουρισμού. Τα υπερωκεάνια, που εγκαταλείφθηκαν ως μεταφορικά μέσα προς όφελος του αεροπλάνου, χρησιμοποιούνται πλέον για τουριστικές κρουαζιέρες, συχνά με πολιτιστικά ενδιαφέροντα (αρχαιολογικές, μουσικές κρουαζιέρες κλπ.).

Ήδη προ του τέλους του 19^{ου} αιώνα, ο τουρισμός είχε να δειχθεί σε αυτοτελή οικονομική δραστηριότητα, τάση που εδραιώθηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο: για πολλές χώρες αποτελεί την κυριότερη πηγή συναλλάγματος και συνεπώς σημαντικό παράγοντα του ισοζυγίου πληρωμών. Πολύ σύντομα άρχισε στην Ευρώπη η ορθολογική οργάνωση του τουρισμού, με την διαδοχική εμφάνιση οργανισμών όπως το British Alpine Club (1857), το γαλλικό Club Alpin (1874), το Camping Club του Λονδίνου (1875), το Touring Club de France (1890). Οι οργανισμοί αυτοί, σε συνεργασία με τις υπηρεσίες τουρισμού και τις νομαρχίες συμβάλουν στην προβολή τοποθεσιών ή περιοχών, έργο που επιτελεί και το Σαλόني Τουρισμού, που οργανώθηκε για πρώτη φορά το 1905, για να εξελιχθεί, το 1982, στο Παγκόσμιο Σαλόني Τουρισμού και Ταξιδιών. Ο θεσμός της άδειας των εργαζομένων με αποδοχές κατέστησε τον τουρισμό προσιτό σε μεγάλες μάζες και δημιουργήθηκε έτσι η έννοια του «λαϊκού τουρισμού».

Σε διεθνές επίπεδο, η Διεθνής Ένωση Επίσημων Οργανισμών Τουρισμού (U.I.O.O.I), που ιδρύθηκε στο Λονδίνο το 1946, αποτέλεσε την αιχμή του δόρατος του ΟΗΕ για την ανάπτυξη του τουρισμού ο οργανισμός αυτός μετονομάστηκε το 1974 σε Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (Ο.Μ.Τ.).

Συνεπώς, τα διακριτικά γνωρίσματα που επιτρέπουν την αναγνώριση και αξιολόγηση του τύπου του αναπτυσσόμενου τουρισμού είναι κυρίως:

- 1) η διάρκεια της μετακίνησης που συντελεί στην διάκριση μεταξύ τουρισμού και σχολής
- 2) η μορφή της μετακίνησης μακριά από τον τόπο συνήθους διαμονής, αναλόγως αν αυτή πραγματοποιείται κατά τρόπο περιηγητικό ή περιορίζεται σε σταθερό τόπο παραθερισμού
- 3) το μέσο της μετακίνησης, ιδιωτικό (κυρίως πεζοπορία ή αυτοκίνητο) ή μαζικό (σιδηρόδρομος κλπ.)
- 4) τα επικρατούντα κίνητρα της μετακίνησης, όπου συνδυάζονται ταυτόχρονα τα ιδιαίτερα θέλητρα της περιοχής υποδοχής (τουρισμός παραθαλάσσιος, ορεινός, αγροτικός, ιαματικά λουτρά, υγιεινό κλίμα κλπ.) και οι πρωτότυπες δραστηριότητες (ή προϊόντα) που μπορούν να ασκηθούν εκεί, τόσο επαγγελματικές (επαγγελματικός και συνεδριακός τουρισμός) όσο και ψυχαγωγικές (αθλητισμός, υπαίθριες δραστηριότητες, πολιτιστικές εκδηλώσεις, εξερεύνηση, περιπέτεια κλπ.)
- 5) η εποχή κατά την οποία πραγματοποιείται (χειμερινός τουρισμός) και
- 6) ο τύπος οργάνωσης της μετακίνησης, που μπορεί να είναι αυτόνομος ή να αναλαμβάνεται από εξειδικευμένες εταιρείες (οργανωμένος ή προγραμματισμένος τουρισμός), ή ακόμη να εξασφαλίζεται από διοργανωτές ποικίλων ειδικοτήτων (εμπορικός τουρισμός, τουρισμός συλλογικών οργάνων, «κοινωνικός τουρισμός»).

Διακρίνονται επίσης μορφές «ελιτιστικού τουρισμού», που εγγράφονται στον χώρο κατά ιδιαίτερο τρόπο (ξενοδοχεία και λέσχες διακοπών υψηλής στάθμης, «αποκλειστικά θέρετρα»), και μορφές «μαζικού τουρισμού», έκφραση αμφιλεγόμενη που αναφέρεται ταυτόχρονα σε πολυπληθείς στρατιές επισκεπτών, σε ένα μεγάλο άνοιγμα προς τις λαϊκές κατηγορίες, σε συλλογική οργάνωση της διαμονής, σε στοιχειώδεις και φθηνές υπηρεσίες.

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Αρχίζει τον 20^ο αιώνα και μπορεί να θεωρηθεί η τελευταία εξελικτική φάση της ιστορίας του τουρισμού των ημερών μας. Ο τουρισμός πέρασε πια οριστικά από τη φάση της αριστοκρατίας και του ρομαντισμού στη φάση της δημοκρατίας και του ορθολογισμού.

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα του τουρισμού αυτής της περιόδου είναι: ο διεθνισμός, η μαζικότητα και η ομαδικότητα.

Οι συνθήκες που συνέβαλαν στη διαμόρφωση του σημερινού τουρισμού είναι:

1. *Η εξέλιξη των συγκοινωνιακών μέσων* και ιδιαίτερα η ανακάλυψη και χρησιμοποίηση για μεταφορές ανθρώπων, του αυτοκινήτου και του αεροπλάνου, που εκμηδένισαν τις αποστάσεις.
2. *Η αύξηση του εισοδήματος* και η δικαιότερη κατανομή του πλούτου ανάμεσα στις διάφορες κοινωνικές τάξεις.
3. *Η βελτίωση των όρων εργασίας και αμοιβής των εργαζομένων.* Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο πάρθηκαν μέτρα υπέρ των εργαζομένων (Αγγλία – σχέδιο Μπέβεριτζ – πρώτα), όπως:
 - 8ωρη εργασία
 - υποχρεωτική χορήγηση αδειών με αποδοχές
 - παροχή συντάξεων
 - καθολική ασφάλιση πληθυσμού
 - επιδόματα ανεργίας – ανικανότητας για εργασία – ασθενείας – οικογενειακά
 - ελάχιστα όρια αμοιβής
 - ειδικά επιδόματα αδείας

Σήμερα στις αναπτυγμένες βιομηχανικά χώρες το σύνολο σχεδόν των εργαζομένων απολαμβάνουν κάθε χρόνο 130 αμειβόμενες ημέρες ανάπαυσης, που σημαίνει ότι η ετήσια ανάπαυση ξεπερνά το 1/3 του χρόνου. Αυτό είναι σημαντικό, αν σκεφτεί κανείς ότι ο ελεύθερος χρόνος χρησιμοποιείται κατά κανόνα για τουρισμό.

4. *Η άνοδος του μορφωτικού επιπέδου των λαών.* Οι άνθρωποι με τον εμπλουτισμό των γνώσεων τους, ιδιαίτερα σε ότι αφορά την ιστορία και τον πολιτισμό των διαφόρων λαών, εκδηλώνουν την επιθυμία να επισκεφτούν

νέους τόπους και να γνωρίσουν τους συνανθρώπους τους και τον τρόπο της ζωής τους. παρατηρήσεις μας δίνουν το αποτέλεσμα ότι τα 2/3 των κινουμένων τουριστικά διεθνώς έχουν μέση και ανώτερη εκπαίδευση.

5. *Η εξασφάλιση κοινωνικών παροχών και άλλων διευκολύνσεων* διαμόρφωσε τον “κοινωνικό τουρισμό” των τελευταίων ετών, που ανήκει κυρίως στις εργαζόμενες τάξεις που μπορούν έτσι να συμμετέχουν στο τουρισμό φαινόμενο.
6. *Η απλοποίηση των διατυπώσεων στις μετακινήσεις.* Η κυκλοφορία σήμερα στις περισσότερες χώρες είναι σχεδόν ελεύθερη, με την άρση ή τον περιορισμό στο ελάχιστο των εμποδίων που αναφέρονται στις διατυπώσεις εισόδου στις χώρες προορισμού, στους υγειονομικούς περιορισμούς, στους ελέγχους των αποσκευών, στους τελωνειακούς και αστυνομικούς ελέγχους κλπ.
7. *Η επικράτηση πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας.* Η επικράτηση στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια συνθηκών οικονομικής και πολιτικής σταθερότητας προώθησε την τουριστική ανάπτυξη. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι δυσμενείς διεθνείς συγκυρίες που παρατηρήθηκαν τα τελευταία χρόνια δεν επηρέασαν στο βαθμό που ο πολύς κόσμος περίμενε, τις μετακινήσεις των ανθρώπων για τουρισμό, εκτός από τις πολιτικές ανωμαλίες και τις πολεμικές συγκρούσεις.
8. *Η θέση του σύγχρονου ανθρώπου μπροστά στο τουριστικό φαινόμενο.* Στην ιεράρχηση των αναγκών του σύγχρονου ανθρώπου, οι “τουριστικές ανάγκες”, δηλαδή οι διακοπές, έχουν την ίδια βαρύτητα με τις “βιοτικές ανάγκες”. Αυτός είναι και ο λόγος που υποστηρίζεται ότι ο τουρισμός γαι το σημερινό άνθρωπο κατάντησε “βιολογική ανάγκη”.
9. *Η ανάπτυξη των τουριστικών επιχειρήσεων.* Από την εποχή του Κουκ μέχρι το σημερινό οργανωτή ταξιδιών (tour operator) και τον ξενοδοχειακό βιομήχανο, έχουν σημειωθεί ραγδαίες εξελίξεις στο χώρο των τουριστικών επιχειρήσεων, που προκαλούν κατάπληξη.
Την ίδια εξέλιξη είχε και η ξενοδοχειακή βιομηχανία, που προχώρησε σε οργανωμένα μεγαθήρια διεθνών αλυσίδων, όπως τα γνωστά πολυεθνικά συγκροτήματα Hilton, Sheraton, Intercontinental κ.α.

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο τουρισμός στην Ελλάδα αποτελεί μια σημαντική οικονομική δραστηριότητα, που κατέχει κυρίαρχη θέση στον τριτογενή τομέα. Η Ελλάδα αποδείχθηκε από την πρώτη στιγμή που εμφανίστηκε στην αγορά, μια αξιόλογη περιοχή υποδοχής του τουριστικού ρεύματος και γρήγορα καθιερώθηκε σαν παραδοσιακός προορισμός του οργανωμένου μαζικού τουρισμού.

Ο τουρισμός σε μαζικό χαρακτήρα εμφανίζεται στην Ελλάδα στις αρχές της δεκαετίας του '60. Οι εισερχόμενοι τουρίστες είναι κάτοικοι αστικών κέντρων, μεσαίου εισοδηματικού επιπέδου, από χώρες της Βόρειας, Δυτικής Ευρώπης και Βόρειας Αμερικής. Ο ελληνικός τουρισμός είναι τουρισμός παραθεριστικής περιήγησης κατά την διάρκεια διακοπών.

Τα βασικά τουριστικά μεγέθη, δηλαδή οι αφίξεις, οι διανυκτερεύσεις και οι συναλλαγματικές εισπράξεις εξελίσσονται ανοδικά. Η Ελλάδα με τα 10.000.000 αφίξεων ανά έτος καλύπτει περίπου το 2,2% του παγκόσμιου τουρισμού και το 6,6% του τουρισμού της Μεσογείου. Ο Ελλαδικός χώρος φαίνεται να παίζει σημαντικό ρόλο στο τουρισμό της Βορειανατολικής Μεσογείου. Έτσι ανάμεσα στα κράτη της περιοχής αυτής η Ελλάδα κατέχει ένα σημαντικό μερίδιο, περίπου το 35% του τουρισμού. Υπολογίζεται ότι ο αριθμός των κρεβατιών στη περιοχή της Μεσογείου είναι 33.000.000 ενώ τα απαιτούμενα είναι 11.000.000. σχετικά με το μέλλον στα 2025 οι προβλέψεις ανεβάζουν τον αριθμό των τουριστών που θα μετακινούνται προς τις Μεσογειακές Χώρες σε 760.000.000 περίπου και 350.000.000 περίπου προς τις Μεσογειακές ακτές. Παρά το ότι συνεχώς η τουριστική αγορά της Μεσογείου εμπλουτίζεται με νέες αγορές, οι προβλέψεις για το 2025 θέλουν την Γαλλία, την Ιταλία και την Ισπανία να εξακολουθούν να κατέχουν την πρώτη θέση στο τουρισμό της Μεσογείου.

Το 1933 το μερίδιο του ελληνικού τουρισμού στο ΑΕΠ ήταν της τάξης του 8%, ενώ οι τουριστικές εισροές σε συνάλλαγμα αντιστοιχούσαν στο 41% του συνόλου των αδήλων πόρων. Χαρακτηριστικό είναι ότι στον τομέα του τουρισμού απασχολείται το 10,6% του πληθυσμού της χώρας, ποσοστό υψηλότερο από το διεθνή μέσο όρο.

Απαραίτητο είναι να αναφερθεί ότι οι κύριες χώρες πηγές τουρισμού για την Ελλάδα είναι η Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιταλία, η Γαλλία, η Ολλανδία και οι ΗΠΑ. Με την σταδιακή μείωση της τουριστικής κίνησης από τις ΗΠΑ, η Ελλάδα γίνεται σχεδόν αποκλειστικά προορισμός για Ευρωπαίους. Οι εξής αυτές χώρες μαζί με την Ιαπωνία και τον Καναδά, αποτελούν τους οκτώ πρώτους του παγκόσμιου τουρισμού.

ΝΕΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ – ΓΕΝΙΚΑ

Με την παρουσία του οργανωμένου μαζικού τουρισμού, ο οποίος αποτελεί ένα σταθερό κοινωνικό φαινόμενο μεγάλης χρονικής διάρκειας, δημιουργήθηκαν ενδογενή προβλήματα, όπως η εποχικότητα της ζήτησης, η υπερσυγκέντρωση της προσφοράς, οι περιφερειακές ανισότητες, η εξάρτηση από τις εισαγωγές, τα συναλλαγματικά ελλείμματα και η υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Έτσι η τουριστική πολιτική αποβλέποντας στην αντιμετώπιση των προβλημάτων έθεσε τους παρακάτω στόχους:

1. Την άμβλυση της εποχικότητας.
2. Την αποκέντρωση της προσφοράς.
3. Την περιφερειακή ανάπτυξη.
4. Την προώθηση των επενδύσεων.
5. Την εισροή συναλλάγματος και την περιβαλλοντική προστασία.

Πρόσφατο μέσο για την επίτευξη των στόχων αυτών είναι ο περιορισμός του μαζικού οργανωμένου τουρισμού με παράλληλη ενθάρρυνση των νέων μορφών τουρισμού. Έτσι επιτυγχάνονται σε μεγάλο βαθμό, τόσο οι τουριστικοί, όσο και οι γενικότεροι αναπτυξιακοί στόχοι, καθώς ορισμένες νέες μορφές τουρισμού δεν είναι εποχικές, αλλά συμβάλουν στην προστασία του περιβάλλοντος και οδηγούν σε νέα τουριστική πελατεία είτε νέα τουριστική δραστηριότητα.

Η ανάπτυξη προγραμμάτων ειδικών μορφών τουρισμού διαφέρει κατά επίπεδο και τύπο τουριστικής ανάπτυξης της χώρας υποδοχής. Καθοριστικοί παράγοντες στην ανάπτυξη των ειδικών μορφών αποδείχθηκαν οι τοπικές ιδιομορφίες σε χώρες ή περιοχές και η συχνή συνύπαρξη δυο ή τριών ειδικών μορφών σε ένα κοινό μοντέλο ανάπτυξης.

Υπάρχει κατά αυτό το τρόπο μια τομή ανάμεσα στις ειδικές και τις νέες μορφές τουρισμού, υπό δυό έννοιες.

Πρώτον, σε πολλές περιπτώσεις (π.χ. αγροτουρισμός) οι ειδικές μορφές προϋπήρχαν χρονικά τόσο του μαζικού τουρισμού όσο και των νέων μορφών τουρισμού (π.χ. οικοτουρισμός).

Δεύτερον, οι ειδικές μορφές λειτουργούσαν σε πολλές περιπτώσεις ως συμπληρωματική μορφή του μαζικού τουρισμού, ενώ οι νέες μορφές εμφανίστηκαν κυρίως τα τελευταία 20 χρόνια ως απάντηση στην αλλαγή των κινήτρων των τούριστών, με έμφαση σ' αυτά που συνδέονται με την οικολογία και το περιβάλλον.

Οι εννοιολογικές διαφορές των όρων «ειδικές», «νέες» και «εναλλακτικές» παραμένουν ασαφείς, ενώ παράλληλα δεν υπάρχουν εμπειρίες συγκροτημένης ανάπτυξης ενός προγράμματος για το σύνολο των ειδικών μορφών. Οι περισσότερες περιπτώσεις αφορούν μέρος των ειδικών μορφών και ιδιαίτερα όσες εμφανίζουν συγγενή χαρακτηριστικά, για παράδειγμα αγροτουρισμός – τουρισμός στη ύπαιθρο – χειμερινός τουρισμός.

Άρα, θεωρείται αναγκαία η απόπειρα καταγραφής των υπάρχουσών ειδικών μορφών τουρισμού, καθώς και των συσχετίσεων τους με τις νέες και εναλλακτικές μορφές.

- Στις **νέες μορφές** περιλαμβάνονται όσες αναπτύχθηκαν μετά ή παράλληλα με το μαζικό οργανωμένο τουρισμό και συχνά σε σχέση μ' αυτόν. Η σχέση αυτή εμφανίζεται είτε ως συμπληρωματική, είτε ως αντίθετη με την έννοια της εξυπηρέτησης, μέσο νέων μορφών προσφοράς, νέων αναγκών των τουριστών και ιδιαίτερα κάποιων ομάδων τους (Γυμνιστές, συνταξιούχοι τρίτης ηλικίας κ.τ.λ.). Οι νέες μορφές τουρισμού κατέληξαν να λειτουργούν με οργανωμένη και συχνά μαζική μορφή, διαφέροντας από τον κλασικό μαζικό τουρισμό μόνο στο θέμα της εξειδικευμένης προσφοράς η οποία ανταποκρίνεται στο ειδικό κίνητρο του ταξιδιού. Η πλειοψηφία των νέων μορφών αντλεί πελατεία και από την κλασική πελατεία του μαζικού τουρισμού.
- Στις **εναλλακτικές μορφές** περιλαμβάνονται όσες έχουν ως βασικό χαρακτηριστικό τους την αντίθεση στο κλασικό πρότυπο του μαζικού τουρισμού, έχοντας ως αφετηρία την ανάγκη προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, την διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και τη φυσική ζωή. Η πλειοψηφία αυτών των μορφών εμπεριέχει την ενεργό συμμετοχή των τουριστών στις δραστηριότητες αυτών των εναλλακτικών μορφών. Πολλές απ' αυτές τις μορφές αναπτύχθηκαν υπό την επιρροή του οικολογικού κινήματος ενώ είναι συχνό φαινόμενο η

παράλληλη ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών που συνδέουν την οικολογία και τον πολιτισμό (π.χ. οικοτουρισμός – πολιτιστικός τουρισμός).

- Οι **ειδικές μορφές** που δεν περιλαμβάνονται στις δυο κατηγορίες που αναλύθηκαν είναι αυτές που μπορούν να θεωρηθούν κλασικές. Οι δυο περιπτώσεις κοινωνικού τουρισμού αναπτύχθηκαν από την πρώτη μεταπολεμική δεκαετία ανταποκρινόμενες στο αίτημα για φθηνές διακοπές των μη προνομιούχων ομάδων του πληθυσμού (ηλικιωμένοι, χαμηλόμισθοι, νέοι κτλ.) και έκτοτε αναπτύσσονται διαφοροποιούμενες ποιοτικά και ποσοτικά, έχοντας μια αυτόνομη αυθύπαρκτη παρουσία στο σύγχρονο τουρισμό. Ο αγροτουρισμός και ο χειμερινός τουρισμός αποτελούν μια από τις παλιότερες μορφές τουρισμού διακοπών που συνδυάζαν οικογενειακό τουρισμό, γνωριμία με τη φύση και χαμηλό κόστος. Ο θρησκευτικός τουρισμός, γνωριμία με τη φύση και χαμηλό κόστος. Ο θρησκευτικός τουρισμός, τέλος, είναι ίσως μια από τις πρώτες μορφές τουρισμού (σε συνδυασμό με την εκπαίδευση) και παραμένει μια δυναμική ειδική μορφή συνδεόμενη με θρησκευτικές γιορτές ή περιοχές ιδιαίτερης λατρευτικής σημασίας.

Εννοιολογικά υπάρχουν ειδικές μορφές που μπορούν να θεωρηθούν και νέες και εναλλακτικές (π.χ. γυμνιστικός), ενώ σε άλλες περιπτώσεις η διαφορετική διάρθρωση της προσφοράς (οργάνωση, διαφήμιση, υποδομή, τύποι πελατών κ.τ.λ.) καθορίζει αν μια ειδική μορφή πρέπει να περιληφθεί τόσο στις νέες όσο και στις εναλλακτικές (π.χ. οικολογικός, συμπλέγματα αγροτουρισμού). Συχνό είναι επίσης το φαινόμενο ο τίτλος που ορίζει τα χαρακτηριστικά κάποιας ειδικής μορφής (π.χ. τουρισμός υγείας) να συνδέεται και με υπηρεσίες του μαζικού τουρισμού (π.χ. όσοι ταξιδεύουν για λόγους υγείας στο εξωτερικό). Η αναζήτηση του αρχικού κινήτρου στην περίπτωση αυτή μας δείχνει αν πρόκειται για ειδική περίπτωση ή όχι. Στην περίπτωση του τουρισμού υγείας, για παράδειγμα, η ειδική μορφή συνίσταται στην ανάπτυξη κέντρων – θεραπευτηρίων που συνδυάζουν ιατρικές εξετάσεις με κούρες αδυνατίσματος και φυσικής διατροφής, οπότε το αρχικό κίνητρο δεν είναι συνήθως η ύπαρξη κάποιας αρρώστιας. Παρόμοια περίπτωση είναι και ο θαλάσσιος τουρισμός ο οποίος εκτός από ειδική μορφή (κρουαζιερόπλοια,

ιστιοπλοία κ.α.) είναι σημαντικό στοιχείο του μαζικού τουρισμού διακοπών (θαλάσσια σπορ κολύμπι κ.τ.λ.).

Επίσης μια ιδιαίτερη περίπτωση ειδικής μορφής για πολλές τουριστικές χώρες πρέπει να θεωρηθεί ο *εσωτερικός τουρισμός*. Παραμένει σε πολλές περιπτώσεις ο μεγάλος άγνωστος τόσο από πλευράς μεγέθους όσο και από πλευράς κινήτρων και χαρακτηριστικών του τουριστικού πλήθους. Τα προβλήματα που παρουσιάζονται διεθνώς στην περαιτέρω ανάπτυξη του μοντέλου του μαζικού τουρισμού οδήγησαν τα τελευταία χρόνια σε μια προσπάθεια να αναπτυχθεί ο εσωτερικός τουρισμός σαν συμπλήρωμα του αλλοδαπού τουρισμού.

Προγράμματα ανάπτυξης ειδικών μορφών δεν έχουν υπάρξει σε καμία χώρα. Σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις ο προγραμματισμός ξεκίνησε από το τοπικό επίπεδο καθώς και από ιδιωτικές εταιρείες που στόχευαν στη βελτίωση και διεύρυνση της προσφοράς του κλασσικού πακέτου του μαζικού τουρισμού, με ειδικές μορφές που ανταποκρίνονταν στη ζήτηση του σύγχρονου τουρίστα.

ΉΠΙΕΣ (ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ) ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Εκτός από τις βασικές υποδομές, που συνδέονται με τη μετακίνηση των επισκεπτών (οδικό δίκτυο, συγκοινωνίες) και τη διαμονή τους (αριθμός και ποιότητα καταλυμάτων, ύδρευση, ενέργεια, τηλεπικοινωνίες, αποχέτευση, αποκομιδή απορριμμάτων, βιολογικοί καθαρισμοί) απαραίτητες είναι και οι υποδομές οι αναγκαίες για την τουριστική χρήση του χώρου, στις διάφορες λειτουργίες του στα πλαίσια των ήπιων (εναλλακτικών) μορφών τουρισμού.

Ξεκινώντας από αυτές (εναλλακτικές μορφές) απαραίτητες κρίνονται οι εξής:

α) Φυσιολατρικός τουρισμός

Ο φυσιολατρικός τουρισμός συνδέεται με την αυξανόμενη ανάγκη των σύγχρονων αστικών πληθυσμών να εξισορροπήσουν τους ρυθμούς, την ένταση, το άγχος και την καθημερινή τους διαβίωση σε ένα υποβαθμισμένο αστικό περιβάλλον, με ένα είδος «επιστροφής στη φύση» που στην πιο απλή και συνηθισμένη μορφή παίρνει τον χαρακτήρα της εξόδου στην ύπαιθρο, για αναψυχή στο φυσικό περιβάλλον, απόλαυση τοπίου, φυσική άσκηση, επαφή με τη φύση ένα υγιεινό περιβάλλον και ψυχοσωματική χαλάρωση.

Οι κύριες δραστηριότητες που συνδέονται με την κλασική μορφή φυσιολατρικής αναψυχής είναι η δυνατότητα παραμονής μικρής διάρκειας στο δάσος και εν γένει στη φύση, η δυνατότητα μικρών περιπάτων προς επιλεγμένα σημεία, ιδιαίτερα φυσικού κάλους, και η δυνατότητα απόλαυσης του τοπίου και της θέας από ειδικές θέσεις (BELLA VISTA). Για να ικανοποιηθούν οι ανάγκες αυτές απαιτείται η δημιουργία:

- Χώρων δασοτουριστικής αναψυχής. Είναι κατάλληλα επιλεγμένοι χώροι, εύκολης πρόσβασης από την κύρια οδική αρτηρία, στους οποίους οι επισκέπτες μπορούν να παραμείνουν για ξεκούραση και πικ - νικ.

- Η πρόσβαση στο χώρο από την οδική αρτηρία γίνεται μέσω κατάλληλα σπασμένου, μικρού πλάτους (= 1,5 μ). στο χώρο αναψυχής δημιουργούνται οι απαραίτητες κατασκευές. Ξύλινα κατά προτίμηση καθιστικά, τραπέζια, κάδοι απορριμμάτων. Απαραίτητα επίσης κρίνονται η ύπαρξη νερού (πηγή, κρήνη, βρύση) και αποχωρητηρίων.

Προαιρετικά μπορεί να δημιουργεί κυκλείο εφόσον σταθεροποιηθεί σε πρώτη φάση ένα ρεύμα επισκεπτών.

- Χωρών στάθμευσης οχημάτων κατά μήκος της κύριας οδικής αρτηρίας, που διασχίζει τον Α. Σ. και εγγύς στους δασοτουριστικούς χώρους αναψυχής. Οι χώροι στάθμευσης πρέπει να βρίσκονται σε άμεση επαφή με την οδική αρτηρία (επιλεγμένα φυσικά επίπεδα ή τεχνητές διαπλατύνσεις με την ελάχιστη δυνατή κοπή δέντρων, τόσο για λόγους προστασίας του φυσικού χώρου, όσο και των σταθμευμένων οχημάτων από την υπερθέρμανση (τους καλοκαιρινούς μήνες).

Κανόνας στον περιπατικό τουρισμό είναι, η επιστροφή στην αφετηρία της διαδρομής να μη γίνεται από το ίδιο μονοπάτι (κυκλικές ή διασυνδεδεμένες διαδρομές). Αυτό λαμβάνεται σοβαρά υπόψη στη σήμανση. Σε ορισμένες εξαιρετικές περιπτώσεις, όπου η επιστροφή σήμερα γίνεται υποχρεωτικά από το ίδιο μονοπάτι, πρέπει να χαραχθεί διαδρομή επιστροφής. Για να μειωθεί στο ελάχιστο η επιβάρυνση στο δάσος, προαπαιτείται μελέτη του δικτύου των μονοπατιών, αξιολογική κατάταξη των μονοπατιών και παρεμβάσεις τέτοιου χαρακτήρα μόνο σε περιπτώσεις που η διαδρομή παρουσιάζει ιδιαίτερο φυσιολατρικό και αισθητικό ενδιαφέρον. Τέτοιες περιπτώσεις είναι μονοπάτια που καταλήγουν σε σημεία εξαιρετικής θέας (BELVEDERE) ή ακολουθούν διαδρομές ιδιαίτερου φυσικού κάλους.

β) Οικοτουρισμός (οικολογικός τουρισμός)

Η διαφορά οικολογικού και φυσιολατρικού τουρισμού έγκειται στο ότι ο πρώτος προσελκύεται από την οικολογική αξία, συχνά δε από τη σπανιότητα των φυσικών οικοσυστημάτων και της τυπικής τους χλωρίδας και πανίδας, ανεξάρτητα από την αισθητική αξία τους, ο δε δεύτερος από την αισθητική αξία ενός οικοτόπου.

Ο κύριος σκοπός της επίσκεψης φυσιολατρών και οικολόγων δεν είναι ταυτόσημος, έτσι και οι ανάγκες για την υποδοχή τους είναι διαφορετικές.

Θα ήταν όμως μεγάλο λάθος να μην αξιοποιηθεί η ύπαρξη της αξιόλογης χλωρίδας και πανίδας μιας περιοχής στη διαδικασία διαμόρφωσης του σύνθετου τουριστικού προϊόντος της περιοχής. Αυτό μπορεί να γίνει με πολλούς τρόπους. Ενδεικτικά αναφέρονται δυο που δεν λειτουργούν αντιθετικά αλλά μπορεί να συνυπάρξουν αρμονικά:

- Δημιουργία μικρού βοτανικού πάρκου σε κατάλληλα επιλεγμένο χώρο δάσους, με δυνατότητα προσπελασιμότητας, το οποίο θα περιλαμβάνει τα χαρακτηριστικά είδη της χλωρίδας της περιοχής με τις σχετικές ενδείξεις (οικογένεια, γένος, είδος).
- Δημιουργία μικρού Μουσείου της χλωρίδας και πανίδας της περιοχής στο οποίο θα εκτίθενται φωτογραφίες των ειδών της πανίδας και χλωρίδας της περιοχής, βαλσαμωμένα ζώα, κλπ. συνοδευόμενες με σχετικά πληροφοριακά κείμενα, πληροφορίες για το κλίμα, τη γεωμορφολογία, τη γεωλογία, την πετρογραφία και τα οικοσυστήματα της περιοχής. (SLIDES, προβολή κ.ο.κ.).

Τα παραπάνω έργα ενισχύουν ένα οικοτουριστικό ρεύμα, πάντα βέβαια δευτερεύουσας σημασίας, κυρίως όμως διευρύνουν τα ενδιαφέροντα του φυσιολατρικού ρεύματος που συμβάλλουν μαζί με τον αγροτουρισμό και άλλες δευτερεύουσες μορφές ήπιου τουρισμού στη δημιουργία και προσφορά τουριστικού προϊόντος.

γ) Ο αθλητικός τουρισμός με την έννοια της παραμονής για προετοιμασίες αθλητικών ομάδων, χωρίς να αποκλείεται είναι μάλλον δύσκολος στην περιοχή μελέτης. Τώρα τελευταία μεγάλες ξενοδοχειακές επιχειρήσεις της Ν. Κρήτης προετοιμάζονται να μπουν στην αγορά. Το ύψος των επενδύσεων σε τέτοιας λειτουργικότητας ξενοδοχειακές μονάδες είναι υψηλό, διότι εκτός των γηπέδων και εξωτερικών εγκαταστάσεων, απαιτούνται εγκαταστάσεις κλειστού χώρου, ειδικός εξοπλισμός κλπ. Συχνά τέτοιες μονάδες (περίπτωση Ιταλίας), συνδέονται με ιδιωτικά εργομετρικά κέντρα ή έχουν τα δικά τους. το κόστος του εργομετρικού κέντρου μπορεί εύκολα να ξεπεράσει τα 500 εκατομ. Δραχμές.

Οι ελληνικές ομάδες ποδοσφαίρου ξεκινούν την προετοιμασία τους για την αγωνιστική περίοδο περί τα μέσα Ιουλίου. Οι ισχυρές Π.Α.Ε. συνήθως μεταβαίνουν στο εξωτερικό (Δυτ. Ευρώπη) όπου την περίοδο αυτή οι θερμοκρασίες της ημέρας είναι χαμηλότερες και όπου συνδυάζουν καλύτερες αθλητικές εγκαταστάσεις με τη δυνατότητα φιλικών παιχνιδιών προετοιμασίας. Οι ασθενέστερες οικονομικά Π.Α.Ε. προτιμούν για προετοιμασία την Ανατ. Ευρώπη (Βουλγαρία) όπου το κόστος προετοιμασίας είναι χαμηλότερο. Όσες Π.Α.Ε. παραμένουν στην Ελλάδα προτιμούν περιοχές με υψηλότερο υψόμετρο από τον Χολομώντα, για λόγους κλιματικούς. Οι περιοχές με ήπιες

αποκλίσεις κατάλληλες για γηπεδικές και άλλες αθλητικές εγκαταστάσεις στην ορεινή Χαλκιδική βρίσκονται σε σχετικά χαμηλά υψόμετρα, στα οποία επικρατούν αρκετά υψηλές θερμοκρασίες κατά τη διάρκεια της ημέρας.

Οι Σύλλογοι κλασικού αθλητισμού προπονούν και προετοιμάζουν τους αθλητές τους σε εγκαταστάσεις εντός αστικών περιοχών, είτε στην καλύτερη περίπτωση στην εγγύς περιαστική ζώνη.

Η μετάβαση για άθληση σε μια περιοχή αρκετά απομακρυσμένη για το σκοπό αυτό από το μεγάλο αστικό κέντρο Θεσσαλονίκης, δεν μπορεί να είναι αυτοσκοπός. Επειδή μια τέτοια μετακίνηση προϋποθέτει έξοδο (εκδρομή) μονοήμερη ή ολιγοήμερη, συνδυάζεται εκ των πραγμάτων με τον φυσιολατρικό τουρισμό. Για το μαζικό αθλητισμό, στα πλαίσια του φυσιολατρικού αθλητισμού απαιτούνται οι αναγκαίες γηπεδικές εγκαταστάσεις (ποδόσφαιρο, μπάσκετ, βόλει) εντός η εγγύς των ορίων των οικισμών και εκτός σχεδίου, κατ' προτίμηση για τζόκινγκ και cross – country. Το βασικό οδικό δίκτυο δεν προσφέρεται για λόγους ασφαλείας των δρομέων, το ίδιο και τα μονοπάτια για λόγους προστασίας για ατυχήματα (θλάσεις – κατάγματα). Αντίθετα ακόμα κατάλληλοι είναι οι υφιστάμενοι δασικοί δρόμοι, μετά από έργα συντήρησης, διαμόρφωσης και σήμανσης.

δ) Εκπαιδευτικός τουρισμός.

Μορφές εκπαιδευτικού τουρισμού υπάρχουν πολλές, που συνδέονται με την ύπαρξη σε μια περιοχή στοιχείων (φυσικών, ανθρωπιστικών) και υπηρεσιών που παρέχουν την δυνατότητα οργανωμένης εκπαιδευτικής τους αξιοποίησης.

Και ενδιαφέρουσα νέα μαζικού εκπαιδευτικού τουρισμού, που αναπτύσσεται στην Ευρώπη, χωρία ακόμα να έχει αναπτυχθεί στην χώρα μας, είναι εκείνη που απευθύνεται σε μαθητές κατώτερης και μέσης εκπαίδευσης και περιλαμβάνει εκπαιδευτικές εκδρομές μικρής διάρκειας, συνήθως μονοήμερες, στην ύπαιθρο και διδασκαλία θεωρητική και πρακτική αντικειμένων που συνδέονται με τη φύση και το περιβάλλον.

Χώρος υποδοχής των μαθητών είναι περιοχές της περιαστικής ζώνης των ευρωπαϊκών αστικών κέντρων σε απόσταση όχι μεγαλύτερη της 1,5 – 2 ωρών. Στους χώρους υποδοχής ειδικό επιστημονικό προσωπικό (μετεωρολόγος, γεωπόνος, δασολόγος, γεωλόγος κλπ) διδάσκει στους μαθητές τα σχετικά αντικείμενα με έμφαση στην επίδειξη στην πρακτική

εξάσκηση, στην άμεση επαφή, στις εποπτικές μεθόδους κ.ο.κ. για παράδειγμα επίδειξη (εδαφικό προφίλ) του εδάφους και του υπεδάφους, των πετρωμάτων, των ορυκτών, επίσκεψη και επίδειξη μετεωρολογικού σταθμού και της λειτουργίας των οργάνων μέτρησης, μελέτη των σημείων του ορίζοντα και της κατεύθυνσης των ανέμων, νεφώσεις σε κατηγορίες νεφών (επίδειξη απευθείας ή με slides), δάσος και δασική παραγωγή, μελισσοκομία (επίσκεψη και επίδειξη κυψελών), γεωργική παραγωγή κ.ο.κ. φορείς συνήθως είναι ΟΤΑ, ΑΣ, Συνεταιρισμοί, ιδιώτες ή μικτά επιχειρηματικά σχήματα. Οι επιχειρήσεις αυτές είναι κερδοφόρες, καθότι οι σχετικές επιδείξεις γίνονται επί πληρωμή (π.χ. με εισιτήριο 2000 δρχ / άτομο / ημέρα) και καθότι παράλληλα στηρίζουν άλλες κερδοφόρες επιχειρήσεις στο χώρο υποδοχής (π.χ. κυλικεία, αναψυκτήρια, εστιατόρια).

Η εξασφάλιση αγοράς γίνεται με συμφωνίες με τα Υπουργεία Παιδείας των χώρων, ή με επιθεωρήσεις εκπαίδευσης ή απευθείας με τα σχολεία και η ζήτηση είναι ρυθμιζόμενη από την ίδια την προσφορά (δυνατότητα υποδοχής). Η προσφορά είναι ευρέως ρυθμιζόμενη. Μπορεί π.χ. αρχικά να διδάσκετε ένα αντικείμενο σε μία τάξη (50 παιδιών) για διάρκεια 1 ή 2 ωρών ή ταυτόχρονα να διδάσκονται περισσότερα του ενός αντικείμενα σε περισσότερες τάξεις με εναλλαγή στη διάρκεια της ημέρας. Μπορεί η διδασκαλία να γίνεται μόνο το πρωί ή και το απόγευμα κ.ο.κ. πολλές κοινότητες στην Γαλλία και στην Αγγλία στηρίζουν τα οικονομικά τους κυρίως σε αυτή την μορφή εκπαιδευτικού τουρισμού.

Η περιοχή της Β. Χαλκιδικής είναι κατάλληλη για την υποδοχή τέτοιων δραστηριοτήτων λόγω της εγγύτητας της στην πόλη της Θεσσαλονίκης και στην ύπαρξη εκεί μιας μεγάλης και ανανεωμένης αγοράς των φυσικών της πλεονεκτημάτων (ορεινή, ύπαρξη ανάγλυφου, δασών, μεταλλευτικών πόρων, αγροτικών πολυδραστηριοτήτων).

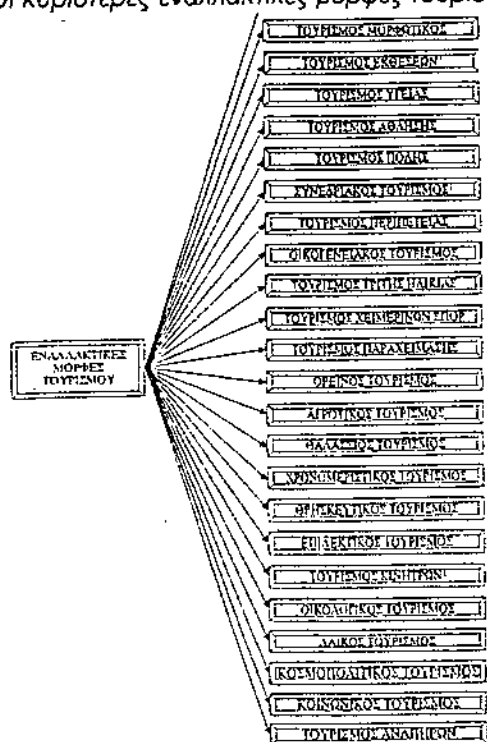
ΟΙ ΕΥΡΥΤΕΡΑ ΔΙΑΔΕΔΟΜΕΝΕΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Για την καταπολέμηση σοβαρών προβλημάτων που αντιμετωπίζει σήμερα ο τουρισμός σε πολλές χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών, μεταξύ των οποίων και το πρόβλημα της εποχικότητας, οι πολιτικές τους εξουσίες και ειδικότερα οι αρμόδιοι για τον τουρισμό στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα αναπτύσσουν διάφορες εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι οποίες κάτω από προϋποθέσεις μπορούν να δώσουν διέξοδο στα αδιέξοδα του. οι πιο γνωστές και ευρύτερα διαδεδομένες εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι αυτές του διαγράμματος που αναλύονται συνοπτικά αμέσως πιο κάτω:

- **Γενικός τουρισμός**

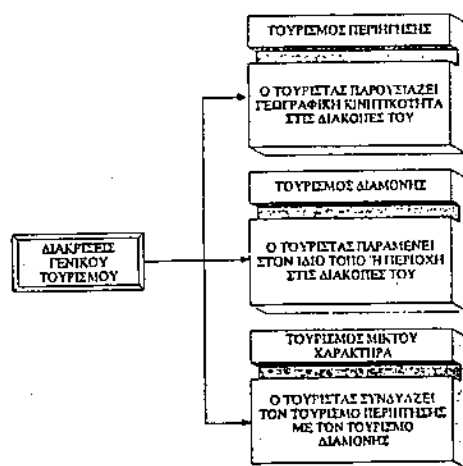
Ο γενικός τουρισμός ή τουρισμός διακοπών – αναψυχής όπως χαρακτηρίζεται και αλλιώς, αποτελεί μια δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου του ανθρώπου που σχετίζεται στενά με την ανάγκη που έχει αυτό για ανάπαυση και αναψυχή. Η μορφή αυτή του τουρισμού είναι αναμφίβολα η σημαντικότερη τόσο από άποψης μεγέθους στο σύνολο της τουριστικής αγοράς όσο και από άποψης αναγκών σε πόρους και υπηρεσίες που απαιτούνται για την καλύτερη εξυπηρέτηση των τουριστών.

Διάγραμμα 1: Οι κυριότερες εναλλακτικές μορφές τουρισμού

Ο γενικός τουρισμός, δηλαδή ο τουρισμός διακοπών – αναψυχής, ως προς τη μορφή του διακρίνεται γενικά σε τρεις κατηγορίες και συγκεκριμένα: α) σε τουρισμό περιήγησης, όπου ο τουρίστας παρουσιάζει γεωγραφική κινητικότητα. β) σε τουρισμό διαμονής, όπου ο τουρίστας παραμένει στην ίδια συγκεκριμένη περιοχή ή τόπο της χώρας τουριστικού προορισμού σε όλη τη διάρκεια των διακοπών του, και γ) σε τουρισμό μικτού χαρακτήρα, που περιλαμβάνει τουρισμό περιήγησης και τουρισμό διαμονής.

Διάγραμμα 2: Οι διακρίσεις γενικού τουρισμού

• Μορφωτικός τουρισμός

Ο μορφωτικός τουρισμός αποτελεί μια μορφή τουρισμού, στην οποία τα άτομα έχουν σαν κύριο σκοπό τη συμμετοχή σε πολιτιστικές, γενικά, εκδηλώσεις. Συγκεκριμένα αυτό το είδος τουρισμού, που ας σημειωθεί εμφανίζει ανοδικές τάσεις διεθνώς, περιλαμβάνει μεταξύ άλλων επισκέψεις ιστορικών μνημείων, αρχαιολογικών χώρων, μουσείων, πινακοθηκών, παρακολουθήσεις συναυλιών, θεατρικών παραστάσεων, όπερας, καθώς επίσης συμμετοχές σε πολιτιστικές εκδηλώσεις ή σεμινάρια γλωσσολογίας, φιλοσοφίας, ψυχολογίας, κοινωνιολογίας, ανθρωπολογίας κλπ.

Εξυπακούεται ότι για την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού απαιτείται πέρα από τη βασική τουριστική υποδομή και ανωδομή και ειδική υποδομή, όπως για παράδειγμα πλούσια προγράμματα πολιτιστικών, καλλιτεχνικών και μορφωτικών εκδηλώσεων. Κάτι τέτοιο όμως προϋποθέτει την ύπαρξη διεθνούς φήμης θεάτρων κάθε είδους, μουσείων, πινακοθηκών, ιστορικών χώρων, βιβλιοθηκών, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης κλπ.

- **Τουρισμός εκθέσεων**

Ο τουρισμός εκθέσεων πρόκειται ουσιαστικά για μια μορφή τουρισμού που αναπτύσσεται δυναμικά ολοένα και περισσότερο. Σε αυτήν υπάγονται κάθε είδους εκθέσεις που συνήθως οργανώνονται σε μεγάλα αστικά κέντρα, ώστε οι επισκέπτες τους να μπορούν να συνδυάσουν την επαγγελματική τους ενημέρωση με κάποια μορφή τουρισμού, όπως για παράδειγμα τουρισμό πόλης, μορφωτικό τουρισμό κλπ.

Για την ανάπτυξη του τουρισμού εκθέσεων απαιτείται εκτός άλλων και η δημιουργία της κατάλληλης υποδομής και ανωδομής και συγκεκριμένα σύγχρονων εκθεσιακών χώρων, που να είναι κατάλληλα εξοπλισμένοι και να διαθέτουν τους αναγκαίους βοηθητικούς χώρους, δηλαδή εστιατόρια, καφετέριες, ταχυδρομείο, γραφείο εξυπηρέτησης επισκεπτών, χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων, ιατρείο κλπ.

- **Τουρισμός υγείας**

Ο τουρισμός υγείας ή θεραπευτικός τουρισμός όπως ονομαζόταν παλιότερα, εξελίσσεται σε μια από τις βασικότερες μορφές τουρισμού, τα δε άτομα που μετέχουν σε αυτόν έχουν σαν κύριο κίνητρο την αποκατάσταση και διατήρηση της υγείας τους, τη θεραπεία και ανάρρωση τους από διάφορες ασθένειες κλπ.

Ας σημειωθεί ότι τα άτομα αυτά, που κύριως κατοικούν σε μεγαλουπόλεις και είναι κατά το πλείστο εύπορα, επενδύουν χρόνο και χρήματα στην υγεία τους και κατ' επέκταση στη μακροζωία τους. Τα βασικά χαρακτηριστικά αυτής της μορφής τουρισμού αναφέρονται από τη μια πλευρά στη σύνθεση της πελατείας του, που αποτελείται αποκλειστικά από άτομα της

δεύτερης και τρίτης ηλικίας και από την άλλη πλευρά στον τόπο που προσφέρονται οι τουριστικές υπηρεσίες και που προσδιορίζεται αποκλειστικά από τους φυσικούς του πόρους.

Η μορφή αυτή τουρισμού, εκτός από ειδικές εγκαταστάσεις υδρολουτρο – θαλασσο – αεροθεραπείας και καταλύματα αξιώσεων με συμπληρωματικές εγκαταστάσεις, όπως για παράδειγμα εστιατόρια, χώρους ψυχαγωγίας, χώρους άθλησης κλπ., απαιτεί και ειδικές ιατρικές και φυσικοθεραπευτικές υπηρεσίες.

• Τουρισμός άθλησης

Ο τουρισμός άθλησης έχει σαν κύριο κίνητρο την άσκηση ενός αθλήματος, όπως είναι για παράδειγμα η ποδηλασία, η ιππασία, το τένις, η πεζοπορία, το γκολφ, η ανεμοπορία, διάφορα προγράμματα γυμναστικής κλπ.

Η άθληση σαν απασχόληση κατά τη διάρκεια των διακοπών, θεωρείται σε αυτήν τη μορφή τουρισμού ο πιο σημαντικός παράγοντας μαζί με τη δυνατότητα που υπάρχει για την πραγματοποίηση εκδρομών και περιηγήσεων.

Βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού είναι η δημιουργία εγκαταστάσεων άθλησης εκ μέρους των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων και η απασχόληση έμπειρων γυμναστών, εκπαιδευτών αθλημάτων κλπ. Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι μια τέτοια επένδυση σε συμπληρωματικές εγκαταστάσεις άθλησης, ανεβάζει αναμφίβολα το επίπεδο αξίας και απόλαυσης των διακοπών, παράλληλα δε με την ανταγωνιστικότητα και το κύρος της ξενοδοχειακής επιχείρησης, βελτιώνει την πληρότητα της και γενικά προσελκύει πελατεία υψηλής εισοδηματικής στάθμης.

• Τουρισμός πόλης

Ο τουρισμός πόλης πρόκειται για μια μορφή τουρισμού που έχει σαν κύριο χαρακτηριστικό ότι τα άτομα που μετέχουν σε αυτόν ταξιδεύουν σε μια πόλη και την περιηγούνται για μερικές ημέρες, συνήθως δε τρεις ως τέσσερις. Οι περιηγήσεις αυτές συνδέονται άμεσα με το μορφωτικό τουρισμό και ιδιαίτερα με διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα, ενώ τα επαγγελματικά ταξίδια παίζουν και αυτά με τη σειρά τους σημαντικό ρόλο.

Ο τουρισμός πόλης πραγματοποιείται κατά κύριο λόγο από άτομα ανώτερης μορφωτικής και εισοδηματικής στάθμης, που κατοικούν κατά το πλείστο σε μεγάλα αστικά κέντρα και που ταξιδεύουν τις περισσότερες φορές χωρίς να συνοδεύονται από τις οικογένειες τους. Τα ταξίδια αυτά οργανώνονται σε μεγάλο ποσοστό από τουρ οπερέτορς, ταξιδιωτικά / τουριστικά γραφεία και αεροπορικές εταιρίες.

Επίσης θα πρέπει να ειπωθεί ότι ένας ακόμα πόλος έλξης για πολλά άτομα που κάνουν αυτής της μορφής τουρισμό, είναι η νυκτερινή ζωή, η διασκέδαση, τα ψώνια, οι ενδιαφέρουσες εκδρομές και τέλος το ωραίο περιβάλλον.

• Συνεδριακός τουρισμός

Στο συνεδριακό τουρισμό υπάγονται κάθε είδους οργανωμένες εκδηλώσεις, όπως για παράδειγμα συνέδρια ή συναντήσεις με μεγάλο ή μικρό συμμετοχών και σε οποιοδήποτε επίπεδο, δηλαδή τοπικό, περιφερειακό, εθνικό ή διεθνές. Επειδή ο συνεδριακός τουρισμός είναι περιορισμένης χρονικής διάρκειας, δυο ως τέσσερις ημέρες συνήθως, συνδυάζεται με κάποια άλλη μορφή τουρισμού, όπως για παράδειγμα τουρισμό πόλης, μορφωτικό τουρισμό κλπ.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού σε μια χώρα υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών είναι η δημιουργία κατάλληλης υποδομής και ανωδομής και συγκεκριμένα η κατασκευή σύγχρονων συνεδριακών κέντρων άρτια τεχνολογικά εξοπλισμένων και με βοηθητικούς χώρους κάθε είδους, όπως για παράδειγμα εστιατόρια, αναψυκτήρια, χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων, ιατρεία, ταχυδρομεία, γραφεία εξυπηρέτησης συνέδρων κλπ., καθώς επίσης η κατασκευή αιθουσών συνεδρίων μεγάλης χωρητικότητας εκ μέρους των μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων του κέντρου και της περιφέρειας.

Ας σημειωθεί ότι η έγκαιρη πληροφόρηση των ενδιαφερόμενων κύκλων για τα συνέδρια και τις διάφορες συναφείς εκδηλώσεις που θα πραγματοποιηθούν σε μια χώρα που επιδιώκει να αναπτύξει το συνεδριακό τουρισμό, πέρα από ότι θα βοηθήσει σημαντικά στην προσέλκυση τους θα προβάλλει παράλληλα και την ίδια στο εξωτερικό σαν χώρα συνεδριακού τουρισμού.

- **Τουρισμός περιπέτειας**

Ο τουρισμός περιπέτειας πρόκειται για μια μορφή τουρισμού με έντονο το στοιχείο του απροσδόκητου, του άγνωστου και της έκπληξης. Φωτογραφικά σαφάρι, περιπλανήσεις σε άγνωστες περιοχές, κωπηλασία σε ορμητικούς ποταμούς κλπ. αποτελούν μερικά από τα χαρακτηριστικά του γνωρίσματα. Τα άτομα που κάνουν αυτής της μορφής τουρισμό είναι συνήθως νέοι άνθρωποι, κατά κύριο δε λόγο ελεύθεροι επαγγελματίες και στελέχη επιχειρήσεων. Επίσης θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ζήτηση για τουρισμό περιπέτειας προβλέπεται να σημειώσει διεθνώς αύξηση, έρχεται δε να καλύψει μια ανάγκη του σύγχρονου ανθρώπου των μεγαλουπόλεων για εκτόνωση από το στρες που του προκαλεί ο σύγχρονος τρόπος ζωής και η ανία της ρουτίνας.

- **Οικογενειακός τουρισμός**

Είναι γνωστό ότι η ύπαρξη παιδιών σε μια οικογένεια αποτελεί αποφασιστικό παράγοντα επιλογής τόσο του τόπου διακοπών όσο και του χρόνου που θα πραγματοποιηθούν αυτές.

Οι τουρ οπερέτορς γνωρίζουν ότι όταν τα τουριστικά πακέτα που προσφέρουν στην τουριστική αγορά είναι προσιτά στις οικογένειες, τότε αυτές ταξιδεύουν συνήθως με τα παιδιά τους. αλλά ακόμα και αν τα τουριστικά πακέτα που προσφέρουν δεν είναι και τόσο προσιτά στον οικογενειακό προϋπολογισμό, προσπαθούν να τα κάνουν, προσφέροντας ειδικές εκπτώσεις για τα παιδιά. Επίσης προσφέρουν διάφορες εκπτώσεις και στα παιδιά των οικογενειών που κάνουν ατομικό και όχι μαζικό τουρισμό, όπως για παράδειγμα στα μεταφορικά μέσα που χρησιμοποιούν για τη μετακίνηση τους από τον τόπο της μόνιμης διαμονής τους στον τόπο του τουριστικού τους προορισμού. Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του οικογενειακού τουρισμού είναι η δημιουργία κατάλληλης υποδομής και ανωδομής, όπως για παράδειγμα αίθουσες παιχνιδιών, παιδικές χαρές, παιδικές πισίνες, παιδικοί σταθμοί κλπ. και ακόμα ειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό για να προσέχει και να συντροφεύει μικρά κυρίως παιδιά.

- **Τουρισμός τρίτης ηλικίας**

Η τάση που υπάρχει σήμερα για περισσότερα και μακρύτερα ταξίδια επηρέασε, όπως είναι φυσικό, και την τρίτη ηλικία που συνήθως διαθέτει ελεύθερο χρόνο, σταθερό εισόδημα, υψηλό δείκτη αποταμίευσης λόγω νοοτροπίας και τρόπου ζωής, μα πάνω απ' όλα μεγάλη επιθυμία για ταξίδια και γενικότερα για τουρισμό.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις των ειδικών, το ποσοστό συμμετοχής της τρίτης ηλικίας στο συνολικό πληθυσμό της γης θα αυξηθεί αισθητά μέχρι το 2000, δημιουργώντας έτσι ένα νέο ανθρώπινο δυναμικό, που σε μεγάλο ποσοστό θα επηρεαστεί από το σύγχρονο τρόπο ζωής και θα έχει μεγάλο δείκτη ροπής για τουρισμό.

Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι η τρίτη ηλικία αποτελεί το συντηρητικότερο τμήμα του τουριστικού δυναμικού μιας χώρας, που κινείται συνήθως τουριστικά στο εσωτερικό της ή το πολύ σε χώρες κοντινές και κυρίως σε αυτές που συνορεύουν με τη χώρα της μόνιμης διαμονής τους. Τα συγκοινωνιακά μέσα που χρησιμοποιεί γι' αυτόν το σκοπό είναι κατά κύριο λόγο το τρένο, κατά δεύτερο λόγο το ιδιωτικό αυτοκίνητο και το πούλμαν και κατά τρίτο λόγο το αεροπλάνο.

Για τον τουρισμό τρίτης ηλικίας δεν απαιτείται ειδική υποδομή και ανωδομή εκ μέρους των χωρών που επιθυμούν να τον αναπτύξουν.

- **Τουρισμός χειμερινών σπορ**

Ο τουρισμός χειμερινών σπορ είναι μια δυναμική μορφή τουρισμού που προσπαθούν να αναπτύξουν οι χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών στο πλαίσιο της προσπάθειάς τους να διαφοροποιήσουν το τουριστικό τους προϊόν και με αυτόν τον τρόπο να αξιοποιήσουν και να εκμεταλλευτούν τους αδρανείς μήνες και να προσελκύσουν διάφορες κατηγορίες τουριστών, κυρίως δε τουριστών υψηλής εισοδηματικής στάθμης.

Ο τουρισμός χειμερινών σπορ καλύπτει το σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται στη διάρκεια του χειμώνα. Συγκεκριμένα καλύπτει τις δραστηριότητες εκείνες που εκδηλώνονται σε ορισμένο γεωγραφικό χώρο και για την ακρίβεια συνήθως σε ορεινές περιοχές σε συνδυασμό πάντα με ορισμένες κλιματολογικές συνθήκες, όπως για

παράδειγμα χαμηλές θερμοκρασίες που πλησιάζουν τους 0° Κελσίου ή και κάτω από αυτούς, πολύ χιόνι κλπ.

Τα άτομα που κάνουν αυτής της μορφής τον τουρισμό συνδέονται αποκλειστικά με χειμερινά σπορ και με συναφείς προς αυτά δραστηριότητες.

Η ανάπτυξη του τουρισμού χειμερινών σπορ προϋποθέτει εκτός άλλων τη δημιουργία μιας κατάλληλης υποδομής και ανωδομής, όπως για παράδειγμα άρτια οργανωμένα χιονοδρομικά κέντρα, πίστες πάγου για παγοδρομίες και καλλιτεχνικό πατινάζ, πίστες πάγου για αγωνιστικά έλκηθρα και άλλης κατηγορίας έλκηθρα, αγωνιστικές πίστες σκι, πίστες σκι για παιδιά, αρχάριους και ερασιτέχνες σκιέρ, τουριστικά καταλύματα όλων των κατηγοριών και κυρίως πέντε και τεσσάρων αστέρων, συγκοινωνιακή σύνδεση των τόπων χειμερινών σπορ με τα μεγάλα αστικά κέντρα και τους χώρους άφιξης – αναχώρησης τουριστών, όπως για παράδειγμα αεροδρόμια, σιδηροδρομικοί σταθμοί, λιμάνια κλπ.

• Τουρισμός παραχείμασης

Ο τουρισμός παραχείμασης αναφέρεται στις τουριστικές δραστηριότητες ατόμων που κατά τη διάρκεια του χειμώνα κάνουν διακοπές μικρής ή μεγάλης διάρκειας σε χώρες με ήπια κλίματα, για να αποφύγουν τις αντίξοες καιρικές συνθήκες, που επικρατούν στους τόπους της μόνιμης διαμονής τους.

Τα άτομα που πραγματοποιούν αυτής της μορφής τουρισμό είναι κατά το πλείστο άτομα της τρίτης ηλικίας που αντιμετωπίζουν πρόβλημα υγείας και που έχουν ελεύθερο χρόνο στη διάθεση τους και σταθερό εισόδημα.

Η ανάπτυξη του τουριστικού παραχείμασης με ταχύτερους ρυθμούς θα εξαρτηθεί από πολλούς παράγοντες, κυρίως όμως από την αρτιότητα των τουριστικών πακέτων παραχείμασης και την τιμή διάθεσης τους στην τουριστική αγορά. Στη διαμόρφωση χαμηλών τιμών τουριστικών πακέτων παραχείμασης θα συμβάλουν η καθιέρωση ειδικών χαμηλών ναύλων από τα διάφορα μέσα μαζικής μεταφοράς, καθώς επίσης η πραγματοποίηση εκπνώσεων στις υπηρεσίες φιλοξενίας που προσφέρουν τα διάφορα τουριστικά καταλύματα κατά τη χειμερινή περίοδο.

- **Ορεινός τουρισμός**

Ο ορεινός τουρισμός, αν και παρουσιάζει ορισμένες ομοιότητες με τον τουρισμό χειμερινών σπορ, σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να ταυτιστεί με αυτόν. Συγκεκριμένα δεν έχει χρονικούς περιορισμούς εκδήλωσης και αναφέρεται στο σύνολο των δραστηριοτήτων υπαίθριας αναψυχής και τουρισμού, που εκδηλώνεται αποκλειστικά και μόνο στις ορεινές περιοχές των χωρών υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών που επιθυμούν να αναπτύξουν αυτής της μορφής τουρισμό.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του ορεινού τουρισμού είναι η δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων που δένουν με το φυσικό περιβάλλον και διαθέτουν όσο το δυνατό περισσότερους συμπληρωματικούς χώρους, όπως εστιατόρια, μπαρ, καφετέριες, αίθουσες αναψυχής κλπ.

Επίσης θα πρέπει οι ορεινές αυτές περιοχές, στις οποίες αναπτύσσονται κάθε είδους δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχής και τουρισμού, να εξυπηρετούνται συγκοινωνιακά όσο το δυνατό πληρέστερα και καλύτερα.

- **Αγροτικός τουρισμός**

Ο αγροτικός τουρισμός ή αγροτουρισμός, όπως χαρακτηρίζεται και αλλιώς, αναφέρεται στις δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχής και τουρισμού που αναπτύσσονται στον αγροτικό χώρο και εντάσσονται στο πλαίσιο του αγροτικού περιβάλλοντος και της αγροτικής ζωής. Συγκεκριμένα αναφέρεται σε μορφές τουριστικών δραστηριοτήτων που εντάσσονται οργανικά και αρμονικά στον αγροτικό χώρο και περιλαμβάνει διάφορες τουριστικές δραστηριότητες που είναι συμπληρωματικές ή δεν έρχονται σε σύγκριση με άλλες δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα οικονομικές και κοινωνικές, που χαρακτηρίζουν τον αγροτικό χώρο.

Σύμφωνα με τη διεθνή πρακτική και εμπειρία, ο αγροτικός τουρισμός διακρίνεται σε δυο βασικές μορφές και συγκεκριμένα:

α) Σε εκείνη που καλύπτει υποδοχή και φιλοξενία τουριστών σε αγροκτήματα, όπου οι φιλοξενούμενοι συμμετέχουν στη ζωή των αγροτών και στις αγροτικές δραστηριότητες γενικότερα. Η μορφή αυτή αγροτικού τουρισμού είναι ευρύτερα γνωστή σαν διακοπές αγροικιών.

β) Σε εκείνη που αφορά στη δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων και ενοικιαζόμενων δωματίων σε εξωαστικούς μικροσυννοικισμούς, όχι απαραίτητα αγροτικού χαρακτήρα και τη φιλοξενία τουριστών σε αυτά συνήθως με το σύστημα "κλίνη και πρόγευμα".

Η ανάπτυξη του αγροτικού τουρισμού σε οποιαδήποτε αγροτική περιοχή προϋποθέτει τη δημιουργία της κατάλληλης εκείνης υποδομής και ανωδομής που θα επιτρέψει την ανάπτυξη των σχετικών δραστηριοτήτων, όπως για παράδειγμα εσωτερική διαμόρφωση και εξοπλισμός δωματίων που προορίζονται για ενοικίαση, διάνοιξη δρόμων ή βελτίωση του ήδη υφιστάμενου οδικού δικτύου, δημιουργία χώρων εστίασης και αναψυχής, αξιοποίηση των τουριστικών φυσικών πόρων της περιοχής κλπ.

• Θαλάσσιος τουρισμός

Ο θαλάσσιος τουρισμός αναφέρεται στο σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται στο θαλάσσιο χώρο μιας χώρας υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών. Αναμφίβολα ο θαλάσσιος τουρισμός αποτελεί μια από τις δυναμικότερες μορφές του σύγχρονου τουρισμού, αφού η σημασία του στις τουριστικές οικονομίες των χωρών που έχουν τόσο τις φυσικές προϋποθέσεις όσο και τις οικονομικές δυνατότητες να τον αναπτύξουν είναι κυριολεκτικά μεγάλη.

Η πιο παραγωγική και συναλλαγματοφόρα δραστηριότητα του θαλάσσιου τουρισμού είναι, οπωσδήποτε, εκείνη της ναύλωσης σκαφών αναψυχής κάθε είδους, όπως για παράδειγμα πολυτελών θαλαμηγών, ιστιοφόρων, ταχύπλων σκαφών κλπ. Η πελατεία στην οποία απευθύνεται και οι ανάγκες ή επιθυμίες υψηλής εισοδηματικής στάθμης.

Άλλη αξιόλογη συναλλαγματοφόρα δραστηριότητα του θαλάσσιου τουρισμού είναι και αυτή των κρουαζιερών, η ζήτηση των οποίων παρουσιάζει διεθνώς σημαντική αύξηση. Οι σύγχρονες τάσεις της αγοράς κρουαζιερών συγκλίνουν στα μεγαλύτερα και πολυτελέστερα κρουαζιερόπλοια, τα οποία εξασφαλίζουν υψηλή ποιότητα διαμονής και ψυχαγωγίας στους πελάτες τους, που κατά κανόνα αποτελούν τουρίστες μεσαίας και ανώτερης εισοδηματικής τάξης.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού είναι η δημιουργία της κατάλληλης υποδομής και ανωδομής, το κόστος της

οποίας κάθε άλλο παρά χαμηλό είναι, ιδιαίτερα δε σε ότι αφορά στην κατασκευή σύγχρονων και άρτια εξοπλισμένων μαρίνων για τον ελλιμενισμό, τον ανεφοδιασμό και γενικά την εξυπηρέτηση των σκαφών αναψυχής, των επιβατών και των συμπληρωμάτων τους άσχετα αν αυτά είναι ενοικιαζόμενα ή ιδιωτικής χρήσης και στη συμπλήρωση ή / και ανανέωση του στόλου των σκαφών αναψυχής και των κρουαζιερόπλοιων.

- **Χρονομεριστικός τουρισμός**

Ο χρονομεριστικός τουρισμός είναι αναμφίβολα η ταχύτερα αναπτυσσόμενη μορφή τουρισμού σήμερα. Με ρυθμό ανάπτυξης 30% περίπου το χρόνο, οι χρονομετρικές διακοπές πιστεύεται βάσιμα ότι θα αποτελέσουν μελλοντικά ότι ήταν το οργανωμένο τουριστικό πακέτο για τη δεκαετία του '50. Ο πρωτοποριακός αυτός θεσμός δίνει τη λύση στον "κορεσμένο" τουρίστα του τουριστικού πακέτου, που απαιτητικός όσο ποτέ άλλοτε σήμερα αναζητά υψηλή ποιότητα τουριστικών υπηρεσιών στις διακοπές του.

Η υπερσύγχρονη αυτή μορφή τουρισμού, που ως σημειωθεί έχει κατά κανόνα πελατεία μέσης και υψηλής εισοδηματικής στάθμης, βασίζεται στην αρχή της πώλησης του δικαιώματος χρήσης ορισμένων ημερών ή εβδομάδων σε ένα ξενοδοχείο ή ένα συγκρότημα διαμερισμάτων την ίδια χρονική περίοδο κάθε χρόνο. Επειδή όμως είναι πολύ φυσικό ο αγοραστής του δικαιώματος αυτού να αρχίσει γρήγορα να κουράζεται με την ιδέα της επιστροφής στο ίδιο μέρος, στο ίδιο ξενοδοχείο, ή συγκρότημα διαμερισμάτων, την ίδια χρονική περίοδο κάθε χρόνο, οδηγήθηκε εκ των πραγμάτων να επιδιώξει την ανάπτυξη δικτύων ανταλλαγής παρόμοιων δικαιωμάτων. Και το πέτυχε τελικά. Έτσι λοιπόν μπορεί πια σήμερα να ανταλλάξει κανείς το δικαίωμα χρήσης που έχει αγοράσει σε ένα ξενοδοχείο ή ένα συγκρότημα διαμερισμάτων για ορισμένο χρονικό διάστημα κάθε χρόνο, με παρόμοιο δικαίωμα χρήσης άλλου αγοραστή σε ξενοδοχείο ή συγκρότημα διαμερισμάτων όχι μόνο σε άλλη περιοχή, αλλά και σε άλλη χώρα. Επίσης μπορεί να το πουλήσει, να το νοικιάσει ή να το κληροδοτήσει, όπως ακριβώς συμβαίνει με τα άλλα ακίνητα.

Ειδικότερα σε ότι αφορά στα ξενοδοχεία, θα πρέπει να ειπωθεί ότι πολλά από αυτά έχουν αρχίσει να συνειδητοποιούν ότι γίνεται ολοένα και πιο δύσκολο γι' αυτά να πετύχουν ικανοποιητική απόδοση του κεφαλαίου που

έχουν επενδύσει, όταν εξαρτώνται μόνο από το παραδοσιακό τουριστικό πακέτο, σε μια εποχή που οι τουρ οπερέτορς πιέζουν για χαμηλότερες τιμές. Γι' αυτό και επιδιώκουν να εφαρμόσουν το σύστημα των χρονομεριστικών διακοπών που τους εξασφαλίζει, πέρα από την αρχική εισροή κεφαλαίων, ένα σταθερό εισόδημα και μια σταθερή πληρότητα με τουρίστες κατά κανόνα μέσης και υψηλής εισοδηματικής στάθμης, όπως ήδη επώθηκε.

• **Θρησκευτικός τουρισμός**

Ο θρησκευτικός τουρισμός είναι μια μορφή τουρισμού που αφορά σε μια κατηγορία ατόμων που επισκέπτονται θρησκευτικούς τόπους που βρίσκονται στη χώρα της μόνιμης διαμονής τους ή σε κάποια άλλη είτε για λόγους λατρείας είτε για να πάρουν μέρος σε κάποιες θρησκευτικές εκδηλώσεις ή τελετές είτε για να πάνε κάποιο τάμα που είχαν κάνει κλπ.

Η μορφή αυτή τουρισμού είναι περιορισμένης διάρκειας, συνήθως μια ως τρεις ημέρες. Επίσης τα τουριστικά πακέτα για θρησκευτικό τουρισμό είναι σχετικά φθηνότερα από εκείνα άλλων μορφών τουρισμού επειδή είναι οπωσδήποτε λιγότερα, ενώ τα οικονομικά ωφελήματα για τους θρησκευτικούς τόπους και κατ' επέκταση για τις οικονομίες των χωρών στις οποίες βρίσκονται αυτοί σημαντικά.

Για την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού δεν χρειάζεται ειδική υποδομή και ανωδομή, αλλά μόνο βασική.

• **Τουρισμός κινήτρων**

Ο τουρισμός κινήτρων είναι ουσιαστικά μια σχετικά νέα μορφή τουριστικής δραστηριότητας που αναπτύσσεται με γοργούς ρυθμούς και που υπόσχεται σημαντικά οικονομικά ωφελήματα για τις χώρες εκείνες υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών που θέλουν αλλά και που έχουν τις προϋποθέσεις να τον αναπτύξουν.

Η μορφή τουρισμού για την οποία ο λόγος αποτελεί αναμφίβολα ένα αποτελεσματικό μέσο του σύγχρονου μανάτζμεντ, που χρησιμοποιούν ολόένα και περισσότερο οι μεγάλες βιομηχανικές, εμπορικές και παροχής υπηρεσιών επιχειρήσεις στην προσπάθεια τους να αυξήσουν την παραγωγικότητα των εργαζόμενων που απασχολούν και κατ' επέκταση την ανταγωνιστικότητά τους

τόσο στις αγορές του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού. Για να επιτευχθούν λοιπόν οι σκοποί αυτοί των επιχειρήσεων, προσφέρονται εκ μέρους τους διάφορα κίνητρα στους εργαζόμενους μεταξύ των οποίων και ομαδικά τουριστικά πακέτα GIT (group inclusive tours) συνήθως για τουριστικούς προορισμούς στο εξωτερικό. Αυτή η μέθοδος υποκίνησης των εργαζόμενων, εκ μέρους των επιχειρήσεων, αποδείχτηκε στην πράξη αποτελεσματική, γι' αυτό και έχει εξαπλωθεί, όπως ήδη ειπώθηκε, σημαντικά τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα στις Η.Π.Α. απ' όπου άρχισε να εφαρμόζεται για πρώτη φορά στα μέσα της δεκαετίας του '60.

Ο τουρισμός κινήτρων έχει κατά κανόνα περιορισμένη χρονική διάρκεια, τρεις ως τέσσερις ημέρες συνήθως. Σκοπός του τουρ οπερέιτορ που αναλαμβάνει για λογαριασμό της επιχείρησης να φτιάξει το σχετικό τουριστικό πακέτο – κίνητρο είναι να δώσει στο χρήστη του, στο ολιγόημερο αυτό διάστημα, την ευκαιρία να απολαύσει κάτι το ξεχωριστό, κάτι το οποίο δεν θα είχε ο ίδιος τη δυνατότητα να ζήσει αν έπρεπε να αγοράσει με δικά του χρήματα το τουριστικό αυτό πακέτο.

Για την ανάπτυξη του τουρισμού κινήτρων, απαραίτητη προϋπόθεση είναι να προσφέρεται ένας τουριστικός προορισμός που κατά προτίμηση να ξεχωρίζει από τους συνηθισμένους. Σε αντίθεση με άλλες μορφές τουρισμού, ο τουρισμός κινήτρων δεν δίνει έμφαση στις πολυσύχναστες μεγαλουπόλεις, αλλά στην ατμόσφαιρα που δημιουργεί το περιβάλλον του τουριστικού προορισμού, καθώς επίσης στην άνεση και την πόλυτέλεια που προσφέρουν τα ξενοδοχεία του κατά κύριο λόγο και άλλες συμπληρωματικές τους εγκαταστάσεις.

• Οικολογικός τουρισμός

Για την ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού δεν χρησιμοποιούνται βαριές κατασκευές, ενώ τόσο ο τουρίστας όσο και το τουριστικό κύκλωμα υποδοχής και εξυπηρέτησης του σέβονται τη φύση, μέχρι του σημείου να αποφεύγονται τα μαζικά μέσα μετακίνησης παντού όπου αυτό είναι εφικτό.

Στο πλαίσιο της ανάπτυξης του οικολογικού τουρισμού εντάσσεται η τουριστική ανάπτυξη των παραδοσιακών οικισμών, των βιότοπων, των εθνικών δρυμών κλπ.

Ο οικολογικός τουρισμός αποτελεί αναμφίβολα την εξισορρόπηση μιας χώρας στο μαζικό τουρισμό και τα προβλήματα του, γι' αυτό και η ανάπτυξη του κρίνεται επιτακτική παντού όπου αυτή είναι εφικτή.

• Κοσμοπολίτικος τουρισμός

Η πελατεία του κοσμοπολίτικου τουρισμού είναι κατά κύριο λόγο ο κόσμος της αριστοκρατίας και οι μεγιστάνες του πλούτου που συχνά ταξιδεύουν από το ένα κοσμοπολίτικο κέντρο στο άλλο. Όπως γίνεται αντιληπτό τα άτομα αυτά ξοδεύουν μεγάλα χρηματικά ποσά τόσο κατά την τουριστική μετακίνησή τους όσο κατά τη διαμονή τους στον τουριστικό προορισμό που επισκέπτονται, γι' αυτό και οι απαιτήσεις τους γενικά είναι πάρα πολύ μεγάλες.

Τα άτομα που κάνουν κοσμοπολίτικο τουρισμό μετακινούνται συνήθως με ιδιότητα μεταφορικά μέσα, όπως για παράδειγμα ιδιότητα αεροπλάνα, θαλαμηγούς κλπ. Στον τουριστικό προορισμό τους διαμένουν είτε σε ξενοδοχεία πολυτελείας είτε σε ιδιότητες ή νοικιασμένες πολυτελείς επαύλεις είτε σε ιδιότητες πολυτελείς θαλαμηγούς. Επίσης η ζωή που κάνουν τα άτομα αυτά στα διάφορα κοσμοπολίτικα κέντρα που επισκέπτονται κατά διαστήματα είναι πάρα-πολύ κοσμική, κάτι άλλωστε που είναι πολύ φυσικό και απόλυτα συνυφασμένο με τη μορφή τουρισμού για την οποία ο λόγος.

Η ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού, αν και θα την επιθυμούσαν πολλές χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών για καθαρά οικονομικούς λόγους, είναι οπωσδήποτε δύσκολη και αυτό γιατί εκτός από την κατάλληλη υποδομή και ανωδομή, απαιτείται και η καταξίωση του τουριστικού προορισμού στη συνείδηση της αριστοκρατίας και των μεγιστάνων του πλούτου σαν τόπος κοσμοπολίτικου τουρισμού. Αυτό όμως απαιτεί συνεχή και έντονη προσπάθεια, μα πάνω απ' όλα μακριά περιθώρια χρόνου και αναμονής.

• Κοινωνικός τουρισμός

Ο κοινωνικός τουρισμός, σαν ιδιαίτερη μορφή τουρισμού, ορίζεται το σύνολο των σχέσεων και φαινομένων τουριστικού χαρακτήρα που διευκολύνουν τη συμμετοχή στον τουρισμό των ασθενέστερων οικονομικών

τάξεων. Με άλλα λόγια ο κοινωνικός ή επιδοτούμενος τουρισμός αποτελεί τη μορφή εκείνη του τουρισμού πού χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι πραγματοποιείται από μέλη του κοινωνικού συνόλου, των οποίων η αγοραστική δύναμη είναι λίγο – πολύ περιορισμένη, χάρη σε ειδικές παροχές προς αυτά που μπορεί να είναι άμεσες ή έμμεσες.

Οι παροχές για κοινωνικό τουρισμό αποτελούν σήμερα για τις αναπτύγμενες οικονομικά χώρες υποχρέωση του κράτους. Συγκεκριμένα το σύγχρονο κοινωνικό κράτος έχει υποχρέωση πέρα από υγεία, καλά γερατειά, εργασία, παιδεία κλπ. να εξασφαλίσει άτομα χαμηλής εισοδηματικής στάθμης τη δυνατότητα να κάνουν διακοπές και με αυτόν τον τρόπο να ισορροπήσουν τόσο ψυχικά όσο και σωματικά.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του κοινωνικού τουρισμού είναι η δημιουργία της κατάλληλης υποδομής και ανωδομής, όπως για παράδειγμα κατασκευή ειδικών τουριστικών καταλυμάτων που να ανταποκρίνονται στις οικονομικές δυνατότητες της πελατείας τους, δηλαδή των κοινωνικών τουριστών, χορήγηση επιδομάτων διακοπών που να αναπροσαρμόζονται σύμφωνα με τις πραγματικές ανάγκες κάθε οικογένειας, εφαρμογή επιχορηγούμενων προγραμμάτων κοινωνικού τουρισμού για ειδικές κατηγορίες ατόμων, όπως για παράδειγμα σπουδαστές, στρατιώτες, συνταξιούχους, που η οικονομική τους κατάσταση κάθε άλλο παρά τους επιτρέπει να κάνουν διακοπές, χρηματοδότηση των διακοπών με ευνοϊκούς όρους κλπ.

• Τουρισμός αναπήρων

Ο τουρισμός αναπήρων ή ατόμων με ειδικές ανάγκες πρόκειται για μια ειδική μορφή τουρισμού, η ανάπτυξη της οποίας προωθείται τελευταία ολοένα και περισσότερο σε ορισμένες χώρες.

Βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη της μορφής τουρισμού για την οποία ο λόγος είναι η δημιουργία κάθε είδους τουριστικών εγκαταστάσεων που να διαθέτουν ανάλογο εξοπλισμό για την εξυπηρέτηση των τουριστών με ειδικές ανάγκες, όπως και η προσφορά τουριστικών πακέτων που θα απευθύνεται στην ειδική αυτή κατηγορία πελατείας και θα ικανοποιεί τις δικές της τουριστικές ανάγκες ή επιθυμίες.

Επίσης θα πρέπει οι χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών που επιθυμούν να αναπτύξουν την ειδική αυτή μορφή τουρισμού να θεσπίσουν ειδικές τεχνικές προδιαγραφές που θα πρέπει απαραίτητα να τηρούν τα τουριστικά καταλύματα και οι άλλες τουριστικές εγκαταστάσεις που κατασκευάζονται ειδικά για την εξυπηρέτηση των τουριστών με ειδικές ανάγκες. Τέτοιου είδους προδιαγραφές είναι για παράδειγμα ράμπες, ανελκυστήρες, ειδικός εξοπλισμός στα δωμάτια και τους λοιπούς χώρους των τουριστικών καταλυμάτων κλπ., ώστε να μπορεί να γίνεται χρήση τους εκ μέρους των τουριστών με ειδικές ανάγκες χωρίς προβλήματα ή τουλάχιστον με όσο το δυνατό λιγότερα γίνεται.

Β' ΜΕΡΟΣ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Γενικά

Ραγδαία αναπτυσσόμενος, συναλλαγματικά αποδοτικός και εποχικά κατανομημένος σε όλο το χρόνο, ο *Επαγγελματικός τουρισμός* αποτελεί ίσως τη σημαντικότερη μορφή τουρισμού, αν και επίσημα, συγκριτικά στοιχεία για τον τομέα αυτό από τις υποκατηγορίες του δεν υπάρχουν. Υπολογίζεται ότι ένας πολύ μεγάλος αριθμός των ταξιδιωτικών μετακινήσεων, που ενδεχομένως να ξεπερνά και το 25% τουλάχιστον στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική γίνεται για επαγγελματικούς λόγους.

Το σπουδαιότερο είναι, ότι η πραγματοποιούμενη τουριστική δαπάνη από τις μετακινήσεις αυτές είναι τουλάχιστον τριπλάσια της αντίστοιχης του κλασσικού ταξιδιού διακοπών και ιδίως του τουρισμού του μαζικού πακέτου. Παράγοντες όπως η διεθνοποίηση της οικονομίας, η ανάπτυξη των μεταφορών και η εξέλιξη της τεχνολογίας συνέβαλαν αποφασιστικά στην άνθηση του επαγγελματικού τουρισμού, ο οποίος εξακολουθεί να παρουσιάζει τεράστια περιθώρια ανάπτυξης. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι όλες σχεδόν οι χώρες, ανεπτυγμένες ή και λιγότερο ανεπτυγμένες, επενδύουν ιδιαίτερα στον τουρισμό αυτό και ανταγωνίζονται για την αύξηση του μεριδίου τους στη διεθνή αγορά. Άλλωστε η διεθνής επαγγελματική μετακίνηση υπολογίζεται ότι αυξάνει με ρυθμούς άνω του 10% το χρόνο.

Με τον όρο επαγγελματικός τουρισμός εννοείται η κάθε ταξιδιωτική μετακίνηση που πραγματοποιείται εξαιτίας επαγγελματικών λόγων. Στο πλαίσιο αυτό διακρίνονται ως κυριότερες υποκατηγορίες, ο *τουρισμός για παρακολούθηση συνεδρίων και εκθέσεων, τα ταξίδια κινήτρων, η παρακολούθηση σεμιναρίων ή άλλων επιμορφωτικών προγραμμάτων και τα ταξίδια για επαγγελματικές επαφές, συναντήσεις κλπ.*

Τουλάχιστον εδώ και δεκαπέντε χρόνια έχει καταστεί σαφές ότι η διεθνής άνοδος του επαγγελματικού τουρισμού και ιδιαίτερα του συνεδριακού τουρισμού θα μπορούσε να δώσει και στη χώρα μας ένα σημαντικό μερίδιο αυτής της αγοράς. Η υιοθέτηση του όρου "νέες μορφές" τουρισμού – για μορφές που δεν είναι αναγκαστικά νέες αλλά μπορούν να αναπτυχθούν στα πλαίσια των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που παρουσιάζει το "ελληνικό

τουριστικό προϊόν” – παρέμεινε χωρίς σημαντικά και ουσιαστικά βήματα. Και φυσικά στα πλαίσια αυτού του όρου και της αντίστοιχης προσπάθειας εντάσσεται ο τουρισμός κινήτρων, ο εκθεσιακός και κυρίως ο συνεδριακός τουρισμός.

Ο επαγγελματικός τουρισμός αποτελεί μια από τις μορφές του τουρισμού με κριτήριο διάκρισης αυτό του ταξιδιωτικού σκοπού.

“Τα επαγγελματικά ταξίδια των στελεχών επιχειρήσεων αποτελούν σήμερα μια δραστηριότητα συνδεδεμένη με τη γενικότερη επιχειρησιακή στρατηγική και την πρόοδο των εργασιών των επιχειρήσεων ...”. Έτσι ένα στέλεχος συχνά αποφασίζει ότι για κάποιους λόγους είναι προτιμότερο να ταξιδέψει “επί τόπου” και να αντιμετωπίσει το πρόβλημα, παρά να βασιστεί στη γραπτή ή τηλεφωνική κλπ. επικοινωνία με τους συνεργάτες του. Είναι πολλοί οι πιθανοί λόγοι που οδηγούν στην συγκεκριμένη απόφαση, αναφέρονται δε ενδεικτικά:

- για να συνεργαστεί με τοπικά ή περιφερειακά στελέχη υποκαταστημάτων, θυγατρικών εταιρειών με τους αντιπροσώπους ή πελάτες,
- για να συμμετέχει σε συνέδρια, σε σεμινάρια, σε διασκέψεις, ή για να γνωρίσει τη νέα τεχνολογία μέσω των ανάλογων κλαδικών εκθέσεων.
- για να προωθήσουν προϊόντα, εφόσον είναι στελέχη επιχειρήσεων, ή για να περάσουν ευχάριστα εφόσον το ταξίδι τους αποτελεί επιβράβευση για επίτευξη κάποιου υψηλού επιχειρησιακού στόχου.

Η μορφή αυτή του τουρισμού δεν προσέχτηκε ιδιαίτερα, ίσως γιατί από την αρχή συνδυάστηκε – κακώς – με τους εμπορικούς αντιπροσώπους και τις συγκεκριμένες ανελαστικές δυνατότητες τους στις τουριστικές δαπάνες.

Η διεθνοποίηση όμως της επιχειρησιακής δραστηριότητας μεταξύ και άλλων προκάλεσε τη γιγάντωση του επαγγελματικού τουρισμού, γεγονός που είχε σαν συνέπεια, να αφυπνίσει το ενδιαφέρον των κρατικών φορέων και των ιδιωτικών επιχειρήσεων.

Στις μέρες μας έχει αρχίσει ένας αγώνας δρόμου και ανταγωνισμού, εθνικών κυβερνήσεων, ταξιδιωτικών γραφείων, αεροπορικών εταιρειών, ξενοδοχειακών επιχειρήσεων, όπως και γραφείων ενοικίασεως αυτοκινήτων, τεχνολογικού εξοπλισμού και άλλων επιχειρησιακών δραστηριοτήτων ειδικότερου ενδιαφέροντος, για την απόσπαση όσο το δυνατόν μεγαλύτερου

κομματιού από την ολοένα αυξανόμενη "πίτα" της επαγγελματικής τουριστικής αγοράς.

Διακρίσεις επαγγελματικού τουρισμού.

Με βάση τα παραδοσιακά κριτήρια που υιοθετήσαμε, διακρίνοντας τον τουρισμό από τη γενική του θεώρηση, θα εξετάσουμε τις επιμέρους παραμέτρους του επαγγελματικού τουρισμού που είναι οι εξής:

- **Ο επαγγελματικός τουρισμός σε σχέση:**

- με τη χώρα προέλευσης,

- με το οικονομικό αποτέλεσμα,

- με τη χρήση ταξιδιωτικού γραφείου,

- με τα μέσα μεταφοράς,

- με τη χρηματοδότηση της μετακίνησης,

- με τη μέση κατά κεφαλή τουριστική δαπάνη,

- με το φύλο των μετακινούμενων,

- με την ηλικία των μετακινούμενων,

- με τον αριθμό των μετακινούμενων και τέλος, με το συγκεκριμένο επαγγελματικό σκοπό.

- **Ο επαγγελματικός τουρισμός σε σχέση με τη χώρα προέλευσης.**

Εδώ έχουμε διάκριση σε εσωτερικό και εξωτερικό επαγγελματικό τουρισμό. Σύμφωνα με στοιχεία της υπηρεσίας οικονομικών ερευνών του περιοδικού "Economist», σε κάθε 100 επαγγελματικά ταξίδια τα 28 πραγματοποιούνται στο εξωτερικό, ενώ τα υπόλοιπα 72 στο εσωτερικό. Η αναλογία αυτή αφορά τα επαγγελματικά ταξίδια σε παγκόσμια κλίμακα και παρά το γεγονός ότι υπάρχει και θα συνεχιστεί ακόμα και στη δεκαετία μας, αυξητική τάση, η αναλογία εμφανίζεται σταθερή.

- **Ο επαγγελματικός τουρισμός σε σχέση με το οικονομικό αποτέλεσμα.**

Ο ενεργητικός επαγγελματικός τουρισμός προσφέρει οικονομικά οφέλη στη χώρα προορισμού του τουρίστα και συγχρόνως αφαιρεί πόρους από τη χώρα προέλευσης τους. ταυτόχρονα αποτελεί παθητικό επαγγελματικό τουρισμό, για τη χώρα προέλευσης του. βέβαια, θα πρέπει να σημειώσουμε πως ακόμα και ο παθητικός επαγγελματικός τουρισμός εμπεριέχει το στοιχείο του οικονομικού οφέλους μεσοπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα, με την έννοια ότι αποτελεί δαπάνη – επένδυση, έναντι αναμενόμενου “οφέλους”.

Σε ότι αφορά τη χώρα μας και παρά το γεγονός ότι δεν έχουμε σαφή στατιστικά στοιχεία τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, μπορούμε να εκτιμήσουμε ότι ο ενεργητικός επαγγελματικός τουρισμός σε μεγέθη διακινουμένων είναι τετραπλάσιος από τον παθητικό και σε μεγέθη συναλλάγματος, εξαπλάσιος.

- **Ο επαγγελματικός τουρισμός σε σχέση με τη χρήση ταξιδιωτικού γραφείου.**

Ένα επιχειρησιακό στέλεχος μπορεί να ρυθμίσει τα της διεκπεραίωσης του επαγγελματικού του ταξιδιού είτε μόνο του είτε με τη βοήθεια της γραμματέως του, πολύ περισσότερο όταν οι προορισμοί είναι συγκεκριμένοι και επαναλαμβανόμενοι, μια και αφορούν δεδομένες ανάγκες της όποιας επιχειρησιακής

Βασικότεροι λόγοι δημιουργίας επαγγελματικού τουρισμού.

Οι βασικότεροι λόγοι που δημιουργούν την ανάγκη επαγγελματικών ταξιδιών στο εσωτερικό είναι:

- Λειτουργικές ανάγκες της επιχείρησης.
- Ενημέρωση – Επιμόρφωση – Συνέδρια.
- Πωλήσεις, κλείσιμο παραγγελιών, εργολαβιών και
- Υψηλού επιπέδου επαφές.

Από την άλλη πλευρά τα ταξίδια εξωτερικού κύριως έχουν ως στόχους:

- Υψηλού επιπέδου επαφές.
- Λειτουργικές ανάγκες της επιχείρησης.
- Ενημέρωση – Επιμόρφωση – Συνέδρια.
- Επίσκεψη εκθέσεων, πωλήσεις.

Η ταχύτητα και η άμεση εξυπηρέτηση καθώς και η εξεύρεση αεροπορικών θέσεων πάντα ακόμη και σε περίοδο άιχμής, όπως και οι όροι πληρωμής αποτελούν τα σημαντικότερα κριτήρια για την εξεύρεση γραφείου. Άλλα κριτήρια που επηρεάζουν την επιλογή του γραφείου θεωρούνται η εξασφάλιση φθηνών εισιτηρίων και ξενοδοχείων με πληρωμή στην Ελλάδα, η δυνατότητα επικοινωνίας με το γραφείο οποτεδήποτε υπάρχει ανάγκη και λιγότερο η περιοχή όπου βρίσκεται το γραφείο.

Γενικά φαίνεται ότι η επιλογή του γραφείου ταξιδιών στηρίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό στο πόσο το γραφείο ταξιδιών μπορεί να ικανοποιήσει όλες τις ανάγκες της επιχείρησης στο μικρότερο δυνατό χρόνο και χωρίς προβλήματα.

Προϋποθέσεις ανάπτυξης

Ο απόηχος της δεύτερης ενεργειακής κρίσης σε συνδυασμό με τη βελτίωση της υποδομής και ανωδομής των παραδοσιακών τουριστικών προορισμών των ανταγωνιστών μας, αλλά και τη δυναμική εμφάνιση νέων, αρχίζει να δημιουργεί τους πρώτους τριγμούς στο ελληνικό τουριστικό οικοδόμημα.

Η διατάραξη – για ποικίλους λόγους – της αρμονικής σχέσης της τουριστικής προσφοράς και ζήτησης που έγινε ιδιαίτερα έντονη στις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας, αποτελεί πλέον θλιβερή διαπίστωση το γεγονός της ολοένα αυξανόμενης καθίζησης της μέσης κατά κεφαλήν τουριστικής δαπάνης, κάτι που αναγκάζει τον τότε υπουργό της Προεδρίας της

κυβέρνησης να επαναδιατυπώσει έμμεσα την χλιοειπωμένη άποψη περί επιλεκτικού τουρισμού. Πράγματι, το 1985, στα πλαίσια της πανελλήνιας διάσκεψης τουρισμού στη Χαλκιδική, τονίζει ότι οι προσπάθειες της ελληνικής τουριστικής πολιτικής θα πρέπει να τείνουν στην αύξηση τουριστών υψηλότερης εισοδηματικής τάξης και κατά συνέπεια στην αύξηση της μέσης κατά κεφαλήν τουριστικής δαπάνης (κατά κεφαλή τουριστικού συναλλάγματος).

Η μέση τουριστική δαπάνη που για το 1990 ήταν 361 δολάρια, ακολουθώντας συνεχή σταδιακή πτωτική πορεία, εμφανίζεται στα 244 δολάρια το 2000.

Η πτώση αυτή, που εντοπίζεται κύρια αλλά όχι αποκλειστικά στη χειροτέρευση της οικονομικής σύνθεσης της ελληνικής τουριστικής αγοράς, δημιούργησε ένα “φαύλο κύκλο” που τείνει να καθιερώσει τη χώρα μας σε φθηνό τουριστικό προορισμό.

Η αύξηση της μέσης τουριστικής δαπάνης που εμφανίστηκε το 1990 (290 δολ.) και το 1991 (319 δολ.), για πολλούς και διάφορους λόγους – παρά το ελπιδοφόρο της μήνυμα – δε θεωρείται ότι αντιστρέφει πάγια, τα ισχύοντα δεδομένα.

Οι χαμηλές τιμές συνεπάγονται ανάλογη ποιότητα προσφερομένων τουριστικών υπηρεσιών σε τουρίστες χαμηλών εισοδημάτων. Φυσικά και νομοτελειακά, ισχύει και το αντίστροφο.

Με αυτές τις σκέψεις, θεωρούμε ότι θα πρέπει να επιταχυνθούν τα βήματα που απομένουν και δυστυχώς είναι αρκετά σε δυο βασικές κατευθύνσεις.

- η μία αφορά στην ολοκλήρωση των προσπάθειών τόσο της πολιτείας όσο και μεμονωμένων αλλά αξιόλογων επενδυτών ιδιωτικών συμφερόντων, με στόχο την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του ελληνικού τουριστικού προϊόντος για τον τουρισμό κινήτρων, το εκθεσιακό και κυρίως το συνεδριακό.
- η δεύτερη, αφορά στην αναγνώριση και επιλογή του ευρωστότερου τμήματος της Αγοράς του κλασικού ελληνικού τουριστικού προϊόντος και στην “εναρμόνιση” του ελληνικού προϊόντος σ’ αυτό, με γνώμονα το τετράπτυχο: ξεκούραση, αναψυχή, διασκέδαση και ευχαρίστηση κάτι

που φυσικά προϋποθέτει και νέα συμπληρωματική υποδομή αλλά κυρίως βελτίωση ποσοτική και ποιοτική της υπάρχουσας.

Θεωρούμε και τις δυο παραπάνω κατευθύνσεις εξίσου σημαντικές αλλά και με υψηλό βαθμό επείγοντος, δεδομένου ότι αποτελούν τις μόνες αποτελεσματικές διαφυγές του αδιέξοδου: “κερδίζω λίγα και προσφέρω ανάλογα” για να μην αναφερθούμε στην από πολλού υιοθετημένη πόαραφθορά του: “κερδίζω λίγα – προσφέρω ακόμη λιγότερα”.

Στα πλαίσια της αναβάθμισης του ελληνικού τουριστικού προϊόντος και στα πλαίσια της προσέγγισης του επιλεκτικού τουρισμού, τα τεχνολογικά ιδρύματα της χώρας μας και συγκεκριμένα τα τμήματα Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων (που λειτουργούν σε πέντε από τα Τ.Ε.Ι.), μεταξύ άλλων, έχουν συμπεριλάβει στο πρόγραμμα σπουδών τους σαν ένα από τα τέσσερα κατ' επιλογή υποχρεωτικά μαθήματα που διδάσκονται στο Ε' εξάμηνο σπουδών “Οργάνωση Συνεδρίων και Εκδηλώσεων”. Επιδίωξη του συγκεκριμένου μαθήματος είναι η εξοικείωση του σπουδαστή με τις πωλήσεις, την οργάνωση και τη διεξαγωγή των συνεδρίων και εκδηλώσεων από τη σκοπιά του τουριστικού παραγωγού. Στα πλαίσια του μαθήματος των δημοσίων σχέσεων διδάσκεται η οργάνωση των συνεδρίων από τη σκοπιά του οργανωτή της συνεδριακής εκδήλωσης αυτής καθεαυτής.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο Συνεδριακός τουρισμός είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη μορφή κατά τα τελευταία χρόνια. Αφορά ειδικές ομάδες (επιχειρηματίες, επιστήμονες, στελέχη επιχειρήσεων που κατοικούν σε αναπτυγμένες χώρες της Ευρώπης και της Αμερικής).

Γενικά – Ταυτότητα συνεδριακού τουρισμού

Η ραγδαία πρόοδος σε επιστημονικές ανακαλύψεις και τεχνολογικά επιτεύγματα έχει δημιουργήσει μια τάση για συχνές συναντήσεις μεταξύ ατόμων διαφορετικής εθνικότητας με κοινά ενδιαφέροντα, σε χώρους που δίνεται η ευκαιρία για ανταλλαγή απόψεων. Μέσα από αυτό το πλαίσιο δραστηριοτήτων έχουν προκύψει διαφοροποιημένες ανάγκες για μετακινήσεις, που δεν εντάσσονται στη στενότερη έννοια της τουριστικής περιήγησης. Η παγκόσμια τουριστική βιομηχανία επαγαπροσδιορίζεται, αναδεικνύοντας εναλλακτικές μορφές τουρισμού, με σημαντικότερη εκείνη του «Επιχειρηματικού, Συνεδριακού Τουρισμού». Τα μεγέθη που προκύπτουν από τις διεθνείς στατιστικές μετρήσεις δείχνουν ότι ο ετήσιος τζίρος του συνεδριακού τουρισμού κυμαίνεται στ US\$ 200δισ. Ετησίως, ενώ κατά την επόμενη δεκαετία αναμένεται αύξηση της τάξης του 39% διεθνώς και 45% σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Το 25% των Συνεδρίων διαρκούν από 1 έως 3 ημέρες, ενώ το 75% έχουν διάρκεια 3-5 ημερών. Το 38% των Συνεδρίων οργανώνεται αποκλειστικά σε συνεδριακά κέντρα και κατευθύνονται προς χώρες που διαθέτουν την κατάλληλη υποδομή. Ο μεγαλύτερος αριθμός των Συνεδρίων συνοδεύεται και από παράλληλες τουριστικές δραστηριότητες που προσφέρουν στους συνέδρους, όπως περιηγήσεις ή κρουαζιέρες.

Ο συνεδριακός τουρισμός είναι το είδος του τουρισμού που συνδυάζει ταξίδι και εργασία και είναι λιγότερο ευάλωτο στις οικονομικές υφέσεις και πληθωριστικές τάσεις. Πρόκειται για μια ιδιαίτερα ανεπτυγμένη μορφή τουρισμού που συγκεντρώνει διεθνώς μεγάλο ενδιαφέρον, διότι πρόκειται για μια συναλλαγματοφόρα μορφή, αφού σε αυτόν μετέχουν κατά κανόνα άτομα υψηλού εισοδηματικού επιπέδου. Λειτουργεί ικανοποιητικά κατά την εκτός

αιχμής περίοδο καθώς και σε μη τουριστικές κατ' ανάγκη περιοχές. Δεν το καθορίζει η ηλιοφάνεια και η θερμοκρασία του καλοκαιριού, δίνει εργασία σε μια σειρά από επαγγέλματα και προσφέρει καλύτερα οικονομικά αποτελέσματα – όσον αφορά το συνάλλαγμα – σε επιχειρήσεις σε πόλεις και χώρες.

Δεν πρέπει να συγχέει κανείς τον συνεδριακό τουρισμό με τις άλλες μορφές επιχειρηματικού τουρισμού. Τότε ο συνεδριακός τουρισμός, όσο και τα ταξίδια κινήτρων ή διακίνηση για συγκεκριμένους εργασιακούς λόγους των μεμονωμένων επαγγελματιών – επιχειρηματιών, έχουν τα δικά τους χαρακτηριστικά και είναι λάθος να τα αντιμετωπίζουμε από την ίδια οπτική γωνία, εντάσσοντας τα όλα μαζί σε μια έννοια – αυτή του συνεδριακού τουρισμού.

Βεβαίως, ο συνεδριακός τουρισμός αρχίζει να εντάσσει στην έννοια του και το θεσμό των εκθέσεων, μια και η κυριότερη νέα τάση είναι να συνδυάζεται η διεξαγωγή ενός συνεδρίου με την παράλληλη διοργάνωση μιας έκθεσης προϊόντων ή και υπηρεσιών επιχειρήσεων εξειδικευμένων και σχετικών με το αντικείμενο της όποιας – συνεδριακής μορφής – συνάντησης.

Ο φορέας οργάνωσης του κάθε συνεδρίου αποτελεί μαζί με τον επαγγελματία οργανωτή, την καρδιά όλης της δραστηριότητας γύρω από την πραγμάτωση ενός συνεδρίου.

Ο ρόλος του εξειδικευμένου επαγγελματία οργανωτή συνεδρίων, λειτουργεί έτσι ως σύμβουλος και γενικός συντονιστής όλων των εργασιών γενικών και ειδικών, που απαιτούνται.

Έτσι η επιτυχία ενός συνεδρίου εξαρτάται από πολλούς παράγοντες που ο καθένας ξεχωριστά αποτελεί σημαντικό τμήμα στο όλο αποτέλεσμα.

Οι εργασίες προετοιμασίας και διεξαγωγής μιας συνεδριακής εκδήλωσης δεν περιορίζονται μόνον σε επίπεδο παροχής υπηρεσιών μέσα στην αίθουσα, αλλά περιλαμβάνουν και ένα ευρύτερο φάσμα υπηρεσιών, οι οποίες θεωρούνται συμπληρωματικές μεν απαραίτητες δε, για τη συνολική επιτυχία της διοργάνωσης.

Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται τα γραφεία διοργάνωσης συνεδρίων (Professional Conference Organizers), οι υπηρεσίες γραμματειακής υποστήριξης, τα μηχανογραφημένα προγράμματα διαχείρισης συνεδριακών εκδηλώσεων, τα υλικά και οι εργασίες διαμόρφωσης των εκθεσιακών χώρων,

οι επιχειρήσεις τροφοδοσίας των συνεδριακών κέντρων (catering), τα οργανωμένα γραφεία διερχόμενων συνεδριών, τα γραφεία μεταφοράς και ξενάγησης των συνέδρων, καθώς επίσης και ένας απεριόριστος αριθμός συμπληρωματικών υπηρεσιών, οι οποίες αυξάνονται όσο αυξάνονται και οι απαιτήσεις των συνέδρων.

Μερικοί από τους κυριότερους πόλους δραστηριοποίησης και συναλλαγής στον τομέα του συνεδριακού τουρισμού, είναι οι εξής:

A) Οι Αγοραστές Συνεδριών. Πρόκειται για το σύνολο των επιχειρήσεων και των κοινωνικών ή πολιτικών φορέων που ενδιαφέρονται να πραγματοποιήσουν συναντήσεις μεταξύ των μελών τους. οι συναντήσεις μπορεί να έχουν διεθνή, εθνικό ή περιφερειακό χαρακτήρα.

B) Οι Προμηθευτές Συνεδριακών Υπηρεσιών. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται: Ξενοδοχεία, συνεδριακοί χώροι, εξειδικευμένα γραφεία διοργάνωσης συνεδρίων, εκθέσεων κλπ., επιχειρήσεις μεταφοράς, εταιρείες παροχής υλικό – τεχνικού εξοπλισμού, γραφεία ταυτόχρονης μετάφρασης, γραφεία Τύπου, εγκαταστάσεις αναψυχής, άλλες επιχειρήσεις παροχής δευτερεύουσων, πλην όμως σημαντικών, υποστηρικτικών υπηρεσιών.

Γ) Οργανισμοί Προώθησης Συνεδριακών Προορισμών και προβολής τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών (Convention Visitors Bureaus). Λειτουργούν ως ενδιάμεσοι φορείς για τη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών συνεργασίας μεταξύ των αγοραστών, συνεδριών και των προμηθευτών ενός συνεδριακού προορισμού.

Βασικό χαρακτηριστικό της ανάπτυξης αυτής της ειδικής μορφής τουρισμού είναι η ανάγκη αντιμετώπισης του προβλήματος της μεταφοράς των συνέδρων. Η αεροπορική μεταφορά προσεγγίζει το 100% του διεθνούς συνεδριακού τουρισμού τουλάχιστον μέχρι την άφιξη στη χώρα υποδοχής. Επίσης αποτελεί ένα από τα σοβαρότερα μέσα προβολής της χώρας υποδοχής του στη Διεθνή Τουριστική Αγορά. Η ύπαρξη σύγχρονων και ολοκληρωμένων από την άποψη των εξυπηρετήσεων συνεδριακών κέντρων και εκθεσιακών χώρων αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη συνεδριακού τουρισμού. Σε σχέση με τον πλωτό συνεδριακό τουρισμό, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ύπαρξη κρουαζιερόπλοιων και η υψηλή ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών σ' αυτά. Άλλα στοιχεία που σχετίζονται άμεσα με τη διεξαγωγή συνεδριακού τουρισμού είναι η πληρότητα της

υλικοτεχνικής υποδομής καθώς και η δυνατότητα συμπληρωματικής ανάπτυξης και άλλων μορφών τουρισμού σε μια περιοχή.

Το γεγονός ότι σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, ο σύνοδος – τουρίστας συνδυάζει την “εργασία” με την αναψυχή, δηλώνει την ανάγκη ύπαρξης “τουριστικής υποδομής” και ειδικών εξυπηρετήσεων υψηλής στάθμης.

Στο συνεδριακό τουρισμό η ύπαρξη οργανωμένου πακέτου πολιτιστικών εκδηλώσεων ή εκδηλώσεων οικολογικού και θεραπευτικού χαρακτήρα, αναλόγου με τα ενδιαφέροντα των συμμετεχόντων σε ένα συνέδριο, αποτελεί αναγκαιότητα για τη δυνατότητα οργάνωσης ενός επιτυχημένου συνεδρίου ή υποδοχής ενός ταξιδιού κινήτρων σε συνδυασμό με τη δυνατότητα προσφοράς υψηλής στάθμης ψυχαγωγίας. Ταυτόχρονα, η λειτουργία συνεδριακών κέντρων και εκθεσιακών χώρων έχει ως απαραίτητη προϋπόθεση ή καλύτερα περιλαμβάνει μια σειρά από εξειδικευμένες υπηρεσίες – οργανωτές, υπεύθυνοι συνεδρίων / εκθέσεων, μεταφραστικό σύστημα κλπ.

Παράλληλα με την εξασφάλιση της κατάλληλης υλικοτεχνικής υποδομής, είναι αναγκαία η κατάρτιση εκπαιδευτικών προγραμμάτων που θα παρέχουν εξειδικευμένες γνώσεις στο αντικείμενο οργάνωση και διεξαγωγή συνεδρίων και εκθέσεων, ώστε να υπάρχουν εξειδικευμένοι επαγγελματίες που θα έχουν τη δυνατότητα και ικανότητα επιτυχούς οργάνωσης και στελέχωσης ενός συνεδρίου.

Διακρίσεις των συνεδρίων.

Τα συνέδρια διακρίνονται ανάλογα με τη διάρκεια, το μέγεθος, την εθνική ή διεθνή συμμετοχή των συνέδρων και την κοινή ιδιότητα κάτω από την οποία συνέρχονται οι σύνοδοι, η οποία καθορίζει και το θέμα του συνεδρίου.

Τα συνέρια σύμφωνα με το γεωγραφικό επίπεδο, το οποίο καλύπτουν, διακρίνονται σε τοπικά, εθνικά, περιφερειακά και διεθνή.

Ανάλογα με το θέμα που καλύπτουν διακρίνονται σε επιστημονικά, επαγγελματικά, πολιτικά, οργανωτικά, κυβερνητικά, αθλητικά κ.α.

Η διεξαγωγή ενός συνεδρίου προϋποθέτει την ύπαρξη του αντίστοιχου φορέα, ο οποίος αποφασίζει την πραγμάτωση του. ο φορέας έχει την τελική ευθύνη για την επιτυχία του συνεδρίου, άσχετα αν σε κάποιες φάσεις την

μεταβιβάζει σε εξουσιοδοτημένα όργανα. Υπάρχουν φορείς μη επιχειρησιακού χαρακτήρα, όπως κρατικοί και διεθνείς οργανισμοί, συνδικαλιστικές οργανώσεις και σωματεία, πολιτιστικοί σύλλογοι, εμπορικές ενώσεις ή ομοσπονδίες κλπ., καθώς και φορείς με επιχειρησιακό χαρακτήρα, που είναι κυρίως επιχειρήσεις με κάθε είδους νομική μπόσταση, με εθνικό ή διεθνή χαρακτήρα κλπ.

Οι συναντήσεις που πραγματοποιούν οι φορείς με επιχειρησιακό χαρακτήρα είναι δυνατόν να αφορούν: Συναντήσεις επιχειρησιακών στελεχών για θέματα οργάνωσης, παραγωγής, πωλήσεων κλπ., συναντήσεις διοικητικών συμβουλίων, συνελεύσεις μετόχων και τέλος συναντήσεις και ταξίδια κινήτρων (incentives).

Οι εκδηλώσεις αυνεδριακού χαρακτήρα, ανάλογα με τον προσδιορισμό τους, διακρίνονται στις παρακάτω κατηγορίες:

α) Συνέδρια

Είναι η συνάντηση ατόμων με κοινά ενδιαφέροντα και ιδιότητα, με σκοπό την συζήτηση και ανάπτυξη κοινού θέματος και ενδεχομένως την λήψη αποφάσεων. Το θέμα του συνεδρίου καθορίζεται σε γενικές γραμμές από την κοινή ιδιότητα, κάτω από την οποία συνέρχονται οι συμμετέχοντες. Μπορεί να αφορά την επιστήμη, την πολιτική, την τεχνολογία, το εμπόριο κλπ. Η κοινή ιδιότητα των συμμετεχόντων σχετίζεται με τον φορέα υπό την αιγίδα του οποίου συνέρχονται και αποτελούν μέλη του.

Ο αγγλικός όρος «convention» χρησιμοποιείται κυρίως στις Η.Π.Α., ενώ στην Ευρώπη ο όρος «congress». Και οι δυο όροι αναφέρονται στο συνέδριο και είναι σχεδόν συνώνυμοι. Χρησιμοποιούμε το «σχεδόν», γιατί το «congress» περισσότερο από το «convention» χρησιμοποιείται όταν το συνέδριο έχει διεθνή χαρακτήρα.

β) Διασκέψεις – συνδιασκέψεις

Οι όροι αυτοί συνώνυμοι μεταξύ τους και χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν ένα συνέδριο, όταν αυτό περιλαμβάνει συζητήσεις σε μεγαλύτερη διάρκεια και απαιτεί ενεργό συμμετοχή των συμμετεχόντων σε αυτό. Ισχύουν και εδώ όσα αναφέρθηκαν για το συνέδριο. Ο συνηθέστερος όρος που χρησιμοποιείται για τη διάσκεψη, είναι ο αγγλικός «conference».

γ) Συσκέψεις

Αφορούν συναντήσεις λίγων ατόμων και έχουν συνεδριακό χαρακτήρα. Είναι γνωστές σαν «round table conferences», δηλαδή συσκέψεις στρογγυλής τραπέζης. Ο όρος αυτός υποδηλώνει ότι τα άτομα συμμετέχουν στη σύσκεψη ισότιμα, με την καθοδήγηση ενός προέδρου, καταλήγουν σε συμπεράσματα ή αποφάσεις, ανάλογα με το αν αποτελούν συμβουλευτικό σώμα ή εκτελεστικό.

δ) Φόρουμ (Forum)

Έχει επικρατήσει ο όρος προκειμένου να περιγράψει συναντήσεις με πάνελ εισηγητών. Χαρακτηριστικό γνώρισμα τους είναι ότι ακολουθεί κατευθυνόμενη συζήτηση, στην οποία μπορεί να συμμετέχει και το ακροατήριο με ερωτήσεις που υποβάλλει ή και με απαντήσεις σ' αυτές. Ο συντονιστής της όλης διαδικασίας ομαδοποιεί θέσεις, απόψεις και προβλήματα και οδηγεί ανάλογα τη διαδικασία. Οι συμμετέχοντες κάθονται σε διατάξεις τραπέζιων ή εδράνων και σπανιότερα σε διατάξεις μόνο καθισμάτων.

ε) Work Shops

Αποτελεί μέθοδο εκπαιδευτικής διαδικασίας που επιτρέπει εμπειρισιακή μελέτη κάποιου συγκεκριμένου θέματος. Αφορά μεγέθη 15 – 30 ατόμων, που συγκεντρώνονται για να βελτιώσουν την επίδοσή τους σε κάποιο συγκεκριμένο αντικείμενο λύνοντας και αναζητώντας σχετικά προβλήματα.

στ) Συνέδριο εν πλω

Ο συνεδριακός τουρισμός δεν είναι πρωτόγνωρη δραστηριότητα. Μέχρι σήμερα σημαντικά συνεδρίασε μεγάλες πόλεις, επωφελοόμενα ξενοδοχειακών μονάδων που φιλοξένησαν τους συμμετέχοντες και κάνοντας ευχάριστη τη διαμονή τους.

Εκτός όμως απ' τις γνωστές ξενοδοχειακές μονάδες, για τη διεξαγωγή συνεδρίων κατάλληλες αναδεικνύονται και οι κρουαζιέρες. Την ιδέα έχουν ήδη πραγματοποιήσει μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες και αρκετές μεσαίες και δυναμικές που πολύ έξυπνα εκμεταλλεύονται τις κρουαζιέρες για τα incentives και τα συνέδρια τους. και δεν είναι τυχαίο.

Τα νεότευκτα κρουαζιερόπλοια όπως είναι γνωστό, αποτελούν υπερσύγχρονες ξενοδοχειακές μονάδες, έτοιμες να φιλοξενήσουν και να ταξιδεύσουν μεγάλο αριθμό επιβατών. Ταυτόχρονα, διαθέτουν πλήρως οργανωμένους επαγγελματικούς και συνεδριακούς χώρους με σύγχρονες εγκαταστάσεις, επικοινωνιακό εξοπλισμό και αρκετά μέσα. Αίθουσες ειδικά διαμορφωμένες και τεχνολογικά εξοπλισμένες, διαφόρων μεγεθών, επιτρέπουν τη διεξαγωγή μεγάλων και μικρών συνεδριάσεων.

Επιπλέον, τα κρουαζιερόπλοια είναι χώροι όπου οι ταξιδιώτες μπορούν να επικοινωνήσουν μεταξύ τους εύκολα και γρήγορα απ' ότι σε κάποιο ξενοδοχείο στην ξηρά. Ο κλειστός χώρος του πλοίου διευκολύνει την συνεργασία των συμμετεχόντων και τους παροτρύνει να έρθουν σε επαφή μεταξύ τους, ανταλλάσσοντας ιδέες και τους παρέχει παράλληλα τη δυνατότητα μιας διαρκούς και άμεσης παρουσίας, κάτι που συντελεί ιδιαίτερα στην προβολή του θέματος που τους ενδιαφέρει, καθώς βρίσκονται όλοι στον ίδιο χώρο και μάλιστα εν πλω.

Αυτό βέβαια τους δίνει και τη δυνατότητα να γνωριστούν πολύ καλύτερα μεταξύ τους, γιατί μπορούν όχι μόνο να δουλέψουν αλλά και να διασκεδάσουν μαζί, πράγμα που βοηθά τη συνεργασία και βελτιώνει το επίπεδο της. Το κρουαζιερόπλοιο, επίσης καθώς είναι υπερσύγχρονα εξοπλισμένο, είναι σε θέση να ικανοποιήσει τις επιθυμίες όχι μόνο των συνέδρων αλλά και όσων στη διάρκεια του συνεδρίου – κρουαζιέρας επιθυμούν να ξοδέψουν το χρόνο τους έξω απ' τις αίθουσες συνεδριάσεων. Κάνοντας εξάσκηση στο γκολφ, κάνοντας ηλιοθεραπεία, στην πισίνα και στους χώρους υδροθεραπείας, στο γυμναστήριο ή στις αίθουσες μασάζ, ψωνίζοντας απ' τα καταστήματα κ.α.

Τέλος, όλοι έχουν την δυνατότητα ν' αλλάζουν παραστάσεις, καθώς το πλοίο επισκέπτεται καθημερινά και ένα διαφορετικό μέρος και να συνδυάσουν έτσι διακοπές, δουλειά και διασκέδαση.

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά συνεδριακού τουρίστα.

Ο συνεδριακός τουρίστας σε γενικές γραμμές είναι συνήθως επιστήμονας ή επιχειρηματίας με πανεπιστημιακή μόρφωση, ταξιδεύει συχνά και είναι κατά κανόνα οικογενειάρχης και συμμετέχει ως μέλος σε διάφορα σωματεία, συλλόγους, επαγγελματικές ενώσεις, clubs κλπ.

Διαβάζει εξειδικευμένα και σχετικά με τα ενδιαφέροντα του έντυπα και αν αθλείται επιλέγει σχετικά ακριβά σπορ, όπως ιστιοπλοία, τένις, γκολφ.

Η ηλικία του είναι πλέον παραγωγική (από 35 έως 65 ετών) και η οικονομική του κατάσταση από μεσαία έως πάρα πολύ καλή. Προτιμά τη διακίνηση με αεροπλάνο και εκτιμά ιδιαίτερα τα στοιχεία που έχουν σχέση με την πολιτιστική και ιστορική ταυτότητα του τόπου που επισκέπτεται.

Καλλιτεχνικές εκδηλώσεις όπως θεατρικές παραστάσεις και συναυλίες αλλά και ξεναγήσεις σε παραδοσιακούς χώρους, μουσεία, πινακοθήκες, αρχαιολογικά μνημεία, τον ενδιαφέρουν και δέχεται να συμπληρώσουν αυτά το πρόγραμμα των εργασιών του συνεδρίου που παρακολουθεί.

Ακόμη, όπως έχει αποδειχτεί, αν το συνέδριο πραγματοποιείται στις αίθουσες ενός ξενοδοχείου, αφήνει τρεις έως τέσσερις φορές περισσότερα χρήματα στα διάφορα τμήματα του, από τον τουρίστα διακοπών και ιδιαίτερα στο μπαρ.

Ο συγκεκριμένος πελάτης επομένως έχει ιδιαίτερες συνήθειες και σαφώς απαιτήσεις που σχετίζονται με τα μέσα και τους τρόπους μεταφοράς του, τις εγκαταστάσεις και τον εξοπλισμό των χώρων διεξαγωγής του συνεδρίου, τον τόπο διαμονής και την ποιότητα διατροφής, εξυπηρέτησης και διασκέδασης του.

Σύμφωνα με σχετική έρευνα για το 1990, το 20,8% των πελατών των ελληνικών ξενοδοχείων ήταν συνέδριοι. Το 12% του συνολικού τζίρου των ξενοδοχείων Α' και LUX κατηγοριών, προέρχεται από συνέδρια και business travels.

Όσο δε για τα ξενοδοχεία της Αθήνας, το ποσοστό αγγίζει το 30% - 35% του τζίρου τους.

Η δαπάνη ενός Συνέδρου, προκειμένου να συμμετέχει σ' ένα συνέδριο, είναι κατά μέσο όρο 250 – 300 δολάρια την ημέρα.

Το 50% - 70% των Συνέδρου δαπανών πραγματοποιούνται στο ξενοδοχείο, το οποίο με την τακτική διοργάνωση τέτοιων εκδηλώσεων πετυχαίνει υψηλότερες πληρότητες και μεγάλα κέρδη.

Παρούσα κατάσταση (Όροι – Προϋποθέσεις).

Ως συνεδριακό κέντρο ορίζεται κάθε στεγασμένος χώρος συγκέντρωσης κοινού, που καλύπτει τις ανάγκες αμιγών συνεδριακών εκδηλώσεων ή μεικτών εκδηλώσεων, όπως είναι τα συνέδρια σε συνδυασμό με άλλες συναφείς πολιτιστικές, κοινωνικές, εκθεσιακές, εμπορικές ή και ψυχαγωγικές εκδηλώσεις, τόσο σε οπτικό όσο και σε περιφερειακό, εθνική ή διεθνές επίπεδο.

Για να αναφερθούμε σε συνεδριακούς χώρους στην Αθήνα, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι για να χαρακτηριστεί ένας χώρος έτσι, πρέπει να τηρεί τις βασικές προϋποθέσεις που είναι οι εξής:

- κεντρική αίθουσα, με μεγαλύτερη χωρητικότητα από τις βοηθητικές.
- Τεχνολογικός εξοπλισμός (μικροφωνικές εγκαταστάσεις, μεταφραστικό σύστημα, με κύκλωμα TV/VIDEO, δυνατότητα προβολών – PROJECTORS)
- Βοηθητικούς χώρους, εστιατόριο, bar, σαλόνι, Parking.
- Αίθουσα τύπου.

Από πλευράς μεγέθους, τα συνεδριακά κέντρα διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες με κριτήριο τον αριθμό των συνέδρων που μπορούν να δεχθούν στην κύρια συνεδριακή αίθουσα και όχι αθροιστικά στο σύνολο των συμπληρωματικών αιθουσών. Οι κατηγορίες αυτές είναι οι ακόλουθες:

- Συνεδριακό κέντρο μικτού μεγέθους (200 – 500 σύνεδροι).
- Συνεδριακό κέντρο μεσαίου μεγέθους (501 – 1.200 σύνεδροι).
- Συνεδριακό κέντρο μεγάλου μεγέθους (1.201 – 3.000 σύνεδροι).

Κάθε συνεδριακό κέντρο, ανεξάρτητα από το μέγεθος του, είναι δυνατό να ανεγερθεί είτε αυτοτελώς είτε σε συνδυασμό με κάποια τουριστική εγκατάσταση, όπως είναι το ξενοδοχείο κλασικού τύπου και το ξενοδοχείο τύπου επιπλωμένων δωματίων. Εξυπακούεται ότι η εν λόγω τουριστική εγκατάσταση ανεγείρεται με βάση τις ισχύουσες προδιαγραφές του ΕΛΟΤ ή έχει ανεγερθεί στο παρελθόν κατά τις τότε ισχύουσες για τη δυναμικότητα και την τάξη της τεχνικές προδιαγραφές.

Σύμφωνα με τη νομοθεσία, απαραίτητη προϋπόθεση για την ανέγερση συνεδριακού κέντρου σε κάποιο μέρος είναι η ύπαρξη και η λειτουργία στην ευρύτερη περιοχή (15 – 30 χλμ. Ανάλογα με το μέγεθος του συνεδριακού κέντρου) ξενοδοχειακών καταλυμάτων ΑΑ-Α' τάξης, δυναμικότητας διπλάσιας του αριθμού των συνέδρων που προβλέπονται κατά περίπτωση. Είναι αυτονόητο ότι μέρος ή το σύνολο του απαιτούμενου αριθμού κλινών μπορεί να αναγείρεται σε συνδυασμό με το συνεδριακό κέντρο, εφόσον βέβαια δεν απαγορεύεται ή δεν υπόκειται σε περιορισμούς η δημιουργία νέων κλινών στην περιοχή.

Κατ' εξαίρεση, μικρού μεγέθους συνεδριακά κέντρα επιτρέπεται να δημιουργούνται σε παραδοσιακά κτίσματα, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα παραπάνω.

Πολλοί εκπρόσωποι του συνεδριακού τουρισμού, υποστηρίζουν ότι θα μπορούσαν στη χώρα μας να δημιουργηθούν συνεδριακά κέντρα συλλογικής συμμετοχής από ιδιώτες με την υποστήριξη των τραπεζών. Ένα άλλο θέμα που προκύπτει είναι η έλλειψη του «know how» στο χώρο των συνεδρίων. Η διοργάνωση των συνεδρίων απαιτεί επαγγελματικότητα. Είναι μια πολύπλοκη διαδικασία, η οποία μόνο από επαγγελματίες μπορεί να πραγματοποιηθεί ώστε τα αποτελέσματα να είναι ικανοποιητικά.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την εξέλιξη της χώρας μας ως κέντρο συνεδριακού τουρισμού είναι η ύπαρξη τεχνογνωσίας από τους εμπλεκόμενους φορείς στο θέμα των συνεδρίων, η άρτια διάταξη και διαμόρφωση των χώρων του συνεδρίου, η πληρότητα των εγκαταστάσεων και του εξοπλισμού του συνεδριακού χώρου, η ασφάλεια των συνέδρων και του προσωπικού, ενώ η αρμονική συνεργασία μεταξύ πολιτείας και ιδιωτικών φορέων θα αποφέρει θετικές εξελίξεις.

Ειδικότερα, το Υπουργείο Πολιτισμού ενισχύει οικονομικά επιστημονικούς και πολιτιστικούς φορείς για την οργάνωση των συνεδρίων. Δεν παρεμβαίνει ποτέ ανασταλτικά ή με κάποιας μορφής λογοκρισία, αλλά απλώς ελέγχει τη νομιμότητα των δαπανών και τη δεοντολογική κάλυψη της θεματικής.

Για την περαιτέρω ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού στη χώρα μας, ο οποίος αξίζει να σημειωθεί πως θεωρείται ένας από τους βασικούς άξονες της τουριστικής πολιτικής μας, ο αναπτυξιακός νόμος 2601/98 προβλέπει μια σειρά από ενισχύσεις, όπως:

- Επιχορήγηση της τάξης του 35%, αν πρόκειται για συνεδριακό κέντρο σε συνδυασμό με ξενοδοχειακή εγκατάσταση, ή του 40%, αν πρόκειται για αυτοτελές συνεδριακό κέντρο.

Αυτή δίνεται για την ενίσχυση τόσο μίας εγκεκριμένης επενδυτικής δαπάνης αυτής καθ' αυτής όσο και του επιχειρηματικού σχεδίου που αφορά στην πραγματοποίηση της εν λόγω δαπάνης.

- Επιδότηση τόκων της τάξης του 35% ή του 40%, αν πρόκειται για αυτοτελές συνεδριακό κέντρο.

Συνίσταται στην επιδότηση από το Δημόσιο των τόκων που πρέπει να καταβάλουν οι επιχειρήσεις για μεσομακροπρόθεσμα δάνεια (τουλάχιστον τετραετούς διάρκειας) που έχουν συνάψει, έστω να υλοποιήσουν εγκεκριμένη επενδυτική δαπάνη.

- Επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης της τάξης του 35% ή του 40%, αν πρόκειται για αυτοτελές συνεδριακό κέντρο.

Συνίσταται στην κάλυψη από το Δημόσιο μέρους των δόσεων της χρηματοδοτικής μίσθωσης που έχει συναφθεί για την απόκτηση καινούργιου μηχανολογικού και άλλου εξοπλισμού.

- Φορολογική απαλλαγή της τάξης του 70% ή του 100%, αν πρόκειται για αυτόνομο συνεδριακό κέντρο.

Οι παράμετροι που χρησιμοποιούνται ως προϋποθέσεις για την ενίσχυση ενός συνεδρίου είναι:

1. Πρωτοτυπία θεματικής.
2. Προώθηση της επιστημονικής έρευνας και τεκμηριωμένη συμβολή στην εν γένει πολιτισμική ανάπτυξη του τόπου δια της ευρείας χρήσης ακόμα και των πλέον εξειδικευμένων γνώσεων που προσφέρει το συνέδριο.
3. Κάλυψη «βιβλιογραφικών» κενών στη συνεδριακή αγορά.
4. Αποφυγή κοινότοπων ή εξαντλημένων θεμάτων.
5. Προώθηση εθνικών θέσεων.

6. Συμμετοχή προσωπικοτήτων εγνωσμένου κύρους σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.
7. Θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος και κοινής εφαρμογής (όχι αυστηρά τοπικού χαρακτήρα).
8. Έμφαση σε συνέδρια και διεθνείς συμμετοχές.
9. Έμφαση σε συνέδρια που πραγματοποιούνται σε εθνικά ευαίσθητες περιοχές (συνυπολογιζομένων και των ανωτέρω παραμέτρων).

Οι προοπτικές αλλά και οι δυνατότητες για περαιτέρω ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού στη χώρα μας είναι αισιόδοξες. Ειδικότερα ο ΕΟΤ διαθέτει τμήμα συνεδρίων και εκθέσεων και ο ρόλος του είναι η οργάνωση τουριστικών συνεδρίων και η ενίσχυση διεθνών επιστημονικών συνεδρίων που έχουν μεγάλη τουριστική σημασία, λόγω της υψηλής συμμετοχής ξένων συνέδρων και συνοδών μελών.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι το θέμα των συνεδριακών αιθουσών έχει περιληφθεί στον αναπτυξιακό νόμο. Ειδικότερα επιχορηγούνται με 35% επί του ύψους της επένδυσης ανεξάρτητα από την περιοχή κινήτρων. Για τον εκσυγχρονισμό των αιθουσών υπάρχει επιχορήγηση 25% ανεξάρτητα από την περιοχή κινήτρων.

Αναφορικά με τη δυναμικότητα της χώρας μας σε συνεδριακά και εκθεσιακά κέντρα, η υφιστάμενη κατάσταση δεν είναι και τόσο ενθαρρυντική.

Επί συνόλου 61 πόλεων που διαθέτουν αίθουσες συνεδρίων το 31,1% αυτών συγκεντρώνεται στη Ρόδο, το 11,4% στην περιοχή Θεσσαλονίκης – Χαλκιδικής, ενώ το υπόλοιπο 21,3% κατανέμεται στις υπόλοιπες περιοχές της χώρας.

Σε σύνολο 134 αιθουσών, το 81,5% βρίσκεται μέσα σε ξενοδοχεία, ενώ το 14,9% βρίσκεται σε άλλους χώρους.

Τα συνεδριακά κέντρα που βρίσκονται εκτός ξενοδοχείων είναι: Εννέα στην Αθήνα, ένα στους Δελφούς, δυο στη Χίο, ένα στην Κρήτη και δύο στη Θεσσαλονίκη με αίθουσες χωρητικότητας 15 έως 500 ατόμων, με μόνιμες εγκαταστάσεις αυτόματης μετάφρασης.

Πορεία του συνεδριακού τουρισμού στην Ελλάδα.

Μπορεί η Ελλάδα να είναι η χώρα όπου γεννήθηκε το δικαίωμα του «συνέρχεσθαι» και η αρχαιοελληνική εκκλησία του Δήμου να αποτελεί εν μέρει τον πρόγονο των σημερινών πολιτικών συνεδρίων, ωστόσο η σημερινή παρουσία της Ελλάδας στον χώρο του συνεδριακού τουρισμού μόνο ικανοποιητική δεν μπορεί να χαρακτηριστεί. Από τη μια η έλλειψη ενός μεγάλου συνεδριακού κέντρου που θα αποτελεί πόλο έλξης διεθνών συνεδρίων, από την άλλη η αρκετά χαλαρή, μέχρι πρόσφατα τουλάχιστον, στάση της πολιτείας απέναντι στο ζήτημα του συνεδριακού τουρισμού, έχουν οδηγήσει στο δυσάρεστο φαινόμενο να καταλαμβάνει η Ελλάδα μια από τις τελευταίες θέσεις της διεθνούς συνεδριακής αγοράς. Ωστόσο, τον τελευταίο καιρό κάτι δείχνει να «κινείται» στον χώρο των συνεδρίων, ενώ η Ολυμπιάδα του 2004 φαντάζει για μια ακόμη φορά ως σανίδα σωτηρίας.

Όπως παραδέχονται όλοι οι σχετικοί με τον χώρο φορείς, είναι ιδιαίτερα αρνητικό για την εικόνα της χώρας μας το γεγονός ότι η Αθήνα είναι η μόνη πρωτεύουσα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που δεν διαθέτει διεθνές συνεδριακό κέντρο. Εξάλλου, σημαντικά προβλήματα φαίνεται να προκαλεί η έλλειψη ανάλογων μεγάλων εγκαταστάσεων διεθνών προδιαγραφών και στην υπόλοιπη Ελλάδα, ενώ τμήμα του προβλήματος φαίνεται να είναι και η έλλειψη αυτού που θα αποκαλούσαμε «συνεδριακή συνείδηση», καθώς οι φορείς που δραστηριοποιούνται στον χώρο αυτό εμφανίζονται να λειτουργούν αποσπασματικά και χωρίς κανέναν συντονισμό κινήσεων. βεβαίως, κατά τα τελευταία χρόνια η πολιτεία δείχνει να ευαισθητοποιείται περισσότερο σε σχέση με το ζήτημα του συνεδριακού τουρισμού και στην κατεύθυνση αυτή κινείται και ο αναπτυξιακός νόμος βάσει του οποίου επιχορηγείται κατά 40% η δημιουργία συνεδριακών κέντρων. Εξάλλου, τα μεγάλα έργα που βρίσκονται σε εξέλιξη εν όψει της Ολυμπιάδας του 2004 φαίνεται πως θα «ανοίξουν τον δρόμο» και τη δημιουργία ενός διεθνούς συνεδριακού κέντρου.

Ωστόσο παρά τα όποια προβλήματα, η συνεδριακή κίνηση στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει σημεία ανάκαμψης, ιδιαίτερα σ' ότι αφορά τα διεθνή συνέδρια που πραγματοποιούνται σε παραθαλάσσιες τουριστικές περιοχές και νησιά. Τη μερίδα του λέοντος στη διοργάνωση συνεδρίων κατέχουν, φυσικά, η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη, ενώ «ανεβαίνουν» σημαντικά περιοχές, όπως η Ρόδος, Κρήτη, η Κέρκυρα και η Σαντορίνη.

Αξιοσημείωτη είναι, εξάλλου και η διοργάνωση διεθνών επιστημονικών κυρίως συνεδρίων σε ιστορικού και τουριστικού ενδιαφέροντος περιοχές όπως οι Δελφοί, το Ηράκλειο, η Σάμος και η Χαλκιδική.

Αναφορικά με τα είδη των συνεδρίων που πραγματοποιούνται στη χώρα μας, στα πανελλήνια και τοπικά προηγούνται τα συνέδρια των πολιτικοκοινωνιολογικών επιστημών, τα οποία συγκεντρώνουν συνήθως και τον μεγαλύτερο αριθμό συμμετεχόντων, ενώ ακολουθούν αυτά που αναφέρονται στις ανθρωπιστικές επιστήμες και αμέσως μετά τα συνέδρια τεχνικών και νομικών.

Στα διεθνή συνέδρια, σημαντική είναι η παρουσία των επιστημονικών και ιδιαίτερα των ιατρικών συνεδρίων, αν και σ' αυτό τον τομέα αποκτούν προβάδισμα τα συνέδρια των ανθρωπιστικών επιστημών. Τέλος, οι εποχές με τη μεγαλύτερη δραστηριότητα στον χώρο των συνεδρίων είναι η Άνοιξη (Απρίλιος – Μάιος) και η περίοδος από αρχές Σεπτεμβρίου έως και τις αρχές Νοεμβρίου.

Κριτική – Προτάσεις.

Με δεδομένες τις περιορισμένες προοπτικές του τουρισμού διακοπών, τα ξενοδοχεία της πρωτεύουσας πρέπει να εστιάζουν τις προσπάθειες τους στην ανάπτυξη του επιχειρηματικού – επαγγελματικού τουρισμού.

Ο συνεδριακός τουρισμός απόδίδει κατά κεφαλή το διπλάσιο εισόδημα από τον μαζικό τουρισμό, οι συνέδροι χαρακτηρίζονται από υψηλό μορφωτικό και εισοδηματικό επίπεδο και έχουν ποικίλα ενδιαφέροντα, ενώ η συνεδριακή δραστηριότητα προσφέρεται για δωδεκάμηνο τουρισμό. Παράλληλα, δημιουργούνται προοπτικές ανάπτυξης και εκμετάλλευσης ενός πολυδιάστατου τουριστικού προϊόντος (κρουαζιέρες, γκολφ, ναυταθλητισμός, τουρισμός περιπέτειας, γαστρονομικές αναζητήσεις, επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους), που μπορεί να αξιοποιηθεί με γνώμονα τον ποιοτικό τουρισμό αλλά, κυρίως, να γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης σε ετήσια βάση. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο τζίρος ενός συνεδρίου 1.500 συνέδρων, σύμφωνα με τους ειδικούς του χώρου, ξεπερνά τα 200 εκατ. δρχ., ενώ τα συνέδρια των 8.000 – 10.000 συνέδρων ξεπερνούν το 1 δισ. δρχ.

Αν λάβουμε υπόψη και τις διεθνείς προβλέψεις για τους ρυθμούς ανάπτυξης του επαγγελματικού τουρισμού κατά 39% σε διεθνές επίπεδο και

45% στον Ευρωπαϊκό χώρο, καθίσταται πειστική η ανάγκη προώθησης του συγκεκριμένου τουριστικού προϊόντος.

Ο συνεδριακός τουρισμός απαιτεί την αφοσίωση και την εμπιστοσύνη του επιχειρηματία. Δεν είναι το προϊόν που ανέχεται προχειρότητα και χαμηλή ποιότητα υπηρεσιών. Ο επιχειρηματίας που θα θελήσει να προχωρήσει σε αυτό το είδος θα πρέπει να το πιστεύει και να δίνει τη μέγιστη δυνατή ποιότητα στις προσφερόμενες υπηρεσίες. Η ανταμοιβή του θα είναι κάτι παραπάνω από εντυπωσιακή. Αύξηση περιθωρίου κέρδους, παράταση της τουριστικής χρονιάς, έμμεση προώθηση του ξενοδοχείου και ολόκληρης της περιοχής επισκέπτες υψηλών εισοδηματικών τάξεων είναι τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα που θα απολαύσει.

Η Ελλάδα διαθέτει εκτός των άριστων κλιματολογικών συνθηκών ένα σημαντικό πλεονέκτημα για να διοργανώσει κάποιος συνέδριο την πληθώρα των αξιοθέατων. Είναι απαραίτητο για οποιαδήποτε διοργανωτή συνεδρίου να μπορεί να προτείνει εξωσυνεδρικές εκδηλώσεις που θα αποτελέσουν κίνητρο για τον προσκεκλημένο προκειμένου να συμμετάσχει στο συνέδριο. Αυτό συμβαίνει διότι μπορεί ο τυπικός λόγος διοργάνωσης συνεδρίων, να είναι η ανταλλαγή πληροφοριών, ωστόσο δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί – και πρέπει – να είναι και ένα ταξίδι αναψυχής να συνδυάζει δηλαδή το τερπνόν μετά του ωφελίμου.

Έτσι, αν υπολογιστεί ότι τα συνέδρια μπορούν να διεξαχθούν κυρίως σε αστικά κέντρα, τότε υπάρχουν στην Ελλάδα ενδιαφέρουσες περιηγητικές προτάσεις σε ακτίνα 50 χλμ. απ' όλες τις πρωτεύουσες νομών, όπως της Αττικής, του Ηρακλείου, της Ρόδου, της Θεσσαλονίκης, της Κω, της Κέρκυρας, αλλά ακόμη και αστικών κέντρων ήσσονος τουριστικής ανάπτυξης, όπως η Πάτρα, η Λάρισα, τα Ιωάννινα, η Ξάνθη, η Καστοριά.

Η ουσία αυτής της πρότασης εναλλακτικού τουρισμού είναι συνδεδεμένη άμεσα με την περιφερειακή ανάπτυξη, η οποία είναι τόσο αναγκαία. Ο συνεδριακός τουρισμός μπορεί να συμβάλλει στην ισόρροπη και δυναμική ανάπτυξη της περιφέρειας χωρίς να επιφέρει τις στρεβλώσεις (τιμολογιακές, εποχιακές, ανταγωνισμού κλπ.) που έχει ο παραθεριστικός τουρισμός του καλοκαιριού.

Η Ελλάδα δικαιούται και μπορεί να πάρει σημαντικό τμήμα της παγκόσμιας συνεδριακής αγοράς, αφού διαθέτει πολλές απ' τις απαιτούμενες

προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του. πρέπει όμως να υπάρξει βελτίωση της τουριστικής υποδομής.

Επιτακτική είναι η ανάγκη για βελτίωση των προσφερόμενων υπηρεσιών στα σημεία εισόδου στη χώρα μας όπως αεροδρόμια και λιμάνια καθώς και των υπηρεσιών του συγκοινωνιακού δικτύου. Οι υπάρχουσες τουριστικές μονάδες οφείλουν να προσαρμοστούν στις νέες απαιτήσεις της συνεδριακής αγοράς βελτιώνοντας τις υπηρεσίες και τους χώρους τους, ενώ οι νέες ξενοδοχειακές κατασκευές θα πρέπει να προβλέπουν την δημιουργία συνεδριακών χώρων μεγάλης δυναμικότητας.

Απαραίτητη είναι η ενίσχυση της διαφημιστικής καμπάνιας της χώρας μας στο εξωτερικό σε σχέση με τον συνεδριακό τουρισμό. Βασικό στοιχείο της διαφήμισης θα πρέπει να είναι η μοναδικότητα της ελληνικής «ατμόσφαιρας», που διαφοροποιεί αισθητά το συνεδριακό προϊόν από άλλες ανταγωνίστριες χώρες.

Στην Ελλάδα, δυστυχώς, οι κατάλληλοι χώροι για συνέδρια δυναμικότητας 500 και άνω ατόμων είναι περιορισμένοι. Λίγα είναι τα ξενοδοχεία που μπορούν να προσφέρουν ταυτόχρονα συνεδριακή υποδομή και διευκολύνσεις πολλών αστέρων.

Για την εξυπηρέτηση συνεδρίων λειτουργούν σήμερα στην χώρα μας 13 αυτοτελή συνεδριακά κέντρα, με δυνατότητα φιλοξενίας συνολικά 12.000 συνέδρων.

Πενήντα ένα (51) ξενοδοχεία έχουν συνεδριακές εγκαταστάσεις, με κυμαινόμενη δυναμικότητα. Παράλληλα βρίσκονται στο τελευταίο στάδιο της κατασκευής τους δύο νέα αυτοτελή συνεδριακά κέντρα, ένα στην Κω και άλλο ένα στην Θεσσαλονίκη, ενώ άλλα έντεκα κατασκευάζονται μέσα σε ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις.

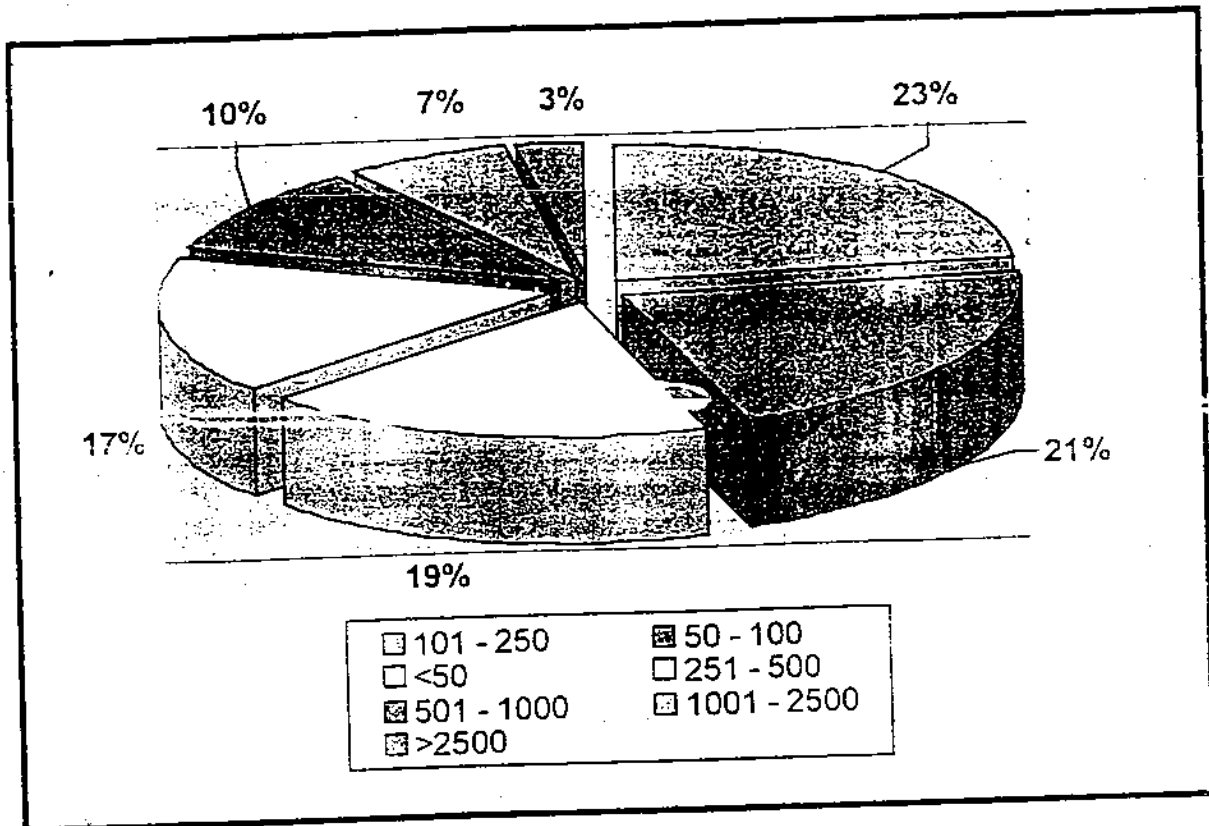
Το σημαντικότερο πρόβλημα της Αθήνας, ως πόλη συνεδριακού προορισμού, είναι η έλλειψη υποδομής. Δυστυχώς η Αθήνα είναι η μόνη πρώτηουσα στην Ευρώπη, που δεν διαθέτει ένα μεγάλο συνεδριακό κέντρο. Περίπου 300 δισ. δρχ. ετησίως στερεί από την Ελληνική Οικονομία σύμφωνα με ανακοίνωση που έκαναν τα μέλη του Συνδέσμου Επαγγελματιών Οργανωτών Συνεδρίων, η έλλειψη μεγάλου συνεδριακού κέντρου στην Αθήνα. Υποστηρίζουν δε ότι αν μέχρι τον χρόνο διεξαγωγής των Ολυμπιακών

Αγώνων δεν έχει διευθετηθεί αυτό το ζήτημα, τα «διαφυγόντα έσοδα» θα προσεγγίζουν πια το 1 τρισ. δρχ.

Η ανάνηψη των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 από την Αθήνα κάνει αμεσότερη την ανάγκη για τη δημιουργία του συνεδριακού κέντρου, καθώς όσο πλησιάζουμε στο 2004, τόσο η πόλη θα γίνεται το κέντρο του παγκοσμίου ενδιαφέροντος. Κατά τις εκτιμήσεις του κλάδου, η Ολυμπιάδα θα είναι καθοριστικής σημασίας για την περαιτέρω ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού. Δεν θα βοηθήσει μόνο στην οριστική ανανέωση των ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων, αλλά και όλου του προϊόντος που λέγεται τουρισμός.

Γεγονός είναι πάντως, ότι τα βήματα που ήδη γίνονται από τις τουριστικές επιχειρήσεις στην χώρα μας, δίνουν κάθε λόγο αισιοδοξίας για το μέλλον του συνεδριακού τουρισμού στην Ελλάδα.

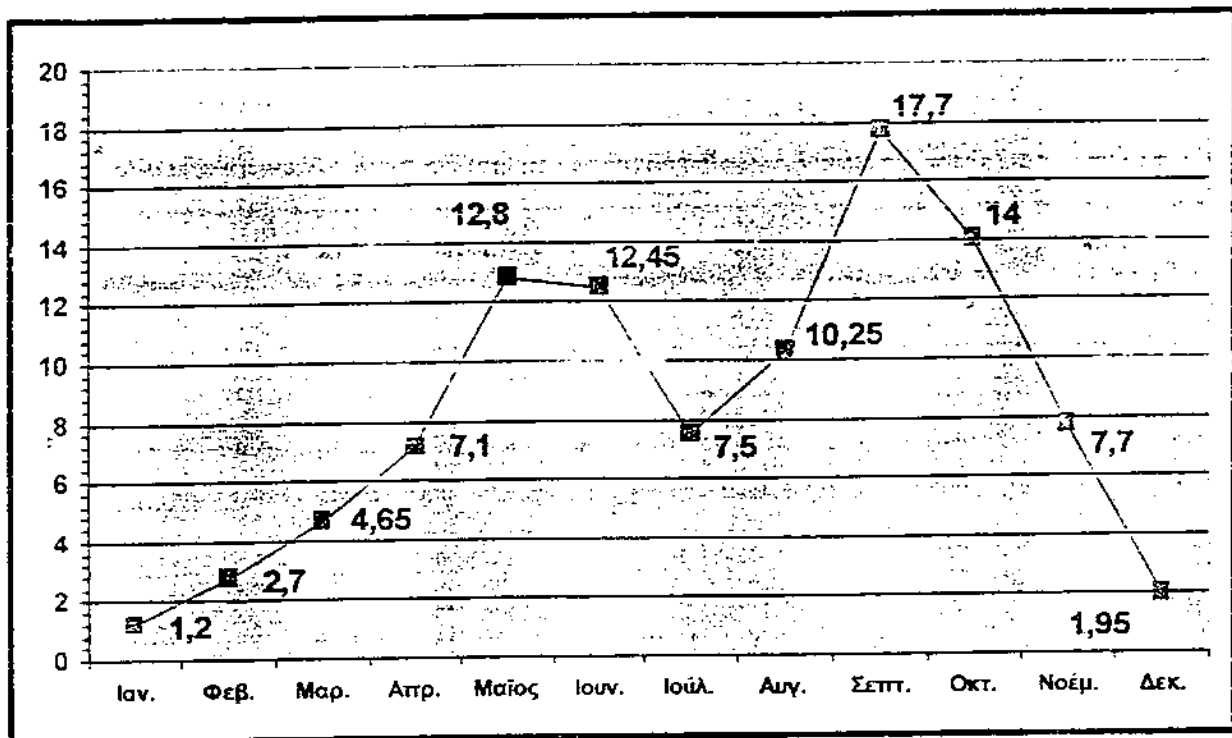
ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ

Το ποσοστό συμμετοχής των συνεδρων στις εκδηλώσεις είναι, κατά περίπτωση:

- 23% από 101 έως 250 σύνεδροι
- 21% από 50 έως 100 σύνεδροι
- 19% λιγότερο από 50 σύνεδροι
- 17% από 251 έως 500 σύνεδροι
- 10% από 501 έως 1000 σύνεδροι
- 6,5% από 1001 έως 2500
- 3% άνω των 2500 συνεδρων

ΠΡΟΤΙΜΩΜΕΝΟΙ ΜΗΝΕΣ

Αναλύοντας το παραπάνω σχεδιάγραμμα καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι πιο δημοφιλής στις προτιμήσεις των διοργανωτών συνεδρίων, ως προς την επιλογή του χρόνου διοργάνωσής τους, είναι ο μήνας Σεπτέμβριος με ποσοστό 17,7%. Ακολουθεί ο μήνας Οκτώβριος με ποσοστό 14% ενώ οι υπόλοιποι μήνες, κατά σειρά προτίμησης, έχουν ως εξής:

- Μάιο 12,8%
- Ιούνιος 12,45%
- Αύγουστος 10,25%
- Νοέμβριος 7,7%
- Ιούλιος 7,5%
- Απρίλιος 7,1%
- Μάρτιος 4,65%
- Φεβρουάριος 2,7%
- Δεκέμβριος 1,95%
- Ιανουάριος 1,2%

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΙΝΗΤΡΩΝ

Ορισμοί

Ο Τουρισμός «Incentive» είναι η δεύτερη, από άποψη διάδοσης μορφή του μαζικού-ομαδικού επαγγελματικού τουρισμού. Ενώ ο όρος είναι έντονα σαφής, έχει σχεδόν επικρατήσει η ερμηνευτική του παράφραση: «τουρισμός κινήτρων πωλήσεων».

Πρόκειται για ταξίδια που οι μεγάλες επιχειρήσεις διοργανώνουν για τους υπαλλήλους ή τα στελέχη τους ως επιβράβευση για την απόδοσή στην εργασία τους. Ισως γιατί αφορά κυρίως συμμετέχοντες που προέρχονται από τον χώρο των πωλήσεων. Ισως γιατί υιοθετήθηκε και εφαρμόστηκε για πρώτη φορά σαν επιβράβευση πωλητών. Στη συνέχεια όμως δεν περιορίστηκε και οπωσδήποτε δεν αφορά μόνο αυτούς. Η αιτία που ορισμένοι κατατάσσουν την κατηγορία αυτή των ταξιδιών στα επαγγελματικά ταξίδια δεν είναι ο λόγος της πραγματοποιούμενης επίσκεψης - που στην περίπτωση αυτή είναι κυρίως αναψυχή - αλλά το αίτιο για το οποίο προσφέρεται το ταξίδι, που είναι η επαγγελματική απόδοση. Σε αντίθεση λοιπόν με τις άλλες υποκατηγορίες, ο σκοπός της μετακίνησης είναι οι διακοπές και μάλιστα όχι οι συνήθεις διακοπές πακέτου που ενδεχομένως ο εργαζόμενος θα μπορούσε να απολαύσει και μεμονωμένα, αλλά οι διακοπές υψηλού επιπέδου που συνδυάζουν ποιότητα και πρωτοτυπία προσφερόμενων υπηρεσιών.

Μορφές κινήτρων

Το ταξίδι: πετυχημένο κίνητρο για υψηλούς επιχειρησιακούς στόχους

Τι είναι ένα ταξίδι «κίνητρο»; Είναι ένα ταξίδι «δώρο» που παρέχεται σαν επιβράβευση στους εργαζόμενους εκείνους, που κατέβαλαν ιδιαίτερες και πετυχημένες προσπάθειες στο να υπερβούν τους προκαθορισμένους επιχειρησιακούς στόχους.

Είναι ένα από τα κίνητρα που έχουν υιοθετήσει πολλές επιχειρήσεις τον τελευταίο καιρό στην προσπάθειά τους να συνδυάσουν την ηθική και υλική επιβράβευση.

Οι συνηθέστερες μορφές των κινήτρων είναι:

- ηθική επιβράβευση με μορφή εγκωμίου,
- επιβράβευση με χρηματικά έπαθλα,
- επιβράβευση με συγκεκριμένο υλικό αγαθό,
- επιβράβευση με προσφορά ταξιδιού.

Ηθική επιβράβευση με μορφή εγκωμίου

Καλύπτει ψυχογενετικές ανάγκες. Είναι λάθος να χρησιμοποιείται σαν μοναδικό κίνητρο από την επιχείρηση, όχι μόνο γιατί οι ανθρώπινες ανάγκες, όπως παρατήρησε ο A.Maslow με το «Motivation and personality», βρίσκονται μέσα σε ένα κύκλο συνεχούς αναπλήρωσης, αλλά και γιατί, ακριβώς για το λόγο αυτό είναι αποτελεσματικό.

Δίχως καμιά αμφιβολία, ο εργαζόμενος που δέχεται από το διευθυντή του επαναλαμβανόμενες επιβραβεύσεις φραστικού μόνο χαρακτήρα - χωρίς αυτές να συνοδεύονται και με κάποια υλική ανταμοιβή - δεν μπορεί ασφαλώς να νιώθει ιδιαίτερα και μάλιστα για πολύ, ικανοποιημένος. Έτσι μονολογώντας, μπορεί να ψιθυρίσει, «μπράβο και σε σένα».

Επιβράβευση με χρηματικά έπαθλα

Εχουν το προτέρημα να αποτελούν «παγκόσμια αποδεκτό τίμημα».

Εχουν όμως και τα παρακάτω μειονεκτήματα:

- προκαλούν φθόνο στους μη βραβευθέντες περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη μορφή κινήτρου,
- τα χρηματικά έπαθλα υπόκεινται σε φορολογία,
- η συγκεκριμένη αξία που αντιπροσωπεύουν, μπορεί να είναι σημαντική ή όχι, κάτω από το πρίσμα των διαφορετικών αναγκών (οικονομικού επιπέδου) των επιβραβευομένων,
- συχνά ξοδεύονται για τις ανάγκες της καθημερινής ζωής, και έτσι ξεχνιούνται γρήγορα,

- με την επανάληψη προκαλούν συνήθεια, ίσως και την άποψη ότι αποτελούν «κεκτημένο δικαίωμα» και φυσικά μειώνουν την αποτελεσματικότητά τους σαν κινήτρων.

Επιβράβευση με συγκεκριμένο υλικό αγαθό

Έχει το μειονέκτημα, όπως όλα τα δώρα φυσικά, να μην αρέσει ή ακόμα ο βραβευθείς να έχει το ίδιο ή κάτι παρόμοιο. Επίσης, υπάρχει πάντα το ενδεχόμενο να καταστραφεί ή να καταναλωθεί σύντομα, με συνέπεια να ξεχαστεί τελείως.

Επιβράβευση με προσφορά ταξιδιού

Υπάρχουν πολλοί και σοβαροί λόγοι που οδηγούν μεγάλες επιχειρήσεις, τα τελευταία χρόνια, στο να υιοθετούν την προσφορά ταξιδιού σαν κίνητρο με τα σημαντικότερα θέλγητρα για τους βραβευθέντες.

Αναλυτικά:

- Συνιστά μια διέξοδο από τη ρουτίνα και προπαντός από την εργασία. Ταξιδεύοντας με συναδέλφους η ατμόσφαιρα είναι εντελώς διαφορετική απ'ότι συνήθως, περισσότερο οικεία, περισσότερο ζεστή, ιδιαίτερα όταν το βραβείο επεκτείνεται και σε ένα δεύτερο άτομο που μπορεί να συνοδεύει το συμμετέχοντα.
- Αποτελεί μια ευκαιρία διασκέδασης αλλά και μέσω του ταξιδιού ευκαιρία εμπλουτισμού των γνώσεων.
- Δημιουργεί αλλά και διατηρεί έναν ενθουσιασμό που παρατείνεται χρονικά και ικανοποιεί περιέργειες, επιθυμίες, φιλοδοξίες ακόμη και ματαιοδοξίες. Ένα ταξίδι, ειδικά με εξωτερικό προορισμό και σε ξενοδοχείο πολυτελείας με ιδιαίτερη ψυχαγωγία, υπολογίζεται σαν ένα κίνητρο γοήτρου μέσα στον κοινωνικό περίγυρο των συμμετεχόντων.
- Αποτελεί ευκαιρία για επικοινωνία και ανταλλαγή πληροφοριών και απόψεων με όλους τους συναδέλφους, αλλά και με τους εκπροσώπους της διοίκησης της επιχείρησης που τους συνοδεύουν στο ταξίδι.
- Τέλος, είναι μια εμπειρία που δεν είναι εύκολο να τη ζήσει κάποιος στηριζόμενος στις δικές του οικονομικές δυνατότητες.

Διακρίσεις του τουρισμού κινήτρων

Οι διακρίσεις αυτής της μορφής των ταξιδιών, γίνονται με τα παρακάτω κριτήρια.

- Το είδος της επιχείρησης που προσφέρει το ταξίδι.
- Τον εθνικό ή πολυεθνικό χαρακτήρα της και κατά συνέπεια την εθνική ή πολυεθνική συμμετοχή των βραβευθέντων.
- Τη διάρκεια του ταξιδιού.

Το ιεραρχικό επίπεδο απασχόλησής τους μέσα στην επιχείρηση (π.χ. αντιπρόσωποι, πωλητές, στελέχη παραγωγής, στελέχη ελέγχου).

Τουρισμός κινήτρων και κρουαζιερόπλοια

Όπως αναφέρθηκε λεπτομερέστατα, ο συνεδριακός τουρισμός, ιδιαίτερα αυτός που αφορά μικρού ή μεσαίου μεγέθους συνέδρια μπορεί να φιλοξενηθεί σε μεγάλα κρουαζιερόπλοια. Για τον τουρισμό κινήτρων τα δεδομένα κάπως διαφοροποιούνται, και διαφοροποιούνται κυρίως λόγω του μεγέθους τους, που σπάνια βρίσκεται έξω από τα πλαίσια μεταξύ των 10 και 100 βραβευθέντων, με συχνότερα απαντώμενο μέγεθος αυτό των 50-60.

Επίσης, η συμμετοχή ομάδας τέτοιου μεγέθους σε κρουαζιερόπλοιο, την καθιστά τμήμα και μόνον της όλης πελατείας του με μικρές δυνατότητες απόκλισης από το όλο πρόγραμμα. Ετσι, το βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα του κάθε ταξιδιού «incentive» που είναι το «προσωπικό του χρώμα», θα λέγαμε ότι ... «αποχρωματίζεται». Εκτός εάν ... Εκτός εάν το μέγεθος της ομάδας μπορεί να εξυπηρετηθεί κατ'αποκλειστικότητα, από το επαγγελματικό σκάφος αναψυχής που διαθέτει τους χώρους, τα μέσα και τις ανέσεις, για ένα τέτοιο ταξίδι.

Υπάρχει επίσης η δυνατότητα εναλλαγής προορισμών και μάλιστα γραφικών, σε καθημερινή βάση, η δυνατότητα ψυχαγωγίας, η συμμετοχή σε θαλάσσια σπορ και γενικά η δυνατότητα να γίνει το πρόγραμμα ειδικά για τη συγκεκριμένη ομάδα.

Διαχρονική εξέλιξη του θεσμού

Ο θεσμός των ταξιδιών «κινήτρων» εμφανίστηκε αλλά και αναπτύχθηκε ιδιαίτερα, στις Ηνωμένες Πολιτείες. Το πρώτο τέταρτο του αιώνα μας οι εκεί μεγάλες αυτοκινητοβιομηχανίες, αρχίζουν να

χρησιμοποιούν σαν κίνητρο υψηλής απόδοσης των πωλητών τους τα ταξίδια σαν έπαθλο. Στην αρχή στην ίδια ή σε κάποια γειτονική πολιτεία, αργότερα πιο μακριά, σε άλλες χώρες.

Στη συνέχεια ο θεσμός υιοθετείται και από άλλες επιχειρήσεις πέρα από τις αυτοκινητοβιομηχανίες, ενώ μεταφέρεται στην Ευρώπη και κυρίως στο Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γαλλία και τη Γερμανία, μέσω των θυγατρικών τους. Τα ταξίδια κινήτρων δεν αφορούν μόνο το προσωπικό των πωλήσεων αλλά και στα διευθυντικά ακόμη στελέχη που υπερκαλύπτουν τους επιχειρησιακούς στόχους. Σχεδόν 9 στις 10 αμερικανικές επιχειρήσεις άρχισαν τέτοια ταξίδια στην δεκαετία του '60. Στις ευρωπαϊκές χώρες, η αγορά αυτή βρίσκεται σε συνεχή άνοδο τα τελευταία χρόνια, της τάξης του 20%. Στην αμερικάνικη αγορά, η ανάλυση των δαπανών για τα ταξίδια κινήτρων, εμφανίζει για την εξαετία '82-'88, μέση αύξηση της τάξης του 11% σύμφωνα με έρευνα που παρουσιάζεται στο Premium - Incentive Business, Ιουλίου '88.

Το ταξίδι «κίνητρο» δεν επιβαρύνει την επιχείρηση· αντίθετα το κόστος υπερκαλύπτεται από την αύξηση των επιπλέον εσόδων που δημιουργήθηκαν. Θα πρέπει να σημειώσουμε πως τα επιπλέον έσοδα δεν προέρχονται μόνο από τους «νικητές» αλλά και από όλους τους άλλους οι οποίοι προσπάθησαν να ξεπεράσουν τους στόχους που καθορίστηκαν. Υπολογίζεται πως περίπου το 30% αυτών που συμμετέχουν στην προσπάθεια αυτή καταφέρνει να ξεπεράσει τους στόχους. Από αυτό το ποσοστό ένα μέρος θα πάρει το ταξίδι σαν δώρο, ενώ οι υπόλοιποι κάποιο άλλο δώρο μικρότερης αξίας. Όπως σημειώνει ο Δ.Βλάχος, διευθυντής Ε.Ο.Τ., σε σχετικό του άρθρο, συνήθως ο κανόνας (the rule of thumb) είναι, ένας «νικητής» προς δέκα μη νικητές.

Ταξίδι κινήτρων: Κόστος - Χαρακτηριστικά - Προφίλ ατόμου που συμμετέχει

Είναι εύλογο, ύστερα από αυτά που εκτέθηκαν, πως οι επιχειρήσεις έχουν σημαντικούς λόγους να υιοθετούν τα ταξίδια αυτά όχι μόνο γιατί αποτελούν δημοφιλή κίνητρα για τα στελέχη τους αλλά και γιατί το κόστος τους αυτό καθαυτό, σε σχέση με τα επιπλέον έσοδα είναι ελάχιστο. Στην

καλύτερη περίπτωση το κόστος αυτό αποτελεί το 3,2% των επιπλέον εσόδων.

Εκτός από τα οφέλη των επιχειρήσεων που προκύπτουν από την επιλογή του ταξιδιού σαν κινήτρου και του χαμηλού κόστους αυτού σε σχέση με το όφελος που αποφέρει, κρίνουμε σκόπιμο να τονίσουμε και μια άλλη ευεργετική για την επιχείρηση διάσταση που δρα πολλαπλασιαστικά: πρέπει να θεωρείται βέβαιο, πως οι συμμετέχοντες για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα - μεγαλύτερο από αυτό που συνήθως ισχύει σε άλλου είδους ταξίδια - θα συζητήσουν με φίλους συγγενείς, πελάτες τους, κυρίως όμως με άλλους συναδέλφους τους, για το ταξίδι και τη χώρα που επισκέφθηκαν, καθώς και τις εντυπώσεις τους. Τούτο κάνει ακόμη πιο αποτελεσματική την αρχική επιδίωξη της επιχείρησης: *υποκίνηση και μέσω αυτής γενικότερη αύξηση της παραγωγικότητας.*

Οι συνάδελφοι που δε συμμετείχαν, κυρίως γιατί στην αρχική τους εκτίμηση το συγκεκριμένο ταξίδι-δώρο δεν αξιολογήθηκε σωστά σαν ουσιαστικό κίνητρο, είναι φυσικό τώρα να το εκτιμήσουν σε άλλες διαστάσεις. Ετσι θα καταβάλλουν εντονότερες προσπάθειες για να εξασφαλίσουν τη συμμετοχή τους στο επόμενο.

Με αφορμή το τελευταίο, τονίζουμε πως, οι επιχειρήσεις έχουν ένα πρόσθετο λόγο να προσφέρουν ένα πραγματικά *αξέχαστο ταξίδι στους «νικητές».*

Τα χαρακτηριστικά ενός ταξιδιού «κινήτρου»

Η επιχείρηση που προσφέρει το ταξίδι «κίνητρο» το πραγματώνει με βάση τις προτιμήσεις της, τις ανάγκες της και το οικονομικό της βεληνεκές. Το ταξίδι έχει το δικό του προσωπικό χρώμα - στηριζόμενο εξάλλου και στην ιδιοσυγκρασία, στην προέλευση, στα κοινωνικά, πνευματικά και οικονομικά δεδομένα των βραβευθέντων που συμμετέχουν σε αυτό. Με την έννοια αυτή, το κάθε ταξίδι «κίνητρο» καθίσταται ιδιόμορφο, μοναδικό, κατ'ουσίαν ανεπανάληπτο.

Τα τελευταία χρόνια δίνεται μεγάλη έμφαση στο πρόγραμμα, που θα πρέπει να προβλέπει *ενεργό συμμετοχή* των βραβευθέντων σε ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Επίσης το συγκεκριμένο πρόγραμμα θα πρέπει να προσφέρει ό,τι καλύτερο υπάρχει σε έναν τόπο και να αξιοποιεί κάθε

δυνατότητα για ψυχαγωγία, περιήγηση, επαφή με το τοπικό και κουλτούρα και φυσικά για καλή διατροφή. Έτσι, πρέπει να υπάρχει πάντα:

- Προσοχή στις μικρές λεπτομέρειες που φυσικά ίσως αυτές και μόνο μπορούν να κάνουν τα ταξίδι αξέχαστο.
- Πρόβλεψη κάποιας μικρής εκδήλωσης για τα γενέθλια που ίσως υπάρξουν κατά τη διάρκεια του ταξιδιού.
- Προσφορά λουλουδιών ή φρούτων στα υπνοδωμάτια.
- Εναλλαγή του τόπου παράθεσης γευμάτων και δείπνων.
- Φωτογραφική λήψη ή βιντεοσκόπηση κάποιων εκδηλώσεων.
- Προσφορά αναμνηστικών δώρων από το ταξίδι, που σχετίζονται με τον τόπο, είτε με το θέαμα κάποιας ψυχαγωγικής δραστηριότητας που συμμετείχαν.
- Διατήρηση από την αρχή και μέχρι το τέλος του ταξιδιού ενός κλίματος και μιας ατμόσφαιρας που τιμά τον κάθε συμμετέχοντα.

Το «προφίλ» του ατόμου που συμμετέχει σε ταξίδι κινήτρων

Ο τουρίστας ενός ταξιδιού «κινήτρου» με την ψυχολογία του νικητή γίνεται ένας μικρός «σταρ». Αυτή την ψυχολογία θέλει το όλο πρόγραμμα να καλλιεργήσει και να τονώσει. Αυτό δεν είναι ιδιαίτερα εύκολο γιατί το ταξίδι αυτό, εξ ορισμού ομαδικό, κάνει τον μικρό «σταρ» να χάνει την «ελιτίστικη» συμπεριφορά του και να απορροφάται, να γίνεται μέρος της ομάδας.

Από έρευνες που πραγματοποιήθηκαν, διαπιστώθηκε ότι ο τουρίστας αυτής της κατηγορίας είναι ιδιαίτερα «αποδοτικός» πελάτης, η δε τάση του για κατανάλωση προέρχεται και από μια *ψυχολογική ανάγκη αυτοαμοιβής*. Του παρέχεται άλλωστε αυτή η δυνατότητα, εφόσον δεν πλήρωσε για το ταξίδι του αυτό. Αισθάνεται εξάλλου ο ίδιος, τουρίστας αναψυχής και συμπεριφέρεται ανάλογα.

Οι προορισμοί τουρισμού κινήτρων: Η επιλογή και τα οφέλη τους

Τα κριτήρια επιλογής τους

Οι χώρες προορισμού κινήτρων, πρέπει να συνδυάζουν μερικά βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα, προκειμένου να διεκδικήσουν με πιθανότητες

επιτυχίας τμήμα αυτής της αγοράς. Αυτά τα χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα, που συγχρόνως αποτελούν και κριτήρια επιλογής τους, πρέπει να υπάρχουν σε μεγάλο βαθμό και τυχόν μειωμένη παρουσία ενός από αυτά να αντισταθμίζεται από τα άλλα.

Σε ένα ταξίδι «κίνητρο», λόγω της φύσης του, η τοποθεσία του ξενοδοχείου αποτελεί σημαντικότερη προϋπόθεση για την επιλογή τους απ'ότι το ξενοδοχείο αυτό καθεαυτό. Μόλις πριν λίγα χρόνια ένα τυπικό τέτοιο ταξίδι αφορούσε διάρκεια τριών ημερών ενώ σήμερα επτά και σε πολλές περιπτώσεις φτάνει και μέχρι τις δώδεκα. Έτσι η χρονοαπόσταση του τόπου προορισμού, που πρώτα έπαιζε κυρίαρχο ρόλο για την επιλογή του, σήμερα λόγω της μεγαλύτερης διάρκειας του ταξιδιού δεν αποτελεί τον καθοριστικό παράγοντα στη λήψη της όποιας απόφασης. Η εμπειρία έχει δείξει ότι οι επιχειρήσεις δίνουν έμφαση στην άνεση του ταξιδιού (χωρίς αλλαγές αεροπλάνων, βολικές ώρες αναχωρήσεων) και δέχονται για κοντινούς προορισμούς, μέχρι 11/2 ώρες πτήση, ενώ για μακρινά ταξίδια σε εξωτικό προορισμό είναι πρόθυμες να δεχθούν σαν ανώτατο όριο τις 10 ώρες.

Τα οφέλη από τον τουρισμό κινήτρων

Οι λόγοι για τους οποίους προκαλεί οφέλη ο τουρισμός κινήτρων είναι οι εξής:

- *Έχει υψηλή κατά κεφαλή δαπάνη, περισσότερη από αυτήν του συνεδριακού τουρισμού. Αποτελεί τουρισμό υψηλής εισοδηματικής στάθμης.*
- *Επιμηκύνει την τουριστική περίοδο, με αποτέλεσμα την άμβλυνση της εποχικότητας.*
- *Λόγω της ιδιομορφίας του επιφέρει σωρευτικά αποτελέσματα στην προβολή του τόπου, με αποτέλεσμα την προσέλκυση τουριστών και άλλων ενδιαφερόντων.*
- *Είναι τουρισμός συνεχούς «ροής», χωρίς να ακολουθεί την γενική τάση της οικονομίας σε περιόδους οικονομικής ύφεσης. Αντίθετα, μπορούμε να ισχυριστούμε πως τότε καταβάλλονται εντονότερες και επιτακτικότερες προσπάθειες εκ μέρους των επιχειρήσεων για να*

αντεπεξέλθουν και διατηρήσουν τις πωλήσεις τους ή και να αυξήσουν την παραγωγικότητά τους. Τούτο το τελευταίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό διότι ίσως είναι η μοναδική μορφή τουρισμού που μπορεί να αντιστρατευτεί στο γενικό κανόνα: «ο τουρισμός μιας και δεν έχει ακόμη καθιερωθεί παντού σαν μια βασική ανθρώπινη ανάγκη υπόκειται σε ανταγωνισμό και από άλλα αγαθά ή υπηρεσίες ...», διότι ο ανταγωνισμός του τουρισμού με άλλα αγαθά ή υπηρεσίες επιφέρει μείωση της τουριστικής κίνησης, κάτι που γίνεται ιδιαίτερα αντιληπτό σε περιόδους οικονομικής ύφεσης. Πέρα από τα παραπάνω τέσσερα βασικά αναφερθέντα οφέλη σε επιχειρησιακή κλίμακα (αναφορικά με την ξενοδοχειακή μονάδα) μπορούμε να ισχυριστούμε πως ο ξενοδόχος έχει μεγαλύτερη δυνατότητα να έρθει σε επαφή με την εταιρεία που θα προσφέρει το ταξίδι, αποφεύγοντας εξάρτηση από ενδιάμεσους. Αυτό μπορεί να τον αποδεσμεύσει από την ολιγοπωλιακή εξάρτηση αφενός και να του προσφέρει αφετέρου μεγαλύτερο κέρδος.

Συνεδριακός τουρισμός και τουρισμός κινήτρων:

Κοινά γνωρίσματα και διαφορές

Είναι σαφές ότι σε ένα ταξίδι «κίνητρο», ο κυρίαρχος ταξιδιωτικός σκοπός είναι αυτός της *αναψυχής*. Στο συμμετέχοντα προσφέρονται υψηλού επιπέδου υπηρεσίες ενώ στο όλο ταξιδιωτικό πρόγραμμα ο *βασικός άξονας είναι η υποκίνηση, μέσω της βελτίωσης του ηθικού του*. Σε ένα ταξίδι συνεδρίου, ο βασικός σκοπός είναι αυτός της συμμετοχής στο συνέδριο.

Παρά την ειδοποιό διαφορά ως προς τον σκοπό, εν τούτοις, σε ένα ταξίδι «κίνητρο» συναντάμε κάποιου είδους συνεδριακή εκδήλωση, κυρίως με μορφή *σεμιναρίων ή ομιλιών*. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε, ότι σύμφωνα με σχετική έρευνα μόνο ένα 17% των ταξιδίων «κινήτρων» στο Ηνωμένο Βασίλειο δεν προέβλεπε κάποιου είδους ανάμειξη σε συνεδριακή εκδήλωση, ενώ αντίστοιχα στις Ηνωμένες Πολιτείες 21%. Ο David Hackett, πρόεδρος του Marketing Organization Group των «incentive» ταξιδιωτικών πρακτόρων σημειώνει: «... Πολλές εταιρείες μεταμφιέζουν ένα «incentive» ταξίδι, σε συνεδριακό. Με ποιο τρόπο; διοργανώνοντας επιχειρηματικά σεμινάρια για τα στελέχη τους μακριά από το γραφείο, σε κάποιο εξωτερικό προορισμό».

Τονίζει επίσης ότι κάθε ομάδα εργαζομένων στην οποία προσφέρεται ταξίδι «κίνητρο», αποτελείται από τα καλύτερα στελέχη της επιχείρησης.

Ετσι λοιπόν, το να διοργανώσεις μια ειδική συνάντηση με αυτά τα στελέχη, κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού «κινήτρου» στο εξωτερικό, αποδίδει πρόσθετα οφέλη.

Φυσικά, ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή όχι σύσκεψης ή σεμιναρίου, είναι αυτονόητο πως γίνονται ομιλίες από τους εκπροσώπους της επιχείρησης που συνοδεύουν τους βραβευθέντες, με τις οποίες τους ευχαριστούν και τους συγχαίρουν.

Η επιλογή ενός τόπου για συνεδριακή εκδήλωση αρκετές φορές γίνεται με κριτήρια που δεν αφορούν μόνο στο συγκεκριμένο τόπο αλλά και σε άλλες παραμέτρους (επιρροές από εθνικές κυβερνήσεις, κυκλική εναλλαγή προορισμών, επιρροές από χορηγούς κ.α.). Η επιλογή του προορισμού «incentive», είναι επιλογή της διοίκησης της επιχείρησης που προσφέρει το ταξίδι, χωρίς να επηρεάζεται από άλλες παραμέτρους.

Η κατά κεφαλή δαπάνη είναι κατά τι μεγαλύτερη για τον τουρίστα «incentive» απ'ότι για τον συνεδριακό.

Για τα ταξίδια «κίνητρα» επιλέγονται προορισμοί με βασικό κριτήριο τα θέλγητρα της τοποθεσίας και της ευρύτερης περιοχής του ξενοδοχείου, ενώ για τα συνεδριακά, οι εγκαταστάσεις των ξενοδοχείων.

ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Εισαγωγή

Είναι σκόπιμο να τονιστεί ότι λέγοντας εκθεσιακό τουρισμό, αναφερόμαστε στον τουρισμό εκείνο που αφορά εκθέσεις τομέων ή κλάδων της οικονομίας. Αυτές οι εμπορικές εκθέσεις μπορεί να είναι είτε γενικές, είτε κλαδικές. Πολλές κλαδικές εκθέσεις έχουν γενικότερο ενδιαφέρον ενώ άλλες κλαδικές πιο περιορισμένο, πιο ειδικό.

Δεν αναφερόμαστε σε εκθέσεις που ο εκθέτης είναι ένας και μοναδικός και τούτο γιατί τέτοιου είδους εκθέσεις συνήθως συνυπάρχουν με συνεδριακές εκδηλώσεις μέσα στο πλαίσιο των παράλληλων εκδηλώσεων. Με την έννοια αυτή αποτελούν εκδηλώσεις «δευτερεύουσας» ή «συμπληρωματικής» σημασίας για τους συνέδρους, δεδομένου ότι το κύριο βάρος της όλης δραστηριότητας αποτελεί αυτή καθ'αυτή η συνεδριακή εκδήλωση.

Οι εκθέσεις στις οποίες αναφερόμαστε, είναι γνωστές με τους αγγλικούς, σχεδόν συνώνυμους μεταξύ τους όρους, «trade trans», «trade shows» ή «expositions». Μέσα στα πλαίσια των εμπορικών εκθέσεων, φυσικά, είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν συνεδριακές εκδηλώσεις σαν εκδηλώσεις παράλληλες, συμπληρωματικές της κύριας δραστηριότητας που είναι η έκθεση.

Σκοπός όλων των εκθέσεων, εμπορικών και μη, είναι να προκαλέσουν ή να ενεργοποιήσουν το ενδιαφέρον των επισκεπτών τους, για τα συγκεκριμένα προϊόντα που εκθέτονται ή υπηρεσίες που παρουσιάζονται. Αυτός ο σκοπός ενώνει τις προσπάθειες οργανωτών και εκθετών, με στόχο όχι μόνο περισσότερους πελάτες - επισκέπτες αλλά και πιο ευχαριστημένους επισκέπτες, οι οποίοι αφού ενημερωθούν θα καταλήξουν σε παραγγελία συγκεκριμένου προϊόντος ή υπηρεσίας.

Διακρίσεις εκθέσεων

Οι εκθέσεις συνήθως παίρνουν την ονομασία τους από την κοινή ιδιότητα των εκθετών, σπανιότερα δε από το φορέα που τις οργανώνει.

Οι εκθέσεις, ανάλογα με τον τόπο προέλευσης των επισκεπτών που επιδιώκουν να τις επισκεφτούν, διακρίνονται σε *τοπικές, περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς*. Κάτω από το πρίσμα αυτής τους της διάκρισης, είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με μετακίνηση σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο. Είναι δηλαδή συνδεδεμένες με τον *επαγγελματικό τουρισμό, εσωτερικό ή εξωτερικό*.

Και ενώ αυτή η προσέγγιση αυτή στη διάκρισή τους αποτελεί καθοριστικής σημασίας κριτήριο για την εξέταση του εκθεσιακού τουρισμού, εν τούτοις η έκθεση χαρακτηρίζεται όχι μόνο από τους επισκέπτες της αλλά και από τους εκθέτες που την αποτελούν. Έτσι, η παράλληλη προέλευση των εκθέσεων από αυτήν που αναφέρθηκε με κριτήριο την προέλευση μόνο των επισκεπτών.

Η πρόκληση ή η ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος του επισκέπτη μέσω των εμπορικών εκθέσεων, τις καθιστούν φορείς εκσυγχρονιστικών εμπορικών τρόπων συνδιαλλαγής. Οι διεθνείς εμπορικές εκθέσεις συμβάλλουν στην ανάπτυξη των εμπορικών σχέσεων μεταξύ των χωρών, που μέσω των εκθετών τους συμμετέχουν. Οι εκθέτες προϊόντων ή υπηρεσιών που συμμετέχουν ατομικά είτε συλλογικά σε μια διεθνή έκθεση, προβάλλουν έμμεσα και τη χώρα τους. Είναι φυσικά αυτόνομο, πως εφόσον τούτο γίνεται συνειδητά, φέρνει καλύτερα αποτελέσματα. «Αυτή η γενικότερη εικόνα που σχηματίζει ο επισκέπτης της έκθεσης για μια χώρα, έχει άμεση επίδραση στο να καταστήσει επιθυμητό ή μη, εμπορικό και τουριστικό προορισμό».

Με το σκεπτικό αυτό, που εφαρμόζεται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα από τον Ο.Π.Ε. (Οργανισμός Προώθησης Εξαγωγών), μπορεί μια χώρα - και φυσικά και η δική μας - να δέχεται εκθεσιακό τουρισμό σε επίπεδο εκθέσεων διεθνούς ενδιαφέροντος και παράλληλα, μέσω εκθεσιακών εκδηλώσεων της αλλοδαπής, να προβάλλει το τουριστικό της προϊόν.

Έτσι, η πραγματοποίηση εκθέσεων διεθνούς χαρακτήρα σε μια χώρα, της προσδίδει άμεσα τουριστικό οικονομικό όφελος, ενώ η συμμετοχή εκθετών εθνικών προϊόντων στην αλλοδαπή της προσδίδει πιθανότητα μεσοπρόθεσμης ή μακροπρόθεσμης επένδυσης - επένδυσης που δεν αποτιμάται φυσικά μόνον στα επιχειρησιακά οφέλη των παραγωγών της.

Συμπληρώνοντας τα προηγούμενα θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τις εκθέσεις:

Ανάλογα με τον σκοπό στον οποίο αποβλέπουν, σε εμπορικές με στόχο την προβολή των προϊόντων και την αύξηση των πωλήσεων - εξαγωγών τους και σε εκθέσεις γοήτρου - κύρους με στόχο τον εντυπωσιασμό, ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού.

Ανάλογα με το περιεχόμενό τους σε γενικές, που περιλαμβάνουν εκθέματα γενικού ενδιαφέροντος και ειδικές, που αφορούν σε συγκεκριμένους τομείς της τέχνης, της επιστήμης ή της οικονομίας.

Ανάλογα με το χρόνο λειτουργίας τους σε διαρκείς (αυτές που λειτουργούν συνεχώς) σε περιοδικές (αυτές που επαναλαμβάνονται σε ετήσια βάση σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο) και σε έκτακτες.

Ανάλογα με την ευρύτητα του γεωγραφικού χώρου προέλευσης των συμμετεχόντων σε τοπικές στις οποίες συμμετέχουν εκθέτες του συγκεκριμένου τόπου (πόλη-νομός), σε εθνικές με συμμετοχή οργανισμών, επιχειρήσεων, ιδιωτών από όλη τη χώρα και σε διεθνείς με συμμετοχή φορέων, επιχειρήσεων, ιδιωτών από όλη τη χώρα.

Τέλος ανάλογα με το χώρο δηλαδή τις εγκαταστάσεις όπου λειτουργούν οι εκθέσεις τις διακρίνουμε: (1) σε αυτές που λειτουργούν σε ειδικές αίθουσες (οι αίθουσες αυτές συνήθως ανήκουν σε ιδιώτες που τις παραχωρούν σε εκθέτες μεμονωμένους ή σε ομάδες εκθετών (έναντι ενοικίου). Τα τελευταία χρόνια με την ίδρυση πνευματικών πολιτιστικών κέντρων από ιδιωτικούς φορείς ή από Δήμους και Κοινότητες είναι σημαντική η δωρεάν προσφορά των ειδικών αιθουσών τους σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα - εκθέτες. (2) Σε εκθέσεις που λειτουργούν σε ειδικούς υπαίθριους χώρους όπως πάρκα, πλατείες κ.λπ. Αυτές οι εκθέσεις είναι γενικές π.χ. έκθεση βιβλίου, φιλοτελισμού, γελοιογραφίες, γλυπτικής, ανθοκομικής κ.λπ. Έχουν ιδιαίτερη εξάρτηση από τις καιρικές συνθήκες γι' αυτό διεξάγονται συνήθως άνοιξη και φθινόπωρο. Τμήματα των χώρων αυτών μπορεί να είναι στεγασμένα. Οι υπαίθριοι χώροι παραχωρούνται από το Δημόσιο, την Τοπική Αυτοδιοίκηση ή σπανίως από ιδιώτες. (3) Σε εκθέσεις που πραγματοποιούνται σε ξενοδοχεία και σε αυτόνομα εκθεσιακά κέντρα.

Εκθέσεις σε ξενοδοχεία

Λίγα ξενοδοχεία στον κόσμο διαθέτουν αίθουσες για διεξαγωγή κλαδικών εκθέσεων ή γενικά εκθέσεων με συμμετοχή πολλών εκθετών. Αντίθετα, είναι συνηθισμένο το φαινόμενο, ξενοδοχεία - κυρίως πόλεων - να διαθέτουν μικρότερους χώρους για εκθέτες. Φυσικά προτιμούνται εκθέσεις που σχετίζονται με το θέμα παράλληλης συνεδριακής εκδήλωσης που πραγματοποιείται σε ξενοδοχείο. Στην περίπτωση αυτή η έκθεση σχετίζεται άμεσα με το θέμα της συνεδριακής εκδήλωσης.

Σε άλλες περιπτώσεις, τα ξενοδοχεία προτιμούν εκθέσεις με θέματα που ενδιαφέρουν τη συγκεκριμένη πελατεία τους ή αντίστροφα με θέματα που απευθύνονται σε κοινό (επισκέπτες), που θα μπορούσε να κάνει χρήση μέρους ή του συνόλου των προσφερόμενων ξενοδοχειακών υπηρεσιών τους.

Εκθέσεις σε αυτόνομα εκθεσιακά κέντρα

Οι μεγάλες οικονομικές ωφέλειες που προκύπτουν από τη διοργάνωση εμπορικών εκθεσιακών κέντρων. Επίσης και αντίθετα, η ύπαρξη των εκθεσιακών κέντρων οδήγησε στην αύξηση του αριθμού και της ποικιλίας των εκθέσεων.

Τα αυτόνομα εκθεσιακά κέντρα εμφανίζουν σειρά πλεονεκτημάτων.

Είναι από την κατασκευή τους προορισμένα για τέτοιες εκδηλώσεις. Η στατική των κτιρίων επιτρέπει την ταυτόχρονη παρουσία μεγάλου πλήθους διακινούμενων ατόμων και τοποθέτηση αντικειμένων - εκθεμάτων μεγάλου συχνά βάρους.

Οι εκθεσιακοί χώροι που ονομάζονται «σαλόνια» είναι ενιαίοι, με μεγάλες πόρτες για γρήγορη είσοδο και έξοδο. Ο φωτισμός των χώρων είναι άπλετος, δίδεται δε η έμφαση στην εκμετάλλευση του φυσικού φωτισμού.

Διαθέτουν αίθουσες αναψυχής για τους εκθέτες, γραφεία Τύπου, τεχνολογικό εξοπλισμό (τηλέφωνα, telefax, γραφομηχανές, μεταφραστικές μικροφωνικές-εγκαταστάσεις κ.λπ.).

Διαθέτουν, τα περισσότερα, χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών που έχουν αυτοκίνητο.

Διαθέτουν ειδικευμένο προσωπικό.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της μορφής είναι η Helixpro Ελληνικές Εκθέσεις ΑΕ, που αποτελεί τον εγκυρότερο και μεγαλύτερο

διοργανωτή εκθέσεων συνεδρίων και πολιτιστικών εκδηλώσεων στην Ελλάδα, έχοντας μακρόχρονη εμπειρία. Με έδρα τη Θεσσαλονίκη, το φυσικό λιμάνι της Βαλκανικής, διαδραματίζει σήμερα ένα σπουδαίο οικονομικό ρόλο στον επιχειρηματικό κόσμο της χώρας, αλλά και της ευρύτερης περιοχής της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και της Παρευξείνιας Ζώνης. Το διεθνές της κύρος μέσα από μια σειρά διοργανώσεων, προβάλλει δυναμικά τις ελληνικές και ξένες επιχειρήσεις. Σε ετήσια βάση, οργανώνει και συνδιοργανώνει περί τις 20 Διεθνείς Κλαδικές Εκθέσεις, συμπεριλαμβανομένης της Διεθνούς Εκθέσεως Θεσσαλονίκης η οποία αποτελεί το κορυφαίο γεγονός των εκδηλώσεών της.

Οι δύο τελευταίες οικονομικές χρήσεις της εταιρείας ήταν κερδοφόρες ενώ εκτιμάται ότι στην τρέχουσα χρήση θα υπάρξει εκ νέου αύξηση των κερδών.

Η άριστη οργάνωση και η υψηλού επιπέδου υπηρεσίες, τόσο ως προς τους συμμετέχοντες όσο και ως προς τους επισκέπτες, εξασφαλίζουν κάθε χρόνο υψηλό αριθμό συμμετεχόντων στις διοργανώσεις της Helexpo.

Ειδικότερα όσον αφορά τον τομέα της τουριστικής βιομηχανίας, η Helexpo, υπό την αιγίδα του ΕΟΤ, διοργανώνει όπως είναι γνωστό, τη διεθνή έκθεση τουρισμού Philoxenia.

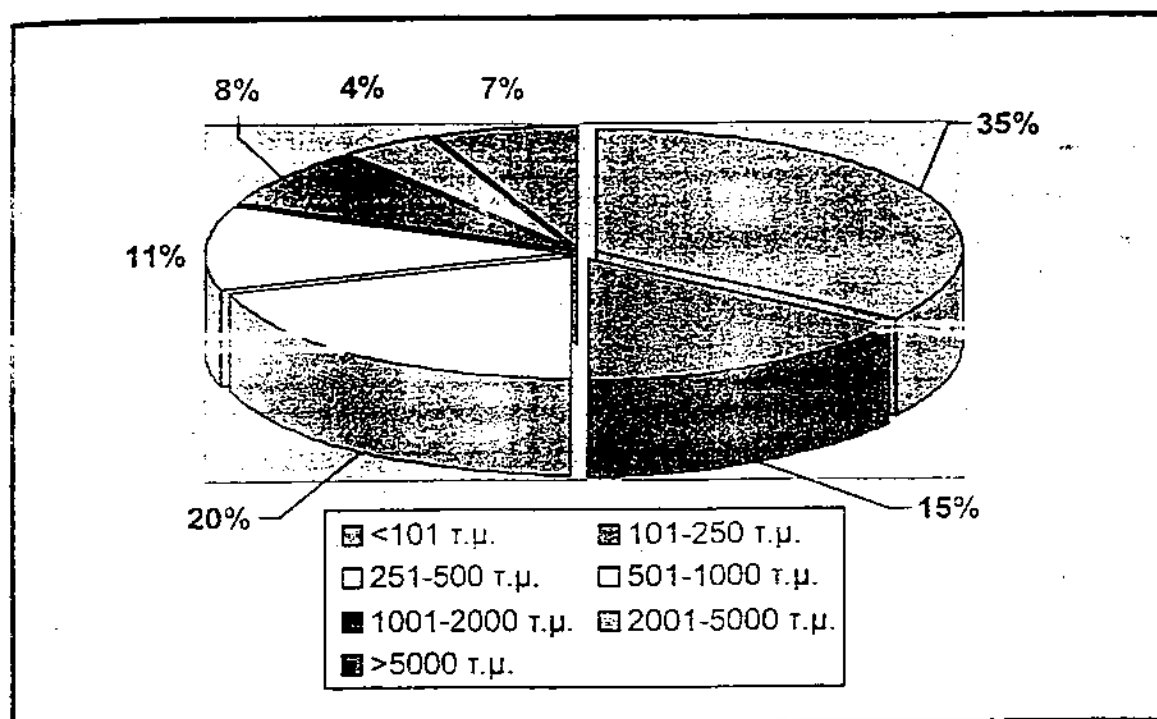
Η Philoxenia με την εμπειρία του διοργανωτή φορέα, τη σημαντική γεωγραφική της θέση, και το αναπτυγμένο δίκτυο των διεθνών επαφών της, αποτελεί αναμφισβήτητο σημείο παγκόσμιας τουριστικής αναφοράς, καθώς και forum επιχειρηματικών συναντήσεων και αποφάσεων διεθνούς εμβέλειας.

Στο επίκεντρο της 18^{ης} Διεθνούς Εκθέσεως Τουρισμού Philoxenia 2002, βρίσκεται η σχέση τουρισμού - αθλητισμού, η οποία θα τονισθεί μέσα από μια σειρά ημερίδων και εκδηλώσεων, καθιστώντας την ένα πλήρες επικοινωνιακό γεγονός. Η 18^η Philoxenia, αναμένεται να έχει ιδιαίτερη επιτυχία, όπως άλλωστε και η περσινή διοργάνωση.

Η περσινή 17^η Διεθνής Έκθεση Τουρισμού, αναπτύχθηκε σε 20.000 τ.μ. και δέχθηκε 12.500 επισκέπτες. Οι εκθέτες ήταν 665 εκ των οποίων οι 384 από όλη την Ελλάδα και οι 281 ξένοι. Οι άμεσες κρατικές συμμετοχές ήταν 11 και συγκεκριμένα η Αίγυπτος, η Βουλγαρία, η Γιουγκοσλαβία, η Ισπανία, η Ιταλία, η Κύπρος, η Πολωνία, η Ρουμανία, η Ταϊλάνδη, η Τουρκία και η Τυνησία. Επίσης συμμετείχε και η ΕΤΤΦΑ (Ενωση Ευρωπαϊκών

Τουριστικών Εκθέσεων), η οποία εκπροσωπεί 20 μέλη - οργανωτές τουριστικών εκθέσεων σε όλη την Ευρώπη.

ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Ο παραπάνω πίνακας παρουσιάζει την έκταση των εκθέσεων που συνοδεύουν συνήθως τις συνεδριακές εκδηλώσεις. Αξιοσημείωτο είναι ότι 50% των εκθέσεων καταλαμβάνει χώρο έως 250 τ.μ., γεγονός που ευνοεί την εύρεση συνεδριακών χώρων με δυνατότητα ταυτόχρονης φιλοξενίας εκθέσεων. Αναλυτικότερα:

- 35% των εκθέσεων είναι έκτασης λιγότερο των 100 τ.μ.
- 15% των εκθέσεων είναι μεταξύ 101 και 250 τ.μ.
- 20% των εκθέσεων είναι μεταξύ 251 και 500 τ.μ.
- 11% των εκθέσεων είναι μεταξύ 501 και 1000 τ.μ.
- 8% των εκθέσεων είναι μεταξύ 1001 και 2000 τ.μ.
- 4% των εκθέσεων είναι μεταξύ 2001 και 5000 τ.μ.
- 7% των εκθέσεων είναι άνω των 5000 τ.μ.

Οφέλη για τους προορισμούς του εκθεσιακού Τουρισμού

Αποτελεί πλέον κοινή αντίληψη ότι απ΄όλες τις επιμέρους δραστηριότητες του επικοινωνιακού Marketing, οι εκθέσεις αποτελούν την πιο αποτελεσματική. Αποτέλεσμα αυτής της αντίληψης είναι η δυναμική αύξηση του αριθμού αλλά και της ποιότητας των πραγματοποιούμενων εκθέσεων την τελευταία δεκαετία.

Η μέση όμως ετήσια αύξηση των μεγάλων εκθέσεων που πραγματοποιήθηκαν στις χώρες της Ε.Ο.Κ. για τα χρόνια 1980-1988, εμφανίζεται, για μεν τη χώρα μας η οποία έχει «τη μερίδα του λέοντος», της τάξης περίπου 18%, για δε τις υπόλοιπες της τάξης του 7% περίπου.

Παράλληλα έχει αυξηθεί με αντίστοιχους ρυθμούς ο αριθμός των μετακινούμενων εκθετών και επισκεπτών. Οι τελευταίοι αποτελούν μια νέα σταθερά αυξανόμενη αγορά του επαγγελματικού τουρισμού.

Ο εκθεσιακός τουρισμός αποφέρει οφέλη τόσο στο δευτερογενή τομέα της Οικονομίας της χώρας, με την προβολή νέων προϊόντων της βιομηχανίας και την προώθησή τους στο εμπόριο, αλλά και στον τριτογενή τομέα, στον οποίο εντάσσεται και η παροχή τουριστικών υπηρεσιών.

Οι συμμετέχοντες σε μία έκθεση (εκθέτες και επισκέπτες) αποτελούν νέα αγορά, νέο κοινωνικό χώρο από τον οποίο προέρχεται ζήτηση τουριστικών αγαθών. Με τον εκθεσιακό τουρισμό λοιπόν *διευρύνεται η τουριστική ζήτηση του τόπου ή της χώρας όπου λειτουργεί η έκθεση.*

Οι συμμετέχοντες είναι στην πλειονότητά τους άτομα υψηλού εισοδήματος και συνεπώς *υψηλής τουριστικής δαπάνης*. Από αυτήν την άποψη ο εκθεσιακός τουρισμός - ως επιλεκτικός τουρισμός - είναι ιδιαίτερα *συναλλαγματοφόρος* για μια χώρα (προκειμένου περί διεθνών εκθέσεων).

Η λειτουργία των κλαδικών κυρίως εκθέσεων σε διάφορες χρονικές περιόδους *αμβλύνει την εποχικότητα* της τουριστικής ζήτησης.

Η προετοιμασία και η λειτουργία μεγάλων εκθέσεων προϋποθέτει ικανό αριθμό απασχολούμενων ατόμων με θετικές συνέπειες στην εργασία και την απασχόληση. Συμβάλλει λοιπόν ο εκθεσιακός τουρισμός στον έλεγχο της ανεργίας.

Ο εκθεσιακός τουρισμός προβάλλει τον τόπο ή τη χώρα λειτουργίας της έκθεσης, προωθεί το ελληνικό τουριστικό όνομα, με συνέπεια την προσέλευση νέων τουριστών.

Συμπεράσματα

Τα βασικά αυτά χαρακτηριστικά, από τουριστική άποψη, του εκθεσιακού τουρισμού αποτελούν και τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα σε σχέση με άλλες μορφές τουρισμού. Αυτά, εμφανίζονται κοινά σχεδόν σε όλα τα είδη του επαγγελματικού τουρισμού.

Σ'ό,τι αφορά την εκθεσιακή δραστηριότητα, η έλλειψη αρκετών και ικανοποιητικών εκθεσιακών χώρων είναι, επίσης, φανερή και για τον λόγο αυτό οι εκθέσεις που πραγματοποιούνται στην Αττική, όπου και διοργανώνονται 50-60 μεγάλες εκθέσεις ετησίως, δεν μπόρεσαν ποτέ να ανταποκριθούν στη ζήτηση συμμετοχής. Σύμφωνα με στοιχεία του Συνδέσμου Ελλήνων Οργανωτών Εκθέσεων και Συνεδρίων, μεγάλο πρόβλημα αποτελεί το υψηλό κόστος της οργάνωσης των εκθέσεων, κάτι που προκύπτει από την ακαταλληλότητα των χρησιμοποιούμενων χώρων οι οποίοι συχνά στερούνται στοιχειωδών εγκαταστάσεων. Τέλος, ο συνολικός αριθμός των επισκεπτών των εκθέσεων που πραγματοποιούνται στην Αττική φτάνει στα 2.500.000 άτομα, εκ των οποίων το 40% (1.000.000 άτομα) προέρχονται από περιοχές εκτός Αττικής, ενώ κάποιοι απ'αυτούς προέρχονται από το εξωτερικό.

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Γενικά - Σύμμαχοι ή ανταγωνιστές;

Για να είναι δυνατή η επεξεργασία της σωστής τουριστικής πολιτικής, δηλαδή αυτής που αποφέρει το μέγιστο των ωφελειών, χρηματικών και μη, σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο είναι αναγκαίο **πρώτο** να έχει επαρκώς διευκρινιστεί ο ρόλος τον οποίο ο τουρισμός καλείται να διαδραματίσει στα πλαίσια του κοινωνικο-οικονομικού συστήματος του χώρου αναφοράς και **δεύτερο** να είναι γνωστές οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των στοιχείων που συνιστούν το «τουριστικό προϊόν» με τις υπόλοιπες συνιστώσες του ευρύτερου συστήματος (π.χ. άλλες οικονομικές δραστηριότητες, ανθρώπινο δυναμικό, περιβάλλον, πολιτισμός, υποδομές κ.λπ.). Ειδικότερα μάλιστα όταν αναφερόμαστε στις νησιωτικές περιφέρειες, των οποίων τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά έχουν βαρύνουσα σημασία και τις διαφοροποιούν από τις ηπειρωτικές, θα πρέπει να τα λάβουμε υπόψη έτσι ώστε να αποφύγουμε αποτυχίες και μελλοντικά αδιέξοδα.

Η συμβολή της τουριστικής βιομηχανίας στη διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος είναι καθοριστική και για την ίδια την τουριστική βιομηχανία, αφού το περιβάλλον είναι το θεμελιώδες συστατικό του τουριστικού προϊόντος.

Η ανάπτυξη του τουρισμού, όπως συμβαίνει και για κάθε άλλη οικονομική δραστηριότητα, δεν αποτελεί αυτοσκοπό. Στόχος είναι η ανάπτυξη του να συμβάλλει στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής αναφοράς βελτιώνοντας τόσο τα εισοδήματα και τις συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων (βραχυπρόθεσμοι στόχοι), όσο και τις γενικότερες προοπτικές ανάπτυξης του χώρου μέσα από μια διαδικασία συσσώρευσης κεφαλαίου, γνώσεων, δεξιοτήτων και προετοιμασίας εναλλακτικών λύσεων για το μέλλον (μακροχρόνιοι στόχοι). Επομένως το ενδιαφέρον μας δεν πρέπει να επικεντρώνεται αποκλειστικά σε μεγέθη όπως οι αφίξεις και οι διανυκτερεύσεις των τουριστών και να επιχειρείται με κάθε θυσία η μεγιστοποίησή τους, αλλά θα πρέπει να εξετάζονται οι ποσοτικές και ποιοτικές επιπτώσεις, θετικές και αρνητικές, που προκαλεί η αύξηση του τουριστικού ρεύματος και η στάθμιση

του τελικού αποτελέσματος όχι μόνο για τη τρέχουσα χρονική περίοδο αλλά και για το απώτερο μέλλον.

Μια κατηγορία επιπτώσεων, συνήθως οι αρνητικές, αγνοούνται μέχρι σήμερα με αποτέλεσμα τα συνολικά οικονομικά οφέλη να είναι υπερεκτιμημένα. Αυτό είναι συνέπεια της αδυναμίας των μηχανισμών της αγοράς να λάβουν υπόψη τους τις επιδράσεις των παραγόντων της οικονομίας που βρίσκονται εκτός (εξωτερικότητες). **Οι εξωτερικότητες αυτές έχουν σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία αρνητικών εξωτερικών οικονομικών και κοινωνικού κόστους, που, με τη μορφή εξωτερικού προς τη τουριστική επιχείρηση κόστους, συντελούν στη μείωση της πραγματικής (καθαρής) ευημερίας της κοινωνίας στην περιοχή της οποίας αναπτύσσεται ο τουρισμός.** Αντίθετα οι επιχειρήσεις που εξωτερικοποιούν μέρος του κόστους παραγωγής τους, αποκομίζουν οφέλη εφόσον η τιμή του τελικού προϊόντος που διαθέτουν στην αγορά παραμένει χαμηλή. Παράλληλα οι καταναλωτές των προϊόντων αυτών έλκονται από τη χαμηλή τους τιμή που τα κάνει ανταγωνιστικά και έχουν τη τάση για αυξημένη κατανάλωση.

Ιδιαίτερη σημασία στην περίπτωση που εξετάζεται εδώ έχουν οι εξωτερικότητες εκείνες που επηρεάζουν το περιβάλλον, χωρίς να θέλουμε να υποτιμήσουμε αυτές που επηρεάζουν το οικονομικο-κοινωνικό σύστημα της περιοχής υποδομής.

Το φυσικό περιβάλλον και η πολιτιστική κληρονομιά ενός τόπου αποτελούν τα βασικότερα χαρακτηριστικά της ταυτότητάς του. Η αξιοποίηση τους λοιπόν με το κατάλληλο τρόπο είναι δυνατόν να δώσει νέα, μοναδικά προϊόντα διαφοροποιώντας το παραγόμενο τουριστικό προϊόν και προσελκύοντας νέα πελατεία, καλύτερα κατανεμημένη στο χώρο και το χρόνο, ενώ παράλληλα θα συντελέσουν στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής του πληθυσμού. Ταυτόχρονα η αξιοποίηση αυτή μπορεί να βοηθήσει στον εμπλουτισμό και τη ποιοτική αναβάθμιση του υπάρχοντος τουριστικού προϊόντος ή ακόμη να βοηθήσει να αποκτήσουν συγκεκριμένα τουριστικά προϊόντα που φαινομενικά έχουν την ίδια μορφή παντού (συνεδριακός, αθλητικός, εκπαιδευτικός, κινήτρων κ.λπ.) ξεχωριστή ταυτότητα και

διαφορετική ελκυστικότητα προς τη διεθνή και ελληνική πελατεία που πάντα ψάχνει για κάτι καινούριο και πρωτότυπο.

Αλλωστε στόχος δεν είναι να φτιαχτούν προϊόντα που δεν θα συσχετίζονται μεταξύ τους, αλλά ένα βασικό κοινό υπόβαθρο το οποίο θα αποτελεί τη βάση λειτουργίας του τουρισμού αλλά και μιας αναβαθμισμένης καθημερινής ζωής των κατοίκων, ενώ ταυτόχρονα θα δημιουργήσει τη βάση για εξειδικευμένα προϊόντα που θα ανταποκρίνονται σε μια συγκεκριμένη ζήτηση και θα μπορούν να μεταβάλλονται ανάλογα.

Πράγματι η θεώρηση, με βάση τα συμβατικά οικονομικά, του οικονομικού συστήματος ως κλειστού γραμμικού συστήματος που λαμβάνει υπόψη του μόνο ότι έχει τιμή και ανταλλάσσεται μέσα από την αγορά (Turner K - Pearce D - Bateman I. 1994), δεν επιτρέπει να ληφθούν υπόψη οι επιπτώσεις αυτές. Σε αυτό συμβάλλει ιδιαίτερα το γεγονός ότι τα περιβαλλοντικά αγαθά είναι δημόσια, μη διαιρετά και μη αποκλειστικής χρήσης αγαθά με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η τιμολόγησή τους με τρόπο ανάλογο με αυτό των ιδιωτικών αγαθών.

Όμως γίνεται όλο και περισσότερο σαφές ότι αυτή η διχοτόμηση μεταξύ οικονομίας και περιβάλλοντος και ειδικότερα μεταξύ οικονομικού συστήματος και εξωτερικότητων, είναι επίπλαστη και ζημιογόνα. Και αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές όταν δεν αναφερόμαστε σε μικρο-επίπεδο, δηλαδή στο επίπεδο της επιχείρησης, αλλά στο μακρο-επίπεδο δηλαδή στο ευρύτερο οικονομικό σύνολο. Πράγματι στη περίπτωση αυτή οι εξωτερικότητες που προκύπτουν από τη λειτουργία μιας οικονομικής μονάδας αποτελούν εσωτερικότητες για το κοινωνικο-οικονομικό σύνολο με άμεσα και έμμεσα κόστη που ακόμη και αν δεν μπορούν να αποτιμηθούν με ακρίβεια είναι ευδιάκριτα.

Ιδιαίτερα όταν μιλάμε για το τουρισμό του οποίου η ποιότητα αλλά και αυτή καθ'αυτή η παραγωγή εξαρτάται από το περιβάλλον (φυσικό, πολιτιστικό και δομημένο) και τη ποιότητα του - δεδομένου ότι συμπίπτουν ο τόπος παραγωγής και κατανάλωσης του προϊόντος - τα παραπάνω είναι προφανή.

Το περιβάλλον έχει τρεις λειτουργίες:

- παρέχει πρώτες ύλες (ανανεώσιμες και μη)

- αφομοιώνει απόβλητα
- ως οικοσύστημα, παρέχει στους ανθρώπους υπηρεσίες όπως είναι αισθητική ευχαρίστηση, αναψυχή, που συντελούν στη διατήρηση της ζωής.

Ο άνθρωπος στα πλαίσια της δράσης του, και ειδικά με τη τουριστική ανάπτυξη, μεταβάλλει το περιβάλλον κάνοντας χρήση των λειτουργιών αυτών. Η ένταση με την οποία παρεμβαίνει έχει σαν αποτέλεσμα η μεταβολή στο περιβάλλον να επηρεάζει σε διαφορετικό βαθμό τη δυνατότητα του να αναπαράγεται και να εκπληρεί τις παραπάνω λειτουργίες. Η έντονη χρήση των πόρων (π.χ. νερού, εδάφους) και η ρύπανση με απόβλητα κάθε είδους μπορεί να προκαλέσει είτε προσωρινή υποβάθμιση του περιβάλλοντος είτε οριστική καταστροφή του ανάλογα με την έκταση και τη διάρκεια που θα έχει η αναστολή των λειτουργιών του. Και βέβαια η κατάσταση αυτή δεν έχει μόνο περιβαλλοντικό κόστος (διατάραξη οικολογικής ισορροπίας) αλλά και άμεσα οικονομικό.

Ως **φυσικό περιβαλλοντικό πόρο** στο χώρο του τουρισμού εννοούμε το σύνολο των γνωρισμάτων του φυσικού υποδοχέα που διαμορφώνουν την εικόνα μιας περιοχής και υποστηρίζουν τις λειτουργίες των ανθρωπίνων κοινωνιών.

Ο ευρύς αυτός ορισμός περικλείει επομένως και τις απόλυτες αξίες του φυσικού περιβάλλοντος αλλά και τις σχετικές αξίες που προκύπτουν από τη χρήση των συνιστωσών του φυσικού περιβάλλοντος από την ανθρώπινη κοινωνία.

Θεωρούμε ότι η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού βασίζεται αποκλειστικά στη κάλυψη του δυναμικού έλξης «κρυφών» περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων καθώς και στη διατήρηση ή αύξηση της ποιότητάς τους.

Παρ'όλα αυτά δεν είναι λίγες οι φορές που ο τουρισμός αναθεματίζεται για την καταστροφή που επιφέρει στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Είναι γνωστό ότι από τις σημαντικότερες επιπτώσεις του τουρισμού είναι οι περιβαλλοντικές και οι κοινωνικές και πολλές φορές στη διεθνή βιβλιογραφία αναπτύσσονται πρώτα οι αρνητικές επιπτώσεις και μετά οι θετικές, οι οποίες συνήθως ξεχνιούνται κιόλας και δεν αναφέρονται καθόλου.

Οι αρνητικές επιπτώσεις συμφωνούμε ότι θα έπρεπε όχι μόνο να αναφέρονται, αλλά και να αναλύονται ως παράδειγμα κακής ανάπτυξης προς αποφυγή, και όχι ως αφορμή για το συμπέρασμα ότι ο τουρισμός είναι καταστρεπτικός.

Αν η επίδραση του τουρισμού, όπως και κάθε άλλης δραστηριότητας του ανθρώπου, στο μετασχηματισμό του περιβάλλοντος είναι αναπόφευκτη, το ερώτημα τίθεται κατά πόσο είναι εφικτό η επίδραση αυτή να είναι περιορισμένη έτσι ώστε να ελαχιστοποιούνται οι αρνητικές συνέπειες και τα κόστη για το σύνολο. Οι συνέπειες αυτές δεν αφορούν μόνο το παρόν, αλλά κυρίως το μέλλον και τη δυνατότητα του συγκεκριμένου χώρου να υποστηρίξει και στο μέλλον τη τουριστική δραστηριότητα αποκομίζοντας στους κατοίκους του οφέλη αντίστοιχα με τα σημερινά.

Κατά συνέπεια, το περιβάλλον δεν μπορεί να παρέχει πλέον τις φυσικές του «υπηρεσίες» στους τουρίστες, που το εγκαταλείπουν για άλλες περιοχές που μπορούν να τις προσφέρουν, παραχωρώντας τη θέση τους σε τουρίστες - καταναλωτές που είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν λιγότερο για να «καταναλώσουν» τουριστικό προϊόν χαμηλότερης ποιότητας.

Όμως πριν κανείς κρίνει τον τουρισμό θα έπρεπε να κρίνει συγκεκριμένα αυτούς που τον εφαρμόζουν άναρχα και - γιατί όχι - ακόμα και τους ίδιους τους εαυτούς μας. Διότι η περιβαλλοντική συνείδηση αρχίζει από το σπίτι του καθενός, και επεκτείνεται στο περιβάλλον που ζει και εργάζεται. Οι άνθρωποι που έχουν μάθει να ζουν σε καθαρό και προσεγμένο περιβάλλον δεν μπορούν ούτε να εργασθούν, ούτε να κάνουν διακοπές σε ένα βρώμικο περιβάλλον. Οι άνθρωποι που έχουν περιβαλλοντική συνείδηση δεν θα έστηναν τα ξενοδοχεία τους και τις δουλειές τους με τέτοιο τρόπο, ώστε να καταστρέψουν το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζουν και για το οποίο αγωνίζονται.

Περιβάλλον και Οικονομία

Παρολαυτά, όμως, η δόμηση για τουριστικούς λόγους μιας περιοχής, η κατασκευή τουριστικών υποδομών και γενικά η χρήση του χώρου (εδάφους) θα πρέπει να θεωρείται μάλλον μη ανατρέψιμη ενέργεια. Πράγματι είναι μάλλον αδύνατο - και σίγουρα εξαιρετικά δαπανηρό για να πραγματοποιηθεί - να επαναφέρουμε στη φυσική της κατάσταση μια ζώνη που έχει δομηθεί, ενώ

είναι ευκολότερο να δημιουργήσουμε νέες εγκαταστάσεις. Επίσης η καταστροφή ενός πολιτιστικού πόρου από την υπερβολική χρήση είναι επίσης μη ανατρέψιμη, ενώ η υποκατάσταση του από άλλον είναι δυνατή εφόσον δεν τον διακρίνει η μοναδικότητα.

Η χρησιμοποίηση των περιβαλλοντικών πόρων ως δωρεάν εισροών στη διαδικασία παραγωγής του τουριστικού προϊόντος σημαίνει:

- α) ότι σημειώνεται ανεξέλεγκτη χρήση και σπατάλη των πόρων αυτών,
- β) ότι η προστιθέμενη αξία που παραμένει στον τόπο υποδοχής των τουριστών διατηρείται σε χαμηλό επίπεδο.

Αν λάβουμε υπόψη μας ότι ταυτόχρονα εξωτερικεύεται ένα μέρος του κόστους παραγωγής με τη μορφή κοινωνικού κόστους έχουμε ως αποτέλεσμα τη μείωση των τελικών ωφελειών που προκύπτουν για το τόπο, που δεν μπορεί να συσσωρεύσει το αναγκαίο κεφάλαιο και γενικά να αποκτήσει τις ιδιότητες εκείνες (π.χ. νέες τεχνολογίες, οργάνωση) που είναι απαραίτητες για την ανάπτυξή του.

Σήμερα γίνεται όλο και ευρύτερα αποδεκτό ότι οι περιβαλλοντικοί και οι πολιτιστικοί πόροι μιας περιοχής μπορούν να διαδραματίσουν κινητήριο ρόλο στην ανάπτυξη της μέσα από το κατάλληλο τουριστικό αναπτυξιακό σχεδιασμό. Για να είναι υλοποιήσιμη μια τέτοια θεώρηση πρέπει να πληρούνται ορισμένες αναγκαίες συνθήκες:

- υιοθέτηση στρατηγικής ενδογενούς ανάπτυξης που θα στηρίζεται στην προώθηση ευέλικτων και καινοτόμων πρακτικών,
- επιλογή ενός εναλλακτικού μοντέλου οικολογικά συντηρούμενης οικονομικής ανάπτυξης με βάση τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού αντί της προσπάθειας για μαζική εκβιομηχάνιση όπου η κατανάλωση των πόρων θα αντικατασταθεί από την αξιοποίησή τους για τη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης της περιοχής,
- τη παρέμβαση των περιφερειακών και των τοπικών αρχών στη περιβαλλοντική προστασία (Carpélin R. 1993).

Μέσα σε μια τέτοια λογική η προστασία και η ανάδειξη των πολιτιστικών και φυσικών πόρων όχι μόνο δεν αποτελεί περιορισμό, αλλά αντίθετα συμβάλλει αποφασιστικά στη περιφερειακή ανάπτυξη. Όχι μόνο γιατί προωθεί μια οικονομική δραστηριότητα που φαίνεται ότι παράγει υπ-

market προϊόντα με σημαντική προστιθέμενη αξία, αλλά γιατί φαίνεται να προσαρμόζεται στις σύγχρονες απαιτήσεις για πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον υψηλής ποιότητας έτσι ώστε να είναι δυνατή η προσέλκυση δυναμικών δραστηριοτήτων και ανθρώπινου δυναμικού υψηλού επιπέδου.

Η Ελλάδα ως χώρα υποδοχής και οι επιμέρους τουριστικές της περιφέρειες ελάχιστα μπορούν να επηρεάσουν τη διαμόρφωση της ζήτησης και των χαρακτηριστικών τους που καθορίζονται από τα παγκόσμια καταναλωτικά πρότυπα και την ολιγοπωλιακή οργάνωση της αγοράς. Η λογική της τελευταίας κυριαρχείται από τη προσπάθεια μείωσης του κόστους παραγωγής που συνεπάγεται μετακύληση ενός μέρους του στη περιοχή υποδοχής.

Είναι, όμως, ελπιδοφόρο ότι όλο και περισσότερες τουριστικές επιχειρήσεις και ιδίως ξενοδοχειακές, αντιλαμβάνονται την αναγκαιότητα της εφαρμογής περιβαλλοντικής διαχείρισης, δηλαδή κανόνων και ενεργειών που προστατεύουν το περιβάλλον και παράλληλα επιτρέπουν την τουριστική ανάπτυξη. Αυτή η συνύπαρξη του τουρισμού και του καθαρού περιβάλλοντος έχει αποδειχθεί ότι μπορεί να συμβεί και να αναπτυχθεί.

Μάλιστα, είναι αναγκαία για τη μακροχρόνια ύπαρξη του τουρισμού. Αυτό φυσικά είναι το αποτέλεσμα όχι μόνο των απαιτήσεων των ευαισθητοποιημένων τουριστών, αλλά και της συνειδητοποίησης των μακροπρόθεσμων κερδών που φέρνει η οικολογική προσέγγιση.

Και οι δύο αυτοί λόγοι είναι πραγματικά πολύ σπουδαίοι και βασικά κίνητρα για την ανάπτυξη της οικολογικής συνείδησης από τις τουριστικές επιχειρήσεις.

Τα κέρδη που φέρνει η οικολογία, δεν είναι μόνο περιβαλλοντικά, η οικολογία δεν συνεπάγεται απλώς καλύτερο περιβάλλον άρα και περισσότερο τουρισμό? τα κέρδη είναι και οικονομικά αφού με την εφαρμογή περιβαλλοντικής πολιτικής γίνεται και ανακύκλωση αλλά και μείωση της κατανάλωσης των πηγών ενέργειας.

Στον ξενοδοχειακό και τουριστικό κλάδο οι ενέργειες που μπορούν να γίνουν είναι πολλές και θα πρέπει να υπάρχει προκαθορισμένη συνολική πολιτική χωρίς αποσπασματικές κινήσεις. Τις περισσότερες όμως φορές νομίζουμε ότι έχουμε περιβαλλοντική πολιτική στην επιχείρησή μας, αλλά αυτή η πολιτική είναι σε ερασιτεχνικό επίπεδο με φυσικό επακόλουθο την

χαμηλή της αποτελεσματικότητα. Σε αυτή την περίπτωση η αρνητική κριτική εναντίον της περιβαλλοντικής πολιτικής και των αποτελεσμάτων της, μάλλον δεν είναι το σωστότερο που έχουμε να κάνουμε.

Η συμβολή της τουριστικής βιομηχανίας στη διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος είναι καθοριστική και για την ίδια την τουριστική βιομηχανία, αφού το περιβάλλον είναι το θεμελιώδες συστατικό του τουριστικού προϊόντος. Επίσης είναι καθοριστική και για την οικολογία, αφού ο τουρισμός - ιδίως για τα ελληνικά δεδομένα - είναι σε αρκετές περιπτώσεις ένας επιβαρυντικός παράγοντας.

Συμπεράσματα

Η ενίσχυση ειδικών μορφών τουρισμού θα πρέπει - ειδικά όταν αναφερόμαστε σε νησιωτικές περιοχές που στη μεγάλη τους πλειοψηφία αντιμετωπίζουν αναπτυξιακά προβλήματα - να εξετάζεται σε σχέση με τρεις παραμέτρους:

- *την οικονομική*: ως η δημιουργία νέων προϊόντων/υπηρεσιών που περιέχουν όλα εκείνα τα στοιχεία που τα χαρακτηρίζουν καινοτόμα, που απευθύνονται σε δυναμικά τμήματα της αγοράς και που έχουν δυνατότητα αύξησης της προστιθέμενης αξίας που παραμένει τοπικά,
- *τη περιβαλλοντική*: ως η ανάπτυξη των δραστηριοτήτων εκείνων που δεν θα ξεπερνούν τη κλίμακα που μπορούν να «αντέξουν» τα ευαίσθητα νησιωτικά οικοσυστήματα, δημιουργώντας κινδύνους για τη μελλοντική τους επιβίωση και ανάπτυξη (αειφορία),
- *την αναπτυξιακή*: ως το μέσο που θα δρομολογεί τις απαραίτητες διαδικασίες για τη κινητοποίηση των τοπικών πόρων (ανθρώπινων, φυσικών, πολιτιστικών, οικονομικών) με στόχο την δημιουργία των προϋποθέσεων για συνεχιζόμενη αναπτυξιακή διαδικασία (ενδογενής ανάπτυξη).

Παρά όλα αυτά η εφαρμογή του τουρισμού με βάση την περιβαλλοντική διαχείριση είναι η μόνη λύση για τη μακροπρόθεσμα σωστή ανάπτυξή του σε μια επιχείρηση, μία περιοχή, ένα κράτος. Διότι χωρίς περιβάλλον δεν υπάρχει τουρισμός, αλλά και με έναν άναρχα και απρογραμματίστα οργανωμένο τουρισμό καταστρέφεται το περιβάλλον.

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Γενικά - Ορισμός

Ο Αγροτουρισμός αναφέρεται στις δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχής και τουρισμού, οι οποίες αναπτύσσονται στον Αγροτικό χώρο και κατά επέκταση στα Ελληνικά βουνά και εντάσσονται στα πλαίσια του αγροτικού περιβάλλοντος και της Αγροτικής ζωής.

Αναφέρεται, επίσης, σε μορφές ή κατηγορίες τουριστικών δραστηριοτήτων που εντάσσονται οργανικά και αρμονικά (φυσικά, οικονομικά, κοινωνικά) στον αγροτικό χώρο και περιλαμβάνει τουριστικές δραστηριότητες, οι οποίες είναι συμπληρωματικές, ή δεν έρχονται σε σύγκρουση με άλλες οικονομικές και κοινωνικές που χαρακτηρίζουν τον Αγροτικό χώρο.

Ιδιαίτερο ρόλο στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού μπορούν να παίξουν οι παραδοσιακοί οικισμοί της χώρας. Εδώ παρατηρείται, ότι ο παραδοσιακός πλούτος και χώρος δεν πρέπει να αντιμετωπισθεί απλά σαν φολκλορικό σκηνικό ή σαν μουσειακό έκθεμα τουριστικής έλξης.

Η τουριστική δραστηριότητα θα πρέπει να εξετάζεται, να εντάσσεται και να αναπτύσσεται (με προγραμματισμένο και ελεγχόμενο τρόπο) σε μια δυνατότητα, μαζί με άλλες για την προστασία, ανανέωση και ανάπτυξη αυτού του χώρου.

Σπουδές στον Αγροτουρισμό

Ο Αγροτουρισμός αναπτύσσει την τοπική κοινωνία, προσφέροντας και ευμάρεια, επιτρέπει τη συνέχεια της παραγωγής προϊόντων, που έχουν εκλείψει, προϊόντων κατά κύριο λόγο παραδοσιακών (γλυκά του κουταλιού, μαρμελάδες, υφαντά, κεντήματα, καλλιέργεια αρωματικών φυτών, ζυμαρικά). Επίσης διατηρεί τέχνες που διαφορετικά θα είχαν πεθάνει και συντηρεί τη μνήμη των ανθρώπων με την αναβίωση εθίμων και τη βίωση παραδοσιακών εκδηλώσεων, είναι κανάλι επικοινωνίας περιοχών από τα μεγάλα πληθυσμιακά κέντρα, αλλά δίνει και προοπτικές ζωής στους νέους των περιοχών, όπου εφαρμόζεται.

Χρησιμότητα Αγροτουρισμού

Ο Αγροτουρισμός, αποτελεί μια πολύ σημαντική μορφή μέσα στα πλαίσια συγκεκριμένων αλλαγών που συμβαίνουν σήμερα στο χώρο αυτό.

Τέτοιες αλλαγές είναι:

- Προϊούσα φθορά και καταστροφή του προστατευτικού περιβάλλοντος, δηλαδή εκείνου που γίνεται ορατά αντιληπτό. Φθορά μνημείων και κτισμάτων είτε «φυσικά» με την πάροδο του χρόνου, είτε από αλλαγή χρήσης.
- Αποσύνδεση ή αλλαγή του παραγωγικού ή λειτουργικού περιβάλλοντος, δηλαδή εκείνου του φυσικού πλαισίου και των δικτύων που στηρίζουν και εξυπηρετούν το πρώτο. Για παράδειγμα μερική ή πλήρη εγκατάλειψη παραδοσιακών δραστηριοτήτων, είτε γεωργικού (π.χ. παραδοσιακές καλλιέργειες) είτε εξωγεωργικού χαρακτήρα (π.χ. οικοτεχνία ή η περιστασιακή εισαγωγή νέων).
- Αλλαγή του κοινωνικού ή του περιβάλλοντος συμπεριφοράς, σαν αποτέλεσμα της πληθυσμιακής μείωσης της αλλαγής στη σύνθεση του πληθυσμού ή τέλος λόγω ταύτισης με νέα, ξένα προς την παράδοση, πρότυπα και αξίες συμπεριφοράς. Ιδιαίτερα αξιοσημείωτο είναι το γεγονός της προοδευτικής εξαφάνισης των συνεχιστών της παράδοσης (τεχνίτες) ή της αποξένωσης από παραδοσιακές τεχνικές σχήματα συμπεριφοράς.

Παραγωγή κύρια υποδομή (υλικότεχνική) για δραστηριότητες αγροτουρισμού

α. Υποδομή μόνιμων τουριστικών καταλυμάτων. Τουριστικά καταλύματα (ενοικιαζόμενα δωμάτια) σε σπίτια (αγροτικές κατοικίες) στον οικιστικό ιστό: Δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων κατά προτεραιότητα στους παραδοσιακούς οικισμούς με απλή επισκευή και ανακαίνιση, ριζική αναστήλωση παλιού σπιτιού ή και υπάρχουσας οικοδομής.

β. Υποδομή συμπληρωματικού τουριστικού εξοπλισμού.

- Μουσεία ή τόποι υπαίθρου - αγροτικής ζωής (country life museum):

Πρόγραμμα διατήρησης και δημιουργίας, σε αντιπροσωπευτικές περιοχές του αγροτικού χώρου ειδικών εγκαταστάσεων - κτιριακών συγκροτημάτων που περιλαμβάνουν:

1. *Τυπικά αγροτικά κτίσματα*: Συγκροτήματα κατοικίες ή κτίσματα άλλων λειτουργιών και χρήσεων π.χ. συγκρότημα περισσότερων όπως στην Ανδρο και στην Τήνο, νερόμυλοι, ανεμόμυλοι, γεφύρια, λιοτρίβια, ταρσανάδες κ.λπ.
 2. *Συλλογές γεωργικών ή άλλων παραδοσιακών αγροτικών εργαλείων*.
 3. *Λαογραφικές συλλογές για τα αγροτικά έθιμα κ.λπ.*
- Συγκοινωνιακή υποδομή και εξοπλισμός στο υφιστάμενο ή επεκτεινόμενο δίκτυο εθνικών πάρκων, ζωνών αναψυχής, χιονοδρομικών κέντρων κ.λπ.

Τουριστική οδοποιία, δρόμοι προσπέλασης, χώροι στάθμευσης, πεζόδρομοι, ειδικός μηχανολογικός εξοπλισμός χιονοδρομικών εγκαταστάσεων με αναβατήρες ή εναέρια καθίσματα (τελεσιέζ) κ.λπ.

Μορφές αγροτουρισμού

Οι συνήθεις μορφές αγροτουρισμού που συναντώνται είναι δύο:

- Ενοικίαση καταλυμάτων, είτε ενοικιαζομένων δωματίων που βρίσκονται σε εκτός σχεδίου περιοχές, είτε μικρών μονάδων (ξενώνες - πανσιόν) σε εντός σχεδίου περιοχές, με προσφορά υποχρεωτικά πρωινού (bed and breakfast B & B).
- Παραμονή των τουριστών σε αγροκτήματα σε εκτός σχεδίου περιοχές, που συνήθως αποτελούν πρώτη κατοικία του αγρότη και συμμετοχή τους στη ζωή των αγροτών και τις εν γένει αγροτικές δραστηριότητες. Η διατροφή των επισκεπτών γίνεται συνήθως στην αγροικία είτε μαζί με την αγροτική οικογένεια, είτε χωριστά σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους.

Στη χώρα μας είναι ανεπτυγμένη κυρίως η πρώτη μορφή σε ενοικιαζόμενα δωμάτια ή διαμερίσματα ενός και δύο δωματίων τα οποία έχουν χρηματοδοτηθεί από τα προγράμματα αγροτουρισμού του Υπ.Γεωργίας στα πλαίσια των ΜΟΠ (Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων) και του καν.2328/91.

Η Χαλκιδική μέχρι το 1992 δεν συμπεριλαμβανόταν στα αγροτουριστικά προγράμματα του Υπ.Γεωργίας γιατί θεωρείτο τουριστικά κορεσμένη. Είναι λάθος η αντιμετώπιση στο σύνολό της κατά τρόπο ενιαίο και η ταύτιση των παράκτιων κορεσμένων περιοχών με την ορεινή ενδοχώρα που είναι ελάχιστα ανεπτυγμένη τουριστικά, εμφανίζει φαινόμενα

πληθυσμιακής μείωσης, ανεργίας, περιορισμένης δυνατότητας απασχόλησης και κινδύνους εσωτερικής μετανάστευσης του ανέργου πληθυσμού της.

Η δεύτερη μορφή αγροτουρισμού είναι δύσκολο να υλοποιηθεί στις περισσότερες περιοχές της χώρας. Είναι μια μορφή αγροτουρισμού που αναπτύχθηκε στη Δυτ.Ευρώπη, σε περιοχές με μεγάλο μέσο κλήρο, μεγάλες εκμεταλλεύσεις μικτής μορφής (γεωργοκτηνοτροφικές, γεωργοδασικές, κ.ο.κ.), στις οποίες συχνά η κύρια κατοικία του κατόχου της εκμετάλλευσης είναι μεγάλη αγροικία, που βρίσκεται εντός της εκμετάλλευσης, εκτός σχεδίου, συνήθως κοντά σε παρακείμενους αγροτικούς ή ημιαστικούς οικισμούς. Στις δικές μας συνθήκες η περίπτωση αυτή είναι οριακή (ορισμένα παλιά τσιφλίκια κ.λπ.). Οι δικές μας αγροικίες δεν χρησίμευαν σαν κύρια κατοικία, αλλά σαν πρόχειρος χώρος διαμονής, για την άσκηση των καλλιεργητικών εργασιών (κυρίως συγκομιδή), σε απομακρυσμένες από τους αγροτικούς οικισμούς, κτηματικές περιοχές και κατά συνέπεια και εκεί όπου υπάρχουν τέτοιες, δεν έχουν προδιαγραφές πρώτης κατοικίας. Το κόστος διαμόρφωσης τους σε πρώτη κατοικία και της αναπαλαίωσής τους είναι υψηλό. Αυτή η μορφή αγροτουρισμού, αν και ιδιαίτερα επιθυμητή είναι δύσκολα υλοποιήσιμη, όσον αφορά το ένα σκέλος της δηλ. την παραμονή τουριστών σε εκτός σχεδίου περιοχές - στις περιοχές αυτές η αίσθηση της επαφής με τη φύση και τη ζωή της υπαίθρου είναι πιο άμεση - και σε κατοικίες που συγκεντρώνουν τα χαρακτηριστικά των παραδοσιακών αγροικιών.

Το δεύτερο σκέλος αυτής της δεύτερης μορφής αγροτουρισμού, δηλ. η παρακολούθηση και συμμετοχή των επισκεπτών στη ζωή των αγροτών και στις εν γένει αγροτικές δραστηριότητες έχει ιδιαίτερη σημασία γιατί διευρύνει το είδος των προσφερόμενων αγροτουριστικών υπηρεσιών και σταθεροποιεί τον αγροτουρισμό σε ενοικιαζόμενα δωμάτια, σε σχέση με άλλες ανταγωνιστικές μορφές υποδοχής τουριστών (ξενοδοχεία, τουριστικά καταλύματα, μοτέλ).

Η παραμονή σε αγροτουριστικά καταλύματα (ενοικιαζόμενα δωμάτια), τα οποία βέβαια εξασφαλίζουν βασικές προϋποθέσεις (παραδοσιακός χαρακτήρας, καθαριότητα, στοιχειώδεις ανέσεις και εξυπηρετήσεις) έχει συγκριτικά πλεονεκτήματα για όσους δεν αναζητούν κοσμοπολίτικες μορφές τουρισμού, αλλά ησυχία, αναψυχή, επαφή με την φύση και την παράδοση. Η

επιτροπή της Ε.Ε. και το Υπ.Γεωργίας θέλοντας να σταθεροποιήσουν και να ενισχύσουν κατά τα πλεονεκτήματα, προωθούν νέες μορφές αγροτουρισμού, που πέραν της διαμονής σε αγροτουριστικό κατάλυμα ενσωματώνουν προϊόντα και υπηρεσίες, που μόνο μια αγροτική οικογένεια μπορεί να προσφέρει: φρούτα, κηπευτικά, μέλι, κτηνοτροφικά προϊόντα.

- Διάθεση των προϊόντων της εκμετάλλευσης στους επισκέπτες, που σε πολλές περιπτώσεις έχουν την ευκαιρία να μαζέψουν οι ίδιοι από τα δέντρα ή το περιβάλλον.

- Διάθεση παραδοσιακών τοπικών παρασκευασμάτων που ετοιμάζει η ίδια αγροτική οικογένεια και οι παραθεριστές μπορούν να γευθούν στις διακοπές τους, αλλά και να αγοράσουν για το σπίτι τους. Για παράδειγμα ψωμί ζυμωτό, γλυκά κουταλιού, μαρμελάδες, ζυμαρικά, ελιές, τουρσιά, τυριά, λουκάνικα κ.λπ. Ταυτόχρονα η δυνατότητα παρακολούθησης του τρόπου παρασκευής τους και η εκμάθηση παραδοσιακών «συνταγών».

- Παρακολούθηση και συμμετοχή στις γεωργικές εργασίες, κυρίως σε αυτές που παρουσιάζουν υψηλό ενδιαφέρον για μη αγρότες. Τέτοιες είναι το πότισμα, ξεβοτάνισμα, συγκομιδή, κλαδέματα κ.α.

- Μεταφορά των τουριστών για περιπάτους με αγροτικά ζώα (ίπποι, ημίονοι, όνοι, μικρόσωμοι ίπποι).

Για την αγορά τέτοιων ζώων και δημιουργία παραδοσιακών εγκαταστάσεων σταβλισμού αγροτικών ζώων (φάρμα ζώων) οι αγρότες μπορούν να ενισχυθούν από τα αγροτουριστικά προγράμματα κ.ο.κ.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Υπ. Γεωργίας προωθούν προνομιακά αυτή τη δεύτερη μορφή (νέα μορφή) αγροτουρισμού στοχεύοντας στην διαφοροποίηση του οικονομικού ιστού στην ύπαιθρο, στην σταθεροποίηση των αγροτικών πληθυσμών και στην αύξηση των αγροτικών εισοδημάτων από συμπληρωματικές πηγές. Η μορφή αυτή αγροτουρισμού εναρμονίζεται με το γενικότερο κλίμα της αναμορφωμένης Κ.Α.Π. (στροφή στην ποιότητα των προϊόντων, βιολογική γεωργία, προϊόντα «ονομασίας προέλευσης», αγροπεριβαλλοντικά μέτρα) και μπορεί να αποτελέσει καταλύτη για την επιτάχυνση των ρυθμών υλοποίησής της. Η αύξηση, για παράδειγμα, του αγροτουριστικού ρεύματος διευρύνει την εσωτερική αγορά διάθεσης προϊόντων βιολογικής γεωργίας ή προϊόντων «αγροκτήματος» και διευκολύνει τη μετατροπή της συμβατικής γεωργίας σε άλλες μορφές με

έμφαση στην ποιότητα, στην υγιεινή των παραγομένων προϊόντων επειδή συνδέεται με την εισαγωγή ή διατήρηση παραδοσιακών τρόπων καλλιέργειας ή την εισαγωγή μεθόδων παραγωγής που ενσωματώνουν νέες τεχνολογίες (βιοτεχνολογία κ.λπ.) εξ ορισμού πιο ελκυστικές για τους επισκέπτες - παραθεριστές, ενισχύει την ελκτική δύναμη του αγροτουρισμού.

Αυτός ο συνδυασμός άρει τα μειονεκτήματα από την εποχικότητα των διαφόρων αγροτικών δραστηριοτήτων και δίνει τη διαχρονική προσφορά του αγροτουριστικού προϊόντος στη διάρκεια του έτους.

Η μορφή αυτή αγροτουρισμού, βρίσκεται σε έμβρυα μορφή τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη, αλλά τόσο οι ανάγκες της τουριστικής αγοράς, όσο και οι ιεραρχήσεις και προτεραιότητες στην Ευρωπαϊκή πολιτική για την ύπαιθρο της δίνει μια δυναμική που θα την καταστήσει σε σύντομο χρονικό διάστημα ισχυρή τάση.

Στις συνθήκες της χώρας μας όπου οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις έχουν μικρή έκταση και είναι συνήθως απλής κατεύθυνσης (μόνο γεωργικές ή μόνο κτηνοτροφικές ή μόνο δασικές), σε αντίθεση με τις μικτού χαρακτήρα και μεγάλης έκτασης γεωργικές εκμεταλλεύσεις της Ευρώπης, που έχουν τη δυνατότητα προσφοράς σύνθετου αγροτουριστικού προϊόντος, με την έννοια της παρακολούθησης ή συμμετοχής σε πλέγμα γεωργικών πολυδραστηριοτήτων σε επίπεδο αγροτουριστικής μονάδας, η καλύτερη λύση είναι η δημιουργία αγροτουριστικών συνεταιρισμών.

Ο Αγροτουριστικός συνεταιρισμός είναι ιδανική λύση για την Ελλάδα γενικότερα, υπό τον όρο ότι θα συμπεριλάβει στις δραστηριότητές του και την προσφορά υπηρεσιών που περιλαμβάνονται στην νέα αυτή μορφή αγροτουρισμού. Η προϋπόθεση αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία, αν λάβει κανείς υπόψη το είδος των προσφερόμενων, μέχρι τώρα, υπηρεσιών από τους 6, εν λειτουργία αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς της χώρας.

Οι συνεταιρισμοί αυτοί, προσφέρουν:

- Ενοικιαζόμενα δωμάτια στα σπίτια των μελών τους, στα οποία συνήθως προσφέρεται πρωινό.
- Έχουν περισσότερα εκθετήρια ή πρατήρια στα οποία διατίθενται αγροτικά προϊόντα της περιοχής και προϊόντα οικοτεχνίας (υφαντά, κεντήματα, πήλινα κ.λπ.).

- Μια στοιχειώδη κοινή διαφήμιση και προβολή (φυλλάδια κ.λπ.).
- Μια στοιχειώδη κοινή υποδοχή και εξυπηρέτηση των επισκεπτών (διαθέσουν γραφεία, τηλέφωνα για κρατήσεις κ.λπ.).

Συμπεράσματα

Η υποδοχή των τουριστών γίνεται σε αγροτουριστικά καταλύματα, εντός των ορίων των οικισμών. Δεν αποκλείεται βέβαια η κατασκευή ή η αναπαλαίωση τυχόν υπαρχόντων παραδοσιακών αγροκτημάτων εκτός σχεδίου. Εφόσον κυρίαρχη μορφή τουρισμού παραμένει ο φυσιολατρικός τουρισμός στην κλασική του μορφή (απόλαυση του τοπίου, επίσκεψη στα δάση της περιοχής, περίπατοι, πικ-νικ κ.λπ.), το συγκριτικό πλεονέκτημα των αγροτουριστικών καταλυμάτων εξασθενεί, κυρίως για τη συντριπτική πλειοψηφία που βρίσκεται εντός των οικισμών, υπέρ της ανταγωνιστικής μορφή τουριστικών επαγγελματιών (μικρών ξενοδοχείων, μοτέλ) τα οποία κατά κανόνα υπερτερούν στον τομέα των ανέσεων και της ποιότητας προσφοράς υπηρεσιών.

Στο μέτρο που δευτερεύοντα ελκτικά στοιχεία της περιοχής αναπτύσσονται, όπως ο αγροτουρισμός, τότε αναπτύσσονται και μια σειρά υπηρεσιών και προϊόντων, που μπορούν να προσφερθούν μόνο από τις αγροτικές οικογένειες σε αγροτικά καταλύματα (ενοικιαζόμενα δωμάτια), ισχυροποιώντας το συγκριτικό τους πλεονέκτημα. Αυτό δεν φέρνει σε αντιπαράθεση τον φυσιολατρικό τουρισμό με τον αγροτουρισμό, ούτε τους ξενοδόχους με τους ιδιοκτήτες ενοικιαζόμενων δωματίων, αλλά οδηγεί σε μια συνθετική ανάπτυξη.

Ο φυσιολατρικός τουρισμός στην κλασική του μορφή, διευρύνεται, παίρνει και νέες διαστάσεις το προσφερόμενο τουριστικό προϊόν, γίνεται πιο σύνθετο, οι επισκέπτες έχουν ευρύτερη δυνατότητα επιλογών, με τάση να κινηθούν σε πιο σύνθετες επιλογές / δυνατότητες, για παράδειγμα ένας που συμμετέχει στην αγροτική ζωή και τις αγροτικές εργασίες μπορεί θαυμάσια να κάνει περιπάτους στη φύση και να απολαμβάνει το τοπίο και αντιστρόφως, και όλα αυτά δίνουν προσθετική αξία στα επί μέρους ελκτικά στοιχεία της περιοχής, ισχυροποιούν την εικόνα της, της δίνουν ταυτότητα για το συμφέρον όλων (αγροτών, ξενοδόχων, άλλων παραγωγικών τάξεων, Ο.Τ.Α. κ.λπ.).

ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Κύρια χαρακτηριστικά - Ορισμοί

Η προστασία του περιβάλλοντος όχι μόνο δεν αντιτίθεται στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη, αλλά αποτελεί και αναγκαία προϋπόθεση της. Μέσα σ'αυτά τα πλαίσια ανάπτυξης και προστασίας, υφίσταται ο οικοτουρισμός.

Ο οικοτουρισμός είναι μια καινούργια έννοια, μια νέα μορφή τουρισμού, που άρχισε ν'αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια · οι διχογνωμίες γύρω από τον ορισμό και την υφή του είναι αρκετά σημαντικές, τόσο μεταξύ των οικολόγων, όσο και μεταξύ του Ε.Ο.Τ. και των οικολόγων.

Όπως συμβαίνει με τις περισσότερες μορφές τουρισμού, ο οικοτουρισμός είναι αρκετά διαδεδομένος κυρίως στους κατοίκους των μεγαλουπόλεων των ανεπτυγμένων χωρών. Η αύξηση του πληθυσμού των πόλεων ανά τον κόσμο, σημείωσε μια αύξηση στη ζήτηση για ειδικές μορφές τουρισμού, με τις οποίες αναπληρώνεται τουλάχιστον προσωρινά η ανθρώπινη ανάγκη για επαφή με διάφορα στοιχεία της φύσης, κάτι το οποίο δεν μπορεί να αναπληρωθεί από τα υποκατάστατα που προσφέρονται είτε σε μορφή πάρκων, ζωολογικών κήπων, είτε χώρων εξάσκησης με ενεργές μορφές αναψυχής. Έτσι, πολλές μορφές τουρισμού αντικαθιστούν την ένταση της ζωής στην πόλη με τη γαλήνη και τους ήχους της φύσης, την πνευματική δραστηριότητα με τη φυσική κινητικότητα και τη συνήθη συνυφασμένη εμπορική δραστηριότητα με το μαζικό τουρισμό με το ενδιαφέρον για άλλου είδους προϊόντα όπως χειροτεχνήματα, φυσικά προϊόντα, κ.λπ. Αυτού του είδους οι τουριστικές δραστηριότητες καλούνται σήμερα οικοτουρισμός.

Ο οικολογικός τουρισμός είναι μια ειδική μορφή τουρισμού, με δικά του χαρακτηριστικά και αρκετές ιδιομορφίες, κατά τον οποίο, κύριο αντικείμενο ενδιαφέροντος του επισκέπτη - περιηγητή είναι το φυσικό περιβάλλον και ιδιαίτερα το ζωντανό περιεχόμενό του, ιδίως τα διάφορα είδη φυτών και ζώων.

Δημιουργήθηκε από τις απαιτήσεις και τις ανάγκες των δικών του ανθρώπων και αποτελεί μορφή που αναπτύσσεται με ταχύτητα τα τελευταία χρόνια. Ο οικοτουρισμός βασίζεται στην ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών πόρων μιας χώρας. Ενώ αρχικά εμφανίσθηκε ως τουρισμός ομάδων με εξειδικευμένα ενδιαφέροντα, στις μέρες μας συνδυάζεται με πληθώρα άλλων μορφών τουρισμού.

Η εκτενέστερη ανάλυση αυτής της μορφής τουρισμού οφείλεται στο γεγονός ότι συνδέεται άμεσα με την υψηλής στάθμης ποιοτική κατάσταση του περιβάλλοντος, έναν παράγοντα σημαντικό γενικότερα για την έλξη και άλλων μορφών τουρισμού. Επομένως, η ικανοποίηση των προϋποθέσεων για τη διατήρηση υψηλής ποιότητας περιβάλλοντος αποβαίνει σε όφελος γενικότερα του τουρισμού.

Αυτή η νέα μορφή τουρισμού αποτελεί, εδώ και χρόνια, αντικείμενο αναψυχής για πολλά εκατομμύρια ανθρώπους σ'όλον τον κόσμο. Συστηματικά, άρχισε με την οργάνωση επισκέψεων στην Αφρικανική σαβάννα, για την παρατήρηση και φωτογράφιση των εντυπωσιακών και πολλές φορές επικίνδυνων θηλαστικών που ζούν εκεί, καθώς και με την ίδρυση, οργάνωση και λειτουργία εθνικών πάρκων, με ιδιαίτερο οικολογικό ενδιαφέρον, σε αρκετές χώρες του κόσμου. Τέτοια εθνικά πάρκα, είναι το COTO DONANA, στις εκβολές του Γκουανταλκιβίρ στην Ισπανία, και το CAMARGUE στις εκβολές του Ροδανού στη Νότια Γαλλία.

Τέτοιοι οργανωμένοι χώροι, που αποτελούν μνημεία της φύσης, και περικλείουν στην αγκαλιά τους σπάνια είδη ζώων και φυτών, προσελκύουν το ενδιαφέρον χιλιάδων επισκεπτών, πολλοί από τους οποίους είναι ειδικοί επιστήμονες. Βέβαια, η προσέγγιση των αντικειμένων ενδιαφέροντος (πανίδας-χλωρίδας) γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή και σεβασμό, και με τέτοιο τρόπο ώστε να μην υπάρχουν καταστροφές ή αρνητικές επιδράσεις στο οικοσύστημα.

Οι υγρότοποι (λιμνοθάλασσοες, εκβολές ποταμών και γενικά τα ρηχά νερά) αποτελούν κατεξοχήν χώρους που προσελκύουν το ενδιαφέρον του οικοτουρίστα. Η πλούσια εναλλαγή βλάστησής τους και τα σπάνια και πολλές φορές μοναδικά είδη πουλιών, εντυπωσιάζουν τον επισκέπτη. Οι σπουδαιότεροι υγροβιότοποι στη χώρα μας είναι η λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου, οι εκβολές του Αχελώου, ο Αμβρακικός, οι Πρέσπες, καθώς και

οι υγράτοποι της Θράκης και του Σπερχειού. Στις 19 Νοέμβρη του 1974, υπογράφηκε η σύμβαση RAMSAR, που αφορά την προστασία των υδροβιότοπων ως πολύτιμων οικοσυστημάτων διεθνούς σημασίας.

Χαρακτηριστικά Οικολόγου τουρίστα

Πριν εξετάσουμε τις παραμέτρους που βοηθούν την ανάπτυξή του, πρέπει να εξετάσουμε το προφίλ του οικολογικού τουρίστα, δηλαδή του φυσιολάτρη και περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένου ανθρώπου που επιθυμεί να ταξιδέψει σε όλα τα πλάτη και τα μήκη της γης, προκειμένου να βιώσει την αυθεντική εικόνα των τόπων και των ανθρώπων. Παραδοσιακοί οικισμοί, βιότοποι, εθνικοί δρυμοί, εθνικά πάρκα, περάσματα πουλιών, κοινωνίες άγριων ζώων, παρθένα δάση, δύσβατα ποτάμια με πλούτο χλωρίδας και πανίδας, αυθεντικά χωριά κ.λπ. αποτελούν το κέντρο βάρους του ενδιαφέροντος του για τουριστική διακίνηση. Η ηλικία του καθορίζεται αναλόγως, και το μορφωτικό του επίπεδο είναι κατά μέσο όρο υψηλό. Το εισόδημα του μπορεί να είναι από μεγάλο έως ελάχιστο, σίγουρα αρκετό για να δώσει εισπνοή σε περιοχές που δεν ακολούθησαν ταχείς ρυθμούς τουριστικής ανάπτυξης. Οι απαιτήσεις του για άψογο σέρβις δεν είναι μεγάλες γιατί επιτρέπει στον εαυτό του να ταλαιπωρηθεί προκειμένου να δει αυτό που τον ενδιαφέρει.

Η κατηγορία των φυσιολατρών του οικολογικού τουρισμού αποκτά χρόνο με το χρόνο όλο και περισσότερες δυνατότητες να αποτελέσει δυναμικό σχήμα της τουριστικής πραγματικότητας και, φυσικά, η επανάσταση για την προστασία του περιβάλλοντος σε όλη την Ευρώπη που απέκτησε πολλούς οπαδούς, ενίσχυσε σημαντικά το σώμα της συγκεκριμένης ομάδας τουριστών. Είναι γνωστό πως στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης, όπως και στην Αμερική, Αυστραλία, Αφρική, τόποι ιδιαίτερης σπάνιας ομορφιάς, διαφυλάσσονται προβάλλονται διεθνώς και αποτελούν πόλο έλξης τουριστών ειδικών ενδιαφερόντων. Αυτοί μπορεί να είναι ειδικοί επιστήμονες ή απλοί αλλά φανατικοί φυσιολάτρες όλων των ηλικιών και όλων των οικονομικών τάξεων.

Τα διεθνή πάρκα, μνημεία της φύσης της Γης του Πυρός, ή τα σπήλαια της Ισπανίας με τις ζωγραφιές των πρώτων ανθρώπων της γης, τα υψίπεδα του Θιβέτ και του Νεπάλ, τα πάρκα της Κένυας, τα φιόρδ της Σκανδιναβίας,

τα χωριά των Ανδεων κ.λπ., φυσικά αποτελούν το μεγάλο όνειρο των οπαδών του οικολογικού τουρισμού, που είναι και φίλοι της περιπέτειας. Γι' αυτούς όμως που αποζητούν τις διακοπές σε πιο προσιτούς τόπους ή που ταξιδεύουν για να δουν σπάνια πουλιά ή ζώα, όμορφα, πλούσια δάση και γραφικά χωριά η Ελλάδα μπορεί να προσφέρει εξαιρετικά πολλές δυνατότητες επιλογών. Τα παρθένα βατά **δάση του Εβρου** και της **Ροδόπης**, τα γραφικά χωριά των νησιών αλλά και της κεντρικής Ελλάδας, οι **παραδοσιακοί οικισμοί της Μάνης** και του **Πηλίου**, τα **Μετέωρα**, ο **Μιστράς**, η **Μονεμβασιά**, η **Τήνος**, η **Πάτμος**, οι βιότοποι, τα περάσματα πουλιών, οι **Πρέσπες**, τα σπήλαια του **Δυρού**, κ.λπ. αποτελούν τόπους ιδιαίτερης επιστημονικής, φυσικής, ιστορικής και λαογραφικής ομορφιάς και αξίας που αξίζει να προβληθούν διεθνώς, ώστε να αποτελέσουν πόλο έλξης της συγκεκριμένης κατηγορίας τουριστών. Αυτό που αντικειμενικά πρέπει να συνοδεύσει την προσπάθεια ανάδειξης και προβολής τους είναι η δημιουργία της στοιχειώδους - σε μερικές των περιπτώσεων - υποδομής ή ο εμπλουτισμός της υπάρχουσας, σε κλίνες καταλυμάτων, σε μονάδες εστίασης και φυσικά σε προσωπικό κατάλληλο για την ενημέρωση και ξενάγηση των επισκεπτών, για τη φύλαξη των χώρων, όπου αυτό απαιτείται. Ακόμη πρέπει να εξασφαλίζεται η δυνατότητα εύκολης πρόσβασης, ο συνδυασμός κοντινών διαδρομών ενδιαφέροντος και φυσικά η ορθολογική διαχείριση των ειδικών αυτών περιοχών.

Παράγοντες που προωθούν την οικοτουριστική ανάπτυξη

Ο Ε.Ο.Τ., στην προσπάθεια αλλαγής της ταυτότητας του τουρισμού, προωθεί τον οικοτουρισμό - που 'ναι ανάμεσα στις πρώτες προτεραιότητες του 5ετούς προγράμματος.

Μια σειρά από μελέτες έχουν ήδη εκπονηθεί από ελληνικά και ξένα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα στα πλαίσια ειδικών προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για τη σωστή αξιοποίηση παρθένων περιοχών ιδιαίτερου κάλλους και αξίας, όπως επίσης έχουν δρομολογηθεί από την ελληνική πολιτεία και τον ΕΟΤ συγκεκριμένες προσπάθειες ανασύλωσης παραδοσιακών οικισμών (Βυζίτσα, Μάνη, Ηπειρος, Χίος, Λέσβος κ.λπ.) ή διάσωσης και αναγέννησης βιότοπων και δρυμών. Ακόμη, πολλοί ιδιώτες

έχουν αξιοποιήσει τέτοιες δυνατότητες περιοχών, όπου βρίσκονται εγκατεστημένες οι επιχειρήσεις τους και προβάλλουν τις μονάδες τους ως χώρους υποδοχής τουριστών ειδικών ενδιαφερόντων στις μπροσούρες των ξένων Tour Operators.

Σύμφωνα πάντα με τον Ε.Ο.Τ., η μορφή αυτή τουρισμού μπορεί να ενταχθεί στον επιλεκτικό τουρισμό, γιατί ενδιαφέρει ορισμένες κατηγορίες τουριστών. Το πλεονέκτημα είναι ότι η χώρα μας διαθέτει μεγάλο πλούτο σπάνιας χλωρίδας και πανίδας, με αποτέλεσμα ειδικές κατηγορίες επιστημόνων να επισκέπτονται τις περιοχές και να δουλεύουν σε ερευνητικά θέματα. Για να αναπτυχθεί σωστά βέβαια, ο οικοτουρισμός αναμένεται ότι θα πρέπει να υπάρχουν και τα κατάλληλα μέσα και υποδομή. Γι' αυτή τη μορφή τουρισμού, δεν χρειαζόμαστε πολυτελή ξενοδοχεία και καταστήματα, αλλά κατάλληλα παρατηρητήρια, ξενώνες για να φιλοξενηθούν οι επιστήμονες, χώροι βιβλιοθήκης, εργαστηριακοί χώροι, αίθουσα συναντήσεων κ.λπ. Σε συνεργασία με τον Ε.Ο.Τ. και με την κατάλληλη διαφήμιση, μπορούν να έρθουν και ολόκληρα τμήματα πανεπιστημίου για εργασία και παρακολούθηση.

Η προσπάθεια προσέλκυσης ποιοτικού τουρισμού στη χώρα δεν σχετίζεται μόνο με την επιθυμητή συναλλαγματική δαπάνη των τουριστών που την επισκέπτονται, αλλά και με την επιθυμητή της συμπεριφορά απέναντι στα προνόμια της ελληνικής γης. Για το λόγο αυτό αποτελεί ευθύνη των Ελλήνων επιχειρηματιών και των αρχών του τόπου να στρέψουν το ειδικό βάρος αυτής της προσπάθειας για προσέλκυση ποιοτικού τουρισμού και από τις ομάδες των «πρασίνων» τουριστών, αφού αυτοί μπορούν να εκτιμήσουν τον πολιτιστικό ή λαογραφικό πλούτο της χώρας και να τον διαφημίσουν ευρέως. Πρόσφατα ο ΕΟΤ ανακοίνωσε πρόσθετα μέτρα προστασίας των τόπων ειδικού ενδιαφέροντος και δήλωσε πως η στρατηγική και η πολιτική του οργανισμού θα λαμβάνουν ως ρήτρα την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος. Παράλληλα, οι ξένοι Τ.Ο. δηλώνουν πλέον ξεκάθαρα πως βαθμολογούν τις προσπάθειες που σέβονται το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον μέσα από ειδικές λίστες που αναλύουν την περιβαλλοντική φυσιογνωμία των τουριστικών θέρετρων και τις ενέργειες αρχών και επιχειρήσεων για το περιβάλλον.

Με τον οικολογικό τουρισμό, έχουν ασχοληθεί κατά κύριο λόγο οι οικολόγοι, οι οποίοι διατυπώνουν απόψεις που δίστανται μεταξύ τους. Οι απόψεις που έχουν αναπτυχθεί για τον οικοτουρισμό, είναι βασικά τρεις:

- Οι υδροβιότοποι και γενικά ό,τι αποτελεί κάλλος της φύσης θα παραμένουν κλειστοί σ'όλους, για να μην επέλθει καταστροφή στην πανίδα και την χλωρίδα.

- Οι υδροβιότοποι, και τα μνημεία της φύσης ευρύτερα, θα είναι ανοικτά για τον κάθε επισκέπτη - περιηγητή, άσχετα με το αν είναι ειδήμονας ή όχι, αρκεί να υπάρχει απ'αυτόν οικολογικό ενδιαφέρον. Σύμφωνα μ'αυτήν την άποψη, δεν τίθεται κανένας περιορισμός και ο οικολογικός τουρισμός παίρνει τη μορφή ενός μαζικού και ανεξέλεγκτου τουρισμού, του οποίου οι συνέπειες θα αποδειχθούν στο μέλλον επιβλαβείς για το περιβάλλον.

- Τις περιοχές με σπάνιο φυσικό κάλλος και φυσικές διαπλάσεις, έχουν το δικαίωμα να τις γνωρίσουν και να τις παρατηρήσουν όλοι. Η φύση δεν έχει στεγανά. Όμως αυτού του είδους η προσπάθεια, προϋποθέτει άτομα - επισκέπτες με ευαισθησία, ενημέρωση και σεβασμό, για να μην ρυπαίνουν τη φύση και για να μη διαταράσσουν την ηρεμία του οικοσυστήματος (π.χ. η παρουσία ανθρώπων τρομάζει τα πουλιά και ιδιαίτερα την εποχή της αναπαραγωγής τους, με αποτέλεσμα να εγκαταλείπουν τις φωλιές τους και να αφήνουν τα αυγά τους ή τους νεοσσούς εκτεθειμένους στον καυτό ήλιο ή στις ξαφνικές ανοιξιάτικες καταιγίδες).

Στην όλη προσπάθεια των οικολόγων (αυτών που κατεχοχρήν συμβαδίζουν με την 3^η άποψη) για οικολογική προστασία των υγρότοπων, εντάσσεται και η αποφυγή μιας στρεβλής τουριστικής ανάπτυξης που θα μπορούσε να αλλοιώσει τα ευαίσθητα στοιχεία και τις περιβαλλοντικές αξίες τους. Γι'αυτόν τον σκοπό εκπονήθηκαν δύο οικοτουριστικά προγράμματα μέσα στο 1988, από τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς. Τα οικοτουριστικά αυτά προγράμματα, αφορούν δύο περιοχές της χώρας μας: α) τον υδροβιότοπο Μεσολογγίου - Αιτωλικού - τις εκβολές Αχελώου και β) την περιοχή του Εβρου (Δέλτα και δάσος της Δαδίας). Θεωρήθηκε ότι ο Οικοτουρισμός είναι η ειδική εκείνη μορφή τουρισμού, που αρμόζει σ'αυτές τις περιοχές, γιατί όχι μόνο δεν τις αλλοιώνει, αλλά γιατί συμβάλλει πολύ θετικά στην προστασία τους από διάφορες απειλές.

Έτσι πλέον γίνεται σαφές πως ο οικολογικός-πράσινος τουρισμός παύει να αποτελεί απλά μια ειδική μορφή τουρισμού που επιδρά άμεσα στον μαζικό τουρισμό, ο οποίος σύντομα θα κληθεί να περιλαμβάνει μέσα στα πακέτα προσφορά πράσινες προτάσεις για τους τουρίστες. Μια σειρά από τουριστικά γραφεία - και στην Ελλάδα - έχουν στραφεί ήδη στη δημιουργία ειδικών πακέτων για τέτοιου είδους οικολογικές διαδρομές στην Ελλάδα (όπου συχνά δείχνουν να προωθούν τη νεότερη τάση στον τουρισμό (TRAVEL TREND - Φραγκφούρτης) στηρίζοντας και προβάλλοντας αυτές τις δραστηριότητες.

Ο οικολογικός τουρισμός δεν είναι μόνο μια καινούργια έννοια στον τουριστικό χώρο, αλλά αποτελεί και μια μορφή τουρισμού, που για να αναπτυχθεί επιτυχώς, χρειάζεται αρκετή ευαισθησία. Το μοναδικό αρνητικό του σημείο - το οποίο είναι και πολύ σημαντικό - είναι ότι αν δεν υπάρξει σεβασμός και ενημέρωση τόσο από τους περιηγητές, όσο και από τους ίδιους τους ντόπιους, οι υδροβιότοποι, με τους βιοτικούς και αβιοτικούς παράγοντές τους, θα απειληθούν σε σημαντικό βαθμό, πράγμα που μπορεί να σημάνει και τον αφανισμό σπάνιων ειδών φυτών ή ζώων.

Η Διεθνής και η Ελληνική Αγορά

Τόσο στις ΗΠΑ, όσο και στις ανεπτυγμένες χώρες της Ευρώπης, οι οικοτουριστικές δραστηριότητες κινήθηκαν είτε γύρω από φυσικά στοιχεία (δάση και πάρκα) είτε γύρω από κατάλληλα οργανωμένες περιοχές που διαθέτουν φυσικά πλεονεκτήματα αλλά και υποδομή υποδοχής τουριστών. Η υποδομή αυτή καλύπτει ένα μεγάλο εύρος και συχνά συνδυάζεται με άλλες μορφές τουρισμού (π.χ.αθλητικές εγκαταστάσεις, περιοχές για κατασκήνωση, κέντρα επιμόρφωσης για θέματα σχετικά με τη φύση, χιονοδρομικά κέντρα, κ.λπ.).

Στο διεθνές επίπεδο, σημεία συγκέντρωσης τουριστών αυτής της μορφής είναι οι Άλπεις, τα Γαλλικά Πύρρηναία, η Νότια Ισπανία και ορισμένες περιοχές της Ιταλίας, στην Ευρώπη, και τα Ιμαλάια, οι οροσειρές της Βόρειας και Κεντρικής Αμερικής, οι αφρικανικές έρημοι και περιοχές τροπικών δασών στον υπόλοιπο κόσμο.

Η οργάνωση του Οικοτουρισμού στο εξωτερικό γίνεται από μεγάλες εταιρείες που εδρεύουν στα μεγάλα αστικά κέντρα της Ευρώπης και της

Αμερικής και τα οποία χρησιμοποιούν τοπικούς πράκτορες στις χώρες προορισμού.

Παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα, αναλογικά με άλλες χώρες της Ευρώπης βρίσκεται σε ιδιαίτερα πλεονεκτική θέση για την ανάπτυξη οικοτουριστικών δραστηριοτήτων, λόγω φυσικής μορφολογίας και πανίδας, οι προσπάθειες ανάπτυξης αυτής της μορφής παραμένουν σε εμβρυακό επίπεδο.

Στην Ελλάδα λειτουργούν από το 1992, 24 εταιρείες που παρέχουν συναφείς εξυπηρετήσεις, από τις οποίες οι τρεις μόνο είναι Ελληνικές. Από τις υπόλοιπες οι 9 είναι Βρετανικές, 4 Γερμανικές, 2 Ιταλικές και οι άλλες Ελβετικές, Ολλανδικές, Βελγικές. Αν και δεν τηρούνται στατιστικά στοιχεία για την οικοτουριστική κίνηση στην Ελλάδα, οι ενδείξεις δείχνουν ότι αυτή αφορά δύο περιοχές της χώρας, την Ηπειρο (κυρίως τα Γιάννενα και Ευρυτανία) και την Κρήτη.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η Κρήτη είναι η τρίτη περιοχή της Ευρώπης από πλευρά ζήτησης, για Ευρωπαίους κατοίκους, μετά το συγκρότημα των Άλπεων και την περιοχή των Πυρηναίων, ενώ η Ηπειρωτική Ελλάδα έρχεται στην πέμπτη θέση μετά την Toscana και την Umbria της Ιταλίας.

1992: Ευρωπαϊκό έτος τουρισμού

Η κήρυξη του 1990 σαν ευρωπαϊκό έτος τουρισμού δεν μπορούσε παρά να είναι η αντανάκλαση της αγωνίας των παραγόντων του ευρωπαϊκού τουρισμού μπροστά στην επερχόμενη κρίσιμη ημερομηνία και σε όσα αυτή συνεπάγεται. Τα σημαντικότερα άρθρα της απόφασης για τον προσδιορισμό του 1990 αναφέρουν:

- Στο άρθρο 2 αναφέρεται η ανάγκη προώθησης της σαφούς συνειδητοποίησης της σημασίας ενός περιβάλλοντος υψηλής ποιότητας για τον τουρισμό.
- Στο ίδιο άρθρο αναφέρεται η ανάγκη της βελτίωσης της ελεύθερης κυκλοφορίας των ταξιδιωτών.
- Στο άρθρο 3 προσδιορίζεται το κατ'αρχήν ποσόν που θα διατεθεί για τις ειδικές δαπάνες του έτους τουρισμού και έχει σχέση με την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων που απ'αρχής επελέγησαν (5 εκ. ECU, υποκείμενα σε διαδικασίες επανάκρισης, ανάλογα με τις ανάγκες ...).

- Στο άρθρο 6 υπενθυμίζεται η δυνατότητα των κρατών-μελών της Κοινότητας να χρηματοδοτήσουν συγκεκριμένα projects που εντάσσονται στους στόχους του έτους τουρισμού και οι λεπτομέρειές τους αναφέρονται στο παράρτημα 1.

Το παράρτημα 1 είναι, ίσως, το σπουδαιότερο κομμάτι της απόφασης αφού αναφέρει τις ομάδες των project που είναι δυνατόν να χρηματοδοτηθούν και τους χρόνους υποβολής και έγκρισης των προτάσεων. Ενδιαφέρον έχει να σημειώσουμε ότι η διαφήμιση του ευρωπαϊκού τουρισμού θα φθάσει στο ύψος των 1,9 εκατομμυρίων ECU (μόνο από το πρόγραμμα που προβλέπεται από τη συγκεκριμένη διαδικασία του ευρωπαϊκού έτους τουρισμού), ήτοι 350 εκ.δρχ.περίπου!!!

Κύρια χαρακτηριστικά

Όπως συμβαίνει με τις περισσότερες μορφές τουρισμού, ο οικοτουρισμός είναι αρκετά διαδεδομένος κυρίως στους κατοίκους των μεγαλουπόλεων των αναπτυσσόμενων χωρών, οι οποίοι αποζητούν μια πιο άμεση επαφή με τη φύση λόγω των άσχημων συνθηκών που επικρατούν στις πόλεις. Σε ορισμένες από αυτές τις χώρες οι συναφείς δραστηριότητες με αυτή τη μορφή τουρισμού έχουν παράγει τα τελευταία διακόσια χρόνια τεράστια αποθέματα πληροφόρησης για τα φυσικά συστήματα και τα χαρακτηριστικά τους - κεφαλιώδους σημασίας σήμερα - και συχνά αποτελούν τις μόνες πηγές σύγκρισης για την εξέλιξη και κυρίως τις αρνητικές εξελίξεις των φυσικών (και κοινωνικών) συστημάτων.

Η Ελλάδα έχει αποτελέσει χώρα προορισμού για τους οικοτουρίστες του παρελθόντος και σημαντικά ιστορικά, πλέον, στοιχεία για τα φυσικά οικοσυστήματα της χώρας, προέρχονται από τις περιγραφές αυτών των ταξιδιωτών.

Παράλληλα με την αύξηση του πληθυσμού των πόλεων ανά τον κόσμο, σημειώθηκε μια αύξηση στη ζήτηση για ειδικές μορφές τουρισμού, όπου προσωρινά - τουλάχιστον - αναπληρώνεται η ανθρώπινη ανάγκη για επαφή με διάφορα στοιχεία της φύσης, έμπυχα και άψυχα, σε κατάσταση όμως που δεν μπορεί να βιωθεί στις πόλεις ή να αναπληρωθεί από τα υποκαταστήματα που προσφέρονται είτε σε μορφή πάρκων, μουσείων, ζωολογικών κήπων, είτε χώρων εξάσκησης με ενεργές μορφές αναψυχής

(π.χ. πισίνα, θάλασσα). Έτσι, πολλές μορφές τουρισμού αντικαθιστούν την ένταση της ζωής στην πόλη με τη γαλήνη και τους ήχους της φύσης, την πνευματική δραστηριότητα με τη φυσική κινητικότητα και τη συνήθη συνυφασμένη εμπορική δραστηριότητα με το μαζικό τουρισμό με το ενδιαφέρον για άλλου είδους προϊόντα όπως χειροτεχνήματα, φυσικά προϊόντα κ.λπ.

Πολλές περιοχές διαθέτουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά έλξης, που είναι δυνατόν να αφορούν γεωλογικά φαινόμενα (όπως ηφαίστεια, θερμοπηγές), ιστορικά ή πολιτιστικά ενδιαφέροντα κ.λπ. Παρόλα αυτά, μόλις τα τελευταία 20 χρόνια ο οικότουρισμός έχει αναπτυχθεί, σε διεθνές επίπεδο, ως αυτοτελής μορφή τουρισμού.

Στις περισσότερες βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες της Β.Ευρώπης, δημιουργήθηκαν εκατοντάδες τουριστικά κέντρα όπου το κύριο στοιχείο αποτελούν τα ανθρωπογενή δημιουργήματα. Αυτά συνήθως καλύπτουν ένα φάσμα μορφών από αθλητικά κέντρα μέχρι μεγάλης κλίμακας φυσικά πάρκα, όπου περιλαμβάνονται υποδομή για ναυταθλητικές δραστηριότητες, μονοπάτια, περιοχές για πικ-νικ, κέντρα επιμόρφωσης σε θέματα φύσης. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν τα βρετανικά αστικά και περιφερειακά πάρκα όπως το Lee Valley, τα γερμανικά Revierparks όπως το Nienhauhsen & Mattlerbusch, τα ολλανδικά Polder parks όπως το Amsterdam Bos, τα γαλλικά περιφερειακά πάρκα όπως το St. Armand.

Παρά το γεγονός ότι τα κέντρα αυτά εκμεταλλεύονται κυρίως φυσικούς σχηματισμούς όπως λίμνες, δάση, κ.λπ., ο κυριότερος παράγων έλξης δεν παύουν να είναι οι αθλητικές εγκαταστάσεις. Το ίδιο ισχύει για ένα μεγάλο αριθμό κέντρων που έχουν δημιουργηθεί τα τελευταία είκοσι χρόνια στις Άλπεις, για το σύμπλεγμα των βουνών Rockies & Great Lakes των Ηνωμένων Πολιτειών, καθώς και για τα χειμερινά κέντρα μεσογειακών χωρών.

Η αναγκαιότητα αυτή στηρίχθηκε συχνά, εκτός των άλλων σε λόγους που αφορούν την αναγέννηση του επιστημονικού ενδιαφέροντος και την προστασία απειλούμενων οικοσυστημάτων.

Ως γενική παρατήρηση θα μπορούσε να αναφερθεί ότι η ειδική αυτή μορφή τουρισμού τα τελευταία δέκα χρόνια, έχει απομακρυνθεί από τους πόλους πολιτιστικών και πνευματικών ερεθισμάτων προς την αναζήτηση και

ανακάλυψη των εμπειριών που προκύπτουν από τις ήπιες μεθόδους επαφής με τη φύση και εξερεύνησή της.

Παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα, αναλογικά με άλλες ευρωπαϊκές χώρες - και πάντοτε σε σχέση με την κατάσταση, διαθέτει ποικιλία και σπανιότητα του φυσικού περιβάλλοντος - πράγμα που σημαίνει ότι βρίσκεται σε εξαιρετικά πλεονεκτική θέση, οι προσπάθειες αξιοποίησης αυτού του δυναμικού και προσέλκυσης αυτού του είδους τουριστών-επισκεπτών δεν ανταποκρίθηκαν στη ζήτηση για τουρισμό εκτός αστικών κέντρων.

Από τις αρχές της αξιοποίησης των τουριστικών πόρων της χώρας, οι οποίες χρονολογούνται από τη δεκαετία του '60, η υποδομή σε περιοχές της ενδοχώρας παρέμεινε σχεδόν στα ίδια επίπεδα ενώ υπήρξαν και περιπτώσεις παρακμής ή/και εκφυλισμού τουριστικών κέντρων. Το 80% των εθνικών πάρκων της χώρας δημιουργήθηκε μετά το 1961, παρά το γεγονός ότι την ίδια εποχή ανταγωνίστριες χώρες είχαν ήδη αναπτύξει παρεμφερείς περιοχές πολύ μικρότερης αντικειμενικής σημασίας, το δε τέλος της δεκαετίας του '70 σημειώνει την απαρχή της προσέλκυσης του ενδιαφέροντος ξένων εταιρειών που προσφέρουν μικρής έως μεσαίας κλίμακας εμπορικά πακέτα για οικοτουρισμό στη χώρα μας.

Υποδομή - Ανωδομή

Όπως και στην περίπτωση του αγροτουρισμού η αναγκαία υποδομή για την ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού συνίσταται κατ'αρχήν στα γενικά στοιχεία υποδομής (μεταφορές, καταλύματα κ.λπ.). Επιπρόσθετα, ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του χώρου όπου ασκείται η οικοτουριστική δραστηριότητα (ξηρά, θάλασσα) και του συνδυασμού της με άλλες μορφές τουρισμού (κυρίως πολιτιστικές δραστηριότητες) απαιτούνται επιπρόσθετα συμπληρωματικά στοιχεία υποδομής: σηματοδοτημένες διαδρομές οικολογικού ενδιαφέροντος σύμφωνα με τις διεθνείς προδιαγραφές, στάθμοι εξυπηρέτησης των τουριστών, εσωτερικές μεταφορικές διευκολύνσεις, κλπ. Στην Ελλάδα, αν και η γενική υποδομή υπάρχει σε ορισμένα σημεία, οι αδυναμίες εντοπίζονται κυρίως στην οργάνωση εσωτερικών μεταφορικών δικτύων, σε ελλείψεις στην κατασκευή ξενώνων και την αναστήλωση παλαιών σπιτιών, στην πλημμελή σηματοδότηση διαδρομών. Παράλληλα, ο θαλάσσιος οικοτουρισμός δεν

παρουσιάζει ιδιαίτερη ανάπτυξη, παρά την ύπαρξη ακτών κατάλληλων για τέτοιες δραστηριότητες.

Η επίλυση των προβλημάτων της υποδομής, μπορεί να ενταχθεί μόνο στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής οικολογικής ανάπτυξης, η οποία αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει.

Ανάλογα με τον τύπο του οικοτουρισμού που επιλέγεται οι απαραίτητες υποδομές διαφέρουν. Πιο συγκεκριμένα:

A. Δραστηριότητες σε σχέση με το βουνό

- Η χρησιμοποίηση μικρών μονάδων παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, δυναμικότητας 30 ατόμων, είναι ιδανική ως τόπος καταλύματος. Ως μέγιστη ενδιάμεση απόσταση μπορούν να θεωρηθούν τα 15 χιλ. Στην περίπτωση της πεζοπορίας και 30 χιλ. στην ποδηλασία ή την ιππασία.

- Η δημιουργία μονοπατιών πλάτους 0,5 - 1μ. για πεζοπορία, ή 1,2-2μ. για ιππασία και η σήμανση αυτών.

- Κατασκευή μόνιμων παραδοσιακών πέτρινων γεφυριών ή ξύλινων προσωρινών.

- Κατασκευή περιπτέρων πληροφόρησης στις εισόδους.

- Χώροι στάθμευσης και ασφαλτοστρωμένοι δρόμοι που θα οδηγούν σε οικισμούς ή χωριά στην περιφέρεια περιοχής ενδιαφέροντος.

- Στην περίπτωση που παρέχεται η δυνατότητα ιππασίας ή σκι αντοχής απαραίτητο θεωρείται να υπάρχουν στην περιοχή στάβλοι δυναμικότητας 10-25 αλόγων και έκταση καλυπτόμενη από χορτάρι επιφάνειας 2-5 στρεμ. για την περίπτωση της ιππασίας.

- Διαδρομές με κλίση μικρότερης του 20% και πλάτους τουλάχιστον 1μ. και σήμανση τους με έγχρωμα σήματα για την περίπτωση του σκι αντοχής.

B. Περιοδείες για ενδιαφέροντα χλωρίδας και πανίδας

- Ξενοδοχεία σε απόσταση μέχρι 30 χιλ. από την περιοχή ενδιαφέροντος.

- Μεταφορικό μέσο (συνήθως mini bus).

- Ξύλινες κατασκευές υπερυψωμένες για την παρατήρηση της χλωρίδας.

- Παρατηρητήρια και καταφύγια κατασκευασμένα σε επιλεγμένα σημεία και εξοπλισμένα με υλικό παρατήρησης μακρινών αποστάσεων.
- Καντίνες και snack-bars χωροθετημένα συνήθως σε απόσταση ½ χιλ. από τα δάση και 1 χιλ. από ανοικτές περιοχές για να αποφευχθεί η όχληση.
- Ασφαλτοστρωμένη οδός προσπέλασης με εξασφαλισμένη δυνατότητα να καθαρίζεται από το χιόνι, όταν αυτό καθίσταται αναγκαίο.

Κυριότερες μορφές οικοτουρισμού

Έχουμε ήδη αναφερθεί στο εύρος που παρουσιάζουν οι διαφοροποιήσεις που χαρακτηρίζουν την οικοτουριστική δραστηριότητα. Συγκεκριμένα οι διαφοροποιήσεις αυτές αφορούν:

α. Τόπους έλξης (π.χ. φαράγγια, έρημοι, τροπικοί βάλτοι και δάση, οροσειρές, δέλτα ποταμών, καταρράκτες, τροπικές θάλασσες κ.λπ.) οι οποίοι διαφέρουν ως προς το αξιοθέατο αντικείμενο (γεωμορφολογικοί σχηματισμοί, χλωρίδα, πανίδα) καθώς και την κλίμακα του συγκεκριμένου ενδιαφέροντος.

β. Ηλικία, εισόδημα και βαθμό εξειδίκευσης του ενδιαφέροντος των συμμετεχόντων που με τη σειρά τους επηρεάζουν την επιλογή του τόπου επίσκεψης, την αναγκαία υποδομή και ανωδομή και τα μέσα μεταφοράς μέχρι τον συγκεκριμένο τόπο αλλά και μέσα στην περιοχή ενδιαφέροντος.

γ. Μια τρίτη κατηγορία διαφοροποιήσεων αφορά το μεγάλο βαθμό επικάλυψης που αναπόφευκτα υπάρχει μεταξύ των οικοτουριστικών δραστηριοτήτων και άλλων ειδικών μορφών τουρισμού. Τέτοιες διαφοροποιήσεις αφορούν τον ορεινό και χιονοδρομικό τουρισμό, ορισμένα υποείδη του αθλητικού τουρισμού, και προφανώς, του περιηγητικού τουρισμού, ο οποίος συνδυάζει εκτός των επισκέψεων σε περιοχές με πολιτισμικό ενδιαφέρον και την περιήγηση σε περιοχές εξαιρετικού φυσικού περιβάλλοντος.

Όπως έχουμε ήδη θίξει έμμεσα σε θέματα υποδομής και ανωδομής, οι κυριότερες μορφές οικοτουρισμού στην Ευρώπη αφορούν επισκέψεις σε εθνικά πάρκα, γεωλογικούς σχηματισμούς και περιοχές εξαιρετικού φυσικού κάλλους. Η μορφή αυτή προσελκύει και το μεγαλύτερο αριθμό συμμετεχόντων σε σχέση με δύο άλλες κατηγορίες, οι οποίες επικεντρώνονται σε ενδιαφέροντα χλωρίδας και πανίδας χερσαίων ή θαλάσσιων οικοσυστημάτων και θεωρούνται περισσότερο εξειδικευμένες.

Είναι προφανές ότι οι περισσότερο δημοφιλείς τόποι επίσκεψης της ευρωπαϊκής κοινότητας δε διαθέτουν ούτε το μέγεθος της φυσικής κλίμακας αλλά ούτε την εξωτικότητα των οικολογικών ενδιαφερόντων άλλων περιοχών της γης όπως η Ασία, Αφρική, Ωκεανία, Ανταρκτική, Β. και Ν.Αμερική, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι υστερούν σε θέματα ποικιλίας, σπανιότητας και φυσικής ομορφιάς. Οι παράγοντες αυτοί υποδηλώνουν ότι μεσοπρόθεσμα τουλάχιστον αυτά τα τρία είδη θα υπερτερήσουν σε συνδυασμό με άλλες μορφές όπως αυτές του ορεινού, αθλητικού και περιηγητικού τουρισμού.

Οργανωτικά χαρακτηριστικά των κυριότερων οικοτουριστικών δραστηριοτήτων

Είναι σημαντικό να επιχειρήσουμε μια συνοπτική παρουσίαση των κυριότερων χαρακτηριστικών διαφόρων ειδών περιήγησης που έχουν έντονο οικολογικό χαρακτήρα.

1. Περιήγηση

- Διάρκεια: στην Ευρώπη κατά προτίμηση 15 ή 16 ημέρες, με κατώτερο όριο τις 8 ημέρες. Εκτός Ευρώπης 20 έως 30 ημέρες. Σε αρκετά ταξίδια παρέχεται η δυνατότητα να παραταθεί η διάρκεια κατ'επιλογή του πελάτη.
- Αριθμός συμμετεχόντων: συνήθως 6 έως 15 άτομα, με ανώτερο όριο τα 25 άτομα.
- Κόστος: 135.000 δρχ. για 8 μέρες στην Ευρώπη, 200.000 δρχ. Έως 230.000 δρχ. για 15 μέρες στην Ευρώπη και 330.000 δρχ. έως 660.000 δρχ. για 25 μέρες εκτός Ευρώπης.
- Μεταφορικό μέσο: αεροπορική μεταφορά μέχρι τη χώρα υποδοχής, μεταφορά μέσα στη χώρα με λεωφορείο τοπικής συγκοινωνίας, ιδιωτικό τουριστικό λεωφορείο ή μικρό πούλμαν. Μετακινήσεις στο χώρο της περιήγησης με όχημα τύπου Land Rover.

2. Περιήγηση με μοτοσικλέτα σε ορεινές περιοχές

Γενικά ισχύουν τα παραπάνω εκτός από:

- Διάρκεια: συνήθως η μέγιστη διάρκεια μιας τέτοιας δραστηριότητας δεν υπερβαίνει τις 7 μέρες και ακολουθείται από κάποια άλλη (π.χ. canoe).

- Κόστος: κατά μέσο όρο 10.000 δρχ. την ημέρα, όπου περιλαμβάνεται και το κόστος ενοικίασης της μοτοσικλέτας.

3. Περιηγήσεις εκτός δρόμου

- Διάρκεια: από 3 έως 8 μέρες. Πολλά πακέτα παρέχουν προαιρετικά τη δυνατότητα ξενάγησης.
- Αριθμός συμμετεχόντων: κατ'ελάχιστο 4 άτομα (το πλήρωμα ενός οχήματος).
- Κόστος: κατά μέσο όρο 18.000 δρχ. την ημέρα, όπου περιλαμβάνεται και το κόστος ενοικίασης του οχήματος.
- Μεταφορικό μέσο: για όλες τις μετακινήσεις στο εσωτερικό της χώρας υποδοχής χρησιμοποιούνται οχήματα κατασκευασμένα για κίνηση σε ανώμαλο έδαφος.

4. Ταξίδια παρατήρησης πουλιών

- Διάρκεια: συνήθως 8 μέρες, με ανώτερο όριο τις 15 ημέρες.
- Αριθμός συμμετεχόντων: κατά μέσο όρο 15-30 άτομα.
- Κόστος: κατά μέσο όρο 170.000 δρχ. - 200.000 δρχ. για ταξίδι 8 ημερών, 330.000 δρχ. για ταξίδι 15 ημερών.
- Μεταφορικό μέσο: αεροπορική μεταφορά μέχρι τη χώρα υποδοχής, μεταφορά μέσα στη χώρα με τοπικό μεταφορικό μέσο (π.χ. Bird Holidays) ή λεωφορείο μισθωμένο από τον επιτόπου εγκατεστημένο πράκτορα (π.χ. Charisteer Travel στη Θεσσαλονίκη).

5. Περιήγηση συνδεδεμένη με την παρατήρηση χλωρίδας

- Διάρκεια: συνήθως μεταξύ 8 και 15 ημερών.
- Αριθμός συμμετεχόντων: συνήθως 10-20 άτομα.
- Κόστος: 100.000 δρχ. για 8 ημέρες, 170.000 δρχ. για 15 ημέρες.
- Μεταφορικό μέσο: αεροπορική μεταφορά μέχρι τη χώρα υποδοχής, μεταφορά μέσα στη χώρα με λεωφορείο τοπικής συγκοινωνίας, τουριστικό λεωφορείο ή τρένο.

6. Σαφάρι

- Διάρκεια: συνήθως από 5-10 ημέρες, πολύ συχνά συνδυασμός με κάποια άλλη δραστηριότητα.
- Αριθμός συμμετεχόντων: ανώτερο όριο 16 άτομα.
- Κόστος: κατά μέσο όρο 20.000 δρχ. την ημέρα, όπου περιλαμβάνεται και το κόστος ενοικίασης του οχήματος.
- Μεταφορικό μέσο: συνήθως όχημα τύπου Land Rover.

7. Περιηγήσεις σε λίμνη ή θάλασσα με φουσκωτό σκάφος

- Διάρκεια: συνήθως από 3-10 μέρες.
- Αριθμός συμμετεχόντων: κατά μέσο όρο 12 άτομα σε δύο σκάφη, σε μερικές περιπτώσεις μέχρι 18-24 άτομα.
- Κόστος: κατά μέσο όρο 17.000 δρχ. την ημέρα.
- Μεταφορικό μέσο: συνήθως τοπικό μεταφορικό μέσο μέχρι το σημείο αναχώρησης.

8. Περιηγήσεις με πολιτιστικό και καλλιτεχνικό περιεχόμενο

- Διάρκεια: συνήθως από 8-15 ημέρες για διεθνή ταξίδια, 3-8 ημέρες για ταξίδια μέσα στη χώρα.
- Αριθμός συμμετεχόντων: 7-15 άτομα για ταξίδια με μικρό λεωφορείο, πάνω από 15 άτομα στην περίπτωση ομάδων μελέτης που εγκαθίστανται σε κάποιο κέντρο.
- Κόστος: 140.000 δρχ. για τα διεθνή ταξίδια 8 ημερών, 200.000 δρχ. για τα διεθνή ταξίδια 15 ημερών.

Αρνητικές - Θετικές επιπτώσεις επιμέρους μορφών οικοτουρισμού

- Η πεζοπορική περιήγηση σε απομονωμένες περιοχές έχει συνήθως δύο ειδών θετικές **κοινωνικές επιπτώσεις**.

Επειδή το group επισκεπτών είναι μικρό σε μέγεθος, περιλαμβάνοντας κατά μέσο όρο 12 άτομα και λόγω του ότι ο οδηγός είναι ντόπιος ή τουλάχιστον έχει πολύ στενή σχέση με την περιοχή όπου γίνεται η περιήγηση, οι επισκέπτες έρχονται σε επαφή με το τοπικό στοιχείο και αναπτύσσουν σχέσεις μ'αυτό. Λόγω της απομόνωσης της περιοχής, που

κανονικά δέχεται μικρό αριθμό τουριστών, οι κάτοικοι της έχουν περιέργεια να επικοινωνήσουν με τους επισκέπτες και να μάθουν για τον τρόπο ζωής στις περιοχές προέλευσής τους. Εξάλλου, καθώς τα περισσότερα έξοδα του ταξιδιού (δωμάτιο, γεύματα, κ.λπ.) προκαταβάλλονται, η επαφή μεταξύ επισκεπτών και κατοίκων απαλλάσσεται σε σημαντικό βαθμό από την επιδίωξη του κέρδους και οδηγεί σε μια πολιτιστικού περιεχομένου ανταλλαγή, ικανοποιητική και για τα δύο μέρη.

Οι κάτοικοι, βλέποντας ότι οι επισκέπτες έρχονται από τόσο μακριά για να δουν και να ζήσουν αυτά τα χαρακτηριστικά του τόπου τους που οι ίδιοι ανέκαθεν θεωρούσαν εμπόδιο για την ανάπτυξη ή ακόμα σαν στοιχεία που εμπόδιζαν την καλλιέργεια της γης, τις μεταφορές και τις επικοινωνίες ή σαν απειλή για την ίδια τους τη ζωή, αλλάζουν συχνά στάση και μαθαίνουν να εκτιμούν και να φροντίζουν το φυσικό τους περιβάλλον. Οι κάτοικοι τέτοιων «μειονεκτικών» περιοχών καταλήγουν στην αναγνώριση της ιδιαιτερότητας του χώρου όπου ζουν, τόσο διότι βλέπουν ότι αυτή εκτιμάται από τους ξένους επισκέπτες, αλλά και για τον επιπρόσθετο λόγο ότι η ιδιομορφία αυτή του τόπου τους παρέχει πλέον από μόνη της τους πόρους που παλιότερα τους απαγόρευε να αποκτήσουν. Έτσι έχουν κάθε λόγο να μεριμνήσουν για τη διατήρησή της.

Η μορφή αυτή τουρισμού μπορεί να υλοποιηθεί σε πολλές περιοχές της Ελλάδας. Κάθε περιοχή της χώρας μας καλύπτεται ήδη από ένα δίκτυο στοιχειωδών, τουλάχιστον, δρόμων. Σε πολλές περιπτώσεις θα ήταν προς όφελος των κατοίκων των απομονωμένων κοινοτήτων να μην επιδιώξουν την κατασκευή ενός νέου δρόμου, αλλά την ενίσχυση του ήδη υπάρχοντος δικτύου ή ακόμα και τελικά να σταματήσει η συντήρηση των λιγότερο χρησιμοποιούμενων δρόμων, ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως μονοπάτια σε περιηγήσεις.

Σε σύγκριση με τις θετικές, οι αρνητικές (κυρίως περιβαλλοντικές) επιπτώσεις του περιηγητικού τουρισμού είναι μάλλον ασήμαντες. Σ' αυτές περιλαμβάνονται κυρίως η ρύπανση από τα απορρίμματα των επισκεπτών, η φθορά των μονοπατιών και των περιοχών όπου γίνονται στάσεις για φαγητό, η ρύπανση των λιμνών και ποταμών από κολυμβητές κ.λπ. Όλες αυτές οι αρνητικές επιπτώσεις είναι δυνατό να αποφευχθούν αν ο οδηγός-ξεναγός

φροντίσει να συμβουλευθεί επαρκώς τα μέλη του group ως προς τον τρόπο συμπεριφοράς κατά την διάρκεια της περιήγησης.

- **Τουρισμός χλωρίδας πανίδας**

Ο τουρισμός με αντικείμενο την παρατήρηση της πανίδας και χλωρίδας έχει, σε γενικές γραμμές, ανάλογες κοινωνικές επιπτώσεις με τον περιηγητικό τουρισμό που διεξάγεται σε ορεινές περιοχές. Όμως τα διαφορετικά οργανωτικά χαρακτηριστικά του πρώτου περιορίζουν τη δυνατότητα άμεσης επαφής ανάμεσα στους επισκέπτες και τους κατοίκους. Εξάλλου, λόγω των επιστημονικών γνώσεων αλλά και των προσωπικών πεποιθήσεων των περιηγητών, συχνά δημιουργείται σαφής αντιπαράθεση με το τοπικό στοιχείο, ιδιαίτερα όταν η οικολογική αντίληψη των πρώτων συγκρούεται με παραδοσιακές δραστηριότητες ή βιοτικές ανάγκες των κατοίκων (π.χ. κυνήγι).

Τέτοιες συγκρούσεις μπορούν να αποφευχθούν αν κατανοηθεί ότι η προστασία κάποιων περιοχών, εξαιρετική οικολογικής σημασίας, θα πρέπει να συνοδεύεται από τη δυνατότητα συμβατικής εκμετάλλευσης άλλων περιοχών, που δεν παρουσιάζουν το ίδιο ενδιαφέρον από πλευράς φυσικών χαρακτηριστικών και οικοσυστημάτων.

Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι, παρά την αρχική αντίθεση, η σύγκλιση των συμφερόντων των δύο αντιμαχομένων στρατοπέδων δεν είναι αδύνατη. Ο τοπικός πληθυσμός μπορεί να κατανοήσει την οικολογική διάσταση της ανάπτυξης του χώρου όπου ζει, αν του δοθούν κάποια κίνητρα και ειδικά προνόμια, όπως το δικαίωμα της δωρεάν πρόσβασης στις εγκαταστάσεις (μουσεία, κ.λπ.), στις οποίες οι ξένοι πληρώνουν για να αποκτήσουν πρόσβαση ή το δικαίωμα χρήσης. Από την άλλη πλευρά οι επισκέπτες δεν πρέπει, παρασυρόμενοι από τις γνώσεις ή τις προσωπικές τους απόψεις, να παραβλέπουν το διαμορφωμένο τρόπο ζωής και τις ανάγκες των κατοίκων.

Με αυτές τις προϋποθέσεις, σημαντικό μακροπρόθεσμο όφελος για τον τοπικό πληθυσμό είναι η προοδευτικά αυξανόμενη αίσθηση υπερηφάνειας για την ιδιαιτερότητα των χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος χώρου του, πέραν ίσως από την ιστορία του ή την καταγωγή του, πράγμα απαραίτητο για την εξασφάλιση του μέλλοντος των τοπικών οικοσυστημάτων.

- **Οικοτουρισμός και Πολιτιστικά ενδιαφέροντα**

Ο οικοτουρισμός που περιλαμβάνει πολιτιστικές δραστηριότητες παρουσιάζει τις περισσότερες **θετικές κοινωνικές επιπτώσεις** από όλες τις άλλες μορφές οικοτουρισμού.

Συγκεκριμένα, θα μπορούσαμε να αναφερθούμε στις εξής:

A. Οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να ανταλλάξουν με τους ντόπιους εμπειρίες σχετικές με κάποια τεχνική, την τέχνη ή τον πολιτισμό. Έτσι, για παράδειγμα μαθαίνουν τις τοπικές συνταγές μαγειρικής, διδάσκονται τους ελληνικούς παραδοσιακούς χορούς. Η επικοινωνία είναι αμφίδρομη: οι ντόπιοι ενημερώνονται για ανάλογα θέματα από τους τουρίστες, που μεταφέρουν την εμπειρία που έχουν από την πατρίδα τους.

B. Οι επιχειρηματίες Tour Operators αντλούν επίσης οφέλη από την πολιτιστική αυτή επαφή. Έτσι, για παράδειγμα, οι οργανωτές του προγράμματος Pure Crete βοηθούν, συνήθως οικονομικά αλλά και συμμετέχοντας οι ίδιοι, στην αναστήλωση εγκαταλελειμμένων παραδοσιακών κτιρίων στην Κρήτη. Η συνεργασία αυτή προάγει την αλληλοκατανόηση και αποβαίνει οικονομικά ωφέλιμη και για τις δύο πλευρές. Δημιουργεί θέσεις εργασίας για τους κατοίκους και εξασφαλίζει τα καταλύματα εκείνα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους Tour Operators για την ανάπτυξη των οικοτουριστικών προγραμμάτων τους.

Γ. Εκτός από την δημιουργία θέσεων εργασίας, ο πολιτιστικός οικοτουρισμός οδηγεί στην αναβίωση παραδοσιακών δραστηριοτήτων όπως υφαντική, οι λαϊκοί χοροί, κ.λπ. ή κατασκευαστικών μεθόδων, όπως αρχιτεκτονική. Η επίπτωση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη χώρα μας, όπου οι τοπικές κουλτούρες απειλούνται με εξαφάνιση λόγω της επίδρασης του κέντρου αλλά και λόγω της διεθνούς επιρροής.

Παράγοντες που δυσχεραίνουν την οικοτουριστική ανάπτυξη

Περιηγήσεις σε ορεινές περιοχές

A. Η διάνοιξη δρόμων προκαλεί καταστροφή του φυσικού τοπίου, διακοπή της συνέχειας των πλαγιών, δυσχέρεια στην ανεύρεση και

χρησιμοποίηση του δικτύου των μονοπατιών, καταστροφές στη χλωρίδα και απομάκρυνση της πανίδας.

Β. Η καταστροφή των δασών από πυρκαγιές, υλοτομία, κατασκευή δρόμων ή κτισμάτων έχει ως αποτέλεσμα, εκτός άλλων, αλλαγές στο μικροκλίμα, την διάβρωση του εδάφους που δυσχεραίνει την οδοιπορία και την ερήμωση του τοπίου.

Γ. Η ρύπανση από απορρίμματα έχει ως αποτέλεσμα τις δυσάρεστες οσμές και τη ρύπανση - μόλυνση ρεμάτων ή ποταμών.

Δ. Η κατασκευή πυλώνων για τη μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας οδηγεί σε αλλοίωση του φυσικού τοπίου.

Ε. Τα φράγματα και οι υδροηλεκτρικοί σταθμοί προκαλούν αλλοίωση του φυσικού τοπίου και διατάραξη της ησυχίας που επικρατεί υπό ομαλές συνθήκες στις περιοχές αυτές.

ΣΤ. Τα χιονοδρομικά κέντρα (ιδίως τα ειδικά μέσα μεταφοράς των σκιέρ) προκαλούν αισθητική αλλοίωση του τοπίου, καταστροφή της βλάστησης και απομάκρυνση των αγρίων ζώων, απαιτούν διαμόρφωση (εξομάλυνση) του εδάφους με αποτέλεσμα την απώλεια όλων εκείνων των χαρακτηριστικών που κάνουν το τοπίο «άγριο» και κατ'επέκταση επιβλητικό.

Ζ. Συγχρόνως, η αλόγιστη οικοδομική δραστηριότητα, καθώς και οι κατασκευές του πρόσφατου παρελθόντος, προκαλούν αισθητική αλλοίωση του τοπίου.

Ταξίδια παρατήρησης πουλιών

- *Κυνήγι:* παρά την απαγόρευση του κυνηγιού των αρπακτικών πουλιών, είναι πασίγνωστο ότι τα πουλιά αυτά κυνηγιούνται κυρίως για να ταριχευτούν. Σημαντική θεωρείται, επίσης, η δραστηριότητα αυτή, ως προς τις αρνητικές της επιπτώσεις, διότι απωθεί τους επισκέπτες.
- *Η καταστροφή των φυσικών οικοσυστημάτων:* από τις ανθρώπινες δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα η μετατροπή του δέλτα Ευήνου σε επίπεδα.
- *Η χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων και εντομοκτόνων από τους γεωργούς.* Η προσπάθεια ελέγχου του πληθυσμού των τρωκτικών το 1979 στο δέλτα του Εβρου κατέληξε στο θάνατο γερακιών και γυπών και

ιδιαίτερα εξολόθρευσε το 20% των μαύρων γυπών που ζούσαν στη Θράκη.

Εξίσου σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις είναι και:

- Η αδυναμία ή/και αδιαφορία κρατικών φορέων και τοπικής αυτοδιοίκησης για την προστασία και το μέλλον σημαντικών πόρων της χώρας έχει συχνά οδηγήσει στην ενθάρρυνση του ιδιωτικού τομέα, συνήθως εκτός περιοχής, να αναλάβει την πρωτοβουλία εκμετάλλευσης αυτών των πόρων, επηρεάζοντας προσφορά και ζήτηση και γενικότερα υπαγορεύοντας την πολιτική ανάπτυξης. Συχνά τα χρησιμοποιούμενα κριτήρια και ενέργειες, αποβαίνουν εις βάρος του κοινωνικού συνόλου. Στην περίπτωση της ανάπτυξης του οικοτουρισμού και παρά την παρούσα αποδεδειγμένη ευαισθησία των σημερινών λειτουργιών του, μια τέτοια έκβαση θα μπορούσε να αποδειχθεί καταστρεπτική οικονομικά (απώλεια πόρων εντός περιοχής), κοινωνικά και περιβαλλοντικά.

- Ένα άλλο σχετικά παρόμοιο φαινόμενο που εγκυμονεί κινδύνους είναι οι πρωτοβουλίες που έχει αρχίσει ήδη να επιδεικνύει η τοπική αυτοδιοίκηση, αναλαμβάνοντας αναπτυξιακές πρωτοβουλίες στον τομέα αυτό - συνήθως επειδή η κεντρική κυβέρνηση αδυνατεί ή αδιαφορεί - με αποτέλεσμα, από την έλλειψη σημαντικού αριθμού εξειδικευμένων γνώσεων και μέσων υλοποίησης να καταστρέφει το υπάρχον δυναμικό, παρά το γεγονός ότι τα αρχικά της κίνητρα βασίζονται στο κοινωνικό όφελος.

- Κίνδυνοι αρνητικών επιπτώσεων εγκυμονούνται συχνά και από αντίδραση των κατοίκων των περιοχών αυτών οι οποίοι, με σκοπό την οικονομική εκμετάλλευση των πόρων και το γρήγορο κέρδος, εξαντλούν και καταστρέφουν τους πόρους αυτούς που προσέλκυαν αρχικά τον επισκέπτη. Παράλληλα, μειώνεται η δυνατότητα προσέλκυσης επενδύσεων που βασίζονται σε ορθολογικό προγραμματισμό και που υπόσχονται πολύ μεγαλύτερο βαθμό πολλαπλασιαστικότητας του συνολικού οφέλους. Οι καταστροφές αυτές είναι γνωστές και τεκμηριωμένες από σχετικά φαινόμενα «αξιοποίησης» πόρων για συμβατικές τουριστικές δραστηριότητες στη χώρα μας. Είναι επομένως σημαντικό να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στα φαινόμενα αυτά από τα προγράμματα ανάπτυξης του οικοτουρισμού, διότι εκτός των άλλων περιέχουν και δραματικές κοινωνικές επιπτώσεις, όπως επίσης έχει αποδειχθεί από τις εμπειρίες του πρόσφατου παρελθόντος.

Εκτιμήσεις - Συμπεράσματα

Η συγκριτική υπεροχή της ποιότητας του ελληνικού φυσικού περιβάλλοντος, τουλάχιστον σε ερωτηματολόγιο επίπεδο και για ορισμένα στοιχεία του και σε διεθνές επίπεδο, το καθιστά εξαιρετικά προνομιούχο για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού. Στο γεγονός αυτό οφείλεται και η επιτυχής λειτουργία ενός σεβαστού αριθμού ξένων τουριστικών πρακτορείων στη χώρα, τα οποία ασχολούνται σχεδόν αποκλειστικά με αυτή τη δραστηριότητα από τα μέσα της δεκαετίας του '70.

Η περαιτέρω ανάπτυξη της δραστηριότητας αυτής προϋποθέτει την ικανοποίηση ενός μεγάλου αριθμού αναγκών και παραγόντων, όπως αυτές της υποδομής και ανωδομής, επαγγελματικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης, οργάνωσης σε πολλαπλά επίπεδα, προβολής και προώθησης.

Το φάσμα των αναγκαίων θεσμικών παρεμβάσεων είναι εξαιρετικά ευρύ και περιλαμβάνει θέματα επαγγελματικής κατοχύρωσης και εκπαίδευσης, θέματα επενδύσεων, θέματα προστασίας του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, θέματα οργάνωσης λειτουργιών του οικοτουρισμού, της τοπικής αυτοδιοίκησης και του δημοσίου τομέα και, το σημαντικότερο όλων, θέματα της μακροπρόθεσμης κρατικής πολιτικής για τον προγραμματισμό, προστασία, ανάδειξη και εφαρμογή στρατηγικής για την ανάπτυξη αυτών των πόρων, οι οποίοι ήδη βρίσκονται κάτω από τρομακτικές πιέσεις.

Θέματα που αφορούν την προβολή του οικοτουριστικού δυναμικού της χώρας και την προώθηση των σχετικών δραστηριοτήτων της έχουν ιδιαίτερη σημασία και οφείλουν να έχουν την υλική και οργανωτική συνδρομή της πολιτείας για τρεις κυρίως λόγους, εκτός του ότι προάγουν άμεσα την ανάπτυξη της συγκεκριμένης μορφής τουρισμού.

Ο οικοτουρισμός για να αναπτύξει τις δραστηριότητες του εξαρτάται άμεσα από το υψηλής ποιότητας φυσικό περιβάλλον, που θεωρείται σήμερα, αφενός, ο πολυτιμότερος πόρος της χώρας και, αφετέρου, ο περισσότερο ευάλωτος πόρος της Ελλάδας. Έτσι η προβλεπόμενη ανάπτυξη του οικοτουρισμού θα μπορούσε να συνδυασθεί με την εξεύρεση πόρων για την προστασία του περιβάλλοντος, όπως άλλωστε γίνεται σε πλήθος άλλων χωρών και με τη συμβολή μη κερδοσκοπικών οργανισμών όπως η

Παγκόσμια Πράσινη Σημαία. Ο οργανισμός αυτός, ο οποίος διαφημίζει δωρεάν και παρέχει χρήσιμες πληροφορίες σε ταξιδιώτες και τουριστικά γραφεία για τα ιδιαίτερα οικολογικά χαρακτηριστικά χώρων σαν την Ελλάδα, συνδράμει άμεσα το έργο της προστασίας περιβάλλοντος χρηματοδοτούμενος από μια μικρή συνεισφορά ανά εισιτήριο τουρίστα 500 δρχ. [Green Flag International: Conservation Tourism, London, 1990].

Ο δεύτερος λόγος είναι άμεσα συνδεδεμένος με την ανάπτυξη προβληματικών περιοχών της χώρας που συχνά συμβαίνει να βρίσκονται και στις πλέον οικότουριστικά κρινόμενες, ενδιαφέρουσες περιοχές και οι οποίες βραχυπρόθεσμα μπορούν να επιλύσουν σημαντικά προβλήματά τους μέσα από την προβολή και προώθηση του οικότουρισμού.

Ο τρίτος λόγος αφορά τη συνεισφορά του οικότουρισμού, τόσο από την προβολή του αλλά και από τις εντυπώσεις των επισκεπτών, στην αλλαγή της τόσο πεπερασμένης εικόνας του ελληνικού τουριστικού προτύπου. Ο παράγων αυτός θεωρείται εξαιρετικά σημαντικός διότι από την αλλαγή αυτή θα προκύψουν σημαντικά οφέλη που θα επηρεάσουν την αλλαγή του προτύπου του μαζικού τουρισμού.

Τέλος οι βραχυπρόθεσμες επενδυτικές ανάγκες του οικότουρισμού είναι σχετικά χαμηλές το ίδιο, δε ισχύει για τα οικονομικά οφέλη. Αντίθετα, επενδύσεις και οικονομικά οφέλη μακροπρόθεσμα θεωρούνται υψηλότερα με τη σταδιακή αύξηση του δευτέρου και μείωση του πρώτου, λόγω της υψής των επενδύσεων. Οι κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις θεωρούνται μάλλον θετικές με την προϋπόθεση ότι μια σειρά αναγκαίων παρεμβάσεων και παροχών θα ικανοποιηθούν άμεσα, ώστε να αποφευχθούν οι κίνδυνοι από την αντιστροφή των επιπτώσεων, κοινωνικών και περιβαλλοντικών.

Συμπερασματικά λοιπόν ο οικολογικός τουρισμός είτε στρέφεται αποκλειστικά και μόνο σε φανατικούς λάτρεις της φύσης και της παράδοσης των τόπων, είτε σε ομάδες επιστημόνων που αποζητούν τον εμπλουτισμό των παραστάσεων και των γνώσεών τους είτε σε όλους, έχει τις καλές προοπτικές για να αναπτυχθεί στην Ελλάδα. Η ελληνική πολιτεία και οι φορείς του τουρισμού της χώρας δείχνουν να έχουν αντιληφθεί και τις τάσεις της εποχής, αλλά και τη δύναμη - αριθμητική και συναλλαγματοφόρο - αυτής της αγοράς. Το μόνο που μένει είναι να προσεχθούν και να προβληθούν κατάλληλα οι περιοχές ειδικού ενδιαφέροντος, ώστε να αναπτυχθούν

τουριστικά και σύμφωνα πάντα με τις προδιαγραφές που απαιτούνται για την προσέλκυση αυτών των ομάδων.

ΣΠΗΛΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Εισαγωγή

Μιλώντας για τις ομορφιές του τόπου μας δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε μια ... «άλλη γεύση» που κρύβει στα σπλάχνα της, η γη μας και που ακούει στο όνομα: σπήλαια.

Τα σπήλαια είναι ένας πραγματικός θησαυρός που πολλές φορές ο δημιουργός του - η φύση - κρύβει ζηλότυπα.

Καταφύγια ληστών και πειρατών στα παλιά τα χρόνια, τα σπήλαια αντηχούσαν μόνο από τη λαχανιαστή ανάσα των κυνηγημένων. Τώρα με την τουριστική τους αξιοποίηση και το άπλετο φως των προβολέων, σμίγει με τα επιφωνήματα θαυμασμού των επισκεπτών των σπηλαίων.

Στην Ελλάδα, υπάρχουν πάνω από 15.000 σπήλαια. Από αυτά έχουν επισημανθεί γύρω στα 6.450, έχουν όμως ερευνηθεί μόνο τα 3.800. Από τους θησαυρούς αυτούς για την παλαιοντολογία, ανθρωπολογία και αρχαιολογία, 100 περίπου σπήλαια έχουν χαρακτηριστεί σαν Α΄ κατηγορίας και είναι στη λίστα των αξιοποιημένων ή υπό αξιοποίηση. Στις σελίδες που ακολουθούν παρουσιάζουμε τα περισσότερα γνωστά ελληνικά σπήλαια.

Στον ελληνικό χώρο, η μεγάλη ανάπτυξη των ασβεστολιθικών πετρωμάτων και οι κατάλληλες κλιματικές συνθήκες ευνόησαν τον σχηματισμό χιλιάδων σπηλαίων, τα οποία διανοίχθηκαν κατά το Τριτογενές και το Τεταρτογενές, και έχουν υποστεί μέχρι σήμερα πολλές γεωμορφολογικές μεταβολές. Αρκετά ελληνικά σπήλαια αποτέλεσαν την κατοικία σακροβόρων ζώων (αρκούδα, τίγρης, ύαινα, λύκος κ.λπ.), πολύ πριν την εμφάνιση του ανθρώπου, αλλά και αργότερα χρησίμευσαν ως πρώτη κατοικία των πρωτόγονων ανθρώπων της Παλαιολιθικής και Νεολιθικής Εποχής. Τα σπήλαια χρησιμοποιήθηκαν επίσης κατά καιρούς ως τόποι λατρείας και μεγάλος αριθμός θρύλων και παραδόσεων για νεράιδες, δράκους και δαίμονες συνδέονται με αυτά. Ακόμη πλήθος σπηλαίων στεγάζει χριστιανικά μοναστήρια και εκκλησίες, ενώ άπειρα είναι τα σπήλαια που έπαιξαν ρόλο στους απελευθερωτικούς αγώνες των Ελλήνων, ως κρυφά σχολειά, καταφύγια και κρησφύγετα αρματωλών και κλεφτών. Αλλά και τα νερά των σπηλαίων, από την αρχαιότητα ακόμη, χρησιμοποιούνται για

υδρευτικούς, αρδευτικούς και ιαματικούς σκοπούς, ενώ οι κάτοικοι πολλών ορεινών περιοχών προμηθεύονται πάγο από τα σπήλαια και σε αυτά ωριμάζουν και διατηρούν τα τυριά τους.

Η πρώτη συστηματική προσπάθεια επιστημονικής εξερεύνησης των ελληνικών σπηλαίων έγινε από το ζεύγος Ιωάννη και Αννας Πετροχείλου που το 1950 ίδρυσε την Ελληνική Σπηλαιολογική Εταιρεία, στα αρχεία της οποίας είχαν καταγραφεί μόνο το 1980 7.500 περίπου σπήλαια, κάνοντας την Ελλάδα την πρώτη χώρα στον κόσμο σε αριθμό σπηλαίων. Από τα σπήλαια αυτά αρκετές χιλιάδες έχουν εξερευνηθεί, χαρτογραφηθεί και αξιοποιηθεί τουριστικά και επιστημονικά, ενώ περισσότερα από 100 τυγχάνουν διεθνούς τουριστικής προβολής. Τα πιο γνωστά ελληνικά σπήλαια, το ενδιαφέρον των οποίων δεν περιορίζεται μόνο στην γεωλογική δομή τους, αλλά και σε ιστορικά και παλαιοντολογικά γεγονότα, είναι τα Σπήλαια του Διρού στην Λακωνία, το Σπήλαιο Περάματος στα Ιωάννινα, το Σπήλαιο των Πετραλώνων στην Χαλκιδική και το Σπήλαιο Μελιδονίου στην Κρήτη.

Συστηματικότερες και πιο εξειδικευμένες πληροφορίες για τα ελληνικά σπήλαια αναφέρονται στα επιμέρους άρθρα γι'αυτά και στον Τόμ. ΕΛΛΑΣ (ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ.Καρστ).

Δραστηριότητες ανάπτυξης σπηλαιολογικού τουρισμού

Η Σπηλαιολογία συμβάλλει σημαντικά στην τουριστική προβολή της Ελλάδας, με την ανεύρεση, αξιοποίηση και ανάδειξη των σπηλαίων της χώρας. Αυτή τη στιγμή έχει γίνει καταγραφή, επιστημονική έρευνα και μελέτη 7.500 σπηλαίων. Η ελληνική Σπηλαιολογική Εταιρεία έχει ιστορία 39 χρόνων. Έχει διακριθεί και αναγνωρισθεί διεθνώς σαν ο κατ'έξοχήν φορέας που υπηρετεί με συνέπεια και ανιδιοτέλεια τη Σπηλαιολογία στην Ελλάδα. Γιατί μόνο η Ελληνική Σπηλαιολογική Εταιρεία από τη χώρα μας είναι μέλος της Διεθνούς Ενώσεως Σπηλαιολογίας (U.I.S.) και της Διεθνούς Ενώσεως Σπηλαιολογίας (U.I.S.S.).

Τα σπήλαια έχουν συμβάλει σε μεγάλο βαθμό στην ευημερία του ανθρώπου με την μορφή καταφυγίων. Το μεγαλύτερο μέρος της σημερινής γνώσης μας για την προέλευση του ανθρώπου έχει προέλθει από τεχνουργήματα και σκελετικά στοιχεία που εκαλύφθηκαν στο Στέρκφοντβέιν και σε άλλα σπήλαια της Αφρικής δείχνουν ότι ο άνθρωπος

πρωτοεμφανίστηκε σε αυτήν την ήπειρο. Πιο εξελιγμένα είδη απαντούν σε σπήλαια της Κίνας. Ο άνθρωπος του Νεάντερταλ ανακαλύφθηκε σε ένα σπήλαιο της Γερμανίας και από τότε έχει βρεθεί σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές τοποθεσίες. Ο άνθρωπος του Κρο-Μανιόν που διαδέχθηκε τον *Homo neandertalensis*, άφησε ως ίχνη του μερικές αξιόλογες βραχογραφίες που απεικονίζουν τον άνθρωπο και τα σύγχρονά του ζώα. Τέτοιες βραχογραφίες υπάρχουν στα σπήλαια της Αλταμίρα στην Ισπανία και του Λασκώ στην Γαλλία. Από την Παλαιολιθική ακόμη Εποχή, ο άνθρωπος χρησιμοποίησε επίσης τα σπήλαια ως χώρους λατρείας, οχυρές θέσεις και ιερά, καθώς και ως καταφύγια.

Τα σπήλαια διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στο σημερινό περιβάλλον του ανθρώπου, όχι, όμως, με την έννοια του καταφυγίου. Κάτω από το μεγαλύτερο τμήμα της επιφάνειας της Γης βρίσκονται σπήλαια και διαλυσιγενείς αγωγοί που προκαλούν εκτροπή της επιφανειακής απορροής σε υπόγεια ρεύματα. Στις περισσότερες από αυτές τις περιοχές, το υπόγειο νερό είναι σπάνιο, εκτός από εκεί όπου φρέατα (πηγάδια) διακόπτουν τα υπόγεια ρεύματα ή από εκεί όπου αναβλύζουν πηγές. Τα ερωτήματα σχετικά με την θέση των γεωτρήσεων υδροληψίας σε καρστικές περιοχές και ο τρόπος αντιμετώπισης της μόλυνσης των υπόγειων ρευμάτων με μικρή ή καθόλου διήθηση, απαιτούν κατανόηση της προέλευσης των σπηλαίων και της καρστικής απορροής. Η καταβύθιση και η κατάρρευση οικοδομών και δρόμων, καθώς και οι διαφυγές και οι ελλείψεις των υδατοταμιευτήρων που κατασκευάζονται σε περιοχές με ευδιάλυτα πετρώματα, συνδέονται με το πρόβλημα των σπηλαίων.

Τα σπήλαια έχουν επιδράσει περισσότερο στην ανάπτυξη των ζώων παρά του ανθρώπου. Το βαθύ εσωτερικό των σπηλαίων παρέχει ένα περιβάλλον απόλυτου σκοταδιού και σχετικά σταθερού κλίματος, στο οποίο έχουν προσαρμοστεί πολλές ζωικές και φυτικές μορφές, καθώς και μικροοργανισμοί. Τα είδη που έχουν εξελιχθεί στα σπήλαια στερούνται όρασης και χρώματος κατά την ενηλικίωσή τους, ιδιότητες που δεν είναι απαραίτητες για την υπόγεια διαβίωση. Η σαλαμάνδρα των ευρωπαϊκών σπηλαίων, *Proteus anguinus*, και το ψάρι των σπηλαίων, *Amblyopsis speleaea*, από το Σπήλαιο του Μαρμούθ στο Κεντάκυ (ΗΠΑ), είναι τα πιο

γνωστά τρωγλόβια ζώα ή κάτοικοι των σπηλαίων. Πολλά άλλα σπηλαιόβια πλάσματα είναι Αράχνες, Εντομα και άλλοι κατώτεροι οργανισμοί.

Κάθε χρόνο η Ε.Σ.Ε. οργανώνει με δικά της μέσα Σεμινάρια Επιστημονικής και Αθλητικής Σπηλαιολογίας και θα έπρεπε η πολιτεία να συμπαρασταθεί περισσότερο στο έργο της εταιρείας.

- Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΠΗΛΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ εκδίδει από το 1950 το «**ΔΕΛΤΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΠΗΛΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ**» με τα επιτεύγματα και τις επιστημονικές της έρευνες, που κυκλοφορεί σε όλο τον κόσμο σε καλαίσθητους νόμους.

- Η εταιρεία αυτή, περιλαμβάνει στα **ενεργά μέλη** της Καθηγητές Πανεπιστημίων, ειδικούς Επιστήμονες όλων των ειδικοτήτων που ασχολούνται με τα θέματα της Σπηλαιολογίας, όπως γεωλόγους, παλαιοντολόγους, αρχαιολόγους, βιολόγους, ανθρωπολόγους, γεωφυσικούς, οικολόγους, γιατρούς κ.λπ., καθώς και πλήθος πεπειραμένων σπηλαιολόγων και σπηλαιοδυτών που εκπαιδεύουν τα νέα μέλη της Ε.Σ.Ε.

- Σε τακτικά χρονικά διαστήματα διοργανώνει στην Ελλάδα **Διεθνή Σπηλαιολογικά Συνέδρια** με συμμετοχή πολλών χωρών, καθώς και **Πανελλήνια** με έκδοση των πρακτικών τους σε τόμους. Συμμετέχει επίσης με εκπροσώπους της σε όλα τα Διεθνή Σπηλαιολογικά Συνέδρια, με επιστημονικές και άλλες ανακοινώσεις.

- Επίσης, διοργανώνει κάθε χρόνο **Σεμινάρια Επιστημονικής και Αθλητικής Σπηλαιολογίας** με πλήθος θεωρητικά μαθήματα που διδάσκονται από μέλη της Ε.Σ.Ε. Καθηγητές Πανεπιστημίων και ειδικούς επιστήμονες, καθώς και πολλά πρακτικά μαθήματα, τα οποία οργανώνονται με απόλυτη ασφάλεια από έμπειρους σπηλαιολόγους και σπηλαιοδύτες της Ε.Σ.Ε. με την κάλυψη της ειδικής ομάδας **Σπηλαιοδιάσωσης**.

Κατά την διάρκεια αυτών, πραγματοποιούνται προγράμματα του «**ΜΑΖΙΚΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ**» - ΝΕΟΙ ΚΑΙ ΒΟΥΝΟ - ΣΚΙ - ΟΡΕΙΒΑΣΙΑ - ΣΠΗΛΑΙΟΛΟΓΙΑ της Γ.Γ.Ν.Γ. Ο ΣΠΕΠΕΟ συμμετέχει στο πρόγραμμα της Σπηλαιολογίας. Σ' αυτό μπορούν να λάβουν μέρος νέοι ηλικίας 8-18 χρονών.

Τα προγράμματα της Σπηλαιολογίας περιλαμβάνουν ενημέρωση από Σπηλαιολόγους του Σπέλεο για τη δημιουργία Σπηλαίων όλων των μορφών

για την εξερεύνηση, χαρτογράφηση, φωτογράφιση κ.λπ. ενώ παράλληλα, επισκέπτονται διάφορα σπήλαια.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΠΗΛΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ, συνέβαλε στην **επιστημονική έρευνα** με τις ανακαλύψεις από μέλη της μέσα σε σπήλαια ιχνών ανθρώπων και ζώων από τη νεότερη παλαιολιθική μέχρι τη νεολιθική εποχή, όπως στο σπήλαιο «Αλεπότρυπτα» Διρού Μάνης και αλλού, με αποτέλεσμα να ανοίξουν νέοι ορίζοντες έρευνας που ωφέλησαν πολλαπλά τη χώρα μας.

Σημαντικότερα σπήλαια στην Ελλάδα

Κουτούκι Παιανίας

Βρίσκεται στις ανατολικές πλαγιές του Υμηττού σε απόσταση 4 χλμ. από το Λιόπεσι. Ανακαλύφτηκε τυχαία το 1926 από ένα βοσκό και αξιοποιήθηκε αρχές του 1967. Ο διάκοσμος είναι κάτι το αφάνταστο. Ένα ονειρικό παλάτι κρυμμένο στα σπλάχνα του στείρου βουνού. Ανήκει στα σπήλαια-βάραθρα και είναι το ωραιότερο της Αττικής. Από τα «αξιοθέατα» του ξεχωρίζουν το «κρεμασμένο χταπόδι» ένας πραγματικά ιδιόμορφος σταλακτίτης, και «ολυμπιακή δάδα» με τη μοναδική φόρμα της, οι «δίσκοι», πρωτοφανή γεωλογικά φαινόμενα. Επίσης η «φάτνη», το «παρεκκλήσι», το «καντηλέρι», το «σπασμένο λάβαρο» κ.α.

Όμως εκείνο που συναρπάζει κυριολεκτικά είναι το «μεγάλο αρμόνιο» μια ογκώδης γεμάτη πτυχές σταλακτιτική κολώνα μοναδική στον κόσμο. Σ'ένα σημείο υπάρχει και ένα απόκοσμο παιγνίδι της φύσης. Ο «λευκός καταρράκτης» μοναδικό σε ομορφιά καθηλώνει τον επισκέπτη.

Προφήτης Ηλίας

Βρίσκεται στη Ριζούπολη Αττικής. Λέγεται ότι ήταν κρησφύγετο του λήσταρχου Νταβέλη. Απλώνεται σε μια έκταση 2.500 τ.μ.

Αμέτρητοι διάδρομοι με ονειρώδη διακόσμηση που η φύση σκάλισε υπομονετικά. Θεόρατες σταλακτιτικές πύλες που προκαλούν δέος και καταστόλιστα με παράξενες πτυχές, πολύχρωμα τοιχώματα. Στο σπήλαιο βρέθηκαν και κομμάτια από πήλινα αγγεία, πράγμα που αποδεικνύει ότι υπήρξε τόπος λατρείας προϊστορικών ανθρώπων.

Σπηλαιοβάραθρο Ανω Γλυφάδας (Υμηττού)

Το σπήλαιο αυτό αποτελείται από ένα τεράστιο θάλαμο σε βάθος 34 μέτρων.

Στο δάπεδό του είναι σπαρμένοι εκατοντάδες ογκώδεις πολύχρωμοι σταλαγμίτες, δίνοντας μια τραχειά αγκάθινη εικόνα.

Τα τοιχώματα προσφέρουν μια ιερουργική νότα στην ατμόσφαιρα καθώς είναι σκεπασμένα με πτυχωτούς σταλακτίτες σαν παραπετάσματα. Στα κρυφά του διαμερίσματα εξώκοσμα κοράλια κρύβουν την ύπαρξή τους. Ενας «μάγος με τη καμήλα του» τραβάει αμέσως την προσοχή. Ο υποτονικός φωτισμός χαρίζει στο χώρο μια ασύγκριτη μεγαλοπρέπεια.

Σπήλαιο Λιμνών

Βρίσκεται στο χωριό Κατρία κοντά στα Καλάβρυτα. Αποτελείται από 13 κλιμακωτές λίμνες με έκταση 450 μ. Το συνολικό του μήκος φτάνει στα 1.100 μ. Χαρακτηριστικό του χώρου οι ροζ πεταλούδες, σταλακτίτες, που καθρεφτίζονται υπέροχα στα νερά.

Μελισάνη Κεφαλονιάς

Βρίσκεται στο χωριό Σάμη. Ανήκει στα βαραθρώδη σπήλαια και αποτελείται από μια γιγάντια αίθουσα 160 μ. Μια λίμνη «πιάνει» το μεγαλύτερο μέρος της αίθουσας με βάθος νερού 13 μ.

Το φως που μπαίνει από το άνοιγμα, δημιουργεί ονειρώδεις συνθέσεις χρωμάτων και σχημάτων, προσφέροντας στον επισκέπτη μια φαντασμαγορική εικόνα.

Γαλάζια Σπηλιά Καστελόριζου

Η πιο γραφική ίσως σπηλιά της Ελλάδας. Η θάλασσα και ο ήλιος δημιουργούν εξωπραγματικά σχηματικά σύνολα που γοητεύουν. Παλιότερα υπήρχαν φώκιες εκεί. Όταν οι ακτίνες του ήλιου φωτίζουν τα νερά η σπηλιά παίρνει ένα φανταστικό γαλάζιο χρώμα. Οι υπέροχοι σταλακτίτες «πιάνουν» όλη την έκταση του σπηλαίου, που είναι 6.900 μέτρα.

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο Ελλαδικός χώρος και οι τουριστικές του δυνατότητες

Η Ελλάδα βρίσκεται στο νότιο άκρο της Βαλκανικής Χερσονήσου, μπαίνει στα νερά της Ανατολικής Μεσογείου και συνορεύει από βορρά με την Αλβανία, τη Γιουγκοσλαβία και τη Βουλγαρία και από Ανατολή με την Ευρωπαϊκή Τουρκία.

Η Ελλάδα έχει συνολική έκταση 131.944 τ.χλμ., από την οποία η ηπειρωτική Ελλάδα έχει έκταση 107.778 τ.χλμ. και η νησιωτική Ελλάδα 25.166 τ.χλμ.

Χαρακτηριστικός είναι ο κάθετος διαχωρισμός της χώρας από οροσειρές και άλλα βουνά, που σκεπάζουν τα 4/5 της επιφάνειας της στεριανής Ελλάδας.

Οι σημαντικότεροι τουριστικοί ορεινοί όγκοι που κύουν ορειβάτες και φίλους χειμερινών σπορ είναι:

1. Μακεδονία: Ολυμπος, Βέρμιο
2. Ηπειρος: Χάσια
3. Θεσσαλία: Πήλιο - Οσσα
4. Στερεά: Τυμφρηστός - Παρνασσός
5. Αττικής: Πάρνηθα
6. Πελοπόννησος: Μαίναλο - Ζήρια - Παναχαικό - Χελμός
7. Κρήτη: Λευκά Όρη - Ψηλορείτης

Το χιόνι, στοιχείο που είναι συνδεδεμένο με τους ορεινούς όγκους της χώρας, δημιουργεί τουριστικό ενδιαφέρον εκεί που μπορεί να γίνει προσιτό από τους τουρίστες που τους αρέσουν τα χειμερινά σπορ. Τα τελευταία χρόνια, μέσα στα πλαίσια του στόχου προσέλκυσης χειμερινού τουρισμού, δημιουργήθηκαν στην Ελλάδα τα πρώτα οργανωμένα χιονοδρομικά κέντρα, όπως είναι στο Βέρμιο, στο Πήλιο, στον Παρνασσό, στη Ζήρια και στο Χελμό.

Ο παράγοντας κλίμα, τέλος, είναι στενά δεμένος με την αξιολόγηση κάθε τουριστικού γεωγραφικού χώρου, μιας και η επίδρασή του είναι αποφασιστική στο περιβάλλον.

Το πλέγμα των κλιματολογικών στοιχείων της Ελλάδας, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και επηρεάζει κατά πολύ την ποιότητα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος κάνοντάς το ασυναγώνιστο στο μεσογειακό χώρο.

Η Ελλάδα, σαν κομμάτι του Μεσογειακού χώρου, έχει κλίμα που χαρακτηρίζεται από:

1. Περιορισμένη σχεδόν μέσα στο χειμώνα βροχερή εποχή και σε εποχή ξηρασίας ή με λίγες βροχές την υπόλοιπη περίοδο του έτους.
2. Σε γλυκούς χειμώνες και θερμά καλοκαίρια.
3. Σε μεγάλη ηλιοφάνεια σ'όλες τις εποχές του έτους, με αιχμή του το καλοκαίρι.

Από τα κλιματολογικά στοιχεία που αναφέρθηκαν, συμπεραίνουμε, ότι το κλίμα της Ελλάδας έχει μεγάλη ποικιλία τύπων που ικανοποιούν όλες τις προτιμήσεις των ανθρώπων - τουριστών και ότι δίνει επιπλέον τις δυνατότητες δημιουργίας μιας πλατιάς, θερμής τουριστικής περιόδου, που θ'αρχίζει από τον Απρίλη και θα τελειώνει στο τέλος του Οκτώβρη ή στα μέσα του Νοέμβρη!

- Εκτιμήσεις για την πορεία του τουρισμού των χειμερινών σπορ στην Ελλάδα

Ο όρος χειμερινός τουρισμός καλύπτει το σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται στη διάρκεια του χειμώνα. Ειδικότερα όταν οι δραστηριότητες αυτές είναι αθλήματα, τότε αναφερόμαστε στον τουρισμό των χειμερινών σπορ.

Ο τουρισμός των σπορ είναι μια δυναμική μορφή τουρισμού που προσπαθούν να αναπτύξουν οι διάφορες χώρες σήμερα στα πλαίσια της προσπάθειάς τους να διαφοροποιήσουν το τουριστικό τους προϊόν και με αυτόν τον τρόπο να αξιοποιήσουν και να εκμεταλλευτούν τις ιδιαίτερες δυνατότητές της η καθεμία αλλά και να προσελκύσουν μια ευρύτερη γκάμα τουριστών.

Ο τουρισμός των χειμερινών σπορ, καλύπτει το σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται το χειμώνα. Συγκεκριμένα καλύπτει τις δραστηριότητες εκείνες που εκδηλώνονται σε ορισμένο γεωγραφικό χώρο και για την ακρίβεια σε ορεινές περιοχές σε συνδυασμό πάντα με ορισμένες κλιματολογικές συνθήκες, όπως για παράδειγμα χαμηλές

θερμοκρασίες που πλησιάζουν τους 0 βαθμούς Κελσίου ή και κάτω από αυτούς, πολύ χιόνι, κ.λπ.

Η ανάπτυξη του τουρισμού των χειμερινών σπορ, προϋποθέτει, εκτός των άλλων, τη δημιουργία μιας κατάλληλης υποδομής, όπως για παράδειγμα άρτια οργανωμένα χιονοδρομικά κέντρα, πίστες πάγου για διάφορες κατηγορίες αθλημάτων, αγωνιστικές πίστες σκι, πίστες σκι για παιδιά, αρχάριους και ερασιτέχνες σκιέρ, τουριστικά καταλύματα όλων των κατηγοριών και κυρίως πολυτελείας και Α' κατηγορίας, συγκοινωνιακή σύνδεση των τόπων χειμερινών σπορ με τα μεγάλα αστικά κέντρα και τους χώρους υποδοχής τουριστών, όπως για παράδειγμα αεροδρόμια, σιδηροδρομικούς σταθμούς και λιμάνια.

Εδώ όμως τίθεται και το ζήτημα για την ανάγκη ενός προγράμματος ανάπτυξης μιας τέτοιας περιοχής, το οποίο πρέπει να χαρακτηρίζεται από ένα συνδυασμό δραστηριοτήτων που σχετίζονται με το χειμερινό τουρισμό, ώστε να μην στηρίζονται αποκλειστικά στον τουρισμό του σκι. Ένας τέτοιος συνδυασμός δραστηριοτήτων, πρέπει κατά περίπτωση να στοχεύει: στον περιηγητικό τουρισμό, στον οικολογικό, στον αθλητικό - ορειβατικό τουρισμό. Με αυτόν τον τρόπο, καλύπτονται τα ενδιαφέροντα ομάδων πληθυσμού με ειδικά ενδιαφέροντα, ενώ παράλληλα επεκτείνονται οι τουριστικές δραστηριότητες σε όλες τις εποχές και σε όλες τις περιοχές.

Ο τουρισμός χειμερινών σπορ είναι μια δυναμική μορφή τουρισμού που προσπαθούν να αναπτύξουν οι χώρες στα πλαίσια της προσπάθειάς τους να διαφοροποιήσουν το τουριστικό τους προϊόν και με αυτό τον τρόπο νάξιοποιήσουν και να εκμεταλλευτούν τους αδρανείς μήνες.

Ορεινός τουρισμός, παρουσιάζει ορισμένες ομοιότητες με τον τουρισμό χειμερινών σπορ, αλλά σε καμιά περίπτωση δε μπορεί να ταυτιστεί με αυτόν. Συγκεκριμένα, δεν έχει χρονικούς περιορισμούς εκδήλωσης και αναφέρεται στο σύνολο των δραστηριοτήτων υπαίθριας αναψυχής και τουρισμού και εκδηλώνεται αποκλειστικά και μόνο στις ορεινές περιοχές των χωρών που επιθυμούν ν' αναπτύξουν αυτής της μορφής τον τουρισμό.

Η Ελληνική Αγορά - Ελληνική πραγματικότητα

Η Ελληνική αγορά έχει τις βασικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη τουρισμού χειμερινών σπορ αλλά και για τη διοργάνωση σημαντικών διεθνών αθλητικών συναντήσεων με τη συμμετοχή πολλών επισκεπτών από όλο τον κόσμο. Οι προϋποθέσεις αυτές είναι: α) Το ανάλογο κλίμα, β) Το πολιτιστικό στοιχείο, το οποίο δημιουργεί το κατάλληλο περιβάλλον και αποτελεί τον κύριο τουριστικό πόλο έλξης, γ) Η ύπαρξη τεχνικής υποδομής και δ) Η ύπαρξη κοινωνικού εξοπλισμού.

Παρόλα αυτά ο τουρισμός των χειμερινών σπορ δεν είναι τόσο αναπτυγμένος όσο θα μπορούσε.

Τα τελευταία χρόνια ειδικά, οι δραστηριότητες οι σχετικές με τα χειμερινά σπορ, έχουν κερδίσει το ενδιαφέρον μεγάλου μέρους του εσωτερικού τουρισμού και έχει ξεκινήσει μια προσπάθεια για τη δημιουργία της κατάλληλης υποδομής, προκειμένου να προσελκυσθούν και ξένοι τουρίστες. Ωστόσο, τα ελληνικά χιονοδρομικά κέντρα δεν μπορούν να συγκριθούν με αντίστοιχα της Αυστρίας ή της Ελβετίας, με αποτέλεσμα να μην έχουν και πολλές ελπίδες να προσελκύσουν τουρίστες που είναι φανατικοί λάτρεις του σκι, καθώς η λειτουργία τους καθίσταται ελλειμματική από τις περιορισμένες εξυπηρετήσεις που παρέχουν.

Αυτή λοιπόν η προσπάθεια που έχει ξεκινήσει εδώ και αρκετά χρόνια για την προώθηση της ειδικής αυτής μορφής τουρισμού, δεν έχει αποφέρει σημαντικά αποτελέσματα μέχρι τώρα. Έχει ήδη χαθεί χρήμα, χρόνος, ώρες εργασίας αλλά το αποτέλεσμα δεν είναι ικανοποιητικό. Η Ελλάδα το καλοκαίρι είναι γεμάτη τουρίστες, ενώ αντίθετα το χειμώνα η τουριστική κίνηση πέφτει κάθετα. Όμως δυνατότητες υπάρχουν καθώς η χώρα μας έχει και πολλές ορεινές περιοχές. Η κατάσταση μπορεί με τις ανάλογες κινήσεις να φέρει θετικά αποτελέσματα. Υπάρχουν αρκετά χιονοδρομικά κέντρα και γίνεται μια συνεχής προσπάθεια για τη βελτίωση και την ανάπτυξή τους. Μέχρι στιγμής όμως αυτά τα χιονοδρομικά κέντρα, εξυπηρετούν βασικά Έλληνες χιονοδρόμους. Δεν έγιναν προσπάθειες να πληροφορηθούν οι Ευρωπαίοι ότι εκτός από τον ήλιο και τη θάλασσα, στην Ελλάδα μπορούν να απολαύσουν και το χιόνι. Γνωστό είναι ότι το χειμώνα το μεγάλο τουριστικό ρεύμα προσανατολίζεται προς τις χώρες της κεντρικής Ευρώπης, οι οποίες ειδικεύονται, όπως προαναφέρθηκε, στο χειμερινό τουρισμό και προσφέρουν

όλες τις προϋποθέσεις για χειμερινά σπορ. Η χώρα μας δεν έχει όλες τις προϋποθέσεις (δηλαδή άφθονα χιόνια το χειμώνα, έλλειψη τουριστικών και ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων στα κέντρα των χειμερινών σπορ κ.λπ.) ώστε να γίνει μια ανταγωνίστρια χώρα στα χειμερινά σπορ. Ακόμα, ο χρόνος των διακοπών των τουριστών του χειμώνα είναι πολύ λιγότερος από αυτών του καλοκαιριού. Αυτός ο παράγοντας, έχει μεγάλη σημασία για τη χώρα μας που είναι απομακρυσμένη σχετικά από τις χώρες της κεντρικής Ευρώπης.

Η σημασία του τουρισμού των χειμερινών σπορ

Τα οφέλη από την ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού είναι μεγάλα και σημαντικά. Αυτό μπορούμε να το δούμε αν προσέξουμε το ενδιαφέρον που δείχνουν οι οικονομικά αναπτυγμένες χώρες της Ευρώπης (Γαλλία, Ελβετία, Αυστρία κ.λπ.) για το είδος αυτό του τουρισμού. Τα αποτελέσματα από την ανάπτυξη αυτή επιδρούν σε όλους τους κοινωνικούς χώρους και τομείς και η σημασία τους είναι πολύ μεγάλη και πολυδιάστατη. Μερικούς από τους τομείς που επηρεάζονται κύρια θα τους αναλύσουμε παρακάτω:

A) Οικονομικός Τομέας

Είναι ένας από τους κυριότερους τομείς που δέχεται την ευεργετική επίδραση της ανάπτυξης του χειμερινού τουρισμού και αυτός αποτελεί το κέντρο του ενδιαφέροντος και της προσοχής της πολιτείας. Με την ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού παρουσιάζεται αυξημένο εθνικό εισόδημα καθώς και κίνηση σε «νεκρές» αγορές, ιδιαίτερα στην επαρχία.

Αποτέλεσμα αυτής της κίνησης είναι η αύξηση του εισοδήματος της περιφέρειας και η δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης εργατικού δυναμικού. Η αύξηση του εισοδήματος της επαρχίας δημιουργεί ακόμη και ευκαιρίες παραγωγής ειδών χειροτεχνίας ή τοπικής λαϊκής τέχνης.

Ετσι, δημιουργείται μια εσωτερική ανακατανομή της καταναλωτικής αγοράς, μια που αυτή κατατοπίζεται γεωγραφικά από τα μεγάλα αστικά κέντρα προς την επαρχία. Η βελτίωση της στάθμης του χειμερινού τουρισμού θα συντελέσει οπωσδήποτε και στη μείωση εξαγωγής τουριστικού συναλλάγματος από τη χώρα μας.

Η εισαγωγή, ακόμα, ξένου συναλλάγματος, παίζει καθοριστικό ρόλο στην οικονομική πολιτική για την κάλυψη των αναγκών της χώρας.

Β) Κοινωνικός Τομέας

Σημαντικό ρόλο παίζει η αύξηση του χειμερινού τουρισμού στον κοινωνικό τομέα για τα επαρχιακά κέντρα γιατί η ανάμιξη, η γνωριμία και συμβίωση ανθρώπων διαφορετικών κοινωνικοοικονομικών στρωμάτων και τάξεων, οδηγεί στην αλληλοκατανόηση, αλληλοεκτίμηση και στην άρση των προκαταλήψεων μεταξύ τους. Έτσι, προχωρούν στην ολοκληρωμένη και ειρηνική συμβίωση.

Ιδιαίτερα από τον χειμερινό τουρισμό θα επωφεληθούν τα επαρχιακά κέντρα γιατί οι άνθρωποι θα ξεφύγουν από την αδράνεια και την απομόνωση και θα βρουν ευκαιρίες απασχολήσεων.

Ακόμα, αυτή η επαφή απομακρύνει αρνητικές ψυχολογικές προκαταλήψεις των κατοίκων της επαρχίας και των κατοίκων των αστικών κέντρων με άλλες θετικές, ψυχολογικές, κοινωνικές αξίες. Ο κόσμος συγκρατείται έτσι στην επαρχία και αποφεύγεται η μετανάστευση και η αστυφιλία με όλα τα θετικά αποτελέσματα. Εντείνονται ακόμα ορισμένα εθνικά χαρακτηριστικά, όπως η φιλοξενία, γιατί συνεχίζεται η ιστορική παράδοση του λαού μας και ανακόπτεται η τάση της εμπορικοποίησης και της βιομηχανοποίησης του τουρισμού με την εξαφάνιση του προσωπικού στοιχείου και την τυποποίηση της συμπεριφοράς.

Τέλος, ο τουρισμός συμβάλλει στην προστασία και στην ανάπτυξη της προσωπικότητας με πολλούς άμεσους και έμμεσους τρόπους.

Γ) Εθνικός Τομέας

Ενας τομέας ιδιαίτερα ευαίσθητος και ιδιαίτερα σε χώρες σαν τη δική μας. Η τουριστική κίνηση το χειμώνα προς ορισμένες ευαίσθητες περιοχές (Θράκη, νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, Δωδεκάνησα) και η δημιουργία κλίματος ασφάλειας στους εκεί κατοίκους, είναι αποφασιστικής σημασίας για την εθνική ασφάλεια και ενότητα.

Ακόμα αυτή η επαφή παύει να διατηρεί τοπικιστικά στοιχεία που πολλές φορές δημιουργούν φανατισμούς και διχασμούς δημιουργώντας σε όλους τη συνείδηση της κοινής μοίρας και της κοινής τύχης της εθνικής κοινότητας.

Δ) Πολιτιστικός Τομέας

Η γνώση των πολιτιστικών στοιχείων της χώρας δεν είναι απλά μόνο επιφανειακή αλλά βαθιά, δείχνοντας το πολιτιστικό επίπεδο του λαού. Αυτό επιτυγχάνει την αύξηση του χειμερινού τουρισμού, μιας και μας δίνει πολιτιστικά στοιχεία κατά τη διάρκεια του χειμώνα και μια κυκλική θεώρηση του πολιτισμού.

Κάθε ταξιδιώτης παρακολουθώντας τις πολιτιστικές ή τις λαογραφικές εκδηλώσεις ενός τόπου (κάλαντα, Θεοφάνεια, καρναβάλι κ.λπ.) αντικρίζει την ιστορική συνέχεια του εθνικού και κατά προέκταση του τόπου και την επίδρασή του στους κατοίκους.

Ε) Τουριστικός Τομέας

Ο χειμερινός τουρισμός παίζει και εδώ ρόλο μιας και επισημαίνει και κατανέμει σωστά το τουριστικό δυναμικό της χώρας μας. Ανακαλύπτει «άγνωστες» περιοχές, τις κρυμμένες ομορφιές που παρουσιάζει το χειμερινό τοπίο και τη ζεστασιά της χειμωνιάτικης ζωής και των πολιτιστικών στοιχείων.

Μετά από την επισήμανση των περιοχών, προχωρεί στην τουριστική τους αξιοποίηση και την προβολή τους. Από την ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού προκύπτει η προσφορά του στους παραπάνω τομείς και η μεγάλη σημασία του.

Όλα τα παραπάνω φυσικά δεν πρέπει να τα δούμε ανεξάρτητα από τον εσωτερικό τουρισμό.

Φυσικά η ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού πρέπει να συνδέεται οπωσδήποτε και με διαμόρφωση κρατικού προγράμματος, για κινητοποίηση των διαφόρων τάξεων του λαού μας από το ένα διαμέρισμα στο άλλο.

Η ελληνική πραγματικότητα

Το 1993 επισκέφθηκαν την Ελλάδα περίπου 800 χιλιάδες τουρίστες κατά τη χειμερινή περίοδο. Ο αριθμός των τουριστών σημείωσε αύξηση το 1994 φθάνοντας τις 900 χιλιάδες. Όπως και το καλοκαίρι, το 65% των τουριστών προέρχεται από την Ευρώπη (Γερμανία, Βρετανία), μεγάλο ποσοστό προέρχεται από τα Βαλκάνια (Σερβία και Βουλγαρία), ενώ ακολουθούν η Ισπανία και οι ΗΠΑ.

Τα περισσότερα ξενοδοχεία στα μέρη που θεωρούνται κατ'έξοχόν τουριστικά, είναι κλειστά και έτσι οι τουρίστες σχεδόν στο σύνολό τους διαμένουν σε αστικά κέντρα και επισκέπτονται τους αρχαιολογικούς χώρους με εκδρομές. Υπάρχουν βέβαια νησιά με σχετική κίνηση το χειμώνα, όπως η Ρόδος και η Κρήτη, όμως και εκεί τα περισσότερα ξενοδοχεία και εστιατόρια είναι κλειστά και η πρόσβασή τους είναι δύσκολη.

Οι πρώτες προσπάθειες ξενοδόχων να κρατήσουν ανοιχτά τα ξενοδοχεία τους όλο το χρόνο, δε στέφθηκαν από επιτυχία. Οι πληρότητες κυμάνθηκαν σε χαμηλά επίπεδα (10-15%), παρά τις χαμηλές τιμές και τις ειδικές προσφορές. Το διαφημιστικό κονδύλι των 60 εκ.δρχ. που διέθεσε ο ΕΟΤ σε καταχωρήσεις, ενημερωτικό υλικό κ.λπ. δόθηκε με μεγάλη καθυστέρηση με αποτέλεσμα να μην αποδώσει τα αναμενόμενα. Οι αεροπορικές εταιρίες, από την πλευρά τους, δεν στήριξαν δυναμικά το χειμερινό πρόγραμμα με επιπλέον πτήσεις και ειδικές τιμές. Επίσης, δεν υπήρξε η απαιτούμενη υποστήριξη από τους υπόλοιπους τουριστικούς κλάδους και την τοπική αυτοδιοίκηση. Ο τελευταίος και ουσιαστικότερος λόγος της αποτυχίας, ήταν η έλλειψη συμμετοχής από πλευράς ξενοδόχων που κράτησαν στάση αναμονής, αφήνοντας σε λίγους τολμηρούς την ευθύνη του πειράματος.

Το 1997, στην αγορά του χειμερινού τουρισμού μπήκαν και τα ξενοδοχεία που υποστηρίζονται από τη λειτουργία των νέων ιδιωτικών καζίνο (Χαλκιδική, Λουτράκι κ.α.). Για να πετύχει το πείραμα του χειμερινού τουρισμού χρειάζεται αφ'ενός η δημιουργία ανάλογης υποδομής, αφ'ετέρου καλύτερη οργάνωση και βελτίωση των προσφερόμενων υπηρεσιών και ταυτόχρονα μια περίοδος αναμονής μερικών χρόνων για να καρποφορήσει αυτή η δραστηριότητα. Όλα αυτά βέβαια υποστηριζόμενα από μια οργανωμένη διαφημιστική προβολή μακροπρόθεσμου χαρακτήρα από πλευράς ΕΟΤ, προς τις αγορές που εκδηλώνουν ενδιαφέρον.

Οι ξενοδόχοι, από την πλευρά τους, δηλώνουν ότι το κόστος της χειμερινής λειτουργίας των ξενοδοχείων είναι πολύ μεγάλο και οι περισσότερες επιχειρήσεις, που ήδη πλήττονται από την πτώση της τουριστικής κίνησης, δεν μπορούν εύκολα ν'ανταπεξέλθουν σε αυτό. Οι ξενοδόχοι πιστεύουν ότι η μείωση του σπατάσημου και των τελών προσγείωσης και η θέσπιση από τις ΔΕΚΟ ειδικών τιμολογίων κατά τους

χειμερινούς μήνες, είναι μόνο μερικά από τα μέτρα που θα μπορούσαν να υποβοηθήσουν την ιδιωτική πρωτοβουλία.

Χειμερινός τουρισμός στην Ελλάδα: Α) Τα χειμερινά σπορ

Το βασικότερο στοιχείο για την ανάπτυξη του χιονοδρομικού τουρισμού είναι η ύπαρξη και κατάλληλη οργάνωση χιονοδρομικών κέντρων, που συχνά κατασκευάζονται από μεγάλες ξενοδοχειακές εταιρίες σε συνδυασμό με την ξενοδοχειακή μονάδα και άλλες συναφείς εγκαταστάσεις που αφορούν την παροχή υπηρεσιών προς τους τουρίστες. Ο τουρισμός χειμερινών σπορ είναι μια μορφή τουρισμού που προσπαθεί να αναπτύξει η Ελλάδα, για να αξιοποιήσει και να εκμεταλλευτεί τους αδρανείς μήνες και να προσελκύσει περισσότερους τουρίστες.

Ο τουρισμός χειμερινών σπορ, καλύπτει στο σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται στη διάρκεια του χειμώνα και για την ακρίβεια οι δραστηριότητες αυτές εκδηλώνονται σε ορεινές περιοχές. Η ανάπτυξη του τουρισμού χειμερινών σπορ προϋποθέτει τη δημιουργία κατάλληλης υποδομής:

- οργανωμένα χιονοδρομικά κέντρα
- πίστες σκί
- πίστες για παιδιά και αρχάριους
- αγωνιστικές πίστες, πίστες αντοχής
- διάφοροι τύποι αναβατήρων (μεταφοράς)
- μηχανήματα αποχιονισμού
- μηχανήματα διάστρωσης πίστας
- καταστήματα ενοικιάσεως εξοπλισμού
- σχολές σκί
- τουριστικά καταλύματα (καταφύγια ή ξενοδοχεία)

Τα χειμερινά σπορ είναι αρκετά, αλλά από αυτά περισσότερο και άλλα λιγότερο διάδεδομένα. Το πιο γνωστό σε όλους, είναι το **ΣΚΙ** το οποίο χωρίζεται στις εξής κατηγορίες:

- **ΣΚΙ**

- A) Σκι κατάβασης
- B) Αγώνες κατάβασης

Γ) Σκι αντοχής

Δ) Ορειβατικό σκι

Τα υπόλοιπα χειμερινά αθλήματα είναι τα εξής:

- SNOWBOARDING
- ΠΑΓΟΔΡΟΜΙΑ
- ΠΑΡΑΧΕΙΜΑΣΗ
- ΟΡΕΙΒΑΣΙΑ
- ΑΝΑΡΡΙΧΗΣΗ
- MOUNTAIN BIKE
- RAFTING
- CANYONING
- PARAPENTE
- BIRDWATCHING
- ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΣ

(Μπορούμε να συμπεριλάβουμε στην ευρύτερη κατηγορία του τουρισμού των χειμερινών σπορ και αυτό το είδος χειμερινού τουρισμού που αποτελεί από μόνο του ξεχωριστή μορφή τουρισμού).

- ΣΚΙ

Εξοπλισμός για σκι: Τα υλικά που χρειάζεται ο χιονοδρόμος είναι: Τα σκι, τα οποία ξεκινούν από την πιο τουριστική μορφή μέχρι την επαγγελματική μορφή που χρησιμοποιούν οι επαγγελματίες αθλητές. Οι δέστρες, οι οποίες είναι τα εξαρτήματα που συνδέουν τα σκι με τις μπότες και έχουν εξελιχθεί ιδιαίτερα, έτσι ώστε ο χιονοδρόμος να κουμαντάρει το σκι χωρίς ιδιαίτερη προσπάθεια. Οι μπότες που σε συνδυασμό με την κατάλληλη δέστρα δίνουν την ευκολία στην κίνηση και τέλος τα μπατόν, τα οποία είναι από ελαφρύ και ανθεκτικό υλικό.

Α)- Σκι κατάβασης: Είναι η πιο γνωστή και δημοφιλή μορφή σκι. Στην Ελλάδα σχεδόν ταυτίζεται με το χειμερινό τουρισμό. Ο υποψήφιος χιονοδρόμος με λίγα μαθήματα μπορεί να μάθει σχετικά εύκολα να κατεβαίνει μια πίστα. Η άνεση των lifts, οι καλά πατημένες πίστες, δίνουν στο χιονοδρόμο τη χαρά και την ικανοποίηση του κατεβάσματος της πίστας. Υπάρχουν απεριόριστες δυνατότητες αγοράς υλικού χιονοδρομίας καθώς και

ρούχων, που όλα μαζί παρέχουν τη μεγαλύτερη δυνατή ασφάλεια και άνεση. Στην Ελλάδα η χιονοδρομία και το αγωνιστικό σκι είναι διαδεδομένο με την τουριστική και αγωνιστική μορφή.

Β) Αγώνες κατάβασης: Οι αγώνες ανάβασης χρειάζονται για τη διοργάνωσή τους, αναβατήρες (Lifts) και αθλητικό χωριό. Οι αγώνες αυτοί είναι οι εξής:

- **Σλάλομ:** Το αγώνισμα κατά το οποίο οι αθλητές συναγωνίζονται στην ταχύτητα κατάβασης περνώντας υποχρεωτικά από ειδικούς πασσάλους (πόρτες), τοποθετημένους με τέτοιο τρόπο ώστε να υποχρεώνεται ο αθλητής να εκτελεί συνεχώς στροφές σε πολύ μικρά διαστήματα.
- **Γιγαντιαίο σλάλομ:** Είναι η κατάβαση του αθλητή από τις πόρτες εκτελώντας μεγαλύτερες και μικρότερες στροφές και αποκτώντας μεγαλύτερη ταχύτητα.
- **Ελεύθερη κατάβαση:** Η κατάβαση του αθλητή από τη συντομότερη διαδρομή, αναπτύσσοντας πολύ μεγάλη ταχύτητα (πάνω από 100km/h). Ο αγώνας προϋποθέτει μεγάλη υψομετρική διαφορά.
- **Άλματα:** Το άθλημα αυτό χρειάζεται ειδικό βατήρα, ο οποίος δεν υπάρχει στην Ελλάδα και από τον οποίο ο αθλητής πραγματοποιεί άλματα.
- **Καλλιτεχνικό σκι:** Οι αγώνες αυτοί χρειάζονται μια πίστα με μικρή κλίση, όπου πραγματοποιούνται με συνοδεία μουσικής διάφορες ασκήσεις με σκι.
- **Ακροβατικό σκι:** Άθλημα κατά το οποίο οι αθλητές πραγματοποιούν ακροβατικές ασκήσεις από ειδικούς βατήρες από χιόνι.
- **Γλυστριέρα με σκούτερ:** Χρειάζεται ειδική πίστα, η οποία έχει και υψηλό κόστος κατασκευής και είναι εντελώς άγνωστο στην Ελλάδα.

Όλα τα παραπάνω αθλήματα είναι Ολυμπιακά και μπορούν να πραγματοποιηθούν στην Ελλάδα, εκτός από τα άλματα και τη γλυστριέρα με σκούτερ. Το σλάλομ και το γιγαντιαίο σλάλομ διοργανώνει η αντίστοιχη ελληνική ομοσπονδία χιονοδρομίας. Οι αθλητές της εθνικής μας ομάδας λαμβάνουν μέρος σε διεθνείς αγώνες. Οι επιδόσεις τους βέβαια δεν είναι ικανοποιητικές, αλλά πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η υποδομή για την προετοιμασία τέτοιων αθλημάτων είναι ανύπαρκτη: η ομοσπονδία

χιονοδρομίας δεν ενισχύεται οικονομικά όπως οι ομοσπονδίες άλλων αθλημάτων και υπάρχει δυσχέρεια για τους μαθητές να προετοιμαστούν στα χιονοδρομικά κέντρα λόγω των σχολικών τους υποχρεώσεων.

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι περιοχές κοντά στα χιονοδρομικά κέντρα, δε διαθέτουν αθλητές χιονοδρομίας. Οι δυνατότητες σε αυτό το χώρο είναι πολύ μεγάλες και σε λίγο χρονικό διάστημα μπορούμε να αποκτήσουμε αθλητική υποδομή.

Γ) Σκι αντοχής: Είναι η πιο απλή μορφή σκι. Γυμνάζει πιο ακίνδυνα από κάθε άλλο είδος σκι, ενώ προσφέρει αμέτρητες συγκινήσεις και εναλλαγές τοπίων.

Συγκεκριμένα, το σκι αντοχής είναι πορεία ταχύτητας του αθλητή πάνω σε επίπεδες χιονισμένες επιφάνειες με ειδικά σκι ελαφρύτερα και στενότερα από τα σκι κατάβασης. Οι αγώνες πραγματοποιούνται σε όσο το δυνατόν χαμηλότερο υψόμετρο.

Περιλαμβάνει αθλήματα που πραγματοποιούνται σε φυσικές πίστες. Ο εξοπλισμός των αθλητών είναι πολύ φθηνότερος από αυτόν του σκι κατάβασης και η απαιτούμενη υποδομή μικρή. Δεν χρειάζονται αναβατήρες. Οι αθλητές μπορούν να προπονηθούν και το καλοκαίρι με ειδικά σκι σε δρόμους ασφαλιστημένους. Όλα αυτά κάνουν το σκι αντοχής να έχει μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης στην Ελλάδα.

Η πίστα του ανώμαλου σκι, συνήθως, περνά μέσα από όμορφα δάση τα οποία υπάρχουν άφθονα δίπλα στα περισσότερα χιονοδρομικά κέντρα της χώρας.

Η τεχνική είναι απλή, καθώς επίσης και τα υλικά που χρησιμοποιούνται για την ενασχόληση με αυτό.

Δ) Ορειβατικό σκι: Το ορειβατικό σκι δίνει τη δυνατότητα να δει κάποιος το βουνό λίγο διαφορετικά και σε αντίθεση με το κλασικό σκι γίνεται μακριά από το θόρυβο των οργανωμένων χιονοδρομικών κέντρων. Τόπος πραγματοποίησής του είναι οι απόκρημνες πλαγιές των βουνών. Προσφέρει τη δυνατότητα γρήγορης μετακίνησης στο χιόνι και μεγάλων διαδρομών το χειμώνα, ενώ επίσης προσφέρει τη δυνατότητα ανάβασης και απαγκίστρωσης από τις ουρές των lifts και την «τέλεια» κατάβαση σε όλες τις ποιότητες χιονιού γιατί λόγω κατασκευής μπορεί να κινείται σε μαλακό χιόνι και σε παλιό.

Αν κάποιος είναι απλός χιονοδρόμος δεν χρειάζονται ειδικές γνώσεις κατάβασης, ενώ για τον ορειβάτη χιονοδρόμο προσφέρεται μεγάλη ποικιλία γιατί θα φορέσει τα σκι εκεί που ξεκινάει το χιόνι, θα πάρει τα σκι στην πλάτη του αν χρειαστεί και θα επιστρέψει διαλέγοντας δρομολόγιο μικρής ή μεγάλης δυσκολίας ανάλογα με την επιθυμία του. Για κάποιον που κάνει διάσχιση, είναι απαραίτητες οι γνώσεις μετεωρολογίας, η ικανότητα αναγνώρισης κινδύνων πτώσεων χιονοστιβάδας, να μελετά το χάρτη με τη πυξίδα, να έχει γνώσεις παροχής Α΄ βοηθειών και να μπορεί να μεταφέρει τραυματία μετατρέποντας τα σκι σε αυτοσχέδιο φορείο.

• **SNOWBOARDING:**

Το snowboarding είναι ένα σπορ εισαγόμενο. Γεννήθηκε πριν 20 χρόνια στην Αμερική. Οι surfers της California επέκτειναν τη δραστηριότητά τους στα όρη, φυσικά με την ειδική σανίδα τους. Το snowboarding έγινε ιδιαίτερα γνωστό και διαδόθηκε αρχικά περισσότερο μεταξύ των skateboarders και skiers. Πρόσφατα, όμως, έγινε και ολυμπιακό άθλημα το οποίο απολαύσαμε στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Ατλάντα το καλοκαίρι του 1996.

Ο απαραίτητος εξοπλισμός απαρτίζεται από τα εξής αξεσουάρ:

- Τη σανίδα, η οποία έχει μήκος και σχήμα ανάλογα με το ύψος, βάρος και τις επιδόσεις του αθλητή.
- Τις δέστρες που βιδώνουν στη σανίδα.
- Το παντελόνι και τα γάντια φτιαγμένα από ελαφριά και ανθεκτικά υλικά σχεδιασμένα για θερμοκρασίες - 30° C.
- Τις ειδικές μπότες.

Οι ευκολίες που προσφέρει το snowboarding, όπως η μεγάλη επιφάνεια της σανίδας και οι φυσιολογικές κινήσεις των ποδιών, δίνουν τη δυνατότητα σε έναν επίδοξο snowboarder να μάθει τα βασικά σε τρία μαθήματα. Το snowboarding στην Ελλάδα βρίσκεται σε ερασιτεχνικό επίπεδο. Το έφερε πρώτος ο γυμναστής Βασίλης Μπουτσαρής.

Όσον αφορά τις πίστες, υπάρχουν σε όλα τα χιονοδρομικά κέντρα της χώρας μας αλλά και στο εξωτερικό. Σύμφωνα με έρευνες, το 2012 σε όλο τον κόσμο οι snowboarders θα είναι ισάριθμοι με τους skiers.

• ΠΑΓΟΔΡΟΜΙΑ:

Στις παγοδρομίες συμπεριλαμβάνονται τα αθλήματα χόκει επί πάγου, καλλιτεχνικό πατινάζ, πατινάζ ταχύτητας.

Το πατινάζ ταχύτητας, είναι άθλημα που πραγματοποιείται σε ειδικές παγοπίστες, φυσικές ή τεχνητές, κυρίως σε τοποθεσίες που έχουν χαμηλές θερμοκρασίες (κάτω των 0° C).

Το καλλιτεχνικό πατινάζ είναι η εκτέλεση χορευτικών πάνω στο πάγο και πραγματοποιούνται σε αντίστοιχες παγοπίστες.

Όλα αυτά τα αθλήματα έχουν διεθνώς μεγάλη προβολή και ακροαματικότητα στην τηλεόραση και προσελκύουν πολλούς φιλάθλους. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι φίλαθλοι που παρακολουθούν μια παγοδρομία ενδέχεται να ανέλθουν σε 50.000. Εξάλλου, όλα τα κλειστά στάδια γεμίζουν όταν παρουσιάζονται αγώνες πατινάζ. Είναι προφανής, λοιπόν, η σημασία αυτών των αγώνων για τον τουρισμό.

Τα παγοδρόμια, αναπτύσσονταν αρχικά στα αστικά κέντρα, σήμερα όμως τα μεγάλα χιονοδρομικά κέντρα στο εξωτερικό διαθέτουν και αίθουσες παγοδρομιών.

Η αθλητική παγοδρομία, είναι περισσότερο αναπτυγμένη στην Τσεχοσλοβακία, Καναδά, Ρωσία, ΗΠΑ, ενώ η ερασιτεχνική, στην Σκανδιναβία, Ολλανδία, Αυστρία, Ελβετία, Μεγάλη Βρετανία.

Το 80% των εγγεγραμμένων παγοδρόμων στην Ελληνική Ομοσπονδία Παγοδρόμων, προέρχεται από την Αττική και ακολουθεί η Θεσσαλονίκη.

Ως προς τις ηλικίες, η εικόνα είναι η ακόλουθη:

- Πατινάζ ταχυτήτων: 7 - 30 ετών, κυρίως 17 - 22 ετών
- Πατινάζ καλλιτεχνικό: 5 - 23 ετών, κυρίως 17 - 19 ετών
- Χόκει επί πάγου: 7 - 33 ετών, κυρίως 17 - 24 ετών.

Με τον Χόκει επί πάγου ασχολούνται αποκλειστικά άνδρες, με το καλλιτεχνικό πατινάζ κυρίως γυναίκες, ενώ με το πατινάζ ταχύτητας άτομα και των δύο φύλων.

Στην Ελλάδα λειτουργούν σήμερα 2 ιδιωτικά παγοδρόμια, στο Μοσχάτο και στο Πολύδροσο Αττικής, που είναι πολύ επικερδείς επιχειρήσεις.

Το χρονικό διάστημα που πραγματοποιούνται στη χώρα μας τα παγοδρομικά αγωνίσματα, είναι από τον Οκτώβριο έως το Μάιο. Σταθμό στη διοργάνωση παγοδρομικών αγώνων στην Ελλάδα, αποτέλεσε η 1^η Βαλκανιάδα Παγοδρομιών που έγινε στο στάδιο Ειρήνης και Φιλίας τον Απρίλιο του 1991.

Καταφύγια & Χιονοδρομικά Κέντρα - Πίστες στην Ελλάδα

1. ΚΑΤΑΦΥΓΙΑ

Υπάρχουν 55 καταφύγια: 8 στην Ανατολική Μακεδονία - Θράκη, 18 στην Κεντρική και Δυτική Μακεδονία, 2 στην Ηπειρο, 4 στη Θεσσαλία, 8 στη Στερεά Ελλάδα, 3 στην Αττική, 1 στην Εύβοια, 7 στην Πελοπόννησο και 4 στη Κρήτη.

2. ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ - ΠΙΣΤΕΣ

Στοιχεία για τα Χ.Κ. καθεστώς (αριθμός-δυναμικό-επιχειρηματικά).

Το ποσοστό των Ελλήνων τουριστών που πραγματοποιούν διακοπές σε ορεινά τουριστικά κέντρα το χειμώνα δεν είναι μεγάλο, παρουσιάζει όμως σημαντικές αυξητικές τάσεις τα τελευταία χρόνια.

Στην Ελλάδα λειτουργούν σήμερα 20 χιονοδρομικά κέντρα, τα οποία ανήκουν σε κρατικούς ή συλλογικούς φορείς:

1. Χιονοδρομικό Κέντρο Παρνασσού Ν.Βοιωτίας. Υψόμετρο: Κελάρια 1.750 μ., Φτερόλακα 1.950 μ., Γεροντόβραχος 1.100 μ. Διαθέτει 17 ski - lifts μήκους 11.060 μ. Μήκος 24 πιστών 17.300 μ. Δυναμικότητα 6.000 σκιέρ/ώρα.

2. Χιονοδρομικό Κέντρο Χελμού Ν.Αχαΐας. Υψόμετρο: 1.650 - 2.100 μ. Διαθέτει 5 ski - lifts μήκους 2.600 μ. Μήκος 8 πιστών 10 χλμ. Δυναμικότητα 5.000 σκιέρ/ώρα.

3. Χιονοδρομικό Κέντρο Μαινάλου Ν. Αρκαδίας. Υψόμετρο 1.600 μ. Διαθέτει 3 ski - lifts μήκους 2000 μ. Μήκος 4 πιστών 3.580 μ. Δυναμικότητα 2 πιστών, 700 σκιέρ/ώρα.

4. Χιονοδρομικό Κέντρο Τυμφρηστού Ν.Ευρυτανίας. Υψόμετρο 1.800 μ. Διαθέτει 2 ski - lifts μήκους 1.510 μ. Μήκος 2 πιστών 2.500 μ. Δυναμικότητα 2.500 σκιέρ/ώρα.

5. Χιονοδρομικό Κέντρο Δίρφης Ν.Εύβοιας. Διαθέτει 1 ski - lift.
6. Χιονοδρομικό Κέντρο Πηλίου Ν. Μαγνησίας. Υψόμετρο: 1.500μ. Διαθέτει 4 ski - lifts μήκους 1.630 μ. Μήκος 3 πιστών 2.425 μ.
7. Χιονοδρομικό Κέντρο Ολύμπου Ν.Λάρισας. Υψόμετρο 1.800 μ. Διαθέτει 1 ski - lift μήκους 1.140 μ. Μήκος 1 πάστας 1.140 μ. Δυναμικότητα 840 σκιέρ/ώρα.
8. Χιονοδρομικό Κέντρο Σελίου Ν.Ημαθίας, Υψόμετρο: 1.500 μ. Διαθέτει 5 ski - lifts μήκους 4.100 μ. Υπάρχουν άλλα 2 ski - lifts στην περιοχή που ανήκουν στο γειτονικό ιδιωτικό χιονοδρομικό κέντρο «Χρυσό Ελάφι», συνολικού μήκους 1.200 μ. Μήκος 16 πιστών 22 χλμ. Δυναμικότητα 8.000 σκιέρ/ώρα.
9. Χιονοδρομικό Κέντρο Τρία-Πέντε Πηγάδια Ν.Ημαθίας. Υψόμετρο: 1.420-2.005 μ. Διαθέτει 4 ski - lifts μήκους 2.700 μ. Μήκος 4 πιστών 5.700μ. Δυναμικότητα 2 πιστών 2.000 σκιέρ/ώρα.
10. Χιονοδρομικό Κέντρο Βασιλίτσας Ν. Γρεβενών. Υψόμετρο 1.750 μ. Διαθέτει 2 ski-lifts μήκους 1.450 μ. Μήκος 2 πιστών 2.550 μ.
11. Χιονοδρομικό Κέντρο Πισσοδερίου Ν. Φλώρινας. Υψόμετρο 1.650 μ. Διαθέτει 3 ski - lifts μήκους 2.500 μ. Μήκος 3 πιστών 6 χλμ. Δυναμικότητα 6.000 σκιέρ/ώρα.
12. Χιονοδρομικό Κέντρο Πισσοδερίου Ν.Καστοριάς. Υψόμετρο 1.680μ. Διαθέτει 1 ski-lift. Μήκος 3 πιστών 3.400 μ. Δυναμικότητα 2 πιστών 900 σκιέρ/ώρα.
13. Χιονοδρομικό Κέντρο Μετσόβου Ν.Ιωαννίνων. Υψόμετρο 1.350 μ. Διαθέτει 1 ski-lift μήκους 800 μ. Μήκος 1 πίστας 1 χλμ.
14. Χιονοδρομικό Κέντρο Λαιλίας Ν. Σερρών. Υψόμετρο 1.600 μ. Διαθέτει 2 ski - lifts μήκους 1.050 μ. Μήκος 1 πίστας 1.100 μ. Δυναμικότητα 400 σκιέρ/ώρα.
15. Χιονοδρομικό Κέντρο Φαλακρού Ν.Δράμας. Υψόμετρο 1.720 μ. Διαθέτει 2 ski-lifts μήκους 1.150 μ. Μήκος 3 πιστών 4 χλμ. Δυναμικότητα 1200 σκιέρ/ώρα.
16. Χιονοδρομικό Κέντρο Παγγαίου Ν.Καβάλας. Υψόμετρο 1.750 μ. Διαθέτει 1 ski-lift μήκους 300 μ. Μήκος 1 πίστας 400 μ. Δυναμικότητα 200 σκιέρ/ώρα.

17. Χιονοδρομικό Κέντρο Ανταλλόφου Ν.Ξάνθης. Διαθέτει 1 μόνο ski-lift μήκους 400 μ. Μήκος 1 πίστας 300 μ.
18. Χιονοδρομικό Κέντρο Περτολίου Ν.Τρικάλων. Διαθέτει 1 ski-lift.
19. Χιονοδρομικό Κέντρο Λευκών Ορέων Ν. Χανίων. Διαθέτει 1 μόνο ski-lift. Μήκος 2 πιστών 300 μ. Δυναμικότητα 80 σκιέρ/ώρα.
20. Χιονοδρομικό Κέντρο Κισσάβου Ν. Λάρισας. Διαθέτει 1 ski-lift.

Υπολογίζεται ότι το συνολικό μήκος των ski-lifts στην Ελλάδα προσεγγίζει τα 34 χλμ., σε συνολικό μήκος πιστών 75 χλμ. με δυναμικότητα 75.000 σκιέρ/ώρα. Με εξαίρεση τον Παρνασσό και σε μικρότερο βαθμό το Σέλι, τα παραπάνω χιονοδρομικά κέντρα δεν ικανοποιούν τις διεθνείς προδιαγραφές και υστερούν έναντι χωρών με παρόμοιες κλιματολογικές και οικονομικοκοινωνικές συνθήκες. Κανένα χιονοδρομικό κέντρο δε διαθέτει ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις στο χώρο των lifts: Εξαίρεση αποτελεί το Χ.Κ.Σελίου που διαθέτει 2 ξενοδοχειακά καταλύματα και του Καρπενησίου, στο οποίο λειτουργεί πλήρως εξοπλισμένος ξενώνας.

Από πλευράς κίνησης, πρώτο είναι το χιονοδρομικό κέντρο Παρνασσού και ακολουθούν τα χιονοδρομικά κέντρα Σελίου, Χελμού, Νάουσας, Πηλίου, Τυμφρηστού.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται, για την περίοδο 1977-1991, ο αριθμός των εισιτηρίων που διατέθηκαν για χρήση lifts στα παραπάνω χιονοδρομικά κέντρα.

Ετος	Παρνασσός	Σέλι	Χελμός	3-4 πηγάδια	Πήλιο	Τυμφρηστός
1977	67718	12790			14099	
1978	82305	-			15600	
1979	57718	-			14500	
1980	95953	17185			16000	
1981	55807	12342			7347	

ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1982	86038	25171			7526	
1983	105789	19035			11792	
1984	137247	19800			12381	
1985	136043	11022			12103	
1986	128395	5414			8540	6000
1987	137004	5800			5564	
1988	180489	5490	5868		5372	
1989	149024	6300	25579	11000	12248	
1990	120570	15478	37513	-	15708	
1991	155000	48000	55000	20000	16000	

Τα στοιχεία για τα διατεθέντα εισιτήρια το 1991 είναι εκτιμήσεις βασισμένες στην κίνηση που παρουσίασαν τα χιονοδρομικά κέντρα την περίοδο Δεκεμβρίου 1990 - Μαΐου 1991.

Από τα παραπάνω στοιχεία, προκύπτει ότι ο χιονοτουρισμός στην Ελλάδα, αν και βρίσκεται σε πρωτογενές στάδιο ανάπτυξης, παρουσιάζει συνεχή αύξηση τα τελευταία χρόνια με ευοίωνες προοπτικές αν ικανοποιηθούν άλλες προϋποθέσεις. Χαρακτηριστικό είναι ότι μεταξύ των ετών 1978-1991 παρατηρείται στο σύνολο των διατεθέντων εισιτηρίων στα 4 Χιονοδρομικά Κέντρα - Παρνασσού, Σελίου, Χελμού, Πηλίου - αύξηση κατά 190%.

Από πλευράς προέλευσης των σκιέρ, η Αττική αντιπροσωπεύει ποσοστό μεγαλύτερο του 50% και ακολουθεί ο Ν.Θεσσαλονίκης. Η περιοχή Βέροιας - Νάουσας έχει μακρόχρονη παράδοση στην ελληνική αθλητική χιονοδρομία. Οι περισσότεροι σκιέρ των ελληνικών χιονοδρομικών κέντρων, συνδυάζουν το σκι με ορισμένες άλλες δραστηριότητες, όπως ενεργή αναψυχή στην ύπαιθρο, γνωριμία με τοπικά ήθη και έθιμα, επίσκεψη σε γειτονικά αξιοθέατα κ.λπ.

Τελειώνοντας, αξίζει να σημειωθεί ότι η εκμετάλλευση των ελληνικών χιονοδρομικών κέντρων ανήκει σε κρατικούς ή συλλογικούς φορείς.

Μέτρα ανάπτυξης χειμερινού τουρισμού

Σε συνάρτηση με τα διάφορα κίνητρα για την προσέλκυση του τουρίστα τη χειμερινή περίοδο, θα πρέπει να ληφθούν και τα κατάλληλα

μέτρα για την ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού. Αυτά αναφέρονται κυρίως στον εσωτερικό χειμερινό τουρισμό.

1. Ειδικά χρηματικά κονδύλια: Το κράτος θα πρέπει ν'αυξήσει τον προϋπολογισμό για την ενίσχυση του χειμερινού τουρισμού. Χρειάζονται νέες πιστώσεις για την καλύτερευση της υποδομής της χώρας ώστε να γίνονται εύκολα προσιτά τα χειμερινά κέντρα. Θα πρέπει, ακόμα, ν'αυξηθούν οι τουριστικές μονάδες κοντά στα κέντρα αυτά με την κρατική ενίσχυση του ιδιωτικού τομέα.

2. Καθιέρωση εκπαιδευτικών εκδρομών: Οι εκπαιδευτικές εκδρομές σχολείων και γενικά εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στη διάρκεια του χειμώνα, είναι ένα αρκετά τονωτικό μέτρο σε μήνες όχι αιχμής του διεθνή τουρισμού. Αυτή η επαφή θα βοηθούσε και τους νέους και τους κατοίκους των διαφόρων περιοχών να νοιώσουν πιο άνετα και πιο ζεστά μεταξύ τους.

3. Αύξηση του χρόνου των διακοπών: Με αυτό τον τρόπο οι νέοι θα απολαύσουν πιο άνετα τις διακοπές τους και θα γνωρίσουν καλύτερα τον τόπο τους, μακριά από τη μεγάλη τουριστική κίνηση του καλοκαιριού.

4. Καθιέρωση εκδρομών εργαζομένων: Ν'αυξηθούν οι εκδρομές των εργαζομένων του χειμώνα, ν'ανακαλύψουν και αυτοί την πατρίδα τους και να την απολαύσουν ήσυχη και φιλόξενη. Να γνωρίσουν και να πλησιάσουν τα χειμερινά σπορ, που τώρα θεωρούνται προνόμιο μόνο των λίγων.

5. Ευρύτερη κατανομή του χρόνου διακοπών των εργαζομένων: Οι επιχειρήσεις να χορηγούν μεγαλύτερη άδεια στους εργαζόμενους και να καταβάλλουν προσπάθειες για την καλύτερη κατανομή των ημερών των διακοπών όλο το χρόνο. Ιδιαίτερα αυτό πρέπει να συμβεί το χειμώνα, δίδοντας στους εργαζόμενους ορισμένα κίνητρα, π.χ. ειδικό πριμ άδειας.

6. Καθιέρωση της πενθήμερης εβδομάδας εργασίας: Έτσι θα μείνει περισσότερος ελεύθερος χρόνος στους εργαζόμενους, που θα μπορούσε ν'αφιερωθεί σε τουριστικές μετακινήσεις. Ιδιαίτερα το ελεύθερο Σαββατοκύριακο, αν χρησιμοποιηθεί για εκδρομή κατά τους μήνες του χειμώνα, θα τόνωνε σημαντικά την κίνηση αυτής της ευαίσθητης τουριστικής περιόδου.

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΣ

Εισαγωγή - Γενικά

Ενας σημαντικός τομέας του χειμερινού τουρισμού έχει αναπτυχθεί και στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια. Η περιπέτεια και η αγάπη για την εξερεύνηση στα βουνά και στα δάση της Ελλάδας, συνδυάζονται με τη γνωριμία και την επαφή με τη φύση σε μαγευτικά ορεινά μέρη της Ελλάδας.

Ο τομέας αυτός οργανώνεται όλο και καλύτερα προσφέροντας στον Έλληνα και τον ξένο τουρίστα μοναδικές εμπειρίες: rafting, kayak και άλλες δραστηριότητες σε ποτάμια, εξορμήσεις με οχήματα παντός εδάφους, πεζοπορία και canyoning σε βουνά και φαράγγια απερίγραπτης ομορφιάς, ιππασία μέσα σε δάση, trekking, mountain bike, ορειβατικές αποστολές, δραστηριότητες με canoe, μαθήματα επιβίωσης, κυνήγι θησαυρών στην ύπαιθρο, skiing, mountaineering κ.λπ.

Στο είδος αυτό του χειμερινού τουρισμού έχουν εξειδικευτεί η Trekking Hellas, η Eu ζην και άλλα γραφεία (περίπου 10 συνολικά) τα οποία οργανώνουν εξορμήσεις και Σαββατοκύριακα στην άγνωστη Ελλάδα. Υπάρχει ποικιλία προγραμμάτων για σπορ, εξερεύνηση και δράση στην ελληνική φύση.

Στα πλαίσια ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού και στην Ελλάδα, πραγματοποιούνται εκδρομές περιπέτειας σε διάφορες περιοχές της χώρας, όπως:

- Στην κοιλάδα Βάλια Κάλντα στο νομό Γρεβενών, τοπίο εντυπωσιακό που περιβάλλεται από ορμητικά ρεύματα και δάση. Στο χώρο ζούνε σπάνια αρπακτικά, γύπες, βασιλαετοί, καθώς και μεγάλα θηλαστικά, αρκούδες, αγριόγιδες, ζαρκάδια, κ.λπ.
- Στα Αγραφα του νομού Ευρυτανίας για trekking, μέσα από δάση οξιάς και ελάτου.
- Στις Πρέσπες, όπου φωλιάζουν πουλιά και θηλαστικά μοναδικά στον κόσμο. Η περιοχή των Πρεσπών έχει χαρακτηριστεί Εθνικός Δρυμός.
- Στον Ασωπό, λίγα χλμ. έξω από τη Λαμία.
- Στη Νότια Πίνδρο για rafting.
- Στον Αραχθο για rafting.

- Στον Ολυμπο για trekking, μέσα από μονοπάτια δίπλα σε ορμητικούς χείμαρρους, πυκνά δάση οξιάς και ελάτων.
- Στην Ευρυτανία για canyoning, για rafting στον Αχελώο, για mountain bike στους δασικούς δρόμους στην περιοχή του Κρίκελου κ.λπ.
- Στα Μετέωρα για rafting στον ποταμό Αλιάκμονα και trekking σε κρυμμένα μονοπάτια, kayak στη λίμνη Πλαστήρα.

Υπάρχουν και τόσες άλλες περιοχές στην Ελλάδα αναξιοποίητες ακόμα, που προσφέρονται για τέτοιες μορφές τουρισμού αλλά δεν έχουν εκμεταλλευτεί κατάλληλα προς το παρόν.

Μέσα από ανεξερεύνητα σημεία στην καρδιά της χώρας μας, Έλληνες και ξένοι τουρίστες έχουν τη δυνατότητα να ζήσουν μια άλλη, άγνωστη Ελλάδα, με ένα πλήθος προγραμμάτων και εκδρομών που οργανώνονται κατά τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου κοντά στη φύση και στις απaráμιλλες ομορφιές της. Με ορμητήριο τους Κορυσάδες της Ευρυτανίας, δίπλα στο Καρπενήσι και πολύ κοντά στο χιονοδρομικό κέντρο, οργανώνεται rafting, kayak στον Ταυρωπό και στον Τρικεριώτη, canyoning, orienteering μια νέα δραστηριότητα που αναπτύσσεται τώρα και στην Ελλάδα (χρησιμοποίηση χάρτη και πυξίδας για προσανατολισμό δάσους), mountaineering (πεζοπορίες και σχολές διαβίωσης στη φύση), ski, snowboard στο χιονοδρομικό κέντρο στο Καρπενήσι, κ.λπ.

Επίσης, ορειβάσια στην Πάρνηθα και στον Παρνασσό, κωπηλασία, canyoning, στίβο περιπέτειας, mountain bike και οικοτουρισμό στη λίμνη Πλαστήρα, mountain bike στην Πάρνηθα, rafting - canyoning στον Αχελώο, κ.λπ. Στον Παρνασσό, σε υψόμετρο 1300 μ. βρίσκεται το Elates resort and health club με ανεξάρτητα σπίτια για απεριόριστες δραστηριότητες κοντά στη γαλήνη και την ηρεμία της φύσης.

• **ΠΑΡΑΧΕΙΜΑΣΗ:**

Ο τουρισμός παραχείμασης, είναι η τουριστική διαμονή μακράς διάρκειας (τουλάχιστον τεσσάρων εβδομάδων) κατά τη χειμερινή περίοδο. Δηλαδή, δεν είναι τίποτε περισσότερο από τη χειμερινή διαβίωση σ'έναν τουριστικό τόπο. Ουσιαστικά, πρόκειται για έναν τύπο ενδημικού τουρισμού μιας ειδικής κατηγορίας τουριστών, των τουριστών της τρίτης ηλικίας.

Δεύτερη μορφή τουρισμού, κατάλληλη για την τρίτη ηλικία, είναι ο τουρισμός χειμερινών διακοπών και ειδικότερα ο τουρισμός πόλεως. Οι διαφορές μεταξύ των δύο αυτών μορφών τουρισμού, είναι ότι ο τουρισμός παραχείμασης είναι οργανωμένος και στατικός για τουρίστες χαμηλού εισοδήματος και για ηλικίες άνω των 65 ετών, ενώ ο τουρισμός χειμερινών διακοπών μπορεί να είναι ημιοργανωμένος, κινητικός, για τουρίστες υψηλών εισοδημάτων και για ηλικίες κάτω των 65 ετών.

Η διάρκεια παραμονής, όταν πρόκειται για ένα ταξίδι το έτος, είναι άνω των 4 εβδομάδων, ενώ όταν πρόκειται για περισσότερα είναι 2-3 εβδομάδες κατά ταξίδι. Εκτός από τις κλιματολογικές συνθήκες, παράγοντας που επηρεάζει τη διάρκεια παραμονής είναι το κόστος διαβίωσης στον τόπο παραχείμασης και το διαθέσιμο εισόδημα του τουρίστα. Τέλος, η κοινωνική τάξη, προσδιορίζει τόσο τη συμπεριφορά του τουρίστα όσο και το καταναλωτικό του πρότυπο. Πάντως, οικονομικά οι τουρίστες παραχείμασης ανήκουν στα δύο άκρα της ομάδας μεσαίων εισοδημάτων.

Άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη του τουρισμού παραχείμασης, μπορεί να είναι είτε εξωγενείς, όπως το κλίμα, η πρόωρη συνταξιοδότηση ή η διαφορά του κόστους ζωής μεταξύ της χώρας πηγής και της χώρας δέκτριας τουριστών, είτε καθαρά τουριστικοί λόγοι. Τουριστικοί παράγοντες επιρροής είναι η υπερπροσφορά κλινών σε ορισμένες μεσογειακές χώρες και η ύπαρξη τεχνικής υποδομής και κοινωνικού εξοπλισμού.

Υπενθυμίζεται ότι το κυριότερο κίνητρο για τον τουρισμό παραχείμασης είναι οι χαμηλές τιμές.

Αλλά ακόμη και όταν η παραχείμαση γίνεται σε ξενοδοχεία, η οικονομική επίπτωση είναι αρνητική στο βαθμό που ο τουρισμός παραχείμασης, επειδή συμπίπτει χρονικά, μπορεί να εκτοπίσει κερδοφόρες μορφές όπως ο επαγγελματικός τουρισμός. Οι μορφές αυτές πραγματοποιούνται συνήθως εκτός περιόδου αιχμής.

Οι κοινωνικές επιπτώσεις της διαμονής μακράς διάρκειας επάνω στις τοπικές κοινωνίες, είτε πρόκειται για δεύτερες κατοικίες, είτε για τουρισμό παραχείμασης, δεν είναι αρνητικές καθώς οι ξένοι τελικά αφομοιώνονται στον τρόπο ζωής.

- **ΟΡΕΙΒΑΣΙΑ:**

Η συστηματική άσκηση πορείας στα βουνά, ονομάζεται ορειβασία ή αλπινισμός. Είναι το σύνολο της δράσης και της πάλης του ανθρώπου για την εξερεύνηση του βουνού και για την κατάκτηση των κορυφών.

Ετσι, παρ'όλο που κατακτήθηκαν όλες οι κορυφές, η ορειβασία εξελίχθηκε σε ένα δημοφιλέστατο άθλημα που πραγματοποιείται όχι τόσο για το πάτημα της κορυφής, αλλά για την ανάγκη του σημερινού ανθρώπου να βγει στη φύση και να περπατήσει στο βουνό μέσα από απρόβλεπτες καταστάσεις, κινδύνους που δεν αποφεύγει και την περιπέτεια που υπόσχονται όλα αυτά.

Η Ελλάδα είναι μια χώρα κατ'εξοχήν ορεινή και το 80% του εδάφους της καλύπτεται από οβυνά, τα οποία παρουσιάζουν αρκετή ομορφιά και ενδιαφέρον για τους φυσιολάτρεις ορειβάτες. Περισσότερες από 80 κορυφές έχουν υψόμετρο πάνω από 2000 μ. ενώ άλλες ξεπερνούν τα 2400 μ. Επίσης υπάρχουν αρκετά και σημαντικά φαράγγια.

Στην Ελλάδα υπάρχουν 80 ορειβατικοί σύλλογοι που μπορούν να παρέχουν λεπτομέρειες για τη φύση του αθλήματος, τον εξοπλισμό που χρειάζεται, τα διάφορα προγράμματα και εκδρομές που πραγματοποιούνται. Αν όμως κάποιος σκοπεύει να ασχοληθεί επαγγελματικά με την ορειβασία και να επιδοθεί σε δύσκολες αναβάσεις, θα πρέπει να παρακολουθήσει μαθήματα σε ειδικές σχολές, καθώς, εκτός του ότι θα πρέπει να είναι σε καλή φυσική κατάσταση και να έχει διάθεση να γυμναστεί, πρέπει να έχει γνώσεις Α' βοηθειών, μετεωρολογίας, προσανατολισμού και διάσωσης.

Η Ελληνική ομοσπονδία ορειβατικών συλλόγων (Ε.Ο.Ο.Σ.) με τα προγράμματά της για τη σηματοδότηση και την περιγραφή των ορεινών μονοπατιών, για την ανάπτυξη της ορειβασίας, της πεζοπορίας και του ορειβατικού σκι, καθώς και με τις διασυνδέσεις της με διεθνείς οργανώσεις, ενισχύει εμμέσως αλλά σημαντικά το τουριστικό ρεύμα προς την Ελλάδα από δρόμους ανεκμετάλλετους έως τώρα και συγχρόνως βοηθάει τα προγράμματα ενίσχυσης των ορεινών πληθυσμών. Ο Ε.Ο.Ο.Σ. δέχεται εκατοντάδες γράμματα το χρόνο από ορειβάτες από όλες τις χώρες του κόσμου, που ζητούν πληροφορίες για αναβάσεις στα ελληνικά βουνά, ρωτώντας πάντοτε αν τα μονοπάτια είναι σημαδεμένα, που μπορούν να αγοράσουν χάρτες και που μπορούν να διανυκτερεύσουν.

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΤΥΠΟΙ ΟΡΕΙΒΑΣΙΑΣ

A) Αρχική διάκριση γίνεται με τη «θερινή ορειβασία» και τη «χειμερινή ορειβασία». Η τελευταία είναι πολύ δυσκολότερη, αν και επωφελείται από ορισμένες διαδρομές με σκι, γιατί η κρύα εποχή αυξάνει τις κακουχίες και τους κινδύνους. Για το λόγο αυτό, οι ορειβάτες διακρίνουν την «πρώτη θερινή αναρρίχηση» από την «πρώτη χειμερινή» και για ορισμένα βουνά που έχουν πατηθεί το καλοκαίρι, δεν πραγματοποιήθηκε ακόμη η κατάκτησή τους με το κρύο και τις δυσκολίες του χειμώνα.

B) Η ορειβασία διακρίνεται επίσης, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του βουνού, σε ορειβασία **σε βράχια** και σε ορειβασία **σε πάγο**.

1. Η πρώτη γίνεται με ομάδες δύο ή τριών ατόμων και παρουσιάζει τις δυσκολίες που προβάλλονται από τους βράχους, πάνω στους οποίους θα πατήσει το πόδι του και το πιάσημο για το χέρι του, κρατώντας το σώμα του μακριά από το βράχο και αν είναι δυνατόν κάθετο. Η ορειβασία σε βράχο μπορεί να γίνει και «ελεύθερη», δηλαδή από ένα μόνο αλпинιστή, που πρέπει τότε να είναι εξαιρετικά ικανός και εξασκημένος.
2. Η ορειβασία σε πάγο γίνεται πάντα με ομάδες από δύο, τρία ή περισσότερα άτομα, με τη βοήθεια γάντζων για τον πάγο και κασμά. Η ορειβασία σε εξαιρετικά δύσκολες διαδρομές, χωρίς οδηγό, αλλά με μηχανικά μέσα, όπως καρφιά, γάντζους, χαλινούς, διπλό σχοινί, λέγεται «ακαδημαϊκή ορειβασία», ενώ «καθαρή ορειβασία», είναι εκείνη που χρησιμοποιεί μόνο ένα σχοινί ή παπούτσια με καρφιά ή κασμά, χωρίς άλλα μηχανικά μέσα.

ΣΥΝΕΡΓΑ ΤΗΣ ΟΡΕΙΒΑΣΙΑΣ

Για τις αναβάσεις, ο ορειβάτης χρησιμοποιεί διάφορα σύνεργα:

ΚΑΣΜΑΣ: Η λαβή του κασμά αποτελείται από ξερό ξύλο φράξου, κοντό για τις μεγάλες αναρρίχσεις, μακρύ αν πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για τη βυθομέτρηση των γκρεμών, καταλήγει σε σιδερένια αξίνα στο ένα άκρο και σιδεράνια αιχμή στο άλλο. Το εργαλείο στηρίζεται στον καρπό του χεριού μ'ένα σχοινί και καμιά φορά στη μέση, με μια ζώνη μήκους ενός μέτρου. Ο κασμάς χρησιμεύει για το σκάψιμο σκαλοπατιών στο χιόνι ή στον πάγο. Με

το εργαλείο αυτό ο ορειβάτης, καρφώνοντας τη μύτη στο έδαφος, εξασφαλίζει επίσης στήριγμα.

ΓΑΝΤΖΟΙ: Οι γάντζοι προσαρμόζονται στα παπούτσια: είναι ένα μονοκόματο σίδερο και μπορεί να έχει τέσσερα, οκτώ, δέκα, δώδεκα καρφιά, ανάλογα με τις ανάγκες της αναβάσεως: τα δόντια πιάνουν όλα μαζί στον πάγο ώστε να στερεώνονται.

ΣΧΟΙΝΙ: Το σχοινί, που άλλοτε ήταν από μετάξι, είναι τώρα από νάυλον, λίλιον ή περλόν και έχει μήκος 30-40 μέτρα.

ΚΑΡΦΙΑ: Τα καρφιά για βράχους ή για πάγους είναι από σίδερο ανθεκτικό και ελαστικό και έχουν βοηθητικό χαλκά για το σχοινί που περνιέται από μια τρύπα.

ΠΑΠΟΥΤΣΙΑ: Ο καταλληλότερος τύπος παπουτσιών για το βουνό είναι με πέλματα όχι πλατιά (από ελαστικό με δόντια - ανάγλυφη σόλα) κατά προτίμηση σκληρά, ώστε η πίεση να γίνεται με όλο το πόδι.

ΣΑΚΚΙΔΙΟ: Το σακκίδιο περιέχει παγούρι, κουτί για φαγητό, γυαλιά του χιονιού, άλλα μικροεργαλεία, μερικά φάρμακα.

Τα ελληνικά βουνά με τα υπέροχα τοπία και τους θρύλους, προσελκύουν όχι μόνο τους διεθνείς ορειβάτες, αλλά και τους απλούς λάτρεις της υπαίθρου.

Τα κυριότερα κατά περιοχές ελληνικά βουνά που προσφέρονται για ορειβασία είναι:

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΒΟΥΝΟ	ΥΨΟΜΕΤΡΟ (μ.)
Στερεά Ελλάδα	Γκιώνα	2.510
	Παρνασσός	2.457
	Βαρδούσια	2.490
	Τυμφρηστός	2.315
	Οίτη	2.153
	Καλιακούδα	2.100
	Γραμμένη οξυά	1.926
	Χελιδόνα	1.975
	Παναϊτωλικό	1.924
	Καλλίδρομο	1.399

ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Θεσσαλία	Ολυμπος	2.917
	Κίσαβος (Οσσα)	1.978
	Πήλιον	1.601
	Οθρυς	1.726
Εύβοια	Δίρφυς	1.789
	Οχη	1.397
	Καντήλι	1.231
Μακεδονία	Γράμμος	2.520
	Φαλακρόν	2.229
	Πιερία	2.194
	Βίτσι	2.128
	Βέρμιο	2.065
	Βροντού	1.849
Ηπειρος	Πίνδος - Σμόλικας	2.639
	Πίνδος - Γκαμήλα	2.497
	Τζουμέρκα	2.392
	Περιστερί	2.295
	Αγραφα	2.153
	Κόγιακας	1.900
	Μπισικέλι	1.809
Κρήτη	Ιδη (Ψηλορείτης)	2.456
	Λευκά Ορη	2.452
	Δίκτη	2.148
Πελοπόννησος	Ταύγετο	2.407
	Ζήρεια	2.376
	Χελμός	2.355
	Μαίναλον	1.980
	Ερύμανθος	2.224
	Πάρνων	1.935
	Παναχαϊκόν	1.926
	Κλόκος (Φτέρη)	1.779

- *ANARRIXHSH:*

Η Ελλάδα διαθέτει βουνά για ν'απολαύσει ο ορεινός αθλητής την αναρρίχηση. Ιδανικά μέρη είναι οι πλαγιές του Παρνασσού και συγκεκριμένα οι ορθοπλαγιές, Κούβελο ή Ζεμενό, η περιοχή του Τσάρκου, οι Φαιδριάρες Πέτρες, τα Μαύρα Λιθάρια, ο Στρογγυλός κ.λπ. Τον ειδικό εξοπλισμό που είναι απαραίτητος, μπορεί να προμηθευτεί ο ενδιαφερόμενος από τους συλλόγους ορειβασίας, οι οποίοι τον ενοικιάζουν. Επίσης, τα εξειδικευμένα ταξιδιωτικά γραφεία περιλαμβάνουν τον εξοπλισμό μέσα στην τιμή του πακέτου.

- *MOUNTAIN BIKE:*

Στην Ελλάδα, παρ'όλο που κυκλοφορούν πολλά mountain bikes, χρησιμοποιούνται μέσα στις πόλεις. Η χώρα μας ενδύκνεται για την ανάπτυξη αυτού του σπορ όλες τις εποχές του χρόνου. Το ποδήλατο, λόγω της κατασκευής του, μπορεί να περάσει από μονοπάτια και δύσβατα μέρη τη στιγμή που άλλα μέσα δεν το καταφέρνουν. Οι δυνατότητες του mountain bike είναι αρκετές, αφού με λίγη εξάσκηση ο αναβάτης μπορεί να πηγαίνει σχετικά ξεκούραστα.

Στο εξωτερικό, γίνονται κάθε χρόνο οργανωμένες διαδρομές αποστάσεων από μια περιοχή σε άλλη ή ακόμη και διασχίσεις ολόκληρων χωρών. Στην Ελλάδα σήμερα, εκτός από τα προγράμματα άθλησης και περιπέτειας, μπορεί να συμπεριληφθεί και το mountain bike στα προγράμματα και τα πακέτα των ειδικών γραφείων.

Αγώνες mountain bike διοργανώνονται στα Αγραφα, διαδρομή Λιανοκλάδι - Καρδίτσα, στο χιονοδρομικό κέντρο Περτουλίου, στην περιοχή της Ροδόπης. Φυσικά, τέτοιου είδους αγώνες μπορούν να διεξαχθούν σε πολλά μέρη της ορεινής ενδοχώρας.

- *RAFTING:*

Η απόδοση του όρου στα ελληνικά είναι περιγραφική: κατάβαση ποταμού με σχεδία με την ασφάλεια που παρέχεται σήμερα.

Ένα τέτοιο σκάφος πρέπει να έχει προδιαγραφές για τέτοιου είδους χρήση, εφ'όσον βεβαίως η κατάβαση πραγματοποιείται σε βαθμολογημένο

ποτάμι. Η στολή του *rafter* περιλαμβάνει σχετικό κράνος, ειδικό σωσίβιο σε άνωση διπλάσια αυτών της θάλασσας και στολές νεοπρέν για το κρύο νερό. Ο εξοπλισμός συμπληρώνεται με το ειδικό κουπί αλουμινίου, σχοινί διάσωσης που κρατάει ο οδηγός και φαρμακείο. Συνήθως, οι βάρκες είναι χωρητικότητας 7-9 ατόμων. Ο οδηγός της βάρκας ευθύνεται για τη σωστή κίνησή της. Τα σημαντικότερα εφόδια επείγουσας ανάγκης για τη βάρκα, πέρα απ'αυτά που αναφέρθηκαν, είναι: φωτοβολίδες, χειροβομβίδα κόκκινου καπνού και καθρέφτης για σηματοδότηση για βοήθεια, σφυρίχτρα, μεγάλο δοχείο με πόσιμο νερό, μαχαίρι, αδιάβροχα σπέρτα, φακός, ασύρματος, τρόφιμα επείγουσας ανάγκης και αντλία νερού ή κουβάς για ν'αδειάζεται νερό από τη βάρκα.

Το *rafting* είναι κατ'εξοχήν ομαδικό και κοινωνικό άθλημα. Για να ξεκινήσει κανείς *rafting* δε χρειάζονται ιδιαίτερες γνώσεις, εκτός από τη γνώση κολύμβησης. Όσο για την ηλικία, στα εύκολα ποτάμια δεν παίζει ρόλο. Τα πράγματα διαφοροποιούνται όταν μιλάμε για δυσκολότερα ποτάμια.

Το *rafting* ξεκίνησε στα μεγάλα ποτάμια της Αμερικής από την ανάγκη μεταφοράς εμπορευμάτων. Στην Ευρώπη ήρθε ως σπορ μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο. Στην Ελλάδα η πρώτη κατάβαση έγινε στις αρχές της δεκαετίας του '60. Ποτάμια στην Ελλάδα που προσφέρονται για καταβάσεις είναι: ο Αχελώος, ο Ταυρωπός, ο Τρικεριώτης, ο Βενετικός, ο Αλιάκμονας, ένα ιδιαίτερα δύσκολο ποτάμι ο Αραχθός, ο Αώος το δυσκολότερο ποτάμι στη χώρα μας, ο Νέστος και ο Εύηνος.

- **CANNONING:**

Είναι η κατάβαση με σχοινί εντυπωσιακών φαραγγιών μέσα από δροσερούς καταρράκτες και φυσικές πισίνες, όπου κολυμπάμε για να τις διασχίσουμε.

Είναι ένα από τα σπορ που προσφέρει έντονες συγκινήσεις σε ένα μεγαλειώδες φυσικό τοπίο. Δεν απαιτείται καμία ειδική γνώση. Όμως πρέπει ο επισκέπτης να είναι σε καλή φυσική κατάσταση και να διαθέτει αποφασιστικότητα.

Είναι ένα άθλημα που προσφέρει περιπέτεια, συγκινήσεις και εμπειρίες μοναδικές. Ξεχωριστά μέρη για τέτοιες περιπέτειες είναι το φαράγγι

του Τυμφρηστού στην Ευρυτανία, η δύσκολη χαράδρα της Βαρσάμης στον Παρνασσό, η χαράδρα του Βίκου στα Ζαγοροχώρια κ.α.

• *PARAPENTE:*

Είναι μια ελλειψοειδής πτέρυγα που συνδέεται με το κάθισμα - ζώνη του πιλότου, μέσω ενός συστήματος από ιμάντες και αρτάνες. Ακολουθώντας τις θερμές αέρινες μάζες του αέρα που οδεύουν προς τον ουρανό, διανύει μεγάλες αποστάσεις σε πτήσεις που μπορούν να κρατήσουν αρκετές ώρες. Είναι εύκολο στην εκμάθησή του, καθώς τα εκπληκτικά οπτικά χαρακτηριστικά του το ανέδειξαν το πιο δημοφιλές αεράθλημα της τελευταίας δεκαετίας. Τα ατυχήματα είναι σχεδόν ανύπαρκτα και όλα εξαρτώνται από την ποιότητα της εκπαίδευσης των νέων πιλότων, που θέλουν να μετρήσουν τις δυνατότητές τους στο συναρπαστικό αυτό σπορ.

ΣΥΝΕΡΓΑ PARAPENTE:

- Κράνος
- Γάντια
- Φόρμα αντιανεμική, αδιάβροχη (αποβάλλει τον ιδρώτα και την υγρασία)
- Ειδικά μποτάκια για παραπέντε
- Ένα σύστημα πλοήγησης
- Ur-profile 22 (για αετό και παραπέντε)

• *BIRDWATCHING:*

Η παρατήρηση πουλιών (birdwatching) γνωρίζει τα τελευταία χρόνια μεγάλη εξέλιξη και ανάπτυξη. Απευθύνεται σε φυσιολάτρες τουρίστες, οι οποίοι αναζητούν μια πιο ήπια μορφή ειδικού τουρισμού. Είναι μοναδική η συγκίνηση που μπορεί να προσφέρει εισάγοντας μας στον ανεπανάληπτο κόσμο των πουλιών. Βοηθάει το σύγχρονο άνθρωπο να επανασυνδεθεί με το φυσικό βασίλειο, να χαλαρώσει και να γευτεί μοναδικές συγκινησιακές εμπειρίες. Η Ελλάδα διαθέτει πολλούς υδροβιότοπους, στους οποίους κατοικούν σπάνια είδη πουλιών που πολλές φορές είναι μοναδικά ανά τον κόσμο. Οι περιοχές των Πρεσπών της Καστοριάς, το Δέλτα του Εβρού και η

περιοχή της Ροδόπης προσφέρουν ανεπανάληπτο υλικό για τους φανατικούς του birdwatching.

- **ΑΝΕΜΟΦΤΕΡΩΤΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ**

Το αλεξιπτωτο βουνού (Parapente ή Paragliden ή Gleitschirm) είναι ένα από τα δημοφιλέστερα hobbies στην Ευρώπη. Σε τι οφείλεται αυτό; Στο ότι είναι εύκολο; Ίσως. Στο ότι συνδυάζεται με την ορειβασία και το σκι; Πολύ πιθανόν.

Γεγονός είναι ότι χιλιάδες Ευρωπαίοι έχουν σταματήσει να κατεβαίνουν τα βουνά με τα πόδια και κατεβαίνουν πετώντας.

Τι γίνεται όμως με τα συνεχώς αυξανόμενα ατυχήματα; Γιατί το parapente θεωρείται πιο επικίνδυνο από την ελεύθερη πτώση;

Γι' αυτό λοιπόν μετά από συνεννόηση και με τη συνεργασία του Ε.Ο.Σ. Αχαρνών, αλεξιπτωτιστές και έμπειροι αερατζήδες - παραπεντίστες, θα αναλάβουν την εκπαίδευση των ενδιαφερομένων από το Φεβρουάριο ως και τον Απρίλιο του 1991. Τα αλεξιπτωτα και το προστατευτικό υλικό θα παρέχει ο εκπαιδευτής. Το κόστος της εκπαίδευσης ανέρχεται σε 35.000 κατ' άτομο.

Αυτό το είδος τουρισμού βρίσκεται στο αρχικό στάδιο, όμως είναι αρκετά ελπιδοφόρο, αφού το 58% περίπου της Ελλάδας είναι ορεινές περιοχές.

- **ΠΑΡΑΠΟΤΑΜΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ (ΣΠΟΡ ΚΑΓΙΑΚΙ)**

Ο παραποτάμιος τουρισμός είναι μία μορφή τουρισμού ενδιαφέρουσα. Είναι ο λεγόμενος τουρισμός στα ποτάμια.

Υπάρχουν σ' όλη την Ελλάδα οργανωμένοι ορειβατικοί σύλλογοι, οι οποίοι οργανώνουν αυτού του είδους τον τουρισμό. Διοργανώνουν εκδρομές ορειβασίας, αναρρίχησης, χιονοδρομίας και παράλληλα μ' όλα αυτά ασχολούνται και με το καγιάκι.

Το καγιάκι είναι σπορ που γίνεται στα ποτάμια. Είναι μια βάρκα τύπου κανώ με την οποία διασχίζουν τα ποτάμια. Βέβαια αυτό δεν διαρκεί κάποια ώρα. Γίνονται διανυκτερεύσεις σε ελεύθερη κατασκήνωση ή σε καταφύγια που υπάρχουν στα βουνά και συνεχίζουν την άλλη μέρα την περιπλάνησή τους.

Η μορφή αυτή του τουρισμού είναι αρκετά αναπτυγμένη λόγω του ότι υπάρχουν οι ορειβατικοί σύλλογοι που διαθέτουν όλους τους εξοπλισμούς. Φυσικά μπορεί να γίνει το σπορ αυτό και από μεμονωμένα άτομα, μόνο που θα πρέπει να διαθέτουν δικούς τους εξοπλισμούς και φυσικά να ξέρουν τα μέρη γιατί όσο και αν φαίνονται μαγευτικά κρύβουν αρκετούς κινδύνους.

- *ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΧΩΡΙΑ ΣΕ ΥΨΟΜΕΤΡΟ ΑΝΩ ΤΩΝ 1100 μ.*

Η ανάγκη ανάπτυξης του Αθλητικού Τουρισμού εντάσσεται στο στόχο της χωροχρονικής επέκτασης της τουριστικής περιόδου αιχμής, αφού η διακίνηση ομάδων ατόμων με κοινά αθλητικά ενδιαφέροντα δεν περιορίζεται στους καλοκαιρινούς μήνες.

Οι τεράστιες δυνατότητες που έχει ο αθλητικός τουρισμός για την εισροή τουριστικού ρεύματος στη χώρα μας φάνηκε σε όλες τις μεγάλες τις μεγάλου ενδιαφέροντος διοργανώσεις που έγιναν στη χώρα μας (ποδοσφαιρικός αγώνας Γιουβέντους - Αμβούργου 1983, Ολυμπιάδα Σκακιού κ.λπ.).

Μελλοντικά μπορούμε να μιλάμε για τη δημιουργία αθλητικών χωριών σε υψόμετρο άνω των 1100 μ. Στο υψόμετρο αυτό είναι φυσιολογικό να υπάρχει καθαρή ατμόσφαιρα και άφθονο οξυγόνο. Εκεί λοιπόν μπορούν να δημιουργηθούν χωριά που θα περιλαμβάνουν όλες τις αθλητικές εγκαταστάσεις. Όπως γήπεδα, βόλεϊ, τένις, μπάσκετ, ποδοσφαίρου, καθώς και γυμναστήρια εξοπλισμένα. Πέρα από αυτές τις εγκαταστάσεις, θα δημιουργηθούν και ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις, κέντρα ψυχαγωγίας, ταβέρνες, εστιατόρια.

Με τη δημιουργία λοιπόν αυτών των χωριών, οι αθλητές θα μπορούν εκεί να προπονούνται και να προετοιμάζονται για τους αγώνες.

Η μορφή αυτή του τουρισμού βρίσκεται στο αρχικό στάδιο με τις παραπέρα δυνατότητες ανάπτυξης στο μέλλον.

- *ΒΟΤΑΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ*

Ο Βοτανολογικός τουρισμός είναι μια αρκετά πρωτότυπη μορφή τουρισμού και πολύ ενδιαφέρουσα. Άνθρωποι που ασχολούνται με τα φυτά,

είτε για φαρμακευτικούς σκοπούς, είτε για καλλωπιστικούς, μετακινούνται από τόπο σε τόπο, από δάσος σε δάσος για τη συλλογή τους.

Εδώ αναφέρω μια συγκεκριμένη περιοχή όπου υπάρχουν πολλών ειδών φυτά και που την έχουν επισκεφθεί αρκετοί επιστήμονες. Η περιοχή αυτή είναι τα Σιάτιστα. Νοτιοανατολικά της Σιάτιστας και σε απόσταση 16 χιλιομέτρων από την πόλη βρίσκεται η μαγευτική τοποθεσία Τσιάμια (1650-1700 μ. υψ.) όπου σήμερα είναι οι πηγές της Σιάτιστας. Είναι μια πολύ ωραία περιοχή του όρους Μπούρινου (υψ. 1866 μ.) πλούσια σε βλάστηση από πεύκα και έλατα που θυμίζει ελβετικό τοπίο.

Ο Μπούρινος ή Βούρινος είναι βουνό της Δυτικής Μακεδονίας. Το μεγαλύτερο τμήμα του αποτελείται από οφείτη. Το πέτρωμα αυτό όπως είναι γνωστό παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον από βοτανικής απόψεως γιατί ευνοεί μερικά ιδιότυπα είδη χλωρίδος, τα καλούμενα σερπεντινιδίαιτα και ακόμα επί του οφείτου εμφανίζονται συχνά ενδημικά είδη.

Το δάσος του Μπουρίνου αποτελείται κυρίως από έλατα, δασικά πεύκη, κέδρους, δρυς, γαύρους, αγριοδαμασκηλιά, ολίγους ιταμούς, πτελεά, άφθονα πυξάρια, φυλλίκια κραταίγους κ.λπ. Επίσης μέσα στο δάσος υπάρχει αποικία ολόκληρη από μία ποικιλία του «LILIUM MARTAGO». Σε περιοχή περίπου πέντε χιλιάδων τετραγωνικών μέτρων, υπάρχουν περίπου 200 τέτοια φυτά. Ένα άλλο φυτό που υπάρχει εκεί είναι η «VIOLA ALCHARIENSISA».

Δημιουργία ερευνητικής μονάδας για τον «Αθλητικό Τουρισμό»

Από το 1960 ως σήμερα σημειώθηκαν σημαντικές τάσεις εξειδίκευσης και ανάπτυξης στο χώρο του τουρισμού και παράλληλα του αθλητισμού. Οι δύο αυτοί τομείς εξελίχθηκαν στις πιο κερδοφόρες βιομηχανίες του παγκόσμιου οικονομικού στερεώματος. Περίπου την ίδια χρονική περίοδο και συγκεκριμένα μετά το 1970 άρχισε να γίνεται χρήση του όρου **αθλητικός τουρισμός** με σκοπό να περιγράψει η ειδική μορφή τουρισμού που συνδύαζε και την αθλητική δραστηριότητα. Ο αθλητικός τουρισμός θεωρείται σύγχρονο φαινόμενο σε αντίφαση με τη διαχρονικά στενή σχέση μεταξύ αθλητισμού και τουρισμού. Ο λόγος είναι ότι μόλις τα τελευταία χρόνια άρχισε να

αντιμετωπίζεται ως αυτόφωτο κομμάτι της τουριστικής και της αθλητικής βιομηχανίας αλλά και να αποκτά ακαδημαϊκή οντότητα.

Ο αθλητικός τουρισμός κατάφερε να προσελκύσει σημαντικό αριθμό ενδιαφερομένων αποκτώντας την αντίστοιχη οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική σημασία. Παράλληλα, οι παραγωγοί της τουριστικής βιομηχανίας οι οποίοι ανέκαθεν αναζητούσαν νέους τομείς επέκτασης των δραστηριοτήτων τους διέκριναν νωρίς τα οικονομικά κυρίως οφέλη του αθλητικού τουρισμού και προχώρησαν σε σημαντικές επενδύσεις. Ως συνέπεια, ο αθλητικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από γοργό ρυθμό ανάπτυξης, μεγάλες δυνατότητες εξέλιξης και από το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που δημιουργεί σε όλους τους εμπλεκόμενους στο τουριστικό κύκλωμα, παραγωγούς και καταναλωτές.

Πολλοί συγγραφείς ορίζουν την έννοια του **αθλητικού τουρισμού** ως όλες τις μορφές ενεργητικής και παθητικής ανάμιξης σε αθλητικές δραστηριότητες όπου η συμμετοχή είναι τυχαία ή οργανωμένη και γίνεται για επαγγελματικούς ή μη λόγους με προϋπόθεση τη μετακίνηση μακριά από τον τόπο διαμονής και εργασίας.

Είναι φανερό ότι ο αθλητικός τουρισμός αποτελεί ένα ιδιαίτερα σύνθετο και ευρύ φαινόμενο. Για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού υπάρχει η ανάγκη για διευρημένη υψηλής ποιότητας υποδομής σε διάφορους τομείς υποστήριξης, οι οποίοι είναι το φυσικό περιβάλλον, οι υπηρεσίες, η διασκέδαση, οι μεταφορές, το τεχνητό περιβάλλον, η στέγαση, η πολιτιστική κληρονομιά, οι οργανισμοί και οι κατασκευασμένες διευκολύνσεις.

Στο χώρο του αθλητικού τουρισμού, οι πρώτες προσπάθειες για την επίτευξη της ανάπτυξης του έγιναν με τη μορφή σεμιναρίων, διαλέξεων και μαθημάτων που προσέφεραν διάφορα ιδρύματα κυρίως στις Η.Π.Α. και στον Καναδά χωρίς όμως να υπάρχει εκπαίδευση πανεπιστημιακού επιπέδου. Το 1998 παρουσιάστηκε για πρώτη φορά πρόγραμμα σπουδών αθλητικού τουρισμού από το πανεπιστήμιο του Luton στη Μεγάλη Βρετανία με την καθιέρωση πανεπιστημιακού τίτλου σπουδών.

Στην Ελλάδα ο αθλητικός τουρισμός δεν υφίσταται ως θεσμοθετημένο γνωστικό αντικείμενο. Ετσι δεν υπάρχουν σπουδές αθλητικού τουρισμού πολύ περισσότερο δεν υφίστανται μεταπτυχιακά προγράμματα. Στα Ελληνικά

εκπαιδευτικά ιδρύματα υπάρχουν μαθήματα σχετικά με τον αθλητικό τουρισμό ή ειδικότητες.

Δημιουργήθηκε λοιπόν στο **Τ.Ε.Ι. Κρήτης** μια ερευνητική μονάδα με τον τίτλο η **Ερευνητική Μονάδα Ελλάδος (R.U. - GR) του Διεθνούς Συμβουλίου Αθλητικού Τουρισμού (S.T.I.C.)**. Υπάρχει επικυρωμένη συμφωνία συνεργασίας - προσχώρησης της Ερευνητικής Μονάδας Ελλάδος στο Διεθνές Συμβούλιο Αθλητικού Τουρισμού. Έτσι λοιπόν η Ερευνητική Μονάδα Ελλάδος είναι η **τρίτη Ερευνητική Μονάδα στον κόσμο** για το Διεθνές Συμβούλιο Αθλητικού Τουρισμού.

Ο κύριος σκοπός της Ερευνητικής Μονάδας Ελλάδος είναι η ανάπτυξη του Αθλητικού Τουρισμού ως πεδίο ερευνητικής, ακαδημαϊκής, επαγγελματικής και επιχειρηματικής ενασχόλησης. Επιμέρους στόχοι σύμφωνα και με το Διεθνές Συμβούλιο Αθλητικού Τουρισμού είναι:

- Η ενασχόληση με πάσης φύσης ερευνητικά προγράμματα και μελέτες που εμπίπτουν στο γνωστικό πεδίο του αθλητικού τουρισμού και που μπορεί άλλες να σχετίζονται και με παρεμφερή γνωστικά αντικείμενα.
- Η ανάπτυξη και διεξαγωγή έργων και μελετών συμβουλευτικού χαρακτήρα.
- Η ανάπτυξη και εφαρμογή προγραμμάτων εκπαίδευσης σε επίπεδο προπτυχιακό καθώς και μεταπτυχιακό, είτε αυτόνομα είτε σε συνεργασία με εκπαιδευτικά ιδρύματα άλλες Ελλάδας και του εξωτερικού.
- Η ανάπτυξη και εφαρμογή προγραμμάτων κατάρτισης και συνεργασία με αντίστοιχους φορείς άλλες Ελλάδας και του εξωτερικού.
- Η ανάληψη και εκτέλεση προγραμμάτων που προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και φορείς του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και άπτονται του γνωστικού αντικείμενου του αθλητικού τουρισμού. Τέτοια προγράμματα μπορεί να αφορούν και άλλες Ολυμπιακούς αγώνες. Άλλες, η ανάληψη τέτοιων προγραμμάτων μπορεί να υλοποιηθεί σε συνεργασία με το Διεθνές Συμβούλιο Αθλητικού Τουρισμού και άλλες του ερευνητικές μονάδες.

Ο **πυρήνας** της ερευνητικής μονάδας Ελλάδας του διεθνούς συμβουλίου αθλητικού τουρισμού αποτελείται από **11 άτομα**, τα οποία έχουν αξιολογηθεί από το διεθνές συμβούλιο αθλητικού τουρισμού και ως

υπεύθυνος της ερευνητικής μονάδας Ελλάδας έχει ορισθεί ο καθηγητής του Τ.Ε.Ι. Κρήτης **δρ. Δημήτρης Τερζάκης**.

Το Γκόλφ στην Ελλάδα

A. Ιστορική εξέλιξη και σημερινή θέση

Ερευνώντας την ιστορία του Γκόλφ στην Ελλάδα βρέθηκαν ορισμένα ίχνη παρόμοιου αθλήματος στην Αρχαία Ελλάδα, όπου όπως είναι γνωστό οι πρόγονοί μας έδιναν ιδιαίτερη έμφαση στην άθληση του σώματος και του πνεύματος. Εχουμε πολλές μαρτυρίες γι' αυτή τη δραστηριότητα, τόσο από διασωθέντα κείμενα όσο και από παραστάσεις σε αγγεία της εποχής. Υπάρχει στο αρχαιολογικό Μουσείο μια μαρμάρινη πλάκα που παραστάνει δύο αθλητές που κρατώντας από ένα μπαστούνι προσπαθούν να χτυπήσουν ένα μπαλάκι. Βέβαια μοιάζει περισσότερο με μοντέρνο χόκεϋ, κι αυτό το 490 π.Χ., αλλά ίσως με λίγη τύχη θα προχωρούσαν στην ανακάλυψη του γκόλφ.

Τα εύσημα της ανακάλυψης αυτής πάντως ανήκουν στους Σκωτσέζους γύρω στις αρχές του 15^{ου} αιώνα. Αναφέρεται ότι το 1457 το γκόλφ μαζί με το ποδόσφαιρο είχαν γίνει τόσο δημοφιλή που ο βασιλιάς JAMES II το απαγόρευσε γιατί οι άντρες του παραμελούσαν την εκπαίδευσή τους στην τοξοβολία παρασυρόμενοι από τα παιχνίδια αυτά.

Στην Ελλάδα πέρασαν πολλά χρόνια χωρίς καμιά δραστηριότητα στον τομέα του γκόλφ. Βέβαια πολλοί συμπατριώτες μας κάτοικοι εξωτερικού, είχανε την δυνατότητα να μαθαίνουν γκόλφ με ξένους προπονητές και να παίζουν σε ξένα γήπεδα, στην Ελλάδα όμως δεν υπήρξε για καιρό καμιά σχετική υποδομή.

Η αγάπη για το γκόλφ μιας μικρής ομάδας Αθηναίων αλλά και η εγκατάσταση στην Ελλάδα Ελλήνων του εξωτερικού, συνέτεινε στο να δημιουργηθούν οι πρώτες προϋποθέσεις για τη βαθμιαία ανάπτυξη του αθλήματος πρώτα στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας. Συγκεκριμένα η κατασκευή του γηπέδου 9 τρυπών στην Βαρυμπόμπη και η ύπαρξη ενός πρωτόγονου γκόλφ στον Αγιο Κοσμά Ελληνικού συγκέντρωσε τους λίγους φανατικούς παίκτες της εποχής εκείνης (γύρω στα 1960).

Γκολφ και τουρισμός - Γενικά

Το Γκόλφ είναι άθλημα το οποίο εκ πρώτης όψεως δίνει την εντύπωση ενός στατικού και ανιαρού αθλήματος. Αντιθέτως όμως είναι κατάλληλο για όλα τις ηλικίες και έχει σοβαρά πλεονεκτήματα όπως:

- πορεία μέσα στη φύση 6.000 μέτρα περίπου
- ομοιόμορφη άσκηση όλων των μερών του σώματος
- ανάπτυξη ακρίβειας, ευστοχίας, ευστάθειας, ψυχραιμίας και καλών υπολογισμών
- ανάπτυξη της περιβαλλοντικής συνείδησης του παίκτη
- προστασία της έκτασης από πυρκαγιές
- προστασία από καταπατήσεις
- προστασία από βανδαλισμούς και αυθαίρετη δόμηση
- θεωρείται αθλητική δραστηριότητα κύρους, που κάνει δυνατή την πρόσβαση στην καλή κοινωνία

Επίσης είναι ένα ευγενές άθλημα και παράλληλα τρόπος ζωής, μιας ολόκληρης ζωής. Μπορεί να μηθεί κανείς από τα δέκα χρόνια του και να συνεχίσει να παίζει σ' όλη του τη ζωή, έστω όσο τον κρατούν τα πόδια του, και είναι βεβαιωμένο ότι η άσκηση αυτή κρατά το σώμα και το πνεύμα σε άριστη κατάσταση μέχρι τα βαθειά γεράματα. Ταυτόχρονα, τα υψηλόμισθα διευθυντικά στελέχη, οι επιχειρηματίες και οι ελεύθεροι επαγγελματίες, βρήκαν το γκόλφ σαν τον ιδανικό τρόπο επαφής με την φύση, έστω και για λίγες ώρες, σαν τον εύκολο τρόπο απομακρύνσεως από το έντονο καθημερινό στρες και την πραγματοποίηση, σε συνδυασμό με αυτό το σπόρ και συντόμων διακοπών με την οικογένεια. Το γκόλφ έχει λοιπόν αποκτήσει εκατομμύρια λάτρεις ανά τον κόσμο. Και όταν η χώρα μας υποδέχεται κάθε χρόνο 10 έως 12 εκατομμύρια τουρίστες, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι ένα σημαντικό ποσοστό από αυτούς είναι ασφαλώς παίκτες του γκόλφ.

Το τουριστικό γκολφ διαφέρει από το απλό γκόλφ, διότι δημιουργήθηκε για να εμπλουτίσει σαν νέο προϊόν, τα παλαιά προϊόντα, αλλά κυρίως για να αναβαθμίσει το τουριστικό προϊόν με την προσέλκυση ποιοτικού τουρισμού.

Ιπποτουρισμός - Προτάσεις

- ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Φιλοσοφία - Λογική - Στόχοι

Ο ιπποτουρισμός δεν είναι τίποτα άλλο από την χρήση του αλόγου από αναβάτη με σκοπό την άθληση, την αναψυχή και μπορεί να αποτελεί μία τουριστική δραστηριότητα. Η έδρα του αθλήματος αυτού, είναι το φυσικό περιβάλλον. Η προστασία και η αναβάθμιση του **τουριστικού** περιβάλλοντος όμως αποτελεί όχι μόνο συνταγματική υποχρέωση, αλλά και μία από τις κύριες επιδιώξεις της πολιτείας. Ανά τον κόσμο τα συμπτώματα της οικολογικής κρίσης χειροτερεύουν μέρα με τη μέρα και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τη γέννηση μιας τάσης για την εγκαθίδρυση μιας οικολογικής δικτατορίας, επιφορτισμένης με την εξασφάλιση της επιβίωσής μας. Ο τουρισμός είναι μέτοχος σε αυτήν την τάση και αναμφισβήτητα πρέπει να είναι στο κάλεσμα των ανθρώπων υπενθυμίζοντάς τους ότι είναι και αυτοί μέρος του οικοσυστήματος. Είναι όμως ταυτόχρονα αντιληπτό ότι οι οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, οι Συλλογικοί Φορείς και μεμονωμένα άτομα που μπορούν να οφείλουν να προστατεύσουν το φυσικό, το τεχνικό, άρα και τουριστικό περιβάλλον σαν αγαθό μέγιστης αξίας.

Όταν υποβαθμίζεται το κοινωνικο-πολιτισμικό πρότυπο, κυρίως στις βιομηχανικές πόλεις, η αναζήτηση ήπιων μορφών τουρισμού γίνεται ολοένα και πιο επιτακτική και η απάντηση είναι οι ειδικές μορφές τουρισμού οι οποίες δεν είναι καινούργιες, αλλά μια νέα αντιμετώπιση του τουρισμού και ένας τρόπος διαφυγής από την πόλη και γενικότερα το κοσμοπολίτικο περιβάλλον. Αθλήματα όπως η ιππασία προσφέρουν πραγματική ψυχική ανάταση κοντά στο φυσικό περιβάλλον χωρίς τα περιττά εκείνα στοιχεία που στερούν την αναζήτηση από τον τουρίστα.

- ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Η ζήτηση του ιπποτουρισμού στην Ελλάδα χωρίς να είναι απλά μια οργάνωση οικονομίας, έγινε μεμονωμένα σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας από την ιδιωτική πρωτοβουλία και είναι σχετικά οργανωμένη στις παρακάτω περιοχές:

- Καρτερό Ηρακλείου

- Κατιγιώρης Βόλου
- Πόρτο Χέλι
- Κυλλήνη Ηλείας (Γλύφα)

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελεί αυτή η προσπάθεια από τον ιδιωτικό τομέα ένα συμπληρωματικό τρόπο ζωής, στο προσφερόμενο τουριστικό πακέτο, που μπορεί και πρέπει να συνεχίσει να υπάρχει και να υπάρξει στο κοντινό μέλλον βελτιωμένο νομικά και τεχνικά και να αποδώσει καρπούς όταν πια όντας ενταγμένο στην εθνική τουριστική πολιτική δράση, θα είναι προσφερόμενο στο οργανωμένο τουριστικό πακέτο, αναβαθμίζοντας ταυτόχρονα τη ζήτηση και την προσφορά παράλληλα με τις υπόλοιπες ειδικές μορφές τουρισμού.

Τα τελευταία χρόνια έχει λάβει μεγάλη εξάπλωση στο εξωτερικό ο ιπποτουρισμός και προσελκύει μεγάλο αριθμό τουριστών οι οποίοι συνδυάζουν διακοπές και ιππασία καθώς και άλλου είδους δραστηριότητες. Για το σκοπό αυτό λειτουργούν σε διάφορες χώρες (Γαλλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Αγγλία, Δανία, Ιρλανδία, Ιταλία και αλλού) ιπποτουριστικά κέντρα με κρατική επίβλεψη και χρηματοδότηση. Επίσης, έχουν συσταθεί ομοσπονδίες οι οποίες έχουν αναλάβει τη διαφήμιση και προβολή του αθλήματος της ιππασίας μέσω εκδόσεως διαφημιστικών φυλλαδίων, διοργανώσεων φεστιβάλ ιππασίας, εκθέσεων και συνεδρίων. Πρόκειται για την FITE (FEDERATION INTERNATIONALE DE TOURISME EQUESTRE) και για τον OEPE (ORGANIZATION EQUESTRE EUROPEEN POUR LA PROMOTION DU TOURISME EQUESTRE) που εδρεύουν στις Βρυξέλλες.

Υπάρχουν ακόμη και εθνικές ομοσπονδίες όπως στην Γαλλία. Η χώρα μας λόγω του μεγάλου φυσικού της πλούτου και των κατάλληλων κλιματολογικών συνθηκών, του έντονου αγροτικού της χαρακτήρα και του οικολογικού ενδιαφέροντος που παρουσιάζει προσφέρεται ιδιαίτερα για την προώθηση του ιπποτουρισμού και άλλων δραστηριοτήτων σχετικών με τα άλογα όπως είναι ο ιππόδρομος.

- ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

Στην Ελλάδα δεν υπάρχει μέχρι σήμερα ένα ειδικό νομικό πλαίσιο για τη λειτουργία μονάδων εκτροφής ζώων που προορίζονται για τουριστικούς

σκοπούς. Για το λόγο αυτό οι μεμονωμένες προσπάθειες που γίνονται για την ίδρυση τέτοιου είδους ιππικών κέντρων προσέκρουσαν σε δυσκολίες που οφείλονται κατά κύριο λόγο στην έλλειψη ειδικής νομοθετικής ρύθμισης. Η θέσπιση του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου θα αποτελέσει το πρώτο βασικό βήμα ανάπτυξης του ιπποτουρισμού στη χώρα μας.

Με την ανάπτυξη μειονεκτικών αγροτικών τόπων μέσα από την προσέγγιση της ολοκληρωμένης πολλαπλής και πολύμορφης παρέμβασης στους τόπους αυτούς επιδιώκονται παράλληλα:

1. Η δημιουργία αλυσιδωτών και πολλαπλασιαστικών επιδράσεων πάνω στο εισόδημα και την εν γένει ευημερία του τοπικού πληθυσμού.
2. Η προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής, αλλά και πολιτιστικής αναβάθμισης περιοχών, που διαφορετικά δεν θα είχαν τη δυνατότητα αυτή.
3. Η ενεργοποίηση του ενδογενούς δυναμικού των περιοχών αυτών (έμψυχου και άψυχου).
4. Η αυτοδύναμη ανάπτυξη των περιοχών αυτών χωρίς έξωθεν παρεμβάσεις.
5. Η ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων του τοπικού πληθυσμού και η συμπληρωματική απασχόληση, στα πλαίσια της τάσης πολυδραστηριότητας που χαρακτηρίζει την απασχόληση.
6. Η ενεργοποίηση της τοπικής αυτοδιοίκησης και των άλλων τοπικών συλλογικών φορέων.
7. Η ανάδειξη των νέων τουριστικών τόπων, με παράλληλη την αποσυμφόρηση των γνωστών παραθεριστικών κέντρων της χώρας μας.
8. Η αναβίωση παραδοσιακών τεχνών και εθίμων των περιοχών, που τονίζουν την ταυτότητα και τη μοναδικότητα των τόπων αυτών και σε τελική ανάλυση τη γνήσια ελληνική ψυχή.
9. Η μεταφορά πόρων στα πλαίσια των ολοκληρωμένων μεσογειακών προγραμμάτων και σχεδίων περιφερειακής ανάπτυξης από τις περισσότερο προς τις λιγότερο ευνοημένες περιοχές της χώρας και
10. Η εδραίωση νέων μορφών τουριστικής δράσης - στα πλαίσια του αναπροσανατολισμού της τουριστικής πολιτικής της χώρας που αποβλέπει σήμερα στην προώθηση ήπιων μορφών τουρισμού και ιδιαίτερα στην προώθηση του λεγόμενου «ποιοτικού τουρισμού», στη

χώρα μας, όπως συνεδριακού - αγροτουρισμού κ.λπ. - μέσα από τις οποίες ενισχύεται ο ανθρώπινος χαρακτήρας της σχέσης ανάμεσα σε φιλοξενούντα και φιλοξενούμενο, βελτιώνεται το συναλλαγματικό όφελος της χώρας, χωρίς περαιτέρω ποσοτική μεγένθυση του ήδη υψηλού προς τη χώρα τουριστικού ρεύματος (που ας σημειωθεί υπερκαλύπτει το τουριστικό δυναμικό της χώρας με τη μορφή του ως τώρα μαζικού τουρισμού).

- ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Επικαλούμενοι τις συνθήκες αγοράς και τον ανταγωνισμό, τις στρατηγικές και τις τακτικές του, θεωρούμε ότι η ανάπτυξη δεν πρέπει να είναι ανταγωνιστική, αλλά συμπληρωματική ως προς τις καθιερωμένες μορφές.

Οικονομικά η διάρθρωση κόστους μονάδων, η ελαστικότητα του κόστους, του όγκου παραγωγής, θα έχει διαφοροποίηση προσφοράς - ζήτησης, των ήδη υπάρχοντων προϊόντων - υπηρεσιών, συνδεδεμένο με την εθνική τουριστική δομή.

Ο προγραμματισμός, η οργάνωση, η στελέχωση και η παρακολούθηση του παραγωγικού συστήματος όπως και το προσφερόμενο προϊόν, η τιμή και η διανομή προώθησης για το θεμιτό αποτέλεσμα θα είναι απόφαση της συνύπαρξης του κράτους με την ιδιωτική πρωτοβουλία και την τοπική συμμετοχή των περιοχών που θα τους καθιστά υπεύθυνους για την ανάπτυξη του τόπου δίνοντας δυνατότητες και ερεθίσματα για να γίνει πιο ανταγωνιστικός, αποδοτικός και πιο παραγωγικός.

- ΣΤΟΧΟΙ

1. Νέο πρότυπο που θα ξεκινά μέσα από την εκπαίδευση που θα παρέχουν οι ήδη υπάρχοντες τέσσερις ιππικοί όμιλοι.
2. Περιοχές ειδικών μορφών.
3. Δοκιμασία νέων μοντέλων.
4. Συνεχής παρακολούθηση και εκπαίδευση.
5. Αποφυγή προβλημάτων και εντάσεων.
6. Δημιουργία συγκεκριμένης νέας διαφημιστικής εικόνας.

7. Περιοχές ειδικών κινήτρων τουρισμού και μη μαζικού τουρισμού.
8. Συνδυασμένη ανάπτυξη.
9. Επιμήκυνση περιόδου.
10. Σταθεροποίηση απασχόλησης.
11. Οργάνωση εκμετάλλευσης και σωστής θέσης του ιπποδρομίου.

Προτάσεις

Ακολουθώντας τα χνάρια της διαδρομής του Ε4, του μεγάλου Ευρωπαϊκού Μονοπατιού και μελετώντας το πιο προσεχτικά, κατανοεί κανείς ότι περνά από μη τουριστικές περιοχές.

Δηλαδή, Βορειοανατολική και Δυτική Ελλάδα, Κεντρική Θεσσαλία, Μακεδονία, Ηπειρο, Πελοπόννησο, και όλες αυτές έχουν δυνατότητα σύνδεσης με την Νησιωτική Ελλάδα.

Αυτές όλες οι περιοχές, ευνοούν την ύπαρξη του ιπποτουρισμού ενώ ταυτόχρονα έχουν ή και μπορούν να αποκτήσουν και άλλες ειδικές μορφές τουρισμού.

Αυτό είναι μια πρόκληση για την επιλογή άλλων τουριστικών δραστηριοτήτων του ταξιδιώτη. Δανειζόμενοι την εμπειρία άλλων ευρωπαϊκών χωρών ως προς την εθνική συγκροτημένη τουριστική συνολικά και μεμονωμένα στις εξειδικευμένες μορφές τουρισμού πολιτική. Ας θεωρήσουμε ότι κάποιος ξεκινά από τις Καστανιές της Ορεστιάδας με ένα άλογο που προμηθεύτηκε από κάποιον οικισμό, ο οποίος έχει τις εγκαταστάσεις εκείνες (ιπποφοβεία), δυνατότητα διαμονής και πληροφόρησης με έγκυρα στοιχεία (κάρτες, μετεωρολογικές συνθήκες, ενημερωτικά φυλλάδια και για τους άλλους οικισμούς που θα συναντήσει στη διαδρομή του, δυνατότητες διαμονής σε αυτούς, ανεφοδιασμού, καθώς και δυνατότητες αξιοποίησης άλλων ειδικών μορφών τουρισμού στους οποίους θα μπορούσε ο ταξιδιώτης να επιδοθεί (π.χ. οικολογικός τουρισμός και έρευνα, χείμερινός, ορειβατικός, κανόε καγιάκ, αναρριχητικός τουρισμός κ.λπ.). Έτσι θα μπορούσε ο καταναλωτής να κάνει ένα συνδυασμό με όλες εκείνες τις παρεχόμενες δραστηριότητες οι οποίες θα μπορούσαν να παρέχονται. Μέσα από μια τέτοια διαδρομή θα αξιοποιηθούν οι ενδεχόμενοι αρχαιολογικοί, ιστορικοί και πολιτιστικοί χώροι, ο σεβασμός προς το περιβάλλον και η προστασία και διατήρηση των εκάστοτε οικισμών. Σε

όλους αυτούς τους οικισμούς θα πρέπει να υπάρξει κάποιος ανάγλυφος χάρτης της διαδρομής του Ε4, άλλα πιθανά μονοπάτια, πηγές και επικίνδυνα σημεία, σημεία διαφυγής, να εμπεριέχεται η απόσταση σε ώρες και σε λεπτά της ώρας ανάμεσα στα σημεία, κιόσκια και παρατηρητήρια στα πιο ενδιαφέροντα στρατηγικά σημεία. Στα πλαίσια της περαιτέρω οργάνωσης πρέπει να περιλαμβάνεται κάποιος οργανωμένος συντονισμός για πιθανά ατυχήματα, κινητά συνεργεία διάσωσης, ιατρικά συνεργεία, καταστήματα πώλησης ειδικού εξοπλισμού για τα διάφορα σπορ της εκδρομής (αυτά δηλαδή που ενδεχομένως θα προκύψουν).

ΓΥΜΝΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Γενικά - Κέντρα παραθερισμού γυμνιστών

Τα κέντρα παραθερισμού γυμνιστών είναι τουριστικές εγκαταστάσεις που λειτουργούν με ειδική άδεια του ΕΟΤ και στα οποία διαμένουν κατ'αρχή μόνο μέλη αναγνωρισμένων γυμνιστικών συλλόγων είτε ελληνικών είτε και από άλλες χώρες. Είναι δυνατόν όμως να διαμένουν σ'αυτά και άλλα πρόσωπα, τόσο Έλληνες όσο και ξένοι, που ασκούν γυμνισμό, εφόσον τηρούν πιστά τους όρους και τους κανόνες λειτουργίας τους.

Τα κέντρα αυτά θα πρέπει να είναι απομονωμένα οπτικά, έτσι ώστε να μην είναι δυνατή η θέα για τα άτομα που διέρχονται έξω από αυτά.

Εννοείται, βέβαια, ότι η άσκηση γυμνισμού στο χώρο των εγκαταστάσεων των κέντρων, καθώς και το χώρο του αιγιαλού και της παραλίας που βρίσκεται μπροστά από αυτές, δεν αποτελεί ποινικό αδίκημα με την έννοια του άρθρου 353 του Ποινικού μας Κώδικα.

Τα κέντρα παραθερισμού γυμνιστών ιδρύονται και λειτουργούν σε τουριστικές εγκαταστάσεις όλων των λειτουργικών μορφών. Μπορεί να λειτουργούν, δηλαδή, ως ξενοδοχεία ή bungalows, επιπλωμένα διαμερίσματα, ως campings, αλλά ακόμη και ως motels. Οι εγκαταστάσεις όμως αυτές θα πρέπει να ανήκουν οπωσδήποτε στις τάξεις πολυτελείας Α', Β' και Γ' και να έχουν δυναμικότητα τουλάχιστον 150 κλινών. Αν πρόκειται για campings, η δυναμικότητά τους πρέπει να είναι τουλάχιστον 100 θέσεων.

Οι περιορισμοί αυτοί ισχύουν για όλες τις τουριστικές εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούνται ως κέντρα παραθερισμού γυμνιστών, είτε δηλαδή λειτουργούν ήδη, είτε πρόκειται να ιδρυθούν μελλοντικά.

Ο γυμνισμός είναι μια φυσιολογική εκδήλωση στην οποία εκτός από τον φυσικό παράγοντα ενυπάρχει η αξίωση της απελευθέρωσης από κοινωνικές συμβατικότητες και προκαταλήψεις. Η συμμετοχή στην κοινή αυτή ιδεολογία είχε συχνά τον χαρακτήρα κινήματος.

Στη διάρκεια της δεκαετίας του '80 ο γυμνισμός, τόσο στη δυτική Ευρώπη, όσο και στις ΗΠΑ, πέρασε φάση προσαρμογής στα νέα κοινωνικά δεδομένα, καθώς από πρότυπο συμπεριφοράς κάποιας περιθωριακής

μειοψηφίας, έγινε ευρύτατα αποδεκτός από μεγάλο μέρος του Ευρωπαϊκού και Αμερικάνικου πληθυσμού.

Χαρακτηριστικά και επιπτώσεις του γυμνιστικού τουρισμού

Είναι χαρακτηριστικό, ότι στην Ολλανδία, υπάρχουν περισσότερες από 100 παραλίες γυμνιστών με περίπου 1 εκατ. επισκέπτες τον χρόνο και ότι σφυγμομετρήσεις μεταξύ 1968 και 1981, δείχνουν μείωση των αντιρρήσεων του κοινού για την ίδρυση γυμνιστικών κέντρων, από 71% σε 33%. Στις ΗΠΑ, ο γυμνισμός είχε επίσης εκρηκτική διάδοση και σήμερα ασκείται σε δημόσιες λουτρικές εγκαταστάσεις στις ανατολικές και δυτικές ακτές της χώρας. Η άσκηση ή όχι γυμνισμού σε μια παραλία, είναι θέμα απόφασης της πλειοψηφίας των επισκεπτών και όχι θεσμικής ρύθμισης, πράγμα που έχει αποδυναμώσει την σημασία των αναγνωρισμένων γυμνιστικών συλλόγων ως μέσο πρόσβασης στον γυμνισμό.

Μεταξύ των μεσογειακών τουριστικών προορισμών που ανταγωνίζονται την Ελλάδα, η Γιουγκοσλαβία έχει σε λειτουργία 40 οργανωμένα κέντρα παραθερισμού γυμνιστών.

Ο γυμνισμός είναι είδος φυσιολατρίας που συνδυάζεται με το υδάτινο στοιχείο και το θερμό κλίμα, γι' αυτό αναπτύσσεται κυρίως σε σχέση με τη θαλάσσια αναψυχή. Επομένως, χώρες με εκτεταμένες παραλίες και με νησιά, όπως η Ελλάδα, είναι ιδιαίτερα κατάλληλες για γυμνισμό.

Το οικονομικό όφελος από τον γυμνισμό είναι περιορισμένο, όχι λόγω του εισοδηματικού επιπέδου αυτού του είδους της τουριστικής πελατείας που είναι μάλλον υψηλό, αλλά κυρίως λόγω του σχετικά μικρού αριθμού των γυμνιστών. Όσο για τις κοινωνικές επιπτώσεις αυτές είναι συνάρτηση του βαθμού αποδοχής του γυμνισμού από κάθε τοπική κοινωνία. Ο βαθμός αποδοχής πάλι, εξαρτάται από το στάδιο κοινωνικού εκσυγχρονισμού που διανύει μια κοινωνία. Τέλος, οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις είναι ασφαλώς θετικές, γιατί ο γυμνισμός έχοντας φυσιολατρικό χαρακτήρα, είναι υπέρ της προστασίας της φύσης.

Άδεια ίδρυσης ΚΠΓ σε επιχειρήσεις που ήδη λειτουργούν

Είναι δυνατόν, ξενοδοχεία ή άλλων ειδών τουριστικές εγκαταστάσεις, όπως ήδη αναφέραμε, που ήδη λειτουργούν, να μετατραπούν σε κέντρα παραθερισμού γυμνιστών.

Αυτό μπορεί να γίνει μόνο μετά από ειδική άδεια του ΕΟΤ που χορηγείται στο όνομα του δικαιούχου της άδειας λειτουργίας της επιχείρησης με απόφαση του Διοικητικού του Συμβουλίου, μετά από σύμφωνη γνώμη τόσο του κατά τόπον αρμόδιου Νομαρχιακού Συμβουλίου όσο και του Δημοτικού ή Κοινοτικού Συμβουλίου. Επιπλέον, εγκρίνεται και από τον αρμόδιο Υπουργό.

Ειδικότερα, η αίτηση αυτή πρέπει να υποβληθεί στην αρμόδια διεύθυνση του ΕΟΤ (Εγκαταστάσεων - Επιθεώρησης). Η διεύθυνση αυτή οφείλει να απευθύνει έγγραφο ερώτημα προς την οικεία Νομαρχία καθώς και το Δήμο ή την Κοινότητα όπου ανήκει το ακίνητο, για τη σύμφωνη ή μη γνώμη τους.

Το ερώτημα πρέπει να υποβληθεί μέσα σε δεκαπέντε μέρες από την υποβολή της αίτησης, ενώ η απάντηση πρέπει να είναι απόλυτα αιτιολογημένη.

Στην περίπτωση που η απάντηση του Νομαρχιακού ή του Δημοτικού (ή Κοινοτικού, κατά περίπτωση) Συμβουλίου είναι αρνητική, η αίτηση υποχρεωτικά απορρίπτεται από τον ΕΟΤ.

Εάν όμως η γνώμη και των δύο Συμβουλίων είναι σύμφωνη, ο ΕΟΤ καλεί πλέον τον ενδιαφερόμενο να υποβάλει τα απαραίτητα δικαιολογητικά.

Τα δικαιολογητικά που πρέπει να υποβληθούν από τον ενδιαφερόμενο στην αρμόδια διεύθυνση είναι τα παρακάτω:

α) *Τοπογραφικό διάγραμμα της ευρύτερης περιοχής.* Στο διάγραμμα αυτό πρέπει να είναι σημειωμένες οι αποστάσεις της τουριστικής εγκατάστασης από οικισμούς και παραλίες, όπου συχνάζει ο τοπικός πληθυσμός ή ακόμη και οι τουρίστες της περιοχής.

β) *Μελέτη διαμόρφωσης του περιβάλλοντα χώρου* με τρόπο τέτοιο που να εξασφαλίζεται η οπτική απομόνωση τόσο της εγκατάστασης όσο και της παραλίας. Παράλληλα, θα πρέπει να υπάρχουν πινακίδες που θα αναγράφουν υποχρεωτικά την επιγραφή «ΚΕΝΤΡΟ ΓΥΜΝΙΣΤΩΝ - NUDIST

CENTER». Η επιγραφή αυτή μπορεί να είναι γραμμένη και σε άλλες γλώσσες προαιρετικά.

Αυτός που κάνει την αίτηση είναι υποχρεωμένος να συμμορφώνεται με τις υποδείξεις του ΕΟΤ σχετικά με τον τρόπο και τα μέσα οπτικής απομόνωσης των εγκαταστάσεων και της παραλίας, ανεξάρτητα από τη φυσική απομόνωση του χώρου.

γ) *Αντίγραφο ποινικού μητρώου του ιδιοκτήτη ή μισθωτή* της τουριστικής εγκατάστασης, από το οποίο να προκύπτει ότι δεν έχει καταδικασθεί για κλοπή, υπεξαίρεση, εμπορία και χρήση ναρκωτικών, απάτη, παραβάσεις των διατάξεων περί σωματεμπορείας και προαγωγής σε πορνεία και γενικά για αδικήματα κατά των ηθών.

δ) *Αντίγραφα των συμφωνητικών που συνάπτονται με τα κέντρα και των καταστατικών και των σωματείων, ελληνικών και ξένων, των οποίων τα μέλη θα διαμείνουν στα ΚΠΓ και τα οποία πρέπει να είναι επίσημα αναγνωρισμένα ως γυμνιστικά.* Το τελευταίο αυτό δικαιολογητικό είναι υποχρεωμένος ο δικαιούχος να το υποβάλλει κάθε φορά που γίνεται έλεγχος από την αρμόδια υπηρεσία του ΕΟΤ, μετά τη χορήγηση της άδειας λειτουργίας του Κέντρου.

Μετά την υποβολή των παραπάνω δικαιολογητικών, επιτροπή που απαρτίζεται από τρεις υπαλλήλους του ΕΟΤ (ένας από τους οποίους είναι τεχνικός) διενεργεί αυτοψία και συντάσσει σχετική έκθεση. Στη συνέχεια τα δικαιολογητικά, μαζί με την έκθεση αυτοψίας, προωθούνται στο Διοικητικό Συμβούλιο του ΕΟΤ για την έκδοση της απόφασής του για τη χορήγηση της άδειας λειτουργίας.

Τέλος εκδίδεται η σχετική άδεια από το Γενικό Γραμματέα του ΕΟΤ, σε εκτέλεση της παραπάνω απόφασης του Διοικητικού Συμβουλίου του ΕΟΤ και της σχετικής εγκριτικής απόφασης του αρμόδιου Υπουργού.

Πρέπει να σημειωθεί ότι για όλο το διάστημα που ισχύει η άδεια αυτή, η τουριστική εγκατάσταση δεν μπορεί πλέον να λειτουργήσει παρά μόνον ως κέντρο παραθερισμού γυμνιστών.

Η Ελληνική Αγορά

Η Ελληνική προσπάθεια για την προώθηση του γυμνισμού αρχίζει στις αρχές της δεκαετίας του '80 και συμπίπτει με την διεθνή στροφή υπέρ της γυμνιστικής κίνησης. Η προσπάθεια αναλήφθηκε από τον ΕΟΤ και

επικεντρώθηκε στη δημιουργία του αναγκαίου θεσμικού πλαισίου με τους όρους και προϋποθέσεις για την ίδρυση και λειτουργία κέντρων παραθερισμού γυμναστών (ΚΠΓ) μέχρι τότε αγνώστων στην Ελλάδα. Τα πλεονεκτήματα που την εποχή εκείνη θεωρήθηκε ότι δικαιώνουν τον νέο θεσμό των ΚΠΓ, ήταν:

- Η βελτίωση της πληρότητας των ξενοδοχείων και ειδικότερα η αξιοποίηση μεγάλων μονάδων με πρόβλημα υπολειτουργίας.
- Η ύπαρξη διαθέσιμης υποδομής δεδομένου ότι αυτή περιορίζεται κυρίως στο φυσικό στοιχείο.
- Το υψηλό οικονομικό επίπεδο της ειδικής αυτής πελατείας.
- Η μεγάλη διάρκεια της τουριστικής περιόδου.
- Η δυνατότητα ελέγχου της γυμναστικής δραστηριότητας μέσω των ΚΠΓ και επομένως ο περιορισμός του ελεύθερου γυμνασμού.

Υπενθυμίζεται ότι τα ΚΠΓ εντάσσονται στην γενικότερη πολιτική για άμβλυνση της εποχικότητας με την επέκταση της τουριστικής περιόδου που μπορεί να προκύψει από την προσέλκυση ειδικών μορφών τουρισμού.

Σύμφωνα με τον νόμο 1399 που ακολούθησε, τα βασικά στοιχεία σχετικά με την ίδρυση και λειτουργία των ΚΠΓ, είναι:

- ΚΠΓ μπορεί να ιδρυθούν σε τουριστικές εγκαταστάσεις όλων των λειτουργικών μορφών, των τάξεων ΑΑ, Α, Β και Γ.
- Χρειάζεται πλήρης αιτιολογημένη γνώμη της Νομαρχίας και του Δήμου ή της Κοινότητας.
- Σε περίπτωση αρνητικής γνώμης η αίτηση απορρίπτεται από τον ΕΟΤ.
- Πρέπει να εξασφαλίζεται η φυσική και τεχνική απομόνωση του ΚΠΓ με κατάλληλες διαμορφώσεις του περιβάλλοντος χώρου και ειδική σήμανση.
- Χρήση ΚΠΓ μπορεί να κάνουν αναγνωρισμένοι σύλλογοι και μόνο κατ'εξάιρεση μεμονωμένα άτομα.
- Η άσκηση γυμνασμού επιτρέπεται μόνο στην παραλία του ΚΠΓ και μετά τη δύση του ηλίου απαγορεύεται παντού.

Οι αντιδράσεις πολλών Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και της Εκκλησίας που συνήθως συνοδεύουν την διαδικασία χορήγησης άδειας

λειτουργίας ΚΠΓ και που αποτέλεσαν τον κύριο ανασταλτικό παράγοντα στην καθιέρωση του γυμνιστικού τουρισμού, δεν προβλέπεται να εκλείψουν.

Άλλος παράγοντας που μειώνει την ζήτηση για τα ΚΠΓ είναι το γεγονός ότι ο γυμνισμός ασκείται ελεύθερα στην Ελλάδα, όπου οι γεωγραφικές συνθήκες το επιτρέπουν. Ο νησιώτικος χαρακτήρας της χώρας κάνει την αστυνόμευση αδύνατη ενώ η αυτεπάγγελτη δίωξη των ελεύθερων γυμνιστών έχει πάψει να ισχύει. Είναι επομένως σαφές ότι τα ΚΠΓ δεν αποτελούν προϋπόθεση άσκησης γυμνισμού, όπως αρχικά είχε επιδιωχθεί.

Συμπεράσματα και Προτάσεις

Συμπερασματικά, πρέπει να επισημανθεί ότι η προσπάθεια οργανωμένης ανάπτυξης του γυμνισμού στην Ελλάδα σύμφωνα με τον Ν.1399, δεν απέδωσε. Οι λόγοι είναι:

- Οι πολύπλοκες διαδικασίες προκειμένου να ιδρυθεί ένα ΚΠΓ, στις οποίες είχαν επίσημη συμμετοχή το νομαρχιακό συμβούλιο και η τοπική αυτοδιοίκηση, αλλά την οποία μπορούσαν να επηρεάσουν αποφασιστικά η Εκκλησία και οι διάφοροι τοπικοί φορείς.
- Η ασφαλής δυνατότητα άσκησης ελευθέρου γυμνισμού εκτός ΚΠΓ και μάλιστα σε αμεσότερη επαφή με τη φύση που είναι το γυμνιστικό ιδεώδες.
- Η απορρόφηση της ζήτησης από τις ανταγωνίστριες για την Ελλάδα χώρες, που βρίσκονται πλησιέστερα στις χώρες πηγές οργανωμένου γυμνισμού.

Το τελευταίο αυτό σημείο επιβεβαιώνει το γεγονός ότι ο γυμνισμός σε επίσημα γυμνιστικά κέντρα γίνεται συνήθως από πολυμελείς οικογένειες οργανωμένων γυμνιστών που προτιμούν τουριστικούς προορισμούς με γυμνιστική παράδοση. Αντίθετα, ο εισερχόμενος γυμνισμός στην Ελλάδα είναι ο ευκαιριακός γυμνισμός των νέων, μεμονωμένων τουριστών, που δεν κάνουν χρήση ΚΠΓ γιατί απλούστατα δεν τα έχουν ανάγκη. Η ουσιαστική αυτή κοινωνική διάσταση αγονοήθηκε από τους υπεύθυνους του ΕΟΤ των αρχών της δεκαετίας του '80.

Οι παραπάνω λόγοι γρήγορα οδήγησαν στην εκτόνωση του ενδιαφέροντος για τα ΚΠΓ και στο τέλος μιας προσπάθειας δυσανάλογης

προς το αποτέλεσμα. Τα ΚΠΓ που κατά περιόδους λειτούργησαν στην 8ετή διάρκεια ισχύος του Ν.1399, ποτέ δεν είχαν υπερβεί τα 5. Σήμερα λειτουργούν δύο ΚΠΓ, ένα στον Πλακιά Ρεθύμνου και ένα στο Πόρτο Χέλι, Α΄ τάξης, 200 κλινών και Β΄ τάξης, 230 κλινών αντίστοιχα. Όπως ήδη αναφέρθηκε, η πολιτική του ΕΟΤ σχετικά με τα ΚΠΓ απέβλεπε στην άμβλυση της εποχικότητας και στην ενίσχυση των υπολειτουργούντων ξενοδοχειακών μονάδων της περιφέρειας. Ενδεχόμενη επιστροφή στην γυμνιστική πολιτική επιτρέπεται μόνο ύστερα από έρευνα αγοράς για την διαπίστωση ζήτησης και προσφοράς.

